

Verstuur

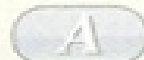
Chat

Bijlage

Adres

Lettertypen

Kleuren

Bewaar als concept

Aan: redactie@nijghenvanditmar.nl

Onderwerp: Manuscript

Hans Vervoort

H E T B E D R I J F

Confrontatie

Roman

Nijgh & Van Ditmar

Bijgaand het manuscript. En hierboven de titel. Ok?

Gr.Hans

Manuscript.doc (1,3 MB)

Inhoudsopgave

[Ter inleiding](#)

[hoofdstuk 1 Machtsovername](#)

[hoofdstuk 2 Kees](#)

[hoofdstuk 3 Duh dubbeldikke Vrij Nederland](#)

[hoofdstuk 4 Martin Ros](#)

[hoofdstuk 5 Vrij Nederland \(1\)](#)

[hoofdstuk 6 Opzij uit de bocht](#)

[hoofdstuk 7 De sideletter](#)

[hoofdstuk 8 Joop van Tijn \(1\)](#)

[hoofdstuk 9 Papier hier](#)

[hoofdstuk 10 Psychologie](#)

[hoofdstuk 11 Duwen en trekken](#)

[hoofdstuk 12 De digitale snelweg](#)

[hoofdstuk 13 Document](#)

[hoofdstuk 14 Rundgen](#)

[hoofdstuk 15 Voetbal in den vreemde](#)

[hoofdstuk 16 René](#)

[hoofdstuk 17 QED](#)

[hoofdstuk 18 Vrij Nederland \(2\)](#)

[hoofdstuk 19 Tijd van gaan](#)

[hoofdstuk 20 Afscheid](#)

[hoofdstuk 21 De kraamkamer](#)

[hoofdstuk 22 Rinus](#)

[hoofdstuk 23 Nieuw bewind](#)

[hoofdstuk 24 De voortgang der dingen](#)

[hoofdstuk 25 Welingelichte Kringen](#)

[hoofdstuk 26 J/M](#)

[hoofdstuk 27 Joop van Tijn \(2\)](#)

[hoofdstuk 28 Losse eindjes](#)

[hoofdstuk 29 Toenemende bewolking](#)

[hoofdstuk 30 De wind wakkert aan](#)

[hoofdstuk 31 Men's Health](#)

[hoofdstuk 32 Turbulentie](#)

[hoofdstuk 33 En ook nog mist op de velden](#)

[hoofdstuk 34 Op het VI-matje](#)

[hoofdstuk 35 Confrontatie](#)

[hoofdstuk 36 Op de schopstoel \(1\)](#)

[hoofdstuk 37 Good old Eddy](#)

[hoofdstuk 38 Op de schopstoel \(2\)](#)

[hoofdstuk 39 4 mei-concert](#)

[hoofdstuk 40 Zest](#)

[hoofdstuk 41 Laatste ronde](#)

[Naschrift](#)

[Namenlijst personages](#)

Opdracht

Voor Maja, die het allemaal zag gebeuren.

Flaptekst

In dit derde, separaat leesbare deel van de trilogie *Het Bedrijf* krijgt hoofdpersoon Hans Vervoort het moeilijk. Na acht mooie, maar slopende jaren als directeur-uitgever van de Weekbladpers besluit hij een stap terug te doen en zijn laatste dienstjaren in de luwte door te brengen. Een nieuw regime treedt aan en brengt onverhoeds een kille reorganisatiewind met zich mee. Niets deugt, alles moet anders. Onheilspellende termen als *topdown aansturen* en *afrekenen op resultaat* doen hun intrede. Goudmijn *Voetbal International* wil zich afscheiden van het geldvretende opinieblad *Vrij Nederland*. Ook de medezeggenschap dreigt op de schop te gaan. In een poging zoveel mogelijk van zijn geliefde bedrijf te behouden gaat Hans de confrontatie met de nieuwe directie aan.

De pers over Het Bedrijf:

Gaat dit lezen! - Max Pam in HP/deTijd

Nuchter, maar ook bijzonder geestig, dit meerjarenverslag van een weerbarstig bedrijf - Janet Luis in NRCHandelsblad

Omfloerst venijn, met een laagje zoet eromheen - Jacqueline Wesselius in De Journalist

Veel meer dan een tweede poging tot een literair dag-bij-dagboek als Het Bureau is Het Bedrijf dan ook vergelijkbaar met Maks In Europa en Van der Zijls Sonny Boy: literaire non-fictie en als zodanig zeer geslaagd - Marleen Louter in Recensieweb

www.hansvervoort.nl

www.gibbon.nl

Copyright © Hans Vervoort 2010

Typografie Adriaan de Jonge

Omslag Studio Ron van Roon

nur 301

Ter inleiding

Confrontatie is het derde, maar separaat leesbare deel van de romantrilogie *Het Bedrijf*, scènes uit een kantoorbestaan. Dit deel bestrijkt de jaren 1994 – 2000 en is gebaseerd op mijn belevenissen bij de Weekbladpers, uitgeverij van bladen als Vrij Nederland en Opzij.

Bij het verschijnen van de voorgaande delen vroegen recensenten zich af waarom ik *Het Bedrijf* een roman noem, terwijl het gebaseerd is op de werkelijkheid. Dat heeft te maken met de natuurlijke neiging van mensen om een vertelde anekdote wat op te sieren. Ook is het geheugen feilbaar, en bij het weergeven van mijn herinneringen kan ik me vergissen. Ik ben daar zelfs vrij goed in. Om deze twee redenen noem ik *Het Bedrijf* voorzichtigheidshalve een roman, een historische roman.

Personages waarvan de werkelijke naam makkelijk te achterhalen zou zijn heb ik hun eigen naam laten behouden, de harde werkers achter de schermen heb ik voorzien van een schuilnaam.

Een lijst van de personages, met een korte beschrijving van hun uiterlijk en functie, vindt de lezer achterin. Het zijn er véél en dat hoort bij de werkelijkheid die ik probeer te beschrijven. Want in tegenstelling tot een verzonnen verhaal waar geen mus van het dak valt zonder dat dat een bedoeling heeft, lopen in een bedrijfskroniek personages het verhaal in en uit zoals het lot of zijzelf dat willen.

Voor alle beschreven personen geldt natuurlijk dat ze in dit verhaal niet zichzelf zijn, maar mijn herinneringen aan wat zij deden en zeiden.

Wie vindt dat de schrijver bij beschreven conflicten opvallend vaak partij kiest voor hoofdpersoon Hans heeft gelijk. De schrijver is ook maar een mens.

Hans Vervoort

Reacties zijn welkom in het gastenboek of de e-mailmogelijkheid van mijn website: www.hansvervoort.nl

hoofdstuk 1

Machtsovername

‘Wat zijn uw plannen?’ vroeg Grimbert Rost van Tonningen.

‘Plannen?’ herhaalde Hans. ‘Zorgen voor de bladen die ik onder mijn hoede heb. Vrij Nederland, Opzij, onze Wereld en Ons Amsterdam. Zorgen dat er met plezier gewerkt wordt in het bedrijf. En proberen de winst van de uitgeverij nog wat verder op te krikken. In die volgorde.’

Vooraf het op de laatste plaats zetten van winst was een gevaarlijke uitspraak, hij wist het. Maar hij was in een tegendraadse stemming.

Rost van Tonningen behoorde tot het legertje van organisatieadviseurs en interim-managers dat steeds vaker door overheidsorganen en bedrijven werd ingeschakeld om visies te ontwikkelen en besluiten te nemen waar de directie eigenlijk zelf voor ingehuurd was en betaald werd.

Een zwakgebod had het Hans altijd geleken. Wat heb je aan iemand die even rondneust in een bedrijf, een te hoog uurloon heeft om echt tijd te besteden aan feiten, cijfers en personele bezetting en één ding zeker weet: hij mag nooit tot de conclusie komen dat de organisatie eigenlijk wel aardig draait. Want dan is de paar ton die hij kost verspild geld geweest.

Een duurbetaalde selffulfilling prophecy was het inschakelen van zo’n man dus eigenlijk. En de bestuurders die ervoor kozen gaven zichzelf een brevet van onvermogen. Rost van Tonningens bedrijf Adstrat was door de Raad van Commissarissen van de Weekbladpers gevraagd te adviseren bij de opvolging van vertrekkend Groepsdirecteur Theo Bouwman. En hij deed nu de ronde bij alle werkmaatschappijen. Weekbladpers Tijdschriften waar Hans werkte, met Vrij Nederland en Voetbal International als vlaggenscheppen. De Arbeiderspers en Querido die samen de boekentak van het bedrijf vormden onder de verzamelnaam Singel 262. En de nieuwe loten aan de stam: vakbladenuitgeverij Nijgh en Van Ditmar en educatieve uitgeverij Zwijsen. Hij lichtte de directies door, vermoedelijk om te kijken of er een geschikte opvolger voor de scheidende Groepsdirecteur bij zat.

‘De strategie naar uw doelen ontwikkelen en realiseren is onze core business,’ deelde Adstrats folder de potentiële klanten mee. *‘Een “architect” van Adstrat gaat met u en uw mensen op zoek naar de wijze waarop de positie en kracht van uw organisatie kan worden benut om uw doelen te bereiken.’* De dikkige vijftiger met beginnende wangzakken die tegenover hem zat, zag zichzelf vermoedelijk als de belichaming van dit betuttelende proza. Hij keek in elk geval alsof hij er in geloofde.

‘Rost van Tonningen?’ had verbaasd geklonken door de wandelgangen van de Weekbladpers toen bekend werd dat de Raad van Commissarissen besloten had deze adviseur aan te trekken. ‘Rost van Tonningen, is dat niet...?’

‘Ja, de zoon van...’

‘En zijn moeder?’

‘Inderdaad, de Zwarte Weduwe.’

‘Je kan de zoon niet verwijten wat de vader gedaan heeft.

Maar toch, hoe komen we er in vredesnaam bij om iemand in te huren uit die familie?’

Het ondergrondse oorlogsverleden van Vrij Nederland leefde nog volop in de Weekbladpers.

‘Menco heeft hem gekozen.’ En dat was een beslissend antwoord.

Herman Menco, de voorzitter van de Raad van Commissarissen had een getatoeëerd nummer op zijn arm, als aandenken aan enkele jaren Auschwitz. Als hij desondanks koos voor Rost van Tonningen dan moest die wel heel bijzondere kwaliteiten hebben en discussieerde niemand er meer over.

‘Ik bedoel eigenlijk uw eigen plannen,’ zei de grote, mollige man tegenover Hans.

Beiden hadden ze snel geconcludeerd dat ze elkaar niet lagen en hadden dat non-verbaal al uitgewisseld.

‘O, ik heb geen specifieke eigen plannen,’ zei Hans daarom opzettelijk luchthartig. ‘Ik ben in 1988 tegelijk met Kees van Nijnatten uitgever geworden om Theo Bouwman te helpen. Kees deed de sportbladen en ik de cultuur- en opiniebladen. Het ging er in mijn geval vooral om Vrij Nederland weer uit het dal te trekken. Als u de moeite wilt nemen naar cijfers te kijken kunt u zien dat dat aardig gelukt is. Ik zou het vijf jaar doen, maar omdat het zo aardig liep hebben we vorig jaar besloten dat ik nog enkele jaren uitgever blijf, zolang ik in die functie nuttig kan zijn. En daarna doe ik een stapje terug en hoop in een andere rol tot mijn pensioen mijn salaris waar te maken. Een

lager salaris, natuurlijk, als ik een stap terugdoe hoort dat erbij.’

‘Hmm.’ Rost maakte enkele korte aantekeningen.

‘Hoe denkt u over de opvolging van Theo Bouwman als Groepsdirecteur?’

‘O, dan lijkt Pieter de Jong me de meest voor de hand liggende,’ zei Hans, ‘hij is tenslotte al jaren de tweede man.’

Pieter was directeur van Singel 262, de boekentak van de Weekbladpers. Een lange, slanke, ambtelijk ogende man met veel grijze sierbehaarung aan bovenlip en kin. Zijn ogen waren aan de vochtige kant en hij gaf een slappe hand, maar verder viel er niets tegen hem in te brengen. Met eindeloos geduld had hij in de afgelopen tien jaar geprobeerd de uitgeverijen Arbeiderspers en Querido op praktisch vlak wat beter met elkaar te laten samenwerken.

Bijvoorbeeld bij drukorders en bij het benaderen van de boekhandels. Het was hem niet gelukt veel tot stand te brengen, maar er moest iemand zijn die het bleef proberen, en dat was zijn functie. Het hield naar Hans’ idee zo weinig in dat Pieter makkelijk de rol van Groepsdirecteur erbij kon nemen. Zoals Theo Bouwman altijd die groepsrol had gecombineerd met zijn directiefunctie bij de tijdschriften.

‘Kijk,’ zei Hans, ‘toen Kees en ik de bladen van hem overnamen verveelde Theo Bouwman zich snel en ging dan op zoek naar acquisities. Hij heeft ons achtergelaten met een lege kas en een groepje gekochte bedrijven die zeer uiteenlopen. We hebben niets met elkaar. Ik denk dat het goed zou zijn als jullie eens bekijken of het niet tijd wordt één of meer onderdelen af te stoten zodat er weer geld beschikbaar komt voor de plannen van de overblijvende werkmaatschappijen. Zoals het nu gaat zijn we op een doodlopende weg bezig.’

‘Hmm,’ zei Rost, en voegde enkele aantekeningen toe. ‘Ik weet genoeg,’ zei hij en stak een hand uit. Het voelde als de hand van Judas, bedacht Hans.

‘Wat heb jij voor indruk van dat Tonnetje Rost?’ vroeg hij later aan Kees van Nijnatten.

‘Ik wéét het niet,’ zei Kees met een gepijnigde uitdrukking op zijn gezicht. Hij placht monter de wereld in te kijken met helderblauwe ogen in een gebruid hoofd, maar was nu aan het piekeren geslagen. Kees presenteerde zichzelf graag als eenvoudige volksjongen, geboren en getogen op steenworp afstand van zijn huidige werkplek, hartje Amsterdam. De zomer bracht hij dan ook steevast door op een camping in Bakkum, met bami of nasi van de Chinees. Met Kees kon je lachen en hoewel ze veel van elkaar verschilden bleken Hans en hij in het werk tot hun verrassing meestal tot dezelfde

conclusie te komen.

De laatste tijd zaten ze wat vaker dan gebruikelijk bij elkaar op de kamer om te praten over hoe het verder moest zonder Theo als algemeen directeur. Een kleine drukke man was Theo, met een geheugen als een pot, snelle hersens en een knallende lach die je al van verre kon horen als hij met dribbelpasjes door de wandelgangen liep, mensen aansprekend. De Weekbladpers was een links bedrijf met werknemerszelfbestuur en als directeur liep je dan op eieren.

Theo had dat veertien jaar met elan gedaan, maar gaandeweg was te zien dat hij zijn vleugels wijder wilde uitslaan dan bij de Weekbladpers mogelijk was. En zijn vertrek naar de VNU met zijn honderd tijdschriftentitels was dan ook niet vreemd, al kwam het na al die jaren toch nog plotseling. In de laatste jaren had Theo zijn rol als algemeen directeur van de tijdschriften al steeds kleiner gemaakt, eigenlijk beheerden Kees en Hans het hele bedrijf van in totaal 200 werknemers. De een deed de sportbladen, de ander de cultuur/opiniebladen en de dienstverlenende afdelingen hadden ze onder elkaar verdeeld: Hans alle administratieve afdelingen, Kees de productie, het advertentiebedrijf en automatisering. Theo had alleen personeelszaken en de interne dienst onder zijn hoede, vergaderde wekelijks met Kees en Hans, en besteedde de rest van zijn tijd aan sociaal netwerken, op zoek naar nieuwe overnames. En natuurlijk het bezoeken van de bedrijven die hij er in de afgelopen jaren had bijgekocht: Nijgh & Van Ditmar en Zwijsen.

Maar hoe parttime de rol van Theo in de loop van de tijd ook geworden was, hij was formeel de algemeen directeur van de Tijdschriften en iemand zou nu die functie moeten overnemen.

‘Ik ben geen type voor die rol,’ zei Kees tegen Hans, ‘ik ben dik tevreden met wat ik doe. Maar ik wil niet onder iemand van buiten werken, dat is mijn eer te na. Onder jou wel.’

‘Maar ik wil het absoluut niet,’ zei Hans, ‘ik wil over een paar jaar graag een stapje terugdoen. Want vroeg of laat krijg ik de schrijfkriebels. Daar kan je vergif op innemen. Niet dat ik je dat aanraad. Vergif is nooit goed.’

‘Hmmm,’ zei Kees somber.

‘Er zit weinig anders op dan dat jij die rol erbij pakt,’ zei Hans, ‘zoveel werk is het toch niet. Het is meer verantwoordelijkheid dan werk, als je het mij vraagt. Daarom kan ik het niet doen, ik zou nooit meer die stap terug kunnen zetten en aan een boek gaan werken.’ Hans had zijn hele leven heen en weer geslalomd tussen zijn behoefte om romans en verhalenbundels te schrijven en zijn fascinatie voor het tijdschriftenbedrijf. Telkens kwam hij in tijdvreterende

rollen in het werk terecht en moest dan zijn schrijfbambities weer voor enkele jaren in de ijskast zetten. ‘Maar je hebt net een boek klaar?’ probeerde Kees nog. Hans had in de loop van 1993 enkele maanden onbetaald verlof opgenomen, net voldoende voor een novelle.

‘Jawel, ik kan er voorlopig wel weer even tegen,’ zei hij, ‘maar toch, ik weet dat ik over een paar jaar weer de schrijfdrang krijg. En dan kan je als algemeen directeur niet zeggen: ik neem even onbetaald verlof.’

‘Tja,’ zei Kees en knikte, ‘je zal wel gelijk hebben. Blij dat ik dat probleem niet heb.’ Kees leefde voor de sportbladen en had er maar één hobby naast: het verzamelen van voetbalplaatjes.

* * *

Toen het Adstrat-rapport uitkwam was dat een onaangename verrassing. Naar de mening van Rost van Tonningen en zijn organisatiearchitecten moest het bedrijf een sterke en fulltime Groepsdirecteur krijgen die samen met fulltime werkmaatschappijdirecteuren leiding zou gaan geven aan het bedrijf. Niks decentraal, alles centraal geregeld. En Pieter de Jong leek Adstrat de beste kandidaat om leiding te geven aan deze nieuwe opzet. Daarbij zou overwogen moeten worden om één of meer werkmaatschappijen af te stoten, want terecht was erop gewezen dat de Weekbladpers Groep bezig was zich te vertillen.

En passant werd vermeld dat de tijdschriftendivisie na het vertrek van Theo een charismatische leider ontbeerde en dat de resterende directeuren van die werkmaatschappij aan de oude kant waren en weinig Groepsgevoel toonden. Zowel de Raad van Commissarissen als het centrale CWV-bestuur had zich achter het rapport gesteld en de daarin gedane voorstellen zouden onverwijld moeten worden uitgevoerd.

‘Daar zijn we mooi klaar mee,’ zei Hans tegen Kees, toen ze het dunne rapportje gelezen hadden. ‘We zijn te oud, we hebben geen charisma en we zijn tegen de Groep.’ Hij voelde boosheid in zich opkomen. In de afgelopen zes jaar hadden hij en Kees de tijdschriftentak uit de rode cijfers gehaald. Dat Theo daarvoor alle eer kreeg en er zijn nieuwe topbaan bij VNU mede aan te danken had, was tot daaraan toe. Maar een schop na was onverdiend. Hoe kwamen die mafkickers aan het idee dat je in deze functie charisma moest hebben? Dat stond haaks op wat een bedrijf met werknemerszelfbestuur zou

wensen van een directeur. Dat was die bolle man van Adstrat kennelijk ontgaan.

‘Charisma, dat is met z’n allen achter iemand aan het donkere bos in lopen omdat hij roept “ik weet de weg”,’ zei hij. ‘Goddank doen we dat hier niet zo.’

‘Wat ik het ergste vind is dat we een fulltime algemeen directeur moeten leveren,’ zei Kees.

‘God ja, daar heb je gelijk in,’ zei Hans geschrokken.

‘En we hadden zo’n aardige oplossing bedacht,’ zei Kees, ‘met z’n tweeën het bedrijf runnen en ik daarnaast parttime algemeen directeur. En dan bedenkt zo’n lummel dat elke werkmaatschappij één fulltime algemeen directeur moet hebben. En iedereen pikt dat zonder enige discussie.’

Die avond ging Hans achter zijn laptop zitten en bedacht een compromis. Ze zouden een overgangperiode van één à anderhalf jaar kunnen voorstellen. Kees en hij zouden uitgever blijven en de dienstverlenende afdelingen onder elkaar verdeeld houden, maar Kees zou de rol van algemeen directeur van de tijdschriftentak erbij nemen en op zoek gaan naar een vervanger voor zijn rol als sportuitgever. En als hij die gevonden had, zou hij fulltime algemeen directeur worden en de algemene taken die Hans nog deed van hem overnemen. Zodat aan het eind van die periode de constructie was ontstaan die Adstrat voor de tijdschriften wilde: één algemeen directeur en twee uitgevers. Om te voorkomen dat Kees in die overgangperiode óók nog tijd kwijt zou zijn aan de Groep opperde Hans dat hij dat stukje van de directierol tijdelijk op zich zou kunnen nemen. Dat zou Kees een paar vergaderingen per maand schelen en Hans had al met al wat meer interesse in het concern dan Kees.

Het kostte anderhalf A4’tje en toen hij het Kees de volgende dag voorlegde bleek die langs dezelfde lijnen gedacht te hebben. Veel liever was hij sportuitgever gebleven maar omdat hij niet meer onder iemand anders wilde werken en Hans het niet wilde doen, zat er weinig anders op dan dat hij zichzelf kandidaat zou stellen. En dan kwam die overgangsregeling die Hans bedacht had heel goed van pas.

Enigszins opgelucht dat ze er uit waren, belde Kees met Pieter de Jong en maakte een afspraak voor dezelfde avond. Het anderhalve A4’tje werd gefaxt. ’s Avonds zaten ze in de bar-lounge van The Grand, het chique hotel aan de Oudezijds Voorburgwal. Pieter leek hier kind aan huis. Keuvelen lag noch Kees noch Hans, en nadat de knipmessende ober drie koppen koffie had

aangereikt viel Hans met de deur in huis.

‘Ik hoop dat je uit ons memo’tje begrepen hebt dat we nogal verrast zijn door wat ons nu van bovenaf wordt opgelegd.’

‘Ik heb jullie memo niet gelezen,’ zei Pieter afgemeten, ‘ik hoor het liever mondeling.’

De moed zonk Hans in de schoenen. Er zat uren werk in zijn poging om wat zij voorstelden zo goed en zo kort mogelijk op papier te krijgen.

‘O,’ zei Kees en keek Hans aan met een blik van: doe jij het woord dan maar. Kees was niet erg vast van tekst, wist Hans en zou best halverwege het verhaal op een ander spoor terecht kunnen komen. Hij nam het stuk ter hand en vatte de inhoud improviserend samen, terwijl hij zijn boosheid zo min mogelijk liet blijken. Pieter de Jong had letteren gestudeerd en in het onderwijs gezeten, maar hij was te lui om een tekst tot zich te nemen. Dan zou hij ook wel niet willen luisteren. En ze spraken tegen dovemansoren, bleek ook al snel. ‘Ik heb mijn instructies,’ zei Pieter. ‘Ik moet op korte termijn een groepsdirectie hebben die bestaat uit de vier fulltime algemeen directeuren van de vier uitgeefkernen. Jullie willen het samen doen, begrijp ik, nou dat kan niet. Er moet er één de baas zijn.’

‘Je begrijpt het probleem niet,’ probeerde Hans nog eens. ‘Als iemand van ons tweeën zich kandidaat stelt om algemeen directeur te worden is dat Kees. Maar je kan niet van hem verwachten dat hij van de ene dag op de andere én zijn huidige werk blijft doen als uitgever, én algemeen directeur van de tijdschriften wordt én ook nog tijd kwijt is aan de groepsdirectie. Vandaar ons voorstel dat ik tijdelijk die laatste rol op me neem, en dat Kees dat overneemt zodra hij een sportuitgever heeft gevonden en zich helemaal kan concentreren op de positie van topman.’

‘Ik heb mijn instructies,’ herhaalde Pieter, ‘en daar wil ik met elk van jullie afzonderlijk over praten. Niet met jullie samen. Ik kan nu met Kees verder praten. En morgen met jou.’ Ze spraken de volgende dag rond lunchtijd af en Hans vertrok, verbaasd over de gang van zaken.

‘Ik heb nog een uurtje met hem doorgepraat,’ belde Kees later die avond op, ‘en ik denk dat ik het maar doe. Kijk, Adstrat heeft zich helemaal niet verdiept in de Tijdschriften en onze situatie, dat gaf Pieter wel toe. Het hoorde niet bij hun opdracht, ze keken alleen naar de Groepsdirectie en ze hebben dus absoluut niet beseft wat voor consequenties het vertrek van Theo voor de Tijdschriften zou hebben. Ik heb gezegd dat ik een overgangperiode nodig had waarin jij nog een groot deel van het bedrijf onder je hoede hebt.

Maar hij wil per se dat ik meteen in de Groepsdirectie ga zitten. Hij vroeg zich alleen af of ik voldoende geïnteresseerd ben in de Groep. Daar heb ik hem gelukkig wel van kunnen overtuigen. Hij denkt dat jij heel erg tegen de Groep bent.'

'Oké, Kees,' zei Hans mat, 'ik zie je morgen wel, als ik met Pieter klaar ben.'

* * *

'Het zou me om het even geweest zijn als iemand anders dan ik Groepsdirecteur geworden was,' zei Pieter de Jong, 'dat moet je van me aannemen.' Hij nam een hap van zijn lunchgerecht, een bordje haute cuisine. Hans was niet in de stemming om te kijken wat het gerecht inhield en had zelf alleen koffie genomen. Lunchen in The Grand was niet zijn stijl. Zoiets deed je als je klanten wilde binnenhalen, maar Pieter deed het kennelijk ook particulier. Misschien declareerde hij dit zelfs, een zakelijk gesprek immers. Het stond Hans niet aan, serieuze gesprekken hield je op kantoor, niet in een horecabedrijf. Hij voelde zich vreemd vernederd, zonder dat hij kon verklaren waarom. Misschien was het omdat dit nu eerder een audiëntie dan een overleg leek. 'En wat zijn nou jouw plannen voor de toekomst?' vroeg Pieter minzaam. Hij stak een hap voedsel in zijn mond, teneinde Hans de kans te geven uitvoerig van wal te steken.

'Dat heb ik die man van Adstrat al duidelijk gemaakt,' zei Hans, 'de bladen op peil houden en het rendement nog wat verbeteren. En de markt in de gaten houden. Dat zinnetje in het Adstrat-rapport dat de Tijdschriftenuitgeverij naar binnen gericht is, dat slaat echt nergens op. Er zullen niet veel uitgeverijen zijn waar zo stelselmatig marktonderzoek wordt gedaan. Ik ben marktonderzoeker van mijn vak, godbetert. Hebben ze überhaupt langer dan een minuut aan informatieverzameling besteed voordat ze dit soort teksten uitkraamden?'

'En over enige tijd wilde je terugtreden?' Pieter had zijn mond leeg.

'Dat staat in mijn contract, als je de moeite wilt nemen iets te lezen,' zei Hans venijnig. 'Ik wil graag Kees helpen settelen in zijn nieuwe rol. Als je hem benoemt tenminste. Hij zal het heel zwaar krijgen, maar hij kan op mijn steun rekenen. En als Kees een sportuitgever gevonden heeft en zich helemaal kan concentreren op de rol van algemeen directeur van de Tijdschriften, dan wil ik graag een stap terugdoen en in een staffunctie verder gaan. Nieuwe bladen

opstarten bijvoorbeeld, daar heeft nu niemand tijd voor.'

'Hmm,' zei Pieter. Hij leek niet tevreden met het antwoord. 'Ik wil ook wel iets kwijt over het Groepsgevoel dat ik te weinig zou hebben,' zei Hans.

'Kees en ik hebben er vorig jaar op gewezen dat Theo bezig was ons in het slop te werken. Vier uitgeefkernen die elk hun eigen kapitaalbehoefte hebben, dat is te veel voor zo'n klein concern. Je weet, Theo is een straatvechter en die heeft toen iedereen wijsgemaakt dat wij van de hele groep af wilden. Daar zat je bij en je weet dat het onzin is. Die zin in dat Adstrat-rapport over ons gebrek aan Groepsgevoel had er niet in mogen staan.' Pieter knikte dat hij het begreep, maar gaf verder geen reactie.

Even later stond Hans buiten, terwijl Pieter binnen nog aan het afrekenen was. Hij was boos, ook op Kees die zich zo makkelijk had laten lijmen door deze gladderik. Een puinzooi zou het worden, wist hij zeker.

* * *

Maar hoewel vanaf dat moment een tijdbom bij de Weekbladpers begon te tikken, bleef het nog lang rustig. Pieter had ooit als directeur van de boekenuitgeverijen laten weten dat hij hield van 'kleine stapjes vooruit'. Dat bleek ook nu, de eerste maanden gingen heen met het zoeken van een hoofdkantoor. Zijn eerste echte beleidsdaad was negatief: het managementteam werd afgeschaft, het maandelijks overleg van alle pakweg tien à twaalf topmensen uit de diverse uitgeefkernen. Adstrat had verordonneert dat de Groepsdirecteur zich alleen moest verstaan met de vier algemeen directeuren, de hoogste bazen van de werkmaatschappijen. Het scheelde Hans en de 'tweede mannen' van de andere werkmaatschappijen een vergadering per maand en dat was altijd welkom. Maar tegelijk was hiermee elk informeel overleg tussen de bedrijven stopgezet, elke kans om al pratend samenwerkingsmogelijkheden te ontdekken. Alles moest lopen via de Groepsdirectieagenda. Af en toe kwam Kees bij Hans langs, krabde zich op het hoofd en zei: 'Ik moest je nog iets vragen van Pieter. Wat was het ook alweer?' Waarna hij lachte om zijn eigen vergeetachtigheid en weer vertrok. Om even later terug te komen met de mededeling: 'O ja, Pieter vroeg of wij Het Nieuw Wereldtijdschrift willen hebben.'

'Wat heeft het voor oplage?'

'Geen idee. Ik vraag het volgende keer wel aan Pieter. Help me onthouden.'

Kees had duidelijk moeite om in zijn van Sportplannen gevulde hoofd ruimte te maken voor andere zaken. Hij bofte dat ook Pieter geen multitasker was en als Groepsdirecteur weinig van zich liet horen zolang hij geen opvolger had op Singel 262. En die trad pas na ruim een half jaar, op 1 december 1994 aan: Marij Bertram-Pijnenburg. Het zou haar taak worden om in de toekomst de met elkaar concurrerende literaire uitgeverijen Querido en De Arbeiderspers wat beter te laten samenwerken op allerlei terreinen. Zij pakte haar taak energiek aan en er ontstond inderdaad al snel samenwerking tussen de uitgevers Ary Langbroek en Ronald Dietz: hoe komen we in de kortste keren van deze tante af?

Ze stond er alleen voor want Pieter vestigde zich kort na haar komst in een groot pand aan de Keizersgracht, met enkele stafleden en een secretariaat. De plek kreeg al snel de bijnaam Het Mortuarium, vanwege de koude atmosfeer en de doodse stilte die er heerste.

* * *

De personeelskrant Kernreactie liep altijd wat achter op de gebeurtenissen en Theo Bouwman was al maanden vertrokken toen Hans de column onder ogen kreeg die personeelsfunctionaris Connie Boekweit over Theo's vertrek in het blad had geschreven. Connie was een rijzige slanke vrouw. Haar haar droeg zij opgestoken in een krans, zoals in vroeger tijden gebruikelijk was. Zij kon als geen ander meelevend kijken en knikken en had een honingzoete stem die elke werknemer het gevoel gaf dat zijn belangen bij haar in goede handen waren. Dat zij overtuigd uitvoerder was van het directiebeleid bleef zo vrijwel onopgemerkt.

Connie maakte graag gebruik van het feit dat ze bij alle directievergaderingen zat en beschreef in haar column in de personeelskrant de Tijdschriftenuitgeverij als een dorp vol lokaal politiek gehakketak. Theo was de burgemeester en Kees en Hans de wethouders van sportzaken en cultuur.

'Het dorp op de heuvel was lieflijk en afgelegen maar niet meer zo rustig. De burgemeester ging het dorp verlaten. Bij de dorpspomp werd over niets anders meer gesproken dan over zijn aanstaande vertrek naar een ver weg over de rivieren gelegen grote stad. Hij had daar een mooie wethouderspost aanvaard. Menig dorpsbewoner zag hem met spijt vertrekken, hij had

weliswaar het dorp bijna door een nabijgelegen stad laten annexeren, de landbouwers bijna ondergebracht in moderne flats en een fiks stuk grond voor de paprikateelt gekocht waar alleen maar rotte vruchten afleken te komen, maar het was wel hún burgemeester. De beide wethouders zaten een beetje zuur tussen alle loftuizingen en roddels in: ze hadden net weer een maandenlange loopgravenoorlog in B en W met hem gehad en nu was de vijand plotsklaps van het toneel verdwenen.'

Nadenkend keek Hans naar de tekst. Connie had gelijk, het gejubel dat Theo bij zijn vertrek achtervolgde wekte gemengde gevoelens bij hem en Kees, de achterblijvende directieleden van de Tijdschriftentak.

Zijn vrij plotselinge vertrek naar VNU kwam deels voort uit het mislukken van de plannen die hij had om de Weekbladpers onder te brengen bij de Perscombinatie. Daar barstten ze volgens Theo van het geld en hij zag in de combinatie een gouden toekomst: het ontstaan van een groot mediaconcern. De bedrijven die hij in de afgelopen jaren aan de Weekbladpers had toegevoegd waren best tot zo'n fusie bereid, zeker nu de eigen kas leeg was. Maar de Tijdschriftenuitgeverij, de oudste en qua personeelsomvang nog steeds de grootste kern van het bedrijf, was tegen het opgeven van de zelfstandigheid. Kees van Nijnatten en Hans hadden zich hardnekkig tegen de fusieplannen verzet en toen ook de hoofdredactie van Vrij Nederland zich ertegen uitsprak gooide Theo de handdoek in de ring en vertrok.

Gelukkig viel uit het Adstrat-rapport op te maken dat het behoud van de zelfstandigheid van het miniconcern nu de hoogste prioriteit had, zelfs als het zou betekenen dat een van de werkmaatschappijen verkocht moest worden om de andere meer financiële armslag te geven.

Connie had in haar parabel best kunnen melden dat de twee wethouders op dit punt gelijk hadden gekregen, vond hij. Maar ach, veel deed het er niet toe.

* * *

Het tijdschriftenbedrijf van de Weekbladpers was verdeeld over drie werkplekken: in Gouda lag het pand van de Sportredacties (Voetbal International en Sport International) en in Amsterdam het als een burcht ogende pand aan de Raamgracht, en 'de Kloof', het zeventiende-eeuwse pand op de Kloveniersburgwal dat een honderd meter verderop lag. Op elk

moment van de dag kon je de Amsterdamse werknemers over de gracht van het ene pand naar het andere zien lopen, en als ze elkaar onderweg tegenkwamen, een paar seconden met elkaar praten. Het deed denken aan twee tegengestelde mierenstromen, waar ook elke mier even moest neuzen met tegemoetkomende soortgenoten.

Op de Raamgracht zaten de Vrij Nederland-redactie, de administratieve afdelingen, de interne dienst, automatisering en personeelszaken. Ook de algemeen directeur hield daar kantoor. Op de Kloof zaten de andere redacties, de productieafdeling, de lezerswerving en de advertentiewerving. Kees en Hans zaten er ook, maar nu Kees algemeen directeur werd, zou hij binnenkort wel moeten verhuizen naar de Raamgracht.

Theo's geest dwaalde nog rond in de gebouwen want zijn aanwezigheid was niet makkelijk te wissen. Daar was ook geen behoefte aan. 'Die kleine' zoals hij genoemd werd, had men graag gemogen, al was hij soms wel erg dynamisch en klonk zijn blaflach iets te lang na in grote ruimten. Maar nu het geld op was en hij zichzelf snel zou gaan vervelen, was hij beter af bij een bedrijf als VNU. Het Land van de Vele Titels doopte Hans de Multi-uitgeverij in het Theo! Magazine voor de ondernemer dat bij gelegenheid van zijn afscheid gemaakt was. Hans had het hoofdredacteurschap op zich genomen. Het 60 pagina's tellende magazine stond vol van de avonturen in bos en veld die deze en gene medewerker met Theo had meegemaakt, tijdens maar ook vaak na het werk, in het café. Hans' eigen bijdrage bestond uit een collage van tekenende, onthullende of licht absurde uitspraken die hij tegenkwam bij het doornemen van staf- en or-notulen uit Theo's jaren bij het bedrijf.

Het deed inderdaad een beetje denken aan vergaderen bij de dorpspomp:

– Productiechef Jan Lansinga deelt mee dat alvorens de afdeling productie zich op de 3e verdieping van de Kloof zal huisvesten, er eerst deugdelijke vluchtwegen aangebracht moeten worden (1981).

– Martin den Blanken (Personeelszaken) wil weten waarom hij is gebeld door een bureau dat testte hoe lang het duurt voordat de telefoon wordt opgenomen (1981).

– Kees de Lans (hoofd automatisering) verzoekt de leden van de staf niet-standaard-werkzaamheden bij hem te melden. Voor zulke werkzaamheden zal het overigens vooralsnog aan tijd ontbreken (1981).

– Directiesecretaris Erik Spastra deelt de staf mede dat hij rigoureuus wil

- snoeien in de in te binden jaargangen van de diverse bladen. Na enige discussie wordt afgesproken dat Spastra alles nog eens zal bezien (1982).
- Productiechef Jan Lansinga merkt op dat de overcapaciteit op de productie-lay-out opgevuld kan worden door andere werkzaamheden. Hij denkt b.v. aan het ontwerpen van advertenties en bonnen t.b.v. onze eigen bladen. Oplagechef Van Nijnatten vindt het allemaal best, maar hij heeft geen zin om te moeten leuren of men a.u.b. tijd heeft dit te doen (1982).
 - Bouwman zegt dat i.v.m. de aanpassing van de nieuwe arbeidsvoorwaarden, waarin ook werktijdverkorting aan de orde komt, hij eerst wil praten over het op tijd komen en gaan van de medewerkers (1982).
 - Administrateur Van Tongen deelt mede dat de eerste abonnee zich heeft aangemeld voor het blad Internationaal Voetbalnieuws. Op zijn vraag of hier nog iets speciaals aan gedaan moet worden, wordt negatief geantwoord (1982).
 - De directie deelt mee de Weekbladpersborrel voortaan 1 x per 3 maanden te zullen houden uit een oogpunt van bezuiniging (1982).
 - Theo Bouwman zegt dat hij een tijdsregistratie zou willen, omdat hij zich niet aan de indruk kan onttrekken dat bij de Weekbladpers door sommige medewerkers de volledige werktijd niet wordt benut en dat er ook aan het einde van de werkweek een soort loosheid ontstaat (1983).
 - Feike Salverda (VN) vraagt de directie voor 1 juli a.s. rapport uit te brengen over de steekhoudendheid van berichtgeving over gevaren voor embryo's bij het werken aan beeldschermen. Ingrid Stock (ambtelijk secretaris van de or) kan zich niet herinneren dat gezondheid deel uit zou maken van het onderzoek, alleen arbeidsvreugde (1983).
 - Francis Bos (abonnementsafdeling) vraagt n.a.v. het punt ziekte om aandacht voor haar persoon, waaraan volgens haar te weinig aandacht wordt geschonken. Haar ziekten houden verband met de sfeer op haar afdeling. Jan Mester (voorzitter) merkt op dat de openbare vergadering niet over personen spreekt (1983).
 - Bouwman wijst erop dat 1 mei alleen in principe, niet feitelijk, als een vrije dag kan worden aangemerkt (1984).
 - Bouke Waltsma (afdeling marktonderzoek) vraagt of er nog interessante mededelingen waren op de ongeldige stembiljetten (verkiezing nieuwe OR, 1984).
 - Fred Louhenapessy pleit er namens de interne postbezorging voor om op 5 december géén banketstaven uit te delen onder de werknemers (1985).

- Hans Vervoort (hoofd marktonderzoek) krijgt naar aanleiding van het automatiseringsplan de indruk dat gebruikers de problemen met hun Personal Computer in de toekomst allemaal zelf moeten uitzoeken vanuit een boek, terwijl we een afdeling hebben die de vragen het beste kan beantwoorden (1985).
- Op een vraag van Corry Smits (directiesecretariaat) of 1 mei een officiële vrije dag is, wordt door Theo Bouwman ontkennend geantwoord (1985).
- Theo Bouwman zegt dat er een teruggang is en dat het er niet opgewekt uitziet allemaal (1986).
- Koos Jongeling (hoofd advertentiebedrijf) zegt dat NRC Handelsblad met een kleurkatern komt. Theo Bouwman deelt mee dat dat niet doorgaat (1986).
- Er komt een Voetbal International Special: Haalt de voetballerij het jaar 2000 (1986).
- Hugo Anderman (hoofd lezersmarketing) meldt dat er problemen zijn geweest met de tekst van de VN-imagecampagne. De Volkskrant had een paar jaar geleden de tekst: ‘Wie wat te zeggen heeft, leest de Volkskrant.’ Vrij Nederland had de tekst ‘Wie iets te zeggen heeft leest Vrij Nederland.’ Het reclamebureau is hiermee fout geweest. De uiteindelijke tekst is nu geworden: ‘Wie ergens voor staat leest Vrij Nederland’ (1986).
- Naar aanleiding van de nog steeds somber makende resultaten vraagt Fred Louhenapessy (interne dienst) of de wereldsituatie een rol speelt. Voor ons niet zo erg, zegt Theo, er is altijd een markt voor kleine ondernemingen (1987).

Vanaf 1988 vond Hans alleen functionele mededelingen in de notulen. Zou het iets te maken kunnen hebben met het feit dat toen Kees en hijzelf in de directie werden opgenomen? Hadden zij saaiheid gebracht? Het leek er wel op.

hoofdstuk 2

Kees

‘Dit is de enige Chinees in de Damstraat,’ zei Kees met stelligheid toen ze de trap beklommen naar het restaurant Dragon City. Ze kozen een tafel aan het raam, zodat ze over de Damstraat uitkeken. Ze waren samen vanuit het werk opgelopen naar de plek waar Kees en Joop van Tijn, hoofdredacteur van Vrij Nederland, nader kennis zouden maken. Hoewel ze elkaar natuurlijk wel kenden hadden ze nooit in het werk met elkaar van doen gehad en nu Kees algemeen directeur werd leek het Joop een goed idee om een keer samen te gaan eten en van gedachten te wisselen.

Dat laatste alarmeerde Hans. Eten oké, maar van gedachten wisselen was een andere zaak. Joops charme kennend leek het hem niet onwaarschijnlijk dat hij Kees meteen zou inpalmen en voor een van zijn karren spannen.

Een van de taken die Kees had overgenomen van Theo was de verbouwing van Raamgracht 6-8, het vroegere bolwerk van het Amsterdams Studenten Corps, dat nu verbonden zou worden met de burcht op Raamgracht 4 waar van oudsher de VN-redactie zat. De lucht van verschaald bier en urine was met succes bestreden, de renovatie liep op haar eind.

Joop had al een aantal keren laten doorschemeren, dat de voormalige schuilkerk die in dat nieuwe pand zat, een mooie uitbreiding voor zijn redactiebuuren zou zijn. Hans was daar niet tegen, maar het leek hem verstandig eerst alle ruimtebehoefte te inventariseren alvorens al stukken van het nieuwe pand toe te kennen. Hij wurmde zich dus in de afspraak die Kees en Joop gemaakt hadden. Met z'n tweeën waren ze na het werk naar de Chinees gegaan en zaten nu al een uur met een biertje en een paar miniloempiaatjes voor zich te wachten op de hoofdredacteur.

‘Joop is altijd laat,’ zei Hans en Kees knikte. Zo goed kende hij hem ook wel. De keuze van het restaurant was natuurlijk van Kees afkomstig. Buitenshuis eten was voor hem de Chinees. Hollandser kon het niet, en Kees kon niet genoeg benadrukken hoe Hollands, eigenlijk Amsterdams, eigenlijk een

beetje Jordanees, hij was.

Hans keek altijd met een gevoel van tevredenheid naar Kees. Zowel qua achtergrond als manier van denken hadden ze weinig gemeen maar zelden had hij zich zo vertrouwd gevoeld bij iemand. Kees was Kees en was dat ook altijd.

In tegenstelling tot Hans schreef hij geen memo's en tobde zo min mogelijk. Als hij een stuk gelezen had waar iets in stond dat hij moest onthouden schreef hij dat in kleine lettertjes in zijn grote agenda en verscheurde vervolgens het stuk, vaak in het bijzijn van de schrijver.

De telefoon op zijn bureau stond zacht, maar rinkelde onophoudelijk zonder dat het hem scheen te storen. Soms, als het hem uitkwam, nam hij op.

Kees zong af en toe, vermoedelijk zonder het zelf te merken. Hij had maar één lied en daarvan slechts de eerste twee regels: 'O, kleine jodeljongen, jij hebt voor mij gezongen...' Het kon ook Jodenjongen zijn, daarvoor articuleerde Kees niet genoeg.

Kees had in gesprekken meestal geen vooraf ingenomen standpunten, hij luisterde en liet zich zo op het eerste gezicht gemakkelijk beïnvloeden. Maar als hij in iets niet geloofde of er om andere redenen geen trek in had, was hij een zachte, niet omver te duwen muur. Echt keihard nee zeggen deed hij niet graag, hij lachte dan wat, kneep zijn ogen slim samen en ging op een ander onderwerp over.

'Zullen we maar vast wat te eten gaan bestellen?' zei Hans. 'Die Chinees wil z'n omzet en wanneer Joop komt weet hij zelf vermoedelijk niet eens.'

'Ja, laten we maar...' antwoordde Kees, nog half aarzelend. Hij nam de spijskaart op en bladerde er in. Kees at geen dieren die zwommen of vlogen, wist Hans uit ervaring. Daar was geen speciale reden voor, vermoedelijk had Kees bezwaar tegen botten en graten en was het hem in de loop van de tijd opgevallen dat die vooral bij vogels en zwemmers voorkwamen. Die dus niet op je bord. Ook kip hoorde erbij, meende Hans te weten, al vloog die niet echt.

'Ik heb een keer in een restaurant gegeten waar alle gerechten een mooie Chinese naam hadden,' vertelde Hans om wat te zeggen, 'zoals "De Vrouw van de Generaal". Die heb ik toen in den blinde besteld. Dat was een garnaal. De vrouw van de generaal was een garnaal.'

Zoals hij verwachtte verscheen er een kleine trek van weerzin om Kees' mond bij het woord 'garnaal'. Hij moest er niet aan denken. Varkens en koe, daaruit had Kees in de loop van de jaren zijn elk jaar iets monumentaler

postuur opgebouwd. Dik was hij niet, maar hij werd wel elk jaar wat massiever.

Een half jaar geleden had Theo Bouwman met de altijd aimabel glimlachende Pieter de Jong op het podium van de Rode Hoed zijn laatste groepsbegroting gepresenteerd en was er daarna een forumdiscussie geweest onder leiding van Joop van Tijn.

De bijeenkomst was georganiseerd door de CWV, de Coöperatieve Werknemersvereniging, de hoogste macht in dit democratische bedrijf. In het forum zat Johan Stekelenburg, vakbondsvoorzitter en sinds enkele jaren commissaris van het bedrijf. Een ijdele man, was Hans' indruk, altijd gekleed in een opvallend gekleurd jasje, een modieus brilletje op de neus en permanent aan het woord.

Op Joops vraag wat hij vond van de Weekbladpers zei Stekelenburg dat hij het bedrijf nogal zelfgenoegzaam vond, terwijl daar weinig reden voor was. Neem Vrij Nederland, zijn eigen mensen van de vakbond lazen liever Elsevier omdat dat blad de economie beter volgde.

Tijd voor de uitgever om eens na te denken over de formule van het blad.

Joop van Tijn kon als forumvoorzitter niet reageren, daarom stond Hans op om naar de zaalmicrofoon te gaan. Hij was van plan uit te leggen dat een van de pijlers van de uitgeverij de zelfstandigheid van de redacties was.

Onderweg voelde hij zich ineens met kracht opzij geduwd. Kees gooide zijn gewicht in de strijd.

‘Zelfgenoegzaamheid?’ riep hij honend in de microfoon. ‘Trots! Dat is het! We zijn trots op onze bladen en trots op het bedrijf. Waar ter wereld vind je dit. Zo’n unieke medezeggenschap. Trots zijn we. Op een bedrijf waar iedereen weet dat er geld verdiend moet worden maar wel met steeds betere tijdschriften. En het geld daarin ook weer terugstoppen. Een bedrijf waar je als redactie goed zit met je tijdschrift. Een bedrijf waar de directie met zijn tengels van de formule af blijft!’

Hans ging zitten, beter kon hij het zelf niet zeggen. Het applaus was mager en kwam vermoedelijk alleen van de tijdschriftenmensen. De andere CWV-leden waren werknemers van door Theo bijeengekochte werkmaatschappijen: de boeken, de vakbladen, de educatieve hoek. Redactionele onafhankelijkheid was daar geen issue.

‘Ja, dat geloof ik best,’ antwoordde Stekelenburg, ‘maar toch...’

Voordat hij zijn zin kon afmaken gaf Joop van Tijn behendig een ander forumlid het woord, en de confrontatie tussen Kees en Johan Stekelenburg

was voorbij.

Kees had bij die gelegenheid Hans verrast met zijn welsprekendheid. Hij was niet iemand die graag in groot publiek het woord voerde. Dat dat nu gebeurde en dat ook Hans zelf naar de microfoon was gelopen, gaf aan hoezeer ze allebei geloofden in het bedrijf en waar het voor stond. Het versterkte hun band als collega-directieleden.

Kees was opgevoed door zijn moeder, wist Hans, en had in zijn jeugd vaak gespijbeld van school. Een eenzaam kind, vermoedelijk, slimmer dan de kinderen in zijn omgeving. Wat Kees nu precies aan opleiding had was geen onderwerp van gesprek. Van hbs naar mulo overgestapt, dacht Hans. Of misschien juist omgekeerd. Maar Kees behoorde tot het soort mensen dat steeds bijleerde zonder er zelf veel moeite voor te doen. Het was meer nieuwsgierigheid dan leergierigheid die hem voortdreef en zo was hij in de loop van de tijd boven komen drijven in het bedrijf.

's Avonds zat hij thuis voor een groot tv-scherm en zapte naar alle sportprogramma's, met naast zich een stapel werkdocumenten en bladen. In de loop van de avond werkte hij zich er doorheen terwijl hij met een half oog en een heel oor de sport volgde.

'Daar komt Joop aan,' zei Hans. In de verte zag hij Joop van Tijn in stevige pas aan komen lopen, gekleed in zijn traditionele beige regenjas. Hij keek omhoog, zag hen zitten en schudde grijnzend het hoofd. Even later zat hij aan tafel.

'Ik zat bij Hong Kong op jullie te wachten,' zei hij, 'tot ik ineens bedacht dat jullie wel hier zouden kunnen zijn. Hong Kong is wat minder bekend, maar de eend die ze daar maken, daar lik je je vingers bij af.'

Subtiel maakte hij zo duidelijk dat hij als echte culinaire kenner er vanzelfsprekend van was uitgegaan dat Kees ook voor die Chinees zou kiezen, en zich pas na enige tijd gerealiseerd had dat Kees met zijn Hollandse papillen uiteraard bij de populaire Dragon City zou belanden.

Nu Joop aan tafel zat werd het gesprek meteen een stuk levendiger. Hij was vastbesloten Kees grondig te leren kennen en kreeg hem probleemloos op zijn praatstoel.

'Ik liep met de gebakkar door het restaurant van de Bijenkorf,' vertelde Kees voordat hij wist wat hem overkwam, 'en toen zag ik Willy en haar moeder. Ik kende haar al van Bakkum, van de camping en ja, dat was meteen aan. Nooit meer uit elkaar gegaan.'

Kees behoorde tot de monogame mensensoort, het zou niet in zijn hoofd

opkomen om uit elkaar te gaan. Een tijdschriftenwinkeltje hadden Willy en hij geprobeerd, hier vlakbij in de Nieuwe Hoogstraat. De vorige eigenaar verkocht onder de toonbank pornolectuur, een gebruikelijk product in Zeedijkbuurt voor de hoerenlopers die zich vooraf wat wilden opwarmen. Maar Kees piekerde er niet over. Of liever gezegd, hij piekerde er wel over maar kon het Willy niet aandoen. Die stond ook geregeld in de winkel. ‘Werd ik gebeld door een collega van verderop die riep “ze komen”,’ vertelde hij Joop nu. ‘Zal wel, wie? dacht ik. De politie natuurlijk! Had ik niet eens bij stilgestaan. Ze vonden niks bij mij, natuurlijk. Maar ik ging wel failliet. Die porno, dat was de grote verdienste. Wist ik veel!’ Joop genoot, zag Hans. Kees was Kees, er zat geen poeha en weinig berekening in hem.

Met een glimlach herinnerde Hans zich dat Kees hem op een warme zomerdag eens gevraagd had: ‘Weet jij iets van ramen?’

‘Wat bedoel je?’

‘Nou, van die witte plasticachtige ramen.’

Ze stonden na het maandagoverleg nog even doelloos bij elkaar en keken uit het raam van de dakkapel van de directiekamer. In de verte was de toren van de Zuiderkerk te zien. De zon scheen en hier op zolder was het al behoorlijk warm. ‘Of ik iets van ramen weet? Ze kunnen open en dicht,’ zei Hans, ‘maar dat heb je vast al ontdekt.’

Kees lachte.

‘Ik ben doordeweeks thuis in mijn eentje,’ vertelde hij, ‘Willy zit al op de camping. Niks aan de hand, ik haal nasi bij de Chinees en maak oploskoffie. Maar het is zo verdomd warm de laatste tijd, ik zou wel eens een raam open willen hebben. Maar het lukt me niet!’ Niemand kon meer genieten van zijn eigen onhandigheden dan Kees en hij glunderde nu. ‘Willy heeft nieuwe ramen laten aanleggen. Van kunststof, dat is minder onderhoud. Hoef ik ze nooit te lakken, vertelt ze. Niet dat ik dat ooit zou doen. Maar goed, ik krijg die verdomde dingen niet open! En toch moet dat kunnen. Het geeft zo’n raar gevoel dat je in je eigen huis zit en niet weet hoe de ramen open moeten. Ik had natuurlijk beter moeten opletten.’

‘Misschien heb je airconditioning zonder dat je het weet,’ suggereerde Hans, ‘dan kunnen de ramen niet open. Dat mag zelfs niet eens.’

‘Denk je?’ vroeg Kees met een frons. Airconditioning kende hij wel van de vele hotels waar hij bij Europacup- of ek/wk-wedstrijden de nacht had doorgebracht. Een bloedhekel had hij eraan, die ellendige herrie voor een beetje verkoeling.

‘Nee,’ zei hij na enig nadenken, ‘we hebben wel degelijk de ramen open gehad. En Willy weet dat ik niet tegen airconditioning kan. Hier, ik had ’m in de auto, en ik was voortdurend verkouden. Nooit meer doe ik ’m aan. Dat weet Wil.’

‘Kan je haar niet bellen?’

‘Voor zo’n klein dingetje? Dan moet ze helemaal naar de kantine, daar is de telefoon. Nee, weet je wat? Ik vraag het de buurvrouw wel. Die heeft ook van die plastic ramen, zag ik aan de buitenkant.’ Opgelucht ging hij achter zijn bureau zitten. Achter hem hing een poster van basketballer Michael Jordan, de twee lange armen horizontaal uitgestrekt, metersbreed. Kees werd beschermd.

‘En, is het nog gelukt met de ramen?’ vroeg Hans de volgende dag.

Kees gaf het kraaiende geluid dat hij als lach hanteerde en knikte. ‘Ik heb bij de burens aangebeld,’ zei hij. ‘Ze schrokken zich rot, want ik bel nooit aan. Wat blijkt? De coöperatie heeft alle ramen laten vernieuwen. Ze hebben me laten zien hoe het moet. Het is zo’n kantelding. Wist ik veel dat dat bestond!’ Het viel Hans – zelf een gretige pilsdrinker – op hoeveel Joop dronk tijdens de maaltijd, de ene whisky na de andere. Maar toen ze afrekenden wist hij alles van Kees. En Kees wist nog steeds niets van Joop. Het verschil was dat het Kees ook niet kon schelen. Maar Joop had in zijn geheugen het dna van Kees opgeborgen, voor het geval hij ooit iets wilde en Kees daarvoor nodig had.

Hans was niet verrast toen enkele weken later Kees blijmoedig meldde dat hij de schuilkerk aan Joop van Tijn had toegezegd.

hoofdstuk 3

Duh dubbeldikke Vrij Nederland

‘Ik ben niet goed in die dingen,’ zei Joop. ‘Ik hoor mezelf wel eens op de radio. Ik slik de helft van mijn woorden in.’

‘En daardoor hoort iedereen direct dat jij het zegt,’ probeerde Hans. Maar het was duidelijk dat Joop onder dit klusje uit wilde, zoveel bezwaren wierp hij op.

Het ging om het uitspreken van een reclamezinnetje voor het Kerstnummer van Vrij Nederland. Het reclamebureau Bright Involvement had een minireclamefilmje gemaakt dat op een stationsperron speelde waar twee jonge mannen aan beide uiteinden van een bank zitten, de één een zakje eetwaar uitpakkend, de ander verdiept in Vrij Nederland. Na enkele seconden vertrekt de Vrij Nederland-lezer en laat het blad achter. Om even later terug te keren en het toch op te pakken. Op dat moment kantelt de bank en valt de jonge man aan het andere eind om terwijl zijn boterham in de lucht vliegt. Zó zwaar was het tijdschrift. En dan moest de zin klinken: de dubbeldikke Vrij Nederland – nu in de winkel.

Joop van Tijn lag natuurlijk voor de hand als herkenbare stem voor dit spotje, maar nu hij niet wilde had reclameman Raymond Verwei Hans gevraagd.

Raymond was een kleine man met korte bewegingen en een snelle glimlach die hij vast kon houden maar ook weer even snel kon laten verdwijnen. Het woord ‘kwek’ paste op hem.

‘Een luie bas’ noemde Hans zelf altijd het geluid dat uit zijn mond kwam.

Toen hij merkte dat hij in winkels altijd moest herhalen wat hij zei begon hij te denken over spraakles. Het was in de jaren vijftig, de tijd waarin zeventienjarige jongens aan zichzelf werkten, dit alles uiteraard met de bedoeling wat makkelijker en succesvoller in contact te komen met dat bijna onbereikbare tweede deel van de mensheid: de meisjes. Dansles was een van de mogelijkheden en Hans had al verschillende cursussen gevolgd bij dansschool Molin aan de Constantijn Huygensstraat in Amsterdam. Het bood

kans een vrouwelijk lichaam vast te houden en te merken hoe makkelijk ze te besturen waren naar links en rechts, naar voren en naar achteren, en in de linkse en rechtse draai. Soms voelde je niets van hun lichaamsmassa, meegaand als ze waren. Soms ving je per ongeluk de geur van hun meisjestranspiratie op, een vertederende gewaarwording. Maar de slow-quick-quick vergde te veel aandacht om aan conversatie toe te komen en het continue 'change partners' belette paarvorming. De dikkige dansleraar Molin wist hoe hij zijn singles single moest houden. Hij had er belang bij, want singles namen weer een vervolgcursus, gingen soms zelfs door tot de Medal Test.

Hans' tweede project was zijn stem. Op de HBS had de leraar Duits een nieuw technisch wonder meegenomen, waarmee stemmen vastgelegd konden worden op banden. Daarom heette het grote en zware apparaat ook bandrecorder. Iedereen mocht een stukje Duits proza of poëzie in de microfoon voorlezen en Hans las 'Wer reitet so spät durch Nacht und durch Wind – es ist der Vater mit seinem Kind'. Hij legde er zoveel dreiging en volume in als hij durfde en zag bij het terugluisteren zijn medeleerlingen verbaasd opkijken. Wat een donderwolk van geluid! Maar wat een onverstaanbare tekst! Op dat moment besloot hij spraakles te nemen en via via kwam hij bij een spraaklerares terecht, op de Stadhouderskade. Ze woonde in een groot doktershuis, waar hij werd binnengelaten door een huishoudster, die hem voorging naar de kamer van de dochter van de arts. Daar maakte hij kennis met Margreet Honig, een jonge blonde mezzosopraan, negentien jaar, zelf nog studierend aan het conservatorium. Zij was altijd goedgehumeurd en voortvarend gestemd en toen hij ontdekte dat zij alleen zangles gaf en niet de spraakles die hij eigenlijk wilde, ontbrak hem de moed haar dat te vertellen. Omdat ze wist dat haar stem niet van topkwaliteit was wilde ze graag zo vroeg mogelijk beginnen met anderen les te geven, had ze hem uitgelegd. En omdat Hans duidelijk van het zingen geen professie wilde maken, durfde ze hem als eerste leerling aan te nemen. En zo zong hij zeven jaar lang elke week een uur lang onder haar aanwijzingen. Hans leerde buikademhalen, hij leerde het middenrif laag te houden tijdens het zingen en hij leerde dat er ergens in zijn lichaam en hoofd resonantieruimtes moesten zijn waarmee je de stem volume kon geven, zodat het geluid verder zou kunnen reiken dan deze kamer, een zaal zou kunnen vullen, een oceaan overbruggen als het moest. Maar zijn bas kwam nooit verder dan die kamer, wat Margreet ook probeerde en hoe vaak ze zijn hand

op haar borst of middenrif legde om te voelen wat een resonans daar plaatsvond. Erotische intenties wekten die intimiteit niet op, want voor Margreet was haar lichaam een muziekinstrument en trouwens, zij was stevig verloofd met concertpianist Rudolf Jansen, een veelgevraagd solist en begeleider. Hans had hem wel eens gezien, een zelfverzekerde slanke artiest met artistieke krullen. Numero uno!

Hoe ver de conservatoriumwereld afstond van het gewone leven merkte hij toen Margreet hem tijdens een korte pauze in de les vertelde de vorige avond op de televisie naar een internationaal zangconcours gekeken te hebben. ‘Het werd gewonnen door een Nederlandse. Maar die kon helemaal niet zingen! Hoe kan zo iets nou?’ Ze wist dat Hans in de gewone wereld leefde, zelfs een baan had, en dit soort onverklaarbaarheden kon uitleggen.

‘Dat was het Eurovisiesongfestival, Margreet. Dat is een competitie van aardige liedjes die door aardige zangers worden gezongen. En het aardigste liedje van de aardigste zanger wint. Wat je hoorde was “Een beetje”, gezongen door onze charmante Teddy Scholten. Eigenlijk vormt ze een duo met haar man Henk, maar dit zong ze solo.’

‘O, een aardig liedje van een aardige zangeres.’ Het stond haaks op Margreets aan kunst gewijde leven, maar ze probeerde het te begrijpen.

Na zeven jaar was ze een bekend zangpedagoge geworden. Haar vader de dokter was overleden, maar de huishoudster was gebleven en bracht hem nog steeds naar de leskamer. Soms hoorde hij nog de laatste tonen van zijn voorganger en onveranderlijk droeg dat geluid ver, door het hele huis en via de brievenbus de straat op, de grachten in.

‘Hans, we moeten er een punt achter zetten,’ sprak Margreet ten slotte en hij kon het alleen volmondig beamen. Hij had het in al die jaren nooit op kunnen brengen tussentijds te oefenen, laat staan het roken te staken. In de loop van de tijd was het ook meer een wekelijks uitje dan een les geworden.

Maar in de jaren die volgden had hij tijdens grote vergaderingen toch veel aan de stembeheersing die ze hem bijgebracht had. Als het moest kon hij articuleren en op afstand verstaanbaar zijn. En nu zouden dan eindelijk al die lessen culminerend in het perfect uitspreken van de woorden: De dubbeldikke Vrij Nederland – nu in de winkel.

Hij reed met Raymond mee naar de studio en zat even later in een glazen hok met een enorme microfoon voor zich en een dubbele koptelefoon op het hoofd die hem geheel van de wereld isoleerde.

‘Zeg maar even iets, Hans,’ zei Raymonds stem door de koptelefoon, ‘voor

de technicus.’

‘Eén...’ zei Hans en schrok. De koptelefoon gaf hem zijn stem terug zoals hij die nog nooit gehoord had en hij realiseerde zich ineens: zo horen anderen mij.

Het was een revelatie. De stem was laag en klonk wat omzwachteld. Alsof er een dikke laag stof op zijn stembanden lag. ‘Twee...’ zei Hans en probeerde de stem wat meer helderheid en glans te geven. ‘Twee, twa, tweu, twoeoe...’ Elke nuance die hij in zijn stem probeerde te leggen hoorde hij direct terug in de koptelefoon.

‘Heb je ’m?’ hoorde hij in de verte Raymond zeggen en hij zag de technicus knikken. ‘Nou, probeer het maar, Hans.’ ‘De dubbeldikke Vrij Nederland nú in de winkel!’ Hans legde er alle enthousiasme in die hij zonder gêne kon opbrengen. Maar dat was juist niet wat Raymond wilde. Hij wilde iets heel anders. En na een kwartier had de reclameman het voor elkaar: een op de allerlaagste toon van Hans’ stembanden uitgesproken slagzin waaraan elke klemtoon ontbrak. Zelfs bij ‘nu in de winkel’ mocht het woord ‘nu’ geen klemtoon krijgen. ‘De dramatiek ligt juist in het ontbreken van het gejubel dat men verwacht te horen,’ legde Raymond uit en toen hij een week later het spotje liet horen en zien op de redactie burelen klonk zowaar een klein applausje.

‘De stem die jullie zo bekend voorkomt is die van Hans,’ zei Joop breed glimlachend. ‘Onze uitgever is geen moeite te veel.’

‘En het kost niks,’ zei Hans. ‘Dit is het goedkoopste spotje ooit.’

Toen hij even later voorbij Joop liep, die zijn post aan het doornemen was, hoorde hij hem zachtjes op lage toon zeggen: ‘Duh dubbeldikke Vrij Nederland.’ Joop wilde weten of hij ook zo laag kon komen als Hans! Het voelde als een overwinning, wat natuurlijk nergens op sloeg.

Toen in de weken voor kerst het spotje een aantal keren uitgezonden werd, kon Hans niet nalaten te hopen dat Margreet Honig de televisie aan zou hebben en zijn stem zou herkennen. Zou hij haar een briefje sturen of even bellen? Maar het kwam er niet van. En helaas, hoewel de verkoop van het kerstnummer goed was, kon je niet zeggen dat het spotje er verkoop aan had toegevoegd.

hoofdstuk 4

Martin Ros

‘Ze is niet te genieten en stronteigenwijs,’ zei Simone Koudijs, eindredactrice van Opzij. ‘Eigenlijk zouden we haar wel kwijt willen en Herman overhouden. Prima jongen, goede ideeën, daar kunnen we mee uit de voeten.’ Cisca Dresselhuys knikte, maar was wat voorzichtig. ‘Kijk, als zij nou eens naar ons wilde luisteren,’ zei ze, ‘dan was het een heel andere situatie. Het is hard zwoegen om ons prachtblad in de vaart der volkeren te houden, laat staan het nog eens flink op te stoten. Dan helpt overleg, al moet je het niet overdrijven. Bij elke opmerking die ik maak knikt ze. Maar ze doet vervolgens precies wat zij wil.’

Ze hadden het over Margarita de Carvalho, vormgeefster van Opzij en dochter van een in Nederland wonende Portugese schrijver. Haar vader had een tegendraadse reputatie, en de dochter had die kennelijk geërfd.

‘Het ergst vind ik de manier waarop ze Herman, haar assistent, behandelt. Als een schooljongen. Doe dit, doe dat. Ik heb haar nooit iets aardigs tegen hem horen zeggen.’ Hans krabde zich achter het oor.

‘Nou, dan zou ik zeggen, stop ermee,’ zei hij.

‘Makkelijk gezegd, maar het sneue is: we hebben een jaarcontract,’ zei Cisca.

‘We zitten nog vijf maanden aan elkaar geklonken. Met de ijzers van de wet. En als ik nu al zeg dat we willen stoppen over vijf maanden, dan kunnen we het schudden, dan luistert ze helemaal nooit meer naar wat wij willen.’ Cisca was een kattenliefhebster en haar hoofd deed Hans vaak denken aan dat van een roodharige Perzische poes. En ook bij haar wist je nooit wanneer de klauw zou uitslaan. Als je Cisca in de ogen keek zag je de schuifdeuren dichtgaan. Cisca was niet makkelijk te peilen. Maar ditmaal was wel duidelijk wat ze wilde. En als altijd genoot hij van haar bloemrijke taalgebruik.

‘Ik stel voor dat we met haar gaan praten,’ zei Hans.

Een dag later zaten ze aan de ronde tafel in zijn kamer: Cisca, Simone, Hans

en Margarita. Zij was aan de kleine kant, donkerharig en met de stevige bouw van Zuid-Europese plattelandsvrouwen. Haar gebaren waren snel en precies, een competente vakvrouw.

Een week per maand kwam ze langs om in de lay-outruimte van Opzij samen met haar knecht Herman het blad in elkaar te steken. Ze had een vormgevingsbureau, Opzij was een van haar klanten.

‘Is Herman bij haar in dienst?’ had Hans tevoren nog gevraagd. Het bleek dat hij freelancer was, door haar aangetrokken voor het Opzij-project.

Eigenlijk wist Hans al wat hij ging doen, maar het was denkbaar dat tijdens het gesprek de lucht zou klaren.

‘Er zijn, als ik het goed begrepen heb, wat onenigheden tussen de redactie van Opzij en de vormgeving gerezen,’ begon hij voorzichtig.

Het opende een waterval van boosheid bij Margarita. Zij was de welwillendheid zelve, maar als de redactie de ene keer dit wilde en de andere keer dat, dan kon de vormgever weinig anders doen dan haar eigen weg volgen.

‘Nou nou, de ene keer dit en de andere keer dat, daar maak ik bezwaar tegen,’ zei Cisca. ‘We willen voorkomen dat we straks met z’n allen met een bedelnap op het Damrak zitten. En voor de losse verkoop is de vormgeving belangrijk. Te belangrijk om geheel en alleen aan de vormgever over te laten.’

Dit viel bij Margarita niet in goede aarde. Een kwartier later hakte Hans de knoop door. Al een paar minuten was hij zich mentaal aan het voorbereiden en hij voelde de adrenaline door zijn lichaam stromen.

‘Als ik dit zo beluister,’ zei hij, ‘dan worden jullie het niet meer met elkaar eens. Ik stel voor dat we de samenwerking nu direct beëindigen. Herman kan wat ons betreft blijven als hij dat wil. Uiteraard betalen we het contract tot het einde door...’

De telefoon ging en automatisch stond hij op. Hij merkte dat zijn handen trilden toen hij de telefoon oppakte.

‘En wat een prachtig boek!’ hoorde hij een stem aan de andere kant juichen.

‘Een echte Vervoort-titel ook! Dat ik dit als eenvoudige letterknecht mag meemaken. Mag ik je...’

Het jubelen van Martin Ros was door de telefoon te horen voor iedereen in de kamer. Als bevroren zat het drietal te wachten, er werd geen woord gewisseld.

‘Sorry Martin, ik zit nu te vergaderen. Mag ik je straks terugbellen?’

‘Natuurlijk, natuurlijk! Maar wat een schitterend verhaal, dat wilde ik je even...’

Hans legde voorzichtig de hoorn neer. Martin Ros kende hij wel maar hij had eigenlijk nog nooit met hem te maken gehad en waarom hij nu belde, was hem een raadsel. ‘Martin Ros,’ zei hij ter verklaring terwijl hij weer in zijn stoel ging zitten, ‘over mijn boek.’

‘Ach ja, dat is net uit, hè?’ zei Cisca conversationeel. ‘Is het een kloeke roman geworden vol drama en eigentijdse hectiek? Of een vrolijk tussendoortje?’

Maar niemand ontspande.

‘Ik denk dat ik dan maar ga,’ vatte Margarita de situatie samen. ‘Ik stuur maandelijks de rekening tot het contract is beëindigd. En ik zal Herman zeggen dat hij met jullie moet praten. Dank voor de samenwerking.’ Ze stond op, de anderen ook en snel schudde ze ieders hand en vertrok.

‘Goh, dat gaat als een flits voorbij,’ zei Cisca enigszins verbaasd. ‘Dus we zijn nu van haar af?’

‘En jullie hebben Herman over,’ zei Hans.

Eenmaal weer alleen in zijn kamer overwoog hij Martin Ros terug te bellen. Maar na kort beraad leek hem dat onnodig. Ros stond bekend om zijn ongebreidelde uitbarstingen van bewondering en vermoedelijk was hij allang bij een andere schrijversboom aan het blaffen.

Zonnige Perioden was het boek dat hij vorig jaar had geschreven. Hij had de belofde vijf jaar van zijn uitgeverij voltooid, maar met Theo en Kees afgesproken daar nog wat jaren aan toe te voegen, mits hij tijd zou kunnen krijgen om in enkele weken onbetaald verlof een novelle te schrijven. Het was een ‘light novel’ geworden, een verhaal over een al wat oudere man die na een tip in Florida op zoek gaat naar de liefde van zijn tropenjeugd en aldaar ontdekt dat ook zijn concurrent uit die tijd op haar spoor zit. De ikpersoon werkt bij een bladuitgeverij en wordt geregeld teruggeroepen door zijn baas die qua taalgebruik en trucs verdacht veel heeft van Theo Bouwman: ‘Sorry jongens, we moeten een tandje kleiner rijden. 10% bezuinigen of anders moet de tent dicht.’ Zo kon Hans ook nog wat ergernis van zich af schrijven.

Zoals gebruikelijk had hij het boek ingeleverd bij de Arbeiderspers, waar Theo Sontrop onlangs vervroegd was gepensioneerd. Duidelijk tegen zijn wil in was Sontrop met stille trom vertrokken en woonde nu op Terschelling, van waaruit hij af en toe een verbale uitval deed over de ijzige koude die Pieter de

Jong omringde. Sontrops natuurlijke opvolger, redacteur Emile Brugmans, was gepasseerd en vertrokken.

Pieter had een oude vriend uit zijn tijd bij uitgeverij Wolters in Groningen benoemd, Ronald Dietz, die uiterlijk deed denken aan acteur Jules Croiset: iets te veel wangvet en een wat brallerig woordgebruik. Type corpsbal. Nethedshalve had Hans hem voordat hij het manuscript opstuurde een brief geschreven om te melden dat hij – vanwege zijn geringe talent voor publiciteit – niet behoorde tot de succesauteurs van de Arbeiderspers en het heel begrijpelijk zou vinden als de nieuwe uitgever hem vroeg elders zijn boek te slijten. Maar Dietz schreef een enthousiaste brief terug, hij kende en waardeerde Hans als schrijver en zou zijn uiterste best gaan doen het Vervoort-oeuvre wat meer onder de publieke aandacht te brengen dan zijn voorganger gedaan had.

Dat stelde Hans gerust, maar afgezien van dat enthousiaste briefje had hij nooit meer iets van Dietz gemerkt. Het boek verscheen dus zonder enige tamtam maar kreeg gelukkig in alle kranten méér waardering dan hij mocht verwachten. Er was geen gejuich, daar was dit ook het boek niet naar. Een acht min, mooi resultaat voor een boek dat hij in gekochte vrije tijd had geschreven. ‘Dat is wat *Zonnige Perioden* goed maakt: de stijl, de dialogen, de dwingende plot, en niet op de laatste plaats de bitterheid om al het leven’, schreef Doeschka Meijzing in Elsevier. ‘In *Zonnige Perioden* strooit Hans Vervoort luchtig met levensechte dialogjes’, las hij bij Arjan Peeters in de Volkskrant. Ook NRC en Trouw waren tevreden over zijn novelle.

Er was één uitzondering: in Vrij Nederland stampte een zekere Vullings, Jeroen Vullings, het boek met kennelijk genoeg de grond in. Hans bladerde meestal op woensdagmiddag het blad door, maar had het daar deze week te druk voor gehad.

‘Je moet dit maar niet lezen,’ zei zijn vrouw Maja toen zij hun thuisexemplaar van Vrij Nederland had doorgenomen. Ze waren twintig jaar getrouwd en in die tijd was zij geen dag ouder geworden en geen kilo aangekomen. Binnenkort zou zij voor de buitenwereld zijn dochter kunnen zijn, bedacht hij wel eens. En een mooie Indische dochter ook nog. ‘Hoezo?’ vroeg hij.

‘Nou, het is nogal vernietigend. Die man heeft geen enkel gevoel voor jouw stijl van schrijven. En het is ook nog eens met kennelijk genoeg geschreven. Alsof hij je persoonlijk een loer wil draaien.’

‘Oké, dan lees ik het niet.’ Maja was zijn vaste proeflezer en hij vertrouwde

haar oordeel.

‘Er schijnt een vervelende recensie van mijn boek in VN van deze week te staan,’ zei hij de volgende dag tegen Joop van Tijn, op hun maandelijks afspraak. ‘Maar waarom is dat? Ik nam aan dat ik in VN niet gerecenseerd zou worden.’

Joop keek even verbaasd op, hij had de Republiek nog niet gezien, maar begreep dat Hans te grazen was genomen door een van de discipelen van Carel Peeters, de schrale chef van de Republiek der Letteren, het boekengedeelte van VN. ‘Hoezo?’ vroeg hij.

‘Nu ik uitgever van Vrij Nederland ben kan een boek van mij niet in het blad besproken worden, dat lijkt me nogal wiedes,’ zei Hans. ‘Als het lovend besproken wordt lijkt het alsof de redactie wil slijmen bij de uitgever, als het gekraakt wordt lijkt het een soort wraakactie. Ik ging er dus van uit dat het boek terzijde gelegd zou worden.’

‘Ach, zoiets kan gebeuren,’ zei Joop wegwerpend, duidelijk niet van plan zich ermee te bemoeien. Hans legde zich erbij neer, maar het gevoel van gepikeerdheid bleef hangen.

‘Ken jij die Vullings?’ vroeg hij Paula Glerer, hoofd van het redactiesecretariaat van Vrij Nederland toen hij haar bureau passeerde op de terugtocht naar zijn kantoor, ‘hij heeft een nogal rottig stuk over mijn boek geschreven. Terwijl ik dacht dat het gewoon genegeerd zou worden. Zoals dat hoort.’

‘Ach, die jongen, daar moet je je niets van aantrekken,’ zei ze met haar doorgerookte stem, ‘dat is zo’n lul. Weet je wat hij laatst vroeg? Je weet, elke dinsdag als de krant klaar is gaan we met een clubje nog wat eten en drinken. Joop, de eindredactie, de vormgeving, nou ja, het clubje. Ik ook. Hij kwam bij me staan, Vullings, en vroeg wat hij moest doen om bij die dinsdagclub te mogen behoren.’ Ze lachte. ‘Want hij wilde dat zo graag. Zo’n jongen is dat dus. Bruinwerker. Likken naar boven en trappen naar beneden.’

De boosheid bleef Hans een dag met zich meedragen. Je werkte je een ongeluk voor zo’n blad, en dan kreeg je een klap in je gezicht als beloning. Het leek *Propria Cures* wel. Maar de gedachte aan dat recalcitrante studentenblad waar hij en ook Joop redacteur van waren geweest, knapte hem op. Het leven ging verder en een boek was maar een boek.

hoofdstuk 5

Vrij Nederland (1)

‘Wat hebben we nog niet gedaan?’ vroeg Hans.

Egbert van Stekelenburg keek hem aan. ‘Volgens mij alles,’ zei hij, ‘en niets werkt.’

‘Er is altijd wel iets dat werkt,’ hield Hans vol. Het was tegen beter weten in, Vrij Nederland zakte onherroepelijk weg in het moeras. Maar als uitgever moest hij de moed erin houden.

‘Moet je horen, HP/De Tijd zou een moord doen voor de oplage die Vrij Nederland heeft. Zij zitten rond de 30 000, wij nog steeds rond de 90 000. De officiële cijfers dan.’

‘Deden ze die moord maar,’ zei Egbert. Hij was nu vier jaar bladpromotor van Vrij Nederland en sinds de grote opleving van 1990, toen het blad met veel succes van formaat en uiterlijk veranderde, had hij alleen een langzame daling van de oplage meegemaakt. Hij was klein van stuk, tenger gebouwd en had een ernstig gezicht dat plotseling kon opklaren in een brede lach of cynische grijns.

‘Laten we even het rijtje langsgaan,’ zei Hans. ‘De vertrekkende abonnees krijgen een aanbod dat zij niet kunnen weigeren?’

‘Dat krijgen ze,’ zei Egbert, ‘maar 90% weigert het toch.’

‘Oké, maar 10% houden we dus binnenboord. Van de 12 000 jaarlijkse weglopers. Dat zijn 1200 lezers die je niet meer in de bossen hoeft te zoeken.’

‘Jawel, maar ze betalen dankzij dat voordelige aanbod niet meer dan de kostprijs.’

‘Ik weet het, ik weet het. Maar we moeten het hoofd boven water houden. Ik wil absoluut niet beneden de 90 000.’ De losse verkoop van Vrij Nederland was al enkele jaren aan het dalen, van 26 000 vier jaar geleden naar 20 000 nu. Dat was een veeg teken, want de losse kopers van een blad waren in de praktijk de belangrijkste bron voor het werven van abonnees. Daling van de

losse verkoop betekende dat minder lezers geïnteresseerd waren in het blad en dat dus het werven van abonnees moeilijker werd. Hans en Egbert vonden een noodoplossing in het recyclen van losse kopers. Met geforceerde aanbiedingen zoals '7 weken voor een habbekrats (een habbekrats is een tientje)' werd het voor regelmatige losse kopers interessant om een proefabonnement te nemen. Na die zeven weken vielen ze terug in de loskopersroutine, maar intussen telden ze vierdubbel mee in de oplage. Want een losse koper schafte het blad gemiddeld één keer in de maand aan, en als abonnee telde hij voor vier nummers per maand mee. Zo werd geforceerd de abonnementenstand hoog gehouden en Egbert was erin geslaagd om de daling van de losse verkoop op te vangen via goedkope proefabonnementen. De abonnementenstand was nu 5000 hoger dan enkele jaren geleden, de opbrengst lager. 'Hoe groot is nu de conversie van proefabonnementen?' vroeg Hans tegen beter weten in.

'8%. En dalend,' zei Egbert. 'Misschien wordt het toch tijd voor de negatieve optie.'

Hans zuchtte. 'Ik ben daar mordicus tegen,' zei hij. De negatieve optie hield in dat proefabonnees zelf moesten aangeven dat zij na de proef het abonnement niet wilden voortzetten, anders werd het stilzwijgend omgezet in een definitief abonnement. Het was boerenbedrog, vond Hans. 'Als iemand een proefabonnement neemt, moet hij erop kunnen rekenen dat het vanzelf afloopt.'

'Ja, ik ben het wel met je eens. Maar 8% voortzetting, dat is wel erg weinig.' 'En de rest keert terug naar los kopen?'

'Ook lang niet allemaal meer, weet ik uit een enquête van marktonderzoek. Soms voel ik me als zo'n Chinese bordengoochelaar. Al die bordjes die ik draaiend moet houden. En als er één valt, ben ik verloren.'

Hans begreep wat hij bedoelde. Een van de bordjes die Egbert geregeld moest ronddraaien was dat van de scholierenabonnementen, heel goedkope abonnementen die bulksgewijs werden verkocht aan middelbare scholen, voor het vak Maatschappijleer. Ook Elsevier en HP/De Tijd deden mee, zodat de scholieren een scala van opinies tot zich konden nemen. Maar steeds meer leraren Maatschappijleer merkten dat het nagenoeg onmogelijk was om hun leerlingen aan het lezen te krijgen en de oplage van de scholierenabonnementen daalde geleidelijk. Een ander bordje dat Egbert draaiende hield was de wekelijkse poging om via een spraakmakende inhoudsadvertentie lezers het nummer van VN te laten kopen. De teksten

moesten geleverd worden door de hoofdredacteur want die was de enige die wist wat er die week in het blad stond. En Joop, eeuwig in tijdnood, leverde niet altijd sprankelende teksten.

Een andere mogelijkheid om de oplage te vergroten zat in de bijlagen die gemaakt werden voor culturele evenementen. De organisatoren betaalden een klein bedrag en kregen grote stapels Vrij Nederland om uit te delen aan hun bezoekers. Omdat het betaalde exemplaren waren – hoe gering het bedrag ook was – mochten ze meegeteld worden in de losse verkoop.

Zo werd tot nu toe elk jaar met veel gezwoeg de 90 000 betaalde oplage bereikt die Hans koste wat kost wilde handhaven, omdat bij het inzetten van een daling de landelijke kranten klaarstonden het arrogante weekblad op z'n nummer te zetten.

‘Ik heb nog een mogelijkheid,’ zei Hans, ‘maar dat vergt een Belgische vestiging van onze uitgeverij.’ Hij dacht aan de keer, nu bijna een jaar geleden, dat de NOTU, de Nederlandse organisatie van Tijdschriften Uitgevers, nieuwe spelregels voor de oplageverantwoording had bedacht. Ze deden dit onder druk van de adverteerders: die wisten natuurlijk wel dat de jaarlijkse opgaven van uitgevers over de verkochte oplage van hun bladen wel eens wat opgeblazen waren. ‘Dat is een ramp voor ons,’ zei Hans tegen het hoofd van de advertentiewerving Sikke Bakker, toen hij de nieuwe definities zag van wat meegerekend mocht worden in de betaalde oplage.

‘We knikkeren met VN meteen zo’n 15 000 naar beneden! Maar moet je eens kijken hoe slecht die definities geformuleerd zijn!’ Hij liet Sikke een aantal fouten zien. In z’n ijver om alles dicht te timmeren, had de opsteller veel elkaar overlappende definities bedacht. ‘Schrijf een bezwaarschrift,’ zei Sikke, ‘dan breng ik dat bij de NOTU in.’ Sikke had een Bommel-postuur en een aimabel rond hoofd waaruit lichte maar aangename verbazing sprak. Hij was altijd goedgeemutst, in zijn vak een onmisbare eigenschap om het afwijzende gedrag van adverteerders te kunnen trotseren. Sikke kende iedereen en iedereen kende Sikke. En natuurlijk zat hij in de goede NOTU-commissie.

Het gevolg was dat tot zijn verbazing Hans de uitnodiging kreeg om nieuwe definities te formuleren in plaats van de spelregels waar hij kritiek op had en die nog niet ingevoerd waren. ‘Ze binden wel de kat op het spek,’ zei hij handenwrijvend tegen Sikke, en bedacht een reeks oplagedefinities die het mogelijk maakte zoveel mogelijk exemplaren van een blad mee te tellen in de betaalde oplage. Ook al was er maar een halve cent of nog minder voor

betaald. In een bijzin van de definitie bracht hij onder dat zelfs gedeelten van het blad meegeteld konden worden voor de betaalde oplage. Zo zou het mogelijk worden ook de VN-bijlagen die gemaakt werden voor verspreiding bij culturele evenementen in de betaalde oplage mee te tellen zónder de rest van het blad mee te leveren. Dat scheelde drukkosten. Er kwam geen kritiek op zijn ontwerpdefinities, in het geniep vond iedereen het prachtig en de adverteerders verdiepten zich niet in de details van de nieuwe spelregels. Hans kreeg nog wel een telefoontje van Harriet Schruiers, de secretaresse van de NOTU, met de vraag of hij er iets aan toe kon voegen.

VNU, de grootste bladenuitgeverij van Nederland, had de gewoonte van al haar bladen een stevig aantal exemplaren naar haar Belgische zusteronderneming te sturen voor de verkoop in Vlaanderen. Natuurlijk werd een deel van die oplage niet verkocht, maar die exemplaren liet men niet terugkomen. VNU Nederland zond gewoon een rekening voor de hele geleverde oplage naar de Belgische zuster. Kon Hans nu in de spelregels opnemen dat alle naar België vervoerde exemplaren meegeteld mochten worden in de betaalde oplage of ze daar nu verkocht waren of niet?

Hans deed het en dacht in de verte een tevreden brom van Theo Bouwman te horen, die nu bij VNU de baas over een kleine honderd tijdschriften was. Ook de Weekbladpers zond wekelijks exemplaren van hun bladen naar België. Maar omdat het geen aparte Belgische BV had was de VNU-constructie voor hen niet haalbaar.

‘Misschien moeten we een brievenbus-BV in België oprichten om onze exemplaren aan te verkopen,’ zei Hans peinzend tegen Egbert. ‘Zo komt splinter door de winter.’

‘Ja, maar het is water naar de zee dragen,’ zei Egbert, ‘dweilen met de kraan open. De put dempen als het kalf verdronken is. Het enige wat helpt is praten met Joop van Tijn. Die moet iets aan het blad veranderen waardoor het weer lezers aantrekt.’

‘Ja, ik ben al met Joop bezig,’ zei Hans, ‘ik heb hem een uitgebreid memo geschreven over de stand van zaken.’

‘Memo...’ herhaalde Egbert, ‘moet je niet eens met de vuist op tafel slaan?’

‘Zie je mij dat doen? Ik denk altijd, ik ben de druppel die de steen uitholt.’

‘Maar misschien ben je de steen,’ zei Egbert.

Hans stond op toen hem nog iets inviel.

‘De bibliotheken verdubbelen,’ zei hij.

‘Hoezo?’

‘Hoeveel bibliotheken zitten er in ons bestand?’ ‘Zo’n negenhonderd.’ Egbert kende zijn zaakjes. ‘Die hebben allemaal één abonnement?’

‘Meestal wel, soms hebben ze er twee.’

‘Dan sturen we de bibliotheken een bericht dat ze twee exemplaren krijgen voor elk abonnement dat ze hebben. Zodat ze méér lezers een plezier aan de leestafel kunnen doen. Of zoiets. Bedenk maar wat. En voor dezelfde prijs natuurlijk. Twee voor de prijs van een. Hebben we weer zo’n negenhonderd betaalde abonnementsexemplaren erbij, plotseling.’

‘Mooi bedacht,’ zei Egbert. Hij kwam van de VPRO en was karig met complimenten voor zijn baas. Dat leek te veel op slijmen.

‘En ik ga nog eens praten met Joop,’ zei Hans. Hij verliet de bladpromotorenruimte.

hoofdstuk 6

Opzij uit de bocht

‘Ik heb jullie iets te vertellen,’ zei Connie Boekweit, de personeelsfunctionaris, bij het eerstvolgende directieoverleg. Ze zweeg even en slikte. ‘Pieter de Jong en ik hebben een relatie,’ zei ze, ‘al enige tijd. Vroeger deed het er niet toe, hij bij Singel en ik bij de tijdschriften. Maar nu hij Groepsdirecteur is, vind ik wel dat jullie het moeten weten.’ Kees en Hans dachten snel na. Wanneer hadden zij zich in aanwezigheid van Connie ongunstig over Pieter uitgelaten? Eigenlijk nooit, bedachten ze met opluchting. Pieters rol bij de tijdschriften was nul, hij kwam domweg nooit ter sprake.

‘Ik wens het paar veel geluk!’ zei Hans en Kees knikte. ‘We hebben wel afgesproken dat we in bed niet over het werk praten,’ zei Connie, ‘ik bedoel thuis niet.’ Ze leek even te gaan blozen, maar het kwam er niet van. Hoe oud Connie was viel met geen mogelijkheid te schatten, ergens tussen de veertig en vijftig dacht Hans. Maar ze was door vele wateren gewassen. Hoe ze ooit aan die ijskoude Pieter was blijven hangen, begreep hij niet goed. Maar ineens herinnerde hij zich een Weekbladpersfeest, vorig jaar, waarop hij Pieter en Connie samen de tango had zien dansen. Dat was méér geweest dan het gelijktijdig bewegen van lichaamsdelen, het was een opzienbarend schouwspel van onversneden lust. Hans zag dat VN’s hoofdredacteur Rinus Ferdinandusse er naar stond te kijken met een ironische glimlach om de mond. ‘Het is paartijd,’ zei Rinus en keek hem indringend aan. Natuurlijk had hij op dat moment moeten beseffen dat die twee iets méér hadden dan een gedeelde liefde voor de tango. Enkele maanden nadat Connie haar directie had ingelicht kwam de aankondiging van het huwelijk.

‘Er spreekt enige verbazing uit het kaartje dat ze rondstuurden,’ zei Hans toen hij met Kees naar de receptie reed. ‘Ja, zoiets als “nooit gedacht en toch gekregen” stond er dacht ik,’ zei Kees. ‘Het is ook een vreemd stel.’ Het was mooi weer en een groot deel van de gasten stond met een glas in de

hand in de voortuin van de receptiezaal toen een onverwacht duo aankwam: Theo Bouwman en Simone Koudijs, eindredacteur van Opzij, Simone vanwege haar grotere lengte licht gebogen.

Ze liepen ostentatief verstrengeld het grintpad op en beklommen de trappen die naar het bruidspaar leidden, nagekeken door de gasten, merendeels Weekbladpersmensen. ‘Goh, Theo en Simone, dat is nieuws!’ zei Kees. Hans knikte vaag, voor hem was het geen nieuws. Toen Theo nog bij het bedrijf werkte zat hij al achter Simone aan, net zoals trouwens Joop van Tijn, medehoofdredacteur van Vrij Nederland.

Simone was lang en slank en bewoog zich met een lichte aarzelings, alsof ze nog aan haar fysiek moest wennen. Ze had een mooi hoofd waarin een brede glimlach vol witte tanden, en was een snelle, intelligente gesprekspartner. Geen wonder dat bij Weekbladpersborrels Joop en Theo moeite moesten doen om het andere manvolk van haar weg te houden. Beiden waren ze kleiner dan Simone en het eerste wat ze deden was dan ook haar een kruk of stoel aanbieden. Als Theo dat lukte klonk al snel zijn harde lach en zag je hem bedrijvig bezig met het vullen van glazen wijn, terwijl Joop haar intussen vermaakte met anekdotes.

Meer dan een machostrijd om de mooiste van de klas had Hans er nooit in gezien. Maar toen Theo aankondigde dat hij bij de Weekbladpers zou vertrekken, was het taboe van een collegiale affaire verdwenen en sprong de vonk alsnog over. Hij wist van Simone zelf dat het al een aantal weken dik aan was met Theo. Die was zelfs uit huis gaan wonen. Dit was méér dan de ‘onenightstand en eeuwige vriendschap daarna’ waar Theo’s baltsgedrag tot nu toe altijd op uitdraaide.

Het tweetal stal de show op Pieter en Connies trouwpartij en er werd stevig gespeculeerd. ‘Zou Simone nu ook naar de VNU gaan?’ ‘Nee, juist niet. Dat geeft alleen maar problemen, verliefd zijn en werken onder je baas.’

Hans dacht aan Theo’s vrouw, die zijn avontuurtjes altijd met moeite had geaccepteerd, maar nu geconfronteerd werd met iets ernstigers: een echte verliefdheid. Theo liep tegen de vijftig, de midlifecrisis lag op de loer.

Enkele weken later liet Simone weten dat ze hoofdredacteur zou worden bij het blad Elle van uitgeverij Quote.

Het verbaasde Hans niet. Weliswaar was zij als eindredactrice na Cisca de belangrijkste vrouw bij Opzij, maar Simone had niet het heilige feministische vuur en zou Cisca nooit kunnen of willen opvolgen, wist hij. Logisch dat ze nu, na een jaar of vijf de eindredactiekar getrokken te hebben, koos voor een

nieuwe carrière. En Elle was een goed blad, weliswaar met mode en cosmetica als voornaamste onderwerp, maar geschreven voor intelligente vrouwen.

Cisca reageerde zoals van een hoofdredacteur verwacht kon worden: ze nam het Simone kwalijk dat die het schip verliet. En een boze Cisca kon heel onaangenaam zijn in de samenwerking.

‘Daar moet je echt iets aan doen,’ zei Sasja de Jong tegen Hans, ‘Simone is gewoon doodverklaard.’ Sasja was een van de twee secretaresses van Opzij. Hans had haar jaren geleden nog zien komen als piepjonge sollicitante bij de oplaagafdeling. Op een avond kwam de bladpromotor van Voetbal International, Jos Paverling, haar na haar sollicitatiegesprek in de Engelbewaarder tonen, trots als een aap. Jos had stekelhaar en nooit had het zo rechtop gestaan als nu hij met Sasja binnenkwam, een prinsesje met hangend haar, gekleed in een eenvoudig wit jurkje en sandalen. Wat zou ze zijn, hooguit achttien, negentien jaar. Het hele café keek betoverd toe hoe Jos haar naar een tafeltje leidde en zich vervolgens naar de bar spoedde.

‘Biertje. Twee,’ zei hij hees en dromerig keken de stamgasten toe hoe zij het gouden vocht in haar slanke keel liet verdwijnen.

Nu, een huwelijk en een aantal kinderen later was ze de spil van het redactiesecretariaat van Opzij. En zoals bij alle bladen had ook bij Opzij het secretariaat een speciale, zelfbenoemde taak: zorgen voor pais en vree.

‘Ik zal het Simone vragen,’ zei hij, maar Simone wilde desgevraagd van geen bemiddeling weten.

‘Ik weet niet wat Cisca bezielt,’ zei ze, ‘maar ik zit het wel uit. Het is maar twee maanden opzegtermijn. En Cisca is gelukkig veel weg voor de Meetlat.’ De Meetlat was enkele jaren geleden een uitkomst geweest voor de redactie, wist Hans. Cisca Dresselhuys begon zich te vervelen. Het hoofdredactionele werk deed ze nu al jaren en het was een routine geworden die eigenlijk geen fulltime beslag meer op haar tijd legde.

Ze begon aan de bureaus van de redacteurs praatjes te maken. Hans’ kamer lag op dezelfde verdieping en uit de verte hoorde hij haar zangerige geluid en bloemrijke vocabulaire: ‘En, zijn we vandaag somber gestemd of zien we lichtpuntjes aan het eind van de tunnel?’ De redacteurs klaagden, ze kwamen niet aan hun werk toe als Cisca ze er vanaf hield.

‘We moeten iets zien te bedenken waardoor ze weer op pad gaat. Ze moet schrijven!’ zei Simone.

Hans knikte. ‘Veel succes,’ zei hij diplomatiek.

In 1992 begon een serie vraaggesprekken met mannelijke zwaargewichten uit politiek, economie en cultuur, waarbij hun feministisch gehalte vastgesteld zou worden. De serie zou toepasselijk 'De feministische Meetlat' gaan heten. Cisca en redactrice Marja Vuijsje maakten de interviews eerst om en om, maar na enige tijd deed Cisca het maandelijks in haar eentje. Grote spraakmakende interviews waren het, en de redactie was dubbelblij: niet alleen een mooie nieuwe rubriek, maar ook Cisca uit hun haar. Een periode van bedrijvig redactiegeluk begon. Maar nu Simone had aangekondigd te vertrekken, was de stemming radicaal veranderd. Cisca's humeur kon met de minuut omslaan en de spanning was te snijden. In november 1994 nam Simone afscheid. Ze was populair binnen het bedrijf, een van de weinige journalisten die belangstelling hadden voor het dagelijks gebeuren in de onderneming en ook enkele jaren in de ondernemingsraad had gezeten. De grote vergaderzaal stond vol bij haar afscheidsborrel. Er was weinig verloop in het bedrijf en Hans hield zijn eerste afscheidsspeech. Hij had er zijn best op gedaan.

'Als we tegenwoordig een eindredacteur voor Opzij nodig hebben plaatsen we een advertentie in een journalistenvakblad en krijgen dan 100 sollicitaties waaruit we op ons gemak een superkandidaat kunnen zoeken. Tien jaar geleden wisten we nog niet dat het zo eenvoudig kon. Als een hoofdredacteur een nieuwe eindredacteur nodig had en wist waar die te vinden was concurreerden we eerst dat blad stuk, namen het dan voor een habbekrats over, inclusief de eindredacteur. Vervolgens hieven we het blad op en boden de eindredacteur onze vacature aan. Zo is het ook bij Simone gegaan. We ontdekten haar bij het blad Mensen. Een half jaar is door ploegen studenten in cafés het gerucht verspreid dat Mensen gesponsord werd door Scientology. De oplage kelderde drastisch en in de loop van 1985 kochten we het abonnementenbestand op. En Simone.'

Glimlachende gezichten nam hij waar als hij opkeek van het papier.

'Wat ik in de loop van de tijd opgemerkt heb en meld voor wat het waard is, dat is de snelle groei van feministische vrouwen. Cisca Dresselhuys kwam bij de Weekbladpers binnen op één meter zestig en begon onmiddellijk langer te worden. Ik schat haar nu ten minste tien centimeter langer en op weg naar een assertieve één meter vijftachtig. Bij Anke Manschot heb ik een

soortgelijk proces kunnen waarnemen. Marja Vuijsje blijft wat achter, maar maakt ook de indruk elk moment verticaal te kunnen exploderen.'

Na wat gegniffel bij de voorgaande zinnen barstte hier de lach los. Men zag kennelijk de groeispuurt van Marja voor zich. Zij was de zwijgzaamste van de Opzij-redactie, een kleine brunette met fluwelen ogen en een soepele pen. Merkwaardig, je kon nooit precies voorspellen wat mensen aan het lachen maakte. Maar elke lach was meegenomen. Aangemoedigd ging hij verder:

'Bij Simone Koudijs heeft die groei extreme vormen aangenomen en je moet het meegemaakt hebben om het te kunnen geloven. Ik heb haar zien binnenkomen. Een kleine magere nerveuze jonge vrouw van pakweg één meter veertig.'

'Aanwijzen' had hij voor zichzelf op het papier gezet en toen hij dat deed, zijn hand ter hoogte van zijn knie, kwam de tweede lach los.

'Bijna direct na haar inwerkperiode is ze gaan groeien en nu ze bij ons vertrekt is ze ruim één meter negentig. En het eind lijkt nog lang niet in zicht. Daar heb ik me wel eens zorgen om gemaakt en als lid van de huisvestingscommissie moet Simone zelf ook beseft hebben dat ze bij ons aan het plafond zit en dat ons verbouwingbudget beperkt is.'

Hij keek weer even op en zijn blik viel op Cisca, die hem streng aankeek. Wat zou er aan de hand zijn? Snel maakte hij zijn speech af.

'Bij Elle zijn meer groeimogelijkheden voor Simone. Dat is jammer voor ons en we zullen Simone missen. Maar we gunnen haar een nieuw avontuur. Er zijn natuurlijk wel grenzen. Als de oplage van Elle in de komende jaren een plotselinge daling vertoont dan mag gerust geconcludeerd worden dat de Weekbladers bezig is Simone terug te halen.'

Een zoen van Simone en een klaterend applaus. Hans voelde de kick van de adrenaline in zijn lichaam en beseft met verbazing dat hij spreken in het openbaar leuk begon te vinden.

's Avonds vond een afscheidsdiner plaats in restaurant Kort op het Amstelveld. De redactie zat aan en Hans mocht ook mee-eten. Maar er

heerste een bedrukte stemming, viel hem op. Na de soep stond Cisca op voor een korte speech. Ze beperkte zich tot enkele formele dankwoorden in de richting van Simone, maar vlocht er ook een paar zinnen in over de onbetrouwbaarheid van machthebbers en schoot enkele woedende bliksemstralen in Hans' richting. Als Cisca boos was, dan toonde haar gezicht een combinatie van woede en pijn om die woede. Hij schrok ervan en het viel anderen ook op.

‘Wat heb jij misdaan?’ fluisterde Marja Vuijsje tegen hem. ‘Geen idee,’ fluisterde hij naar waarheid terug. Aan het slot van haar speech gaf Cisca Simone een trommel met koekjes. ‘Dat heb je nodig als hoofdredacteur van een vrouwenblad.’ Het zorgde voor enige hilariteit. Maar die was kort van duur. Cisca vertrok al snel en uiteindelijk werd Simones afscheid nog een vrolijke bijeenkomst. Later hoorde Hans dat de koekjestrommel in de dichtstbijzijnde gracht was beland, leeg weliswaar.

Ook na het vertrek van Simone bleef de lucht zwanger van onheil. Omdat Hans' werkkamer op de verdieping van Opzij lag, maakte hij van dichtbij mee hoe de sfeer versomberde.

Dat krijg je ervan als je van een redactie een vriendenkring probeert te maken, dacht hij bij zichzelf. Mannen deden zoiets niet. Je werkte met elkaar en dronk eens een pilsje na werktijd. Maar daar bleef het ook bij. Van Kees wist hij niet meer dan dat hij getrouwd was en een zoon had, en dat was genoeg.

Bij Opzij hadden ze de gewoonte alles van elkaar te willen weten: een nieuwe vriend, een nieuwe aankoop, de voorstelling die iemand gisteren had bijgewoond, ruzie met moeder. Vermoedelijk gingen ook de diverse mannen in de kantooromgeving over de tong. Hijzelf werd over het algemeen als een lieverd beschouwd, had hij een keer met afschuw opgevangen. Jezus, een lieverd. Nee, dan Theo! Op z'n minst werd die een gevaarlijke ondeugd gevonden, zeker nu hij Simone had verschalkt.

Dáár moest ergens de oorzaak liggen van Cisca's stemmingswisselingen, had hij bedacht. Zou Cisca jaloers zijn? Maar hij kon het zich nauwelijks voorstellen.

‘Ik weet niet wat er met haar aan de hand is,’ zei Cisca op een dag tegen Hans, ‘maar Sasja wil plotseling drie weken vrij. En Beatrijs, de andere secretaresse kan niet meer dan halftime werken. Wat moet ik daar nou mee? Kan ik dat weigeren? Ze zegt dat het dringend is en privé.’

‘Sasja?’ vroeg Hans peinzend. Hij dacht aan haar noodkreet, nog pas enkele

maanden geleden bij het huwelijk van Pieter en Connie.

‘Ik denk dat ik wel weet wat het is,’ zei hij. ‘Mag ik iets persoonlijks zeggen?’

Cisca knikte. ‘Tot op zekere hoogte...’ zei ze. ‘Moet ik mij gaan vastklampen aan iets of is het niet zo ernstig?’

‘Ik weet niet wat er mis is,’ zei Hans, ‘maar sinds Simone haar vertrek aankondigde heeft de redactie voortdurend het gevoel bij jou op eieren te lopen.’

‘Dat vertellen ze jou?’ vroeg Cisca. Er klonk enige dreiging in haar stem.

‘Het is geen klacht,’ bezwoer Hans haastig, ‘het is verbazing. Ze vragen mij of ik weet wat er met jou aan de hand is. Bezuinigingen of zo. Ze komen bij mij omdat ze denken dat ik de schuld ben. Dat ik jou onder druk zet, of zo.’

Hij verzon het ter plekke, maar het deed z’n werk, Cisca luisterde. ‘Vooral Sasja maakt zich ongerust,’ vervolgde hij, ‘en misschien heeft ze nu even wat afstand nodig. Ik kan Connie wel vragen of er een tijdelijke vervangster te vinden is. Uitzendbureau.’

‘Ik zal haar toch maar even bellen, dan,’ zei Cisca en keerde een half uur later terug. ‘Sasja houdt bij hoog en bij laag vol dat het privé is en niets met mij te maken heeft! Nou ja, doe mij dan maar de vervangster.’

Hans had het gevoel dat hij voor schut stond. Bracht hij eindelijk via een omweg de redactieproblemen bij Cisca aan, ontkende de betrokkene dat in alle standen.

Een week later kwam Marja Vuijsje bij hem langs.

‘Ik trek het niet meer,’ zei ze, ‘ik kan er niet meer tegen. De ene keer is ze de hartelijkheid zelve, de andere keer schiet ze om niets uit haar slof. Je weet nooit waar je aan toe bent.’

‘Dan vraag ik Connie om een gesprek tussen jullie en Cisca te organiseren,’ zei Hans. Hij belde Connie Boekweit. Voor de honing in haar stem zou zelfs Cisca door de bocht gaan. Maar voordat Connie in actie kon komen had Marja haar noodkreet alweer ingetrokken.

Hans wist niet goed hoe hij verder moest gaan. Het ergste wat een leidinggevende kon overkomen was dat er achter zijn of haar rug geklaagd werd bij de directie. Dan voelde je je verraden, zeker als je denkt dat je goed bezig bent met je mensen. En ongetwijfeld had Cisca dat gevoel.

In de wandelgangen ving hij vervolgens een onwaarschijnlijk gerucht op. Theo’s vrouw zou Cisca verteld hebben dat Simone en Theo tegen haar hadden geconspireerd: Simone had hoofdredacteur van Opzij willen

worden.

‘Dat slaat toch nergens op?’ probeerde Hans het gerucht de kop in te drukken, ‘Simone had geen ambities bij Opzij, weet ik wel zeker. En als Theo van plan was Cisca opzij te zetten, dan had dat via mij moeten! Ik ben de uitgever. En ik weet van niks!’ Maar hij begon nu te begrijpen waar Cisca’s boze teksten tijdens Simones afscheidsetentje vandaan kwamen: als zij het bericht had geloofd was dat een logisch gevolg. En vermoedelijk dacht Cisca dan dat hijzelf ook in het complot had gezeten.

Hans kende Theo’s echtgenote als een aardige, praktische vrouw die zijn slippertjes haatte maar ermee had leren leven. De serieus ogende affaire met Simone was andere koek. Best mogelijk dat Theo in de echtelijke ruzies opschepperige taal had uitgeslagen over zijn nieuwe vriendin: hoofdredactionele kwaliteiten! Misschien had ze zelfs het hoofdredacteurschap van Elle verward met dat van Opzij. Alles was mogelijk bij jaloezie in de liefde.

Hij sprak Cisca erover aan.

‘Ik hoor dat jij misschien denkt dat Simone aan je stoelpoten zaagde. Maar dat was volgens mij absoluut niet het geval. Simone had geen ambities bij Opzij.’

Cisca keek hem aan en hij zag dat ze het niet geloofde. ‘Hoe dan ook zou dat niet buiten mij om kunnen gebeuren,’ probeerde hij nog eens, ‘ik ben de uitgever. Theo zou nooit achter mijn rug zoiets kunnen regelen. En trouwens, de affaire van Theo en Simone begon pas toen hij al opgezegd had. En dan heb je als directeur echt geen macht meer.’ ‘Hmm,’ zei Cisca.

‘Maar het is ook onzin. Jij bent de belichaming van het blad en het tiereliert en groeit onder jouw leiding als een gek. Van 30 000 in 1988 tot pakweg 70 000 in dit jaar. Dan zou geen zinnige directie er ooit over piekeren jouw baan aan iemand anders te geven?’

‘Daar heb je een punt,’ zei Cisca. Maar toen enkele weken later op de redactie nog steeds geklaagd werd over haar wisselende stemmingen stelde Hans voor dat Connie Boekweit een gesprek zou organiseren waarin over de situatie gepraat kon worden.

‘Connie?’ zei Cisca misprijzend. Geregeld had ze laten weten het fout te vinden dat Connie haar functie had behouden na haar huwelijk met Pieter.

‘Dat kan toch niet? In het echtelijk bed gaan wij nu over de tong!’

‘Wie van de twee moet dan vertrekken bij de Weekbladpers?’ had Hans gevraagd, ‘Pieter of Connie?’ Als feministe had Cisca hier ‘Pieter’ op moeten

antwoorden, waarmee haar bezwaar tegen Connie eigenlijk op losse schroeven kwam te staan.

‘Eén voorwaarde,’ zei Cisca, ‘ik wil niet dat Beatrijs erbij zit. Die is er pas net en ik wil zo’n jong meisje er niet bij als we elkaar aan de haren gaan trekken.’

‘Natuurlijk,’ zei Hans.

* * *

‘En?’ vroeg hij een week later.

‘Het is prima gegaan,’ zei Connie tevreden. ‘Iedereen heeft z’n zegje gezegd en Cisca heeft uitgelegd dat zij nogal onder spanning stond, maar daar nu doorheen was. En Sasja heeft ook haar buit binnengehaald. Het redactiesecretariaat mag voortaan de redactievergaderingen bijwonen.’

Dat was een hele overwinning, wist Hans. Cisca was er altijd benauwd voor dat redactiesecretaressen schrijfambities zouden krijgen en hield ze liever buiten het redactieberaad.

Ook al had dat het nadeel dat ze weinig wisten van de komende projecten waar de redacteuren hun hulp bij nodig hadden. Nu, eindelijk, mochten ze weten wat de plannen waren.

Pessimistisch als altijd verwachtte Hans dat er nog wel meer gesprekken en massages nodig zouden zijn om de Opzij-redactie weer in pais en vree te krijgen. Maar hij vergiste zich. Eén openhartig gesprek was voldoende geweest. Uit de Opzij-hoek kwamen geen klachten meer. Al kon dat natuurlijk elk moment veranderen. En dat Theo Bouwman en Simone Koudijs aan haar stoelpoten gezaagd hadden, Cisca bleef het volhouden.

hoofdstuk 7

De sideletter

‘Beste Rinus, beste Joop,’ schreef Hans. ‘Je hebt mensen en fietsbellen en dat geldt ook voor mij. Het hele jaar door lees ik Vrij Nederland, maar het komt er zelden van te laten weten met hoeveel plezier ik dat doe. Hierbij doe ik dat graag voor het hele afgelopen jaar en mijn speciale complimenten voor de rubriek Groot Nieuws. Zoiets had het blad inderdaad nodig, een “Kleinvuil”-rubriek, gecombineerd met “Bij ons in Holland”.’

Elk jaar rond kerst schreef hij de hoofdredactie een brief om te laten weten hoe het blad er financieel bij stond. Natuurlijk, de maandelijkse vergaderingen die hij met Joop had gingen daar ook altijd over, maar eenmaal per jaar liet hij weten hoe het afgelopen jaar al met al was verlopen en wat de verwachtingen waren voor het komende jaar. Zo kon hij ook Rinus Ferdinandusse informeren, die formeel nog wel hoofdredacteur was maar sinds de benoeming van Joop tot medehoofdredacteur op de achtergrond bleef.

Het probleem waar Hans mee zat was dat hij wist dat Vrij Nederland langzamerhand qua lezersaantallen in elkaar begon te zakken, maar dat dat in de cijfers nog niet te zien viel omdat er extra wervingsinspanningen werden verricht. Zo kon hij dus nooit tegenover Joop van Tijn en Rinus Ferdinandusse bewijzen dat het tij zich tegen het blad keerde. Ook financieel vielen de resultaten nog mee, vooral dankzij de toevloed van adverteerders. Het zag er naar uit dat 1994 het beste jaar voor de tijdschriftenuitgeverij zou worden sinds mensenheugenis.

Maar Sikke Bakker had gewaarschuwd dat in het komende jaar de adverteerders méér naar de tv zouden trekken en in combinatie met de dalende lezersaantallen zag de toekomst er dan niet rooskleurig uit.

‘Ik heb één dringend verzoek,’ schreef Hans in zijn jaarmemo. ‘Als het aantal advertentiepagina’s minder wordt, heeft de redactie de neiging om dat op te vullen met extra redactionele pagina’s “omdat anders het blad zo dun wordt”’.

Alsjeblieft, doe dat niet, want dan zijn we financieel nog verder van huis. Er is (wat jullie vrienden of kennissen ook zeggen) geen enkel statistisch verband tussen de dikte van een nummer en de losse verkoop. In het verlengde hiervan: het is gebruikelijk geworden om redactioneel minder kleurpagina's af te nemen dan begroot en in ruil daarvoor het zwartwitte "actuele deel" dikker te maken. Verdwijnen nu de kleuradvertenties dan lopen we de kans dat VN "zwart-witter" gaat worden en daardoor minder aantrekkelijk oogt.'

Hij hoopte dat Joop van Tijn rekening zou houden met deze waarschuwing, maar verwachtte het niet. Joop was van oudsher meer gericht op onthullingen en nieuws jagen dan op de fotoreportages en interviews die in het kleurige hart van het blad opgenomen werden.

In het zicht van dalende inkomsten was Hans intussen al bezig met productiebegeleider René van Voorst de drukkerij de pin op de neus te zetten: ze hadden een offerte gekregen van drukkerij Wegener die in 'coldset' kleurpagina's kon drukken. In koude offset dus, zonder het dure droogproces dat tot nu toe nodig was voor kleureffset. Het zou het mogelijk maken ook het huidige zwart-witgedeelte van VN in kleur te drukken, en dan zou het niet meer uitmaken dat Joop de neiging had voorkeur te geven aan het actuele nieuws boven mooie fotoreportages. Probleem was wel dat die in koude offset gedrukte kleurenpagina's eruitzagen alsof een kleuterschool ze als tekenproject had gemaakt. De kleuren liepen door elkaar heen en door het ontbreken van een droogproces vond "overzetten" plaats: nog natte kleurgedeelten kleefden aan de volgende pagina van het tijdschrift.

In de ruim zes jaar dat hij nu uitgever was had Hans geleerd vooruit te denken en alvast oplossingen te onderzoeken voor problemen die er nog niet echt waren. Hij had ook geleerd een plan achter een plan te maken en hield dat de bladpromotoren keer op keer voor: reken er niet op dat een wervingscampagne wel succes zal hebben, maak alvast een Plan B voor als het tegenvalt.

Meer en meer begon hij te schaken, en te proberen enkele zetten vooruit te denken. Het was niet iets waar hij trots op was, het had iets slinks. Maar zolang het voor het nut van het bedrijf en de bladen was, en niet in het nadeel van personen, was het acceptabel gebruik te maken van je ervaring en vooruitziende blik.

En zo kwam het dat hij drukkerij Brouwer, al sinds jaren de drukker van Vrij Nederland een poot uitdraaide. Zonder dat hij zich er echt voor genereerde.

Offsetdrukkerij Brouwer te Delft was het eigendom van twee yuppen die hun werk bij een organisatieadviesbureau hadden verruild voor het ondernemerschap. Samen een grote drukkerij exploiteren was de droom waar zij voor vielen. Arie van Santen onderhield de klantencontacten, zijn kompaan Willem Bredeveld deed het cijferwerk en de technische zaken. Minstens drie of vier keer per jaar, en bij verlenging van het drukcontract nog vaker, kwam Arie langs bij de Weekbladpers om in Theo Bouwmans tijd met enige bothed behandeld te worden. Zo waren de verhoudingen in de drukkerswereld had Hans al snel en met enige tegenzin gemerkt toen hij door Theo werd ingewerkt. De klant was koning en gedroeg zich als een pluk en de drukker haastte zich om gediensig, bijna slaafs aan alle wensen te voldoen. ‘Zo houd je ze scherp,’ legde productiebegeleider René van Voorst aan Hans uit.

Arie van Santen, een goedgeklede slanke veertiger met roze blosjes op zijn aimabele hoofd was na zijn vele jaren als organisatieadviseur niet goed in onderdanigheid en nam dan ook steevast Ben van Vrienhoven mee, zijn commercieel directeur die elk gesprek een goede keer wist te geven. Een mollige zestiger die gediensige teksten per strekkende meter kon afscheiden: ‘Daar gaan we mee aan de slag!... Dat zoek ik voor jullie uit!... Natuurlijk herstellen we dat!’

Toen hij het uitscheversschap van Theo overnam besloot Hans het contact met de drukkerij anders aan te pakken, minder bot. ‘Tenslotte willen we soms ook iets dat buiten het contract valt?,’ legde hij René uit, ‘en dan hebben we hun goodwill nodig.’

René knikte dat hij het begreep, maar leek niet overtuigd. De productiewereld was een machowereld, maakte hij Hans geregeld duidelijk. Men nam geen blad voor de mond en in de ruimte van de productiebegeleiders galmden de vloeken nogal eens rond.

René oogde ook potig, altijd gekleed in jeans en houthakkershemd. Zijn hoofdhaar hield hij kort geschoren. Dat zou hem het uiterlijk van een boef geven als niet zijn brede grijns dat verzachtte. Toen ze eind 1994 de onderhandelingen met Brouwer begonnen wisten ze dat ze absoluut geen trek hadden ooit in te gaan op de offerte van Wegener. Maar die was wel vijf ton goedkoper dan wat ze nu aan Brouwer betaalden.

‘Ik ben behoorlijk onder de indruk van wat Wegener kan, kleur in koude offset,’ loog Hans terwijl René knikte dat hij het daarmee volledig eens was. ‘Hebben jullie een voorbeeld?’ Arie was niet van plan zich in de luren te

laten leggen.

‘Niet bij me,’ zei René, ‘en ik weet ook niet of ik het jullie mag geven. Deze proef is eigendom van Wegener. Ik kan ze vragen of ik het jullie mag geven?’

‘Hoeft niet,’ sprong Ben in, ‘ik bel Henk Brons zelf wel even. We zijn wel concurrent maar helpen elkaar ook wel.’

‘Belangrijk is dat het ons vijf ton per jaar scheelt,’ hernam Hans. ‘Vijf ton op een order van zes miljoen. Dat is nogal wat!’

‘Wij kunnen misschien nog wat aan de prijs doen,’ zei Ben voorzichtig, met een blik op Arie.

‘Oké. Als jullie vijf ton kunnen zakken met de prijs, kiezen we natuurlijk voor jullie, voor Brouwer.’

‘Vijf ton, dat lukt ons nooit. En je weet, als jullie gaan shoppen vind je altijd wel een drukker die onder onze prijs gaat zitten. Maar wij drukken Vrij Nederland al tig jaar. En zo’n langdurig contact is toch wel iets waard?’ vroeg Arie zo agressief als hij durfde.

Hans dacht even na.

‘Een ton,’ zei hij, ‘een ton in guldens. Als een concurrent ons een offerte doet die een ton lager is dan die van jullie, dan blijven we toch bij Brouwer. Dat is de relatie me wel waard.’

‘Je accepteert hooguit een ton verschil? Op zes miljoen?’ Arie deed alsof hij zijn oren niet kon geloven en ook Ben liet merken onthutst te zijn.

‘Ik vind het nogal wat,’ zei René. ‘Ik heb het niet elke dag op zak.’

‘Ha ha,’ lachte Ben braaf, ‘wij ook niet.’

Aries rode konen waren bleek geworden, zag Hans. Een teken van woede of wanhoop.

‘Hoor eens,’ zei Arie, ‘vijf ton eraf, dat kan niet. Als ik die ton marge van Hans meeneem moeten we vier ton inleveren. Dat kan ook niet. We maken nu al verlies op de drukorder.’

‘Tja, dan wordt het lastig,’ zei Hans, ‘wat kunnen jullie dan wel bieden?’

‘Een ton,’ zei Arie en keek gepijnigd, ‘een ton eraf.’

‘Dan hebben we nog drie ton te gaan om jullie concurrerend met Wegener te maken,’ zei Hans peinzend. Er viel een stilte.

‘Weet je,’ hernam Hans ten slotte, ‘René en ik zouden er natuurlijk niet over piekeren om over te gaan op koude offset als we dezelfde advertentiebezetting hadden als vorig jaar. Want alhoewel Wegeners coldset er goed uitzag, is heatset natuurlijk mooier. Maar ik verwacht een daling van advertentie-inkomsten en dus moet ik ergens op bezuinigen. En dan is

Wegeners aanbod natuurlijk heel aantrekkelijk. Iets minder drukkwaliteit maar wel vijf ton in het handje.'

'Mogen Ben en ik even overleggen?' vroeg Arie.

'Natuurlijk,' zei Hans, 'René en ik gaan wel even koffie halen.'

Ze sloten de deur van Hans' kamer achter zich, gingen om de hoek bij de warmedrankenautomaat staan en drukten de koffieknoop in.

'Wat denk je?' vroeg René terwijl hij een bekertje onder de tuit plaatste.

'Geen idee,' zei Hans, 'maar alles wat we kunnen krijgen is meegenomen. Van mijn levensdagen geen Wegener koude offset.'

Net toen ze vier koppen koffie getapt hadden ging de deur weer open.

'Ik heb Willem nog even gebeld,' zei Arie, 'en die had een suggestie. Vrij Nederland draait zo goed dat wij denken dat we het risico van een daling van advertentie-inkomsten van jullie kunnen overnemen. Willem stelt voor dat we een ton van de prijs af doen en dat we jullie drie ton terugbetalen als Vrij Nederland in een jaar minder pagina's betaalde advertenties heeft dan in 1993.'

'Hmm,' zei Hans, 'even samenvatten. Jullie verlagen de prijs met een ton. En als onze advertentiebezetting tegenvalt, met 1993 als benchmark, crediteren jullie ons voor drie ton.'

'Precies,' herhaalde Arie, 'dat zetten we in een side-letter bij het contract.'

Hans keek René aan en las de gretigheid in diens ogen.

'Deal,' zei hij en stak zijn hand uit.

De side-letter werd opgesteld en uit de goedheid van zijn hart voegde Hans er de zin aan toe dat de uitgever de plicht had elk kwartaal aan Brouwer een bericht te sturen over het aantal betaalde pagina's van Vrij Nederland, en ter vergelijking de getallen van 1993.

'Zodat jullie niet gaan kermen als ik eind van het jaar drie ton opeis,' legde hij Arie uit. 'Als je elk kwartaal bericht krijgt zie je vanzelf aankomen of de side-letter gaat gelden.'

'Goed idee,' knikte Arie.

Trouw elk kwartaal zond Hans bericht over de gedaalde advertentie-inkomsten, want het niveau van 1993 werd nooit meer gehaald. Het contract duurde vijf jaar. Vijf jaar lang betaalde drukkerij Brouwer aan het eind van het jaar drie ton aan de Weekbladpers. Elk jaar ging dat met gekerm gepaard en Hans incasseerde het geld met enige wroeging. Maar de drukkerswereld was een harde wereld, verzekerde hij zichzelf dan en Vrij Nederland ging boven alles. Hij was een volleerd uitgever geworden. Hij dacht in geld.

hoofdstuk 8

Joop van Tijn (1)

‘Alles goed?’ vroeg Jack van Tongen toen hij Hans’ kamer binnenkwam. Als liefhebber van Belgische bonbons werd hij elk jaar wat ronder. Maar dat paste wel bij zijn kale Charlie Brown-hoofd. Jack was controller van de Groep, een competente cijferaar die een schat aan gegevens over allerlei tijdschriften en boekenuitgeverijen in zijn hoofd had opgeslagen. Hij had één onaangename eigenschap die hij deelde met veel administrateurs: hij maakte de indruk te genieten van slecht nieuws bij de Weekbladpers of andere bedrijven en eindigde zijn verhaal daarover altijd met een vreugdeloos kakelend lachje.

‘Niet zo geweldig,’ zei Hans, om hem een plezier te doen.

Even later zaten ze aan de ronde tafel. Hans was benieuwd wat de Groepscontroller hem te vertellen had.

‘Moet je niet bij Kees zijn?’ vroeg hij. ‘Ik begreep dat de tweede garnituur van de werkmaatschappijen geen rechtstreeks contact kan hebben met mensen van de Groep.’

‘Ja, dat is zo,’ zei Jack, ‘maar dit is nogal persoonlijk. Althans iets uit de tijd dat ik nog bij de tijdschriften zat.’

‘O.’

‘Ja, het gaat om Joop. Joop van Tijn. Je weet, hij heeft een creditcard van het bedrijf.’

Hans knikte, hij had er zelf ook een.

‘De rekeningen daarvan komen binnen bij de boekhouding en die betaalt ze. Joop moet aangeven welke bedragen privé zijn en wat de uitgaven zijn die hij als hoofdredacteur heeft gemaakt.’

‘O god,’ zei Hans. Hij had al een vermoeden welke richting deze conversatie uit zou gaan.

‘Precies. Je kent Joop, die belooft van alles, maar heeft nergens tijd voor. En zo zijn die rekeningen in de loop van de tijd opgelopen. André heeft me er

geregeld over aangesproken en dan bel ik Joop weer. En die belooft dan dat hij het direct zal doen.'

André Verhoeven, chef boekhouding van Weekbladpers Tijdschriften, hield niet van de slordigheid en zorgeloosheid die journalisten zich bij het opschrijven en indienen van hun declaraties permitteerden. Geregeld was daarover bonje bij de kas van het bedrijf.

'Om wat voor bedragen gaat het?' vroeg Hans.

Jack tuitte zijn lippen.

'Ongeveer een ton,' zei hij, 'het begon al in Theo's tijd. Toen kreeg Joop z'n creditcard. En jaarlijks kwam er wat bij.'

'Een ton?' schrok Hans. 100 000 gulden, dat was niet mis.

'Waarom weet ik daar niks van?' vroeg hij, 'ik ben nu al zes jaar uitgever!'

Inwendig vloekte hij: Theo had hem dit probleem moeten overdragen.

'Ja, sorry. Dat is zo gegroeid. Ik was een soort vertrouwenspersoon voor Joop. En hij bezwoer me dat hij het zou oplossen.'

'En die ton, waaruit bestaat die dan?'

Jack haalde een papier uit zijn borstzak.

'Dit zijn voorlopige cijfers,' zei hij, 'het kan iets hoger uitpakken. Niet lager, hoger.'

Hans las:

American Express	f 38 000
Oude belastingschuld (door WP betaald)	f 26 000
Lening stichting BSB	f 40 000
Kasvoorschot	f 1 000
totaal	f 105 000

'Wat is die lening van de stichting BSB?' vroeg Hans. 'Ik weet wat BSB is. Stichting Bijzonder Sociale Belangen. Maar waarom heeft Joop er een schuld aan?' De stichting was opgericht om werknemers te helpen die in grote financiële problemen zaten, wist hij. Maar Joop verdiende een goed salaris.

'Dat bedrag dateert van de vorige keer dat we Joops schulden saneerden,' zei Jack, 'hij zou dat in een paar jaar afbetalen. Maar daar is nooit wat van gekomen.'

'En die American Express-rekening, hoeveel daarvan is privé?'

Jack wikte en woog.

'Ik heb ernaar gekeken,' zei hij, 'en ik schat dat ongeveer 10 000 gulden

declarabel is.'

'Dus privé is het 28 000 gulden,' concludeerde Hans, 'niet gering. Maar als we die declarabele tien mille eraf trekken hou je dus een schuld van 95 000 aan het bedrijf over. Mama mia.'

'Ja,' zei Jack, 'en er wordt al elke maand 2200 gulden van Joops salaris ingehouden om een belastingaanslag te betalen die een paar maanden geleden binnenkwam. Daar zit hij tot december aan vast.' Het was nu september 1994.

'Wat zie jij als oplossing?' vroeg Hans.

'Tja, weer saneren,' zei Jack. 'Ik zit in de stichting bsb en kan dat wel regelen. Het grote probleem is: hoe krijgt Joop het ooit afbetaald?'

* * *

'Ik vind het buitengewoon vervelend me met je privé zaken te bemoeien,' zei Hans, 'maar ik ontkom er niet aan. Bij de boekhouding is bekend dat je zo'n 38 000 gulden met de creditcard hebt betaald, maar al jaren geen tijd hebt om aan te geven wat daarvan privé is en wat zakelijk. Zo geef je toch een slecht voorbeeld?' Hij voelde zich niet lekker in de rol van boeteprediker, maar Joop leek daar geen probleem mee te hebben.

'Je hebt volkomen gelijk,' gaf hij moeiteloos toe, 'ik ben chaotisch. In mijn privé zaken, dan.' Hij nam het papier dat Hans hem had overhandigd nog eens door. 'Ja, die belastingenschuld, dat klopt. Dat komt door een paar schnabbels van vroeger. Je krijgt het geld op je rekening en een paar jaar later volgt er ineens een belastingaanslag. Ik wist niet wat ik zag! Gelukkig konden Theo en Jack helpen.'

'Maar het was natuurlijk de bedoeling dat je die schuld zou afbetalen.'

'Jazeker, jazeker. Heb ik dat niet gedaan, dan? Er gaat elke maand een bedrag van mijn salaris af.'

'Ja, dat is een nieuwe belastingaanslag, die betaal je met zo'n 2000 per maand.'

'Wat moet er gebeuren, denk je?'

'Daar hebben Connie van personeelszaken en ik het al met Jack over gehad. De Stichting BSB kan alle schulden overnemen. Dan krijg je in elk geval niet meer André Verhoeven op je dak.'

Joop knikte. 'Ja, dat is wel gênant,' gaf hij toe, 'de boekhouding weet

verdikkeme méér van mijn schulden dan ikzelf.’

Even keken ze elkaar aan en de absurditeit van de situatie drong tot hen door. Onwillekeurig brak bij Hans een lach door, die zich op Joop overplante. Het was ook onzin om er al te dramatisch over te doen.

‘Maar goed,’ hernam Hans toen ze uitgelachen waren, ‘de stichting kan je schulden overnemen. Bij elkaar 95 000 gulden. De vraag is: zie je kans om die schuld binnen een redelijke tijd, een paar jaar, af te lossen? En liefst geen nieuwe meer te maken. Want dan krijg je weer André achter je aan.’

‘Hmm.’ Joop verviel in gepeins. Maar ineens lichtte zijn gezicht op. ‘Ik kan mijn VPRO-inkomsten rechtstreeks naar de Weekbladpers overboeken,’ zei hij, ‘de Welingelichte Kringen.’

Welingelichte Kringen was de enige schnabbel die hij zich als hoofdredacteur nog veroorloofde, een wekelijks radiodiscussieprogramma waarin Joop en een paar vaste journalistieke kompanen enkele politici aan de tand voelden en zo mogelijk een kies trokken.

‘Wat levert dat nog op, heden ten dage?’ vroeg Hans. ‘O, 4000 gulden per maand. Meen ik.’

‘Maar daar moet nog belasting van af?’

‘Geen idee. Ik dacht dat het er al af was.’

‘Maar als je dat bedrag in de kas van BSB stort, heb je dan nog genoeg over om van te leven?’

Hij zag Joop denken: dan gebruik ik toch mijn creditcard? Maar hij sprak het niet uit. Uiteindelijk, na een maand, was alles rond. De stichting BSB nam de schulden over, Joop beloofde te kunnen leven van netto 2500 gulden en zou dan na tweeënhalf jaar schuldvrij zijn.

‘Hoor ik hier ooit nog iets van?’ vroeg Hans aan Jack.

Die schudde het hoofd. ‘Nee, het is nu een privézaak tussen Joop en de stichting,’ zei hij, ‘zolang Joop geen nieuwe toeren uithaalt met zijn creditcard zit je goed.’

‘Wat zijn we toch een heerlijk bedrijf,’ zei Hans tevreden. Hij zond Joop een briefje om hem te feliciteren met de goede afloop en besloot: ‘Doe me een lol en neem een andere creditcard voor je privé-uitgaven.’

Joop schreef nooit brieven terug. Maar toen hij in de winter een week naar een Canarisch eiland ging ontving Hans een ansichtkaart met een paar regels tekst, met een dikke pen geschreven in de bruine inkt die hij altijd gebruikte.

‘Kan je dit lezen?’ vroeg hij Maja.

“‘Apprecieert’ staat hier,’ zei ze na lange bestudering. ‘De rest kan ik niet

lezen.'

hoofdstuk 9

Papier hier

‘Leuke tocht gehad?’ vroeg Hans.

Productiebegeleider René van Voorst en zijn chef Jan Lansinga waren twee dagen op dienstreis naar Finland geweest, om met de directie van drukkerij Brouwer een papierfabriek te bezoeken.

Papierkosten maakten een belangrijk onderdeel uit van het drukcontract, maar waren variabel: papierprijsverhogingen of -verlagingen werden door de drukker tussentijds doorberekend aan de klant. Papier was een varkensmarkt: zodra de prijs hoog opliep nam de productie toe en ontstond een teveel. Dan zakte de prijs weer in elkaar. Als klant had je er weinig zicht op en als de drukker je meewarig hoofdschuddend meldde dat de papierprijs tot zijn grote spijt weer 10% gestegen was, dan kon je daaraan twijfelen, maar bewijzen kon je niks. Prijsverhogingen werden altijd snel gemeld door de drukker, maar bij prijsverlagingen maakte hij aanzienlijk minder haast.

De ondoorzichtigheid van het geheel zat Jan altijd dwars en als het even kon probeerde hij er een vinger achter te krijgen. Liefst een hele hand. Vandaar dat hij en René graag ingegaan waren op een uitnodiging van de Finse papierfabriek die het papier voor Vrij Nederland leverde. En natuurlijk zorgden de drukkers dat ze megingen, want Jan en René konden niet vrij gelaten worden in papierland.

‘Nou, leuke tocht... We waren bijna onze Jan kwijt geweest!’ vertelde René. ‘En dat nog vlak voor z’n pensioen ook!’

Hans keek naar Jan.

‘Viel wel mee,’ zei die, maar Hans meende hem toch te zien verbleken bij de herinnering.

Jan had het postuur van een middelgrote beer met daarop een trouwhartig zeemanshoofd, inclusief de eerlijke blauwe ogen. Op zee met een grote zeilboot behoorde tot zijn liefste vakantiebezigdheden, al gaf hij eerlijk toe dat hij elke minuut van zo’n reis zeeziek was. Wat dan de aantrekkingskracht van

zo'n tocht was had Hans nooit begrepen en Marijke, zijn vrouw, ging ook nimmer mee. Zij was een flowerpower veterane die het leven losjes te lijf ging, met wild krullend haar en lange, wijdvallende rokken.

Het was niet moeilijk te zien waarom Jan in een ver verleden verliefd op haar was geworden en nog steeds van haar hield. Marijke had behoefte aan méér dan hij kon bieden, had Jan in het café een keer verteld, en daarom had ze op een gegeven moment een vriend erbij genomen. Hans was verbaasd dat Jan zoiets achteloos op tafel legde als een gegeven, het verhoogde zijn respect voor de productiechef. Hij was een van de meest afgeronde, evenwichtige mensen die Hans kende.

‘Heb jij wel eens op een sneeuwscooter gezeten in het pikkedonker?’ vroeg René.

Hans schudde het hoofd.

‘Al een hele tijd niet,’ zei hij, ‘en daarvoor ook nooit.’

‘Stel je voor,’ vertelde René, ‘we hadden de papierfabriek bezocht en we zouden een ritje maken naar een hut van een van de mensen van de fabriek. Schnaps drinken, hapje eten en dan weer terug. Blijkt dat we op pad moeten op sneeuwscooters. Jan en ik, Ben en Arie van de drukkerij, drie man van de papierfabriek en twee gidsen. Ze leggen ons die scooters uit en we spuiten weg over de ijszee. Een groot bevroren meer, maatje IJsselmeer, zoiets. Goed ingepakt waren we, met ook nog een helm op onze kop. Je weet niet wat je overkomt: wit, wit, wit, alles is witte sneeuw. Totdat het donker wordt, dan is alles ineens zwart. Het idee was dat een van de gidsen achteraan zou rijden, om eventuele pechvogels op te vangen. Maar op een gegeven moment was die ook naar voren gegaan. En toen vloog Jan uit de bocht. Zonder dat iemand het merkte. Nu jij Jan.’

Jan had er geen trek in om deze gebeurtenis te herbeleven, maar Hans' interesse was gewekt en hij zag dat er geen ontkomen aan was.

‘Ik val in een greppeltje,’ vertelde hij, ‘en de motor sloeg af. Daar lig je dan in het pikkedonker, want motor af, licht ook uit, natuurlijk. Ik kom overeind en trek dat zware krenge uit de greppel en probeer 'm weer aan de gang te krijgen. Lukt niet. Ineens herinner ik me goddank dat er een beveiligingskoordje aan dat ding zat, zodat het meteen afsloeg als je ermee omviel. Aan dat koordje moest je dus ook trekken bij het starten. Ik vind dat koordje en start 'm op. In de verte zie ik nog wat achterlichten en ik rij daar dus zo hard mogelijk achteraan. Maar op een gegeven moment zie ik de contouren van wat ik volg, het was niet de groep maar een vrachtwagen.’

Toen wist ik het niet meer en ben gestopt. Ik sta daar met de pruttelende motor een minuutje te piekeren, komt er ineens nog een ander gezelschap langs. Ook de een of andere excursie. In het pikkedonker. Dus ik vraag in mijn beste Engels aan de gids van die groep wat ik moet doen. Teruggaan naar je beginpunt, zegt hij. Dat heb ik toen maar gedaan. Ik kon me oriënteren op de sterren, heeft al dat zeilen mijn leven nog gered, uiteindelijk. En verdomd, toen ik na een uur modderen weer terug was bij de startplek, stond daar onze gids!’

‘Die was zich bij een tussenstop rot geschrokken,’ nam René het van Jan over, ‘en is als een gek het hele traject teruggeden. Zonder Jan tegen te komen, want die volgde de sterren.’

‘Ik heb nooit iemand zo blij gemaakt,’ vertelde Jan. ‘Die gids maakte zowaar een sprongetje in de lucht. Het was natuurlijk ook zijn fout, hij had achteraan moeten blijven rijden.’

‘Enfin, om een lang verhaal kort te maken,’ vervolgde René, ‘een uurtje later komen Jan en de gids aankakken bij die blokhut waar wij al een tijdje zitten te wachten. Ongerust natuurlijk, maar wel aan de schnaps. Komt Jan binnen en begint-ie me te vloeken. “Ik had wel dood in de sneeuw kunnen liggen. Stijlloos. Het interesseert jullie geen donder wat er met mij gebeurt.” Met die rare helm nog op zijn kop. Arie van de drukkerij voelt zich natuurlijk heel schuldig en probeert het goed te maken door de gespen van Jans helm los te maken. Hij trekt die helm omhoog, en dan verschijnt Jans hoofd in een bivakmuts daaronder. En ik zweer je, er kwam stoom uit die bivakmuts! Zo kwaad was Jan.’

René keek nagenietend naar zijn baas en ook Jan kon er nu om lachen.

‘Maar we weten wél wat meer van de papierprijs,’ sloot hij het verslag af.

hoofdstuk 10

Psychologie

‘En we willen er niets voor betalen,’ zei Kees op stevige toon. Hij keek Hans van terzijde aan met een blik van verstandhouding. Ze hadden besproken dat het maandblad Psychologie een goede titel voor de Weekbladpers zou zijn, mits er geen prijskaartje aan hing. Uitgeverij Swets had het blad in de etalage gezet na het inhuren van een organisatieadviseur. Die had geconcludeerd dat deze wetenschappelijke uitgeverij zich moest richten op z’n ‘core business’ en het populair-wetenschappelijke tijdschrift Psychologie maar het donkere bos in moest sturen.

Het blad bestond al ruim twaalf jaar, sinds 1982, en had het niet verder gebracht dan een oplage van 13 500. Ongeveer 8000 abonnees en 5500 losse verkoop. Dat was niet veel, over het algemeen gingen ze er bij de Weekbladpers van uit dat een betaalde oplage van minimaal 20 000 exemplaren nodig was voor een rendabele uitgave.

‘Maar het is wel een prijzig blad,’ had Hans als pluspunt ingebracht, ‘dus relatief hoge lezersinkomsten. En ik weet dat de uitgeverij al jaren niets aan werving gedaan heeft.’

Maja, Hans’ vrouw, werkte sinds de oprichting als redacteur bij het blad, eerst onder Hendrik Jan Schoo, die later een succesvol hoofdredacteur van Elseviers Magazine zou worden. Hij werd bij Psychologie opgevolgd door Rita Kohnstamm, voordien succesvol hoofdredacteur van het grote VNU-blad Ouders van Nu. Hoewel toppers in hun vak waren ze er beiden niet in geslaagd van het blad een verkoopsucces te maken. Ook het bijbehorende boekenfonds leverde weinig klappers op. Het leek alsof in Nederland, in tegenstelling tot Amerika, de publieke belangstelling voor psychologie gering was. Het blad was misschien ook wat te streng in de leer: er stonden geen ‘tien tips tegen verdriet’ in, of andere onwetenschappelijke zaken.

Psychologie probeerde de ontwikkelingen in het vak voor de leek te vertalen en alles wat erin stond was verantwoord.

‘Jullie artikelen eindigen altijd met de constatering dat méér onderzoek nodig is,’ zei Hans wel eens tegen Maja, ‘maar misschien willen mensen liever horen wat al vaststaat en echt werkt.’

‘Dan zijn we snel uitgeschreven,’ antwoordde ze. ‘Het vak is nog volledig in ontwikkeling. Op het terrein van hersenonderzoek bijvoorbeeld is nog vrijwel niets bekend. Dat is juist het spannende.’

‘Ja, misschien wel,’ gaf hij dan toe. Hij bewonderde het idealisme van waaruit het blad gemaakt werd: popularisering van de psychologie, zonder te vervallen in goedkope ‘kent u uw partner?’-testjes.

In de afgelopen jaren was Swets gaan bezuinigen op het blad. Fulltime dienstverbanden werden teruggebracht tot 80% en de redactie, mooi gehuisvest aan het Rokin in Amsterdam, moest verhuizen naar het hoofdkwartier van Swets, op een vlak terrein tussen de bloembollenvelden van Lisse. Vanuit Amsterdam reed sindsdien dagelijks een auto met onwillige redacteurs naar Lisse, de meesten zonder rijbewijs en dus vaak met Maja aan het stuur. Zij reed niet graag. Gehandicapt door een lui oog had zij moeite met het inschatten van afstanden en de korte op- en afrit van en naar Lisse bezorgde haar nachtmerries. In de weekends oefende Hans met haar.

‘Snelheid maken is het belangrijkste, dan kun je zo invoegen,’ hield hij haar bij de oprit voor, maar Maja huiverde.

‘Ja, maar de invoegstrook houdt al na honderd meter op! Vanwege de brug! Wat als die honderd meter onvoldoende is om in te voegen? Een noodstop maken? Een vrachtauto opzij duwen?’

Daar had Hans geen antwoord op.

Altijd al tener van bouw was zij ronduit mager geworden de laatste tijd, en als hij ’s avonds na gedane arbeid ging slapen, keek hij vaak met enige ongerustheid naar haar. Ze sliep altijd stevig, daar kon het niet aan liggen. Hij keek naar haar serene Indische hoofd met het zwarte, licht golvende haar, haar luie mond waar hij – zo lang geleden al – verliefd op was geworden, en de verrassend stevige kin daaronder. En hij keek naar de kleine frons tussen haar wenkbrauwen die er vroeger niet was.

Haar tegenzin in de autotocht naar Lisse was daar misschien mede oorzaak van. Voor het eerst in al die jaren dacht ze erover om een andere baan te zoeken. Maar ze was ook zeer aan het blad gehecht geraakt. Het was dan ook in zekere zin een opluchting toen Swets bekendmaakte het blad kwijt te willen aan een andere uitgever.

‘We mogen zelf gaan zoeken,’ zei Maja met een mengeling van optimisme en

pessimisme, 'wat betekent dat er geen uitgeverijen zijn die staan te springen om Psychologie over te nemen. Maar wie het ook wordt, erger dan de tocht naar Lisse kan het niet zijn.' Het werd een vast gespreksonderwerp aan tafel.

'Al belangstelling van een uitgever?'

'Ja, een Friese uitgeverij heeft gebeld naar Jan Lommers. Hij kwam het meteen vertellen. Ja, Jan vindt het wel jammer, hij heeft altijd zijn best voor ons gedaan.'

Jan Lommers was de tanige, vermoeid ogende uitgever bij Swets die naast vele andere zaken ook Psychologie onder zijn hoede had. Een goedwillende man, als Hans Maja mocht geloven, maar gehandicapt door de zuinigheid van Swets. Hij zat nu tegenover Kees van Nijnatten en Hans, want de Weekbladpers was geïnteresseerd geraakt in het blad. Hans was – om Maja wat steun te geven – gaan rekenen. Zou het blad echt zoveel verlies opleveren als Swets beweerde?

'Volgens mijn berekeningen draait het ongeveer quitte,' zei hij een paar dagen later tegen Kees, 'de redactie is heel klein, het blad telt maar 56 pagina's en kost f7,50 in de losse verkoop. Dat is tweemaal zoveel als Voetbal International. En dat is een stuk dikker!'

'Gemiddeld 86 pagina's,' zei Kees werktuigelijk, de vi-cijfers zaten als gebeiteld in zijn hoofd.

'Als wij eraan gaan trekken en kans zien de oplage op te krikken tot 20 000, haalt het onze rendementsnorm zonder problemen.'

'Maar krijg je het van – wat is het?'

'13 500.'

'13 500 naar 20 000?'

'Swets heeft al jaren niets aan lezerswerving gedaan. Ik zie het ons wel lukken. In Vrij Nederland, Opzij en onze Wereld kunnen we goedkoop advertenties voor het blad plaatsen. En Aldipress wil ook z'n best doen, heb ik van ze begrepen. Het blad zit nu bij Betapress, dus ze laten graag zien dat zij het beter kunnen.'

Betapress was de verspreidingsorganisatie die door de wat kleinere bladen gebruikt werd, de Weekbladpers zat met al zijn bladen bij Aldipress, de bijna almachtige organisatie die zeventuizend winkeliers voorschreef welke tijdschriften ze in hun schappen moesten leggen.

'Laten we er dan maar voor gaan,' zei Kees.

'Ja, ho ho, ik zit met een probleem. Je weet, Maja werkt bij dat blad, als redacteur. En als ik aan het CWV-bestuur voorstel Psychologie over te

nemen kan dat de indruk wekken van een belangenverstrengeling.’
Kees fronste zijn wenkbrauwen. ‘Dat zal wel meevallen. Iedereen kent je toch?’

‘Democratie is georganiseerd wantrouwen, dat weet je.’

De Weekbladpers was een gedemocratiseerd bedrijf, waarin de Coöperatieve werknemersvereniging (CWV) alle belangrijke besluiten nam, bij meerderheid van stemmen. Theo Bouwman, de naar VNU vertrokken directeur, had de neiging al zijn kaarten dicht bij de borst te houden en kwam dan geregeld in conflict met de steeds wantrouwiger wordende CWV-bestuurders.

Maar Hans en Kees hadden zelf vroeger ook in het bestuur gezeten en geen enkele neiging om spelletjes met de democratie te spelen. Sindsdien waren de maandelijks overlegvergaderingen tussen directie en CWV-bestuur aangenaam verlopen. Maar dat tij kon elk moment keren, als bleek dat Hans een blad wilde kopen waar zijn vrouw bij werkte.

‘Ik zie maar één oplossing,’ zei Hans. ‘Jij moet de onderhandelingen voeren, de koop sluiten en het plan verdedigen in het CWV-overleg.’

En zo zaten ze nu samen tegenover Jan Lommers in het Swetsgebouw. Hans kon Maja’s hekel aan deze werkplek navoelen. Het complex bestond uit enkele grote loodsen waarin de heren Swets de vele wetenschappelijke tijdschriften en psychologische testboekjes in opslag hadden die de bulk van hun omzet vormden. Naast de loodsen stond een betonnen kantoorgebouw met verduisterde vensterramen. Of het hoogzomer was of winter, als je de deur van Swets’ receptie was gepasseerd verdwenen de seizoenen.

‘En natuurlijk verwachten we ook dat Swets de al gestorte abonnementsgelden overmaakt,’ voegde Kees toe.

Jan Lommers liet het op zich inwerken.

‘Dat lijkt me geen probleem,’ zei hij ten slotte.

‘Dan zijn we snel klaar,’ concludeerde Kees en begon al op te staan.

‘Jullie moeten nog wel met de redactie praten,’ zei Lommers. ‘Ik heb ze beloofd dat het blad alleen gaat naar een uitgeverij waar zij zich thuis voelen.’ Hij glimlachte spijtig. ‘Niet dat ik eraan twijfel dat ze graag bij jullie willen zijn. Maar het moet wel even vastgesteld worden.’

Al een dag later zaten Kees en Hans aan tafel met hoofdredacteur Rita Kohnstamm. Zij had het vanzelfsprekende zelfvertrouwen dat intelligente vrouwen krijgen die in hun jeugd ook nog het mooiste meisje van de klas zijn geweest. Rita hoefde geen moeite te doen overwicht te krijgen, zij had het

van nature. En ze combineerde dat met haar ook door de natuur gegeven charme.

‘De Weekbladpers gaat uit van de huidige formule van het blad en zal daar ook niet aan tornen,’ had Hans haar verzekerd en ze volstond met een vriendelijk knikje. Uiteraard, geen uitgever zou het in zijn hoofd halen aan haar blad te zitten.

‘Goed, ik zal aan de redactie doorgeven dat we een nieuw thuis hebben,’ zei ze en onder het opstaan: ‘Ik breng natuurlijk offerte uit voor mijn rol als hoofdredacteur.’

‘O, maar dat is in het geheel niet nodig,’ verzekerde Hans haar, ‘wij willen je graag houden.’

‘Fijn om te horen, maar ik ben niet in dienst van Swets. Ik werk als hoofdredacteur op contractbasis. We zullen dus een overeenkomst moeten afsluiten. Ik stuur wel een offerte.’

Lang nadat ze vertrokken was draaide Hans het woord nog in zijn hoofd rond: een offerte van een hoofdredacteur kreeg hij niet elke dag.

* * *

‘Met anderhalve man en een paardenkop kan je toch geen goed blad maken?’ zei Elma Verheij in de openbare CWV- vergadering op stellige toon. ‘Wat mij betreft is de kwaliteit van Psychologie ondermaats.’

‘Dan verschillen we daarin van mening,’ zei Hans. ‘Natuurlijk is de bezetting krap. Maar het zijn harde werkers, harder dan wij hier gewend zijn.’ Dat was een steek onder water. Elma behoorde tot de minst productieve VN-journalisten wist hij. ‘En ze hoeven bij ons niet óók nog eens tien boeken per jaar te redigeren,’ besloot hij.

Dat het plan om Psychologie over te nemen tegenspel opleverde was niet verrassend, elk plan werd bij de Weekbladpers in het personeelsberaad grondig doorgelicht voordat men erover stemde. Ditmaal waren plotseling drie VN-journalisten komen opdraven voor de vergadering: Rob Sijmons, Margalith Kleijwegt en Elma Verhey. En zij lieten van meet af aan weten het een slecht plan te vinden.

‘Hoe zeker zijn we van die oplagecijfers?’ vroeg wetenschapsredacteur Rob Sijmons, een vriendelijke gebaarde intellectueel.

‘Ik heb geen reden om eraan te twijfelen,’ zei Hans. ‘De uitgeverij maakte de

nog liggende abonnementsgelden naar ons over, en dat bedrag klopt wel met wat je mag verwachten bij de 8332 abonnementen die het blad volgens hun administratie krijgt.’

‘Maar de losse verkoop?’

‘Ik kan afrekeningen opvragen bij Swets. Maar Rob, die uitgeverij heeft er geen enkel belang bij om ons de situatie te rooskleurig voor te stellen. Zo doe je geen zaken met elkaar en ze vragen ook niks voor het blad.’

Sijmons schudde het hoofd en Margalith Kleijwegt en Elma Verhey lachten meewarig. Zoveel naïviteit hadden zij als oude journalistieke rotten niet van de uitgever verwacht. Toen serveerde Hans zijn joker.

‘O ja, in het contract staat natuurlijk een clausule dat als het aantal abonnementen bij overdracht meer dan 10% afwijkt, wij het recht hebben om de overname te annuleren. We zouden wel gek zijn als we zo’n voorwaarde vergaten.’

En dat gaf de doorslag. De kleine menigte die de moeite had genomen over dit onderwerp bijeen te komen nam met deze toelichting genoeg.

Psychologie mocht komen, de drie VNjournalisten vertrokken enigszins teleurgesteld.

‘Waarom liet je mij de kastanjes uit het vuur halen?’ vroeg Hans aan Kees, toen de bijeenkomst afgelopen was.

‘Het is toch jouw blad?’ zei Kees.

‘Ja, maar we hebben afgesproken dat jij het plan zou verdedigen in de CWV vergadering, omdat mijn vrouw bij het blad werkt.’

Kees zweeg even en begon toen te lachen.

‘Verrek ja, je hebt gelijk! Het is me totaal ontschoten.’

Hoofdschuddend liep Hans terug naar zijn werkplek op de Kloveniersburgwal. Daar kwam een maand later de redactie wonen. Hans had een mooie ruimte beschikbaar: het achterhuis van het pand, met uitzicht op de binnentuin.

‘Nu kunnen we misschien samen eens in de middagpauze een ommetje maken,’ zei hij tegen Maja. Hij hield eigenlijk nooit een lunchpauze, en de omgeving van de Kloveniersburgwal kende hij dus nauwelijks. En dat na twintig dienstjaren. Ze deden het één keer, op de dag van de verhuizing.

‘Die Ronald, dat is zo’n rund,’ vertelde Maja. ‘We komen de redactieruimte op. Rita is er niet, ze werkt nooit op maandag. En Ronald begint meteen een bureau naar het raam te slepen. “Zo, hier zit ik.” Ik wist niet wat ik zag. Dus ik zeg tegen hem: “Zou je niet even wachten of Rita daar misschien wil

zitten?” En dan kijkt hij je aan met zo’n guitige blik. “Rita is er toch niet?” Hans kende Ronald van Gelder al uit eerdere verhalen van Maja, een wat onbekookte bewegingswetenschapper die oogde als een aardappelboer.

‘En, hoe liep het af?’

‘O, ik hield vol. En na een tijdje belde hij toch maar even met Rita. En toen nam hij een ander bureau. Die jongen heeft geen idee van de kantoormores.’

‘Trek het je niet aan.’

Het verzet uit de hoek van Vrij Nederland had Maja hem kunnen verklaren.

‘Elma Verhey? En Margalith Kleijwegt? O, dat moet de kwestie Oude Pekela geweest zijn. Je weet wel, die kleuterschool waar de kinderen vertelden dat ze massaal misbruikt waren door twee clowns. Een hele affaire was dat. In Psychologie verscheen toen een artikel van Benjamin Rossen, die betoogde dat het ging om massahysterie en dat er geen enkele basis was voor de verhalen over kinderverkrachting. En daar vielen Margalith en Elma in Vrij Nederland met een harde klap overheen, want Rossen was nog niet afgestudeerd als psycholoog en dus geen deskundige! Maar Rita, zelf kinderpsycholoog, stond pal achter Rossen. Die hype heeft nog twee jaar geduurd, voordat iedereen aannam dat het inderdaad onzin was en dat er nooit clowns geweest waren. Geen mooie bladzij in de geschiedenis van Vrij Nederland, al met al. God, zijn ze daarom komen opdraven op jullie vergadering? Om Rita en haar blad tegen te houden?’

‘Dat is niet gezegd,’ zei Hans. ‘En ach, ze hebben geen gelijk gekregen.’ Het eerste nummer van Psychologie bij de Weekbladpers verkocht al meteen beter dan het ooit bij Swets had gedaan. De overgang naar verspreider Aldipress was kennelijk een goede daad.

En in de jaren die Hans na 1995 nog bij de Weekbladpers doorbracht bleef de oplage stijgen, uiteindelijk zelfs tot boven de 100 000. De overname van Psychologie bleek een gouden greep, al moest hij zichzelf toegeven dat het meer geluk dan wijsheid was geweest.

hoofdstuk 11

Duwen en trekken

Wekelijks op maandagochtend vond op de afdeling oplageexploitatie een vergadering plaats van alle bladpromotoren. Dat was een levendige uitwisseling van wervingservaringen toen Hans in een ver verleden chef van die afdeling was. Maar onder Hugo Anderman waren ze niet meer gewend over elkaars werk te praten had hij kunnen zien tijdens de paar keer dat hij uitgenodigd was als bijzitter. Ieder meldde waar hij mee bezig was, Hugo noteerde dat voor het verslag, maar er vond nooit een discussie plaats tussen de bladpromotoren. Een van die bijeenkomsten bleef hem lang bij. Hij had geopperd dat het nuttig zou kunnen zijn als de bladpromotoren van de sportbladen en die van de cultuurbladen af en toe eens bij elkaar zouden komen.

‘Waar is dat voor nodig?’ wilde Alma weten. Alma Husken was het prototype van de geheide lesbienne, met kortgeknipt roodgeverfd haar, paars gestifte lippen en de hippe talk van een radiodiskjockey. Zij had de lezerswerving voor Opzij onder haar hoede.

‘Nou, je bent allemaal met hetzelfde bezig. Werven van abonnees en loskopers. Zij kunnen vertellen wat bij hen het beste werkt, en wij wat onze ontdekkingen zijn.’

‘Maar zij werken vooral met colportage!’ riep Maya Elfering met een vies gezicht. Zij was de bladpromotor van onze Wereld, klein en beweeglijk, een pocket venus met blond haar en blauwe ogen en een hoge schaterlach. Haar budget was net toereikend voor een jaarlijkse mailing onder de donateurs van novib, de rest van het jaar draaide ze de overgebleven dubbeltjes om en om.

‘Nou, wie weet kunnen we daar iets van opsteken.’ ‘Een stalletje bij Ponypark Slagharen?’ vroeg Alma met opgetrokken neus.

‘Nee, maar misschien wel een stand bij de Huishoudbeurs,’ zei Hans, ‘Opzij begint langzamerhand een groot blad te worden en de gewone huisvrouw is minder benauwd om zich feministisch te noemen dan tien jaar geleden.’ ‘VI

staat ook al op de huishoudbeurs,' bracht VN's Egbert van Stekelenburg in, 'waarom is dat eigenlijk?'

'Dat is om op het schuldgevoel van de vrouwen te werken,' zei Hans, die dit van Kees gehoord had. 'Vrouwen trommelen hun man op om ze naar de RAI te rijden en die lopen dan braaf mee het hele terrein af. En dan komen ze langs de VI-stand en denkt moeder-de-vrouw: weet je wat, ik doe Jan een abonnement cadeau. Jan blij. En als Jan al een abonnement op VI heeft hebben de colporteurs Sport International achter de hand. Het loopt als een trein, begreep ik. We kunnen misschien iets combineren met VI, dat scheelt in de kosten.'

'Mmm, misschien toch wel een idee...' zei Henna Zuiver om Hans te helpen. Henna kende hij al van vroeger, met haar ex-man had hij in de redactie van Propria Cures gezeten en toen de Weekbladpers in 1990 met de jeugdkrant Primeur begon had hij haar gevraagd bladpromotor te worden. Hij wist: Henna was niet te stuiten en als Primeur levensvatbaar was zou Henna dat bewijzen. Primeur redde het niet, maar Hans had haar intussen kunnen koppelen aan twee andere maandbladen. Henna deed nu Ons Amsterdam en Psychologie Magazine en haar kleine mollige gestalte kwam geregeld bij hem langs met gloeiende konen van plezier. Eindelijk succes!

Hans had Henna wel eens gevraagd waarom de bladpromotoren in hun wekelijkse vergadering op Hugo's kamer volstonden met een korte opsomming van hun bezigheden en duidelijk nooit met elkaar in discussie gingen.

'Ik weet het niet,' zei ze peinzend. 'Ik heb wel eens iets aan de anderen voorgelegd, een tekst van een mailing of advertentie, om te vragen wat ze ervan vonden. Maar je krijgt dan geen reactie. Ik denk dat het als een zwakgebod wordt beschouwd wanneer je de anderen iets vraagt. Dan toon je dat je niet zeker bent van je zaak. Zoiets zit erachter. Maya vraagt nooit iets, Alma evenmin. Alleen met Egbert kan ik wel eens praten over het werk.' Toen Alma aan de beurt was de plannen voor komende week te melden, zei ze: 'Eindelijk die deal met de Tuinen van Mien Ruis rond gekregen. What a nuisance!'

'Wat is de Tuinen van Mien Ruis voor een actie?' vroeg Hans benieuwd. 'Nou, ik organiseer een busreis naar Dedemsvaart, daar liggen die tuinen. Opzij-abonnees kunnen intekenen voor een schappelijke prijs. Je weet wel, een behoudsactie, de band met de abonnees versterken: Opzij is méér dan Opzij alleen!'

Hans knikte.

‘Mooi,’ zei hij, ‘wel veel werk, natuurlijk.’

‘Ja, ik heb er heel wat uren in zitten,’ zei Alma met een zucht. ‘Eindeloos onderhandelen met de busonderneming, soebatten bij Mien Ruis, geld incasseren. Dágen mee zoet geweest. Afijn, het is nu rond.’

‘En hoeveel abonnees doe je daar een plezier mee?’ vroeg Hans.

‘Mwah, 23 à 24 is de huidige stand. Maximaal 30.’ Hans aarzelde. Zou hij het zeggen? Hij besloot het toch maar te doen. ‘Een volgende keer kan je misschien beter zoeken naar een actie waar je meer mensen een plezier mee kan doen. Een korting op een tournee van een vrouwelijke cabaretier, of zangeres of zoiets. Dan hoef je alleen maar met één partij te onderhandelen en je kan een kortingsbon in het blad afdrukken.’ Hij trapte Alma op haar ziel, zag hij. Ze boog het hoofd om haar woede niet te laten merken. ‘Dat was het,’ zei ze. ‘Meer had ik niet te melden.’ ‘Oké,’ zei Hugo. ‘We nemen de suggestie van Hans mee en wensen Alma veel succes met haar prachtige actie. Wat heb jij te melden, Maya?’

‘Niets, deze week,’ zei Maya monter.

‘Goed,’ Hugo zette een klein streepje op zijn notitieblok, ‘en jij Egbert?’

Daarna werd Hans nooit meer uitgenodigd om de wekelijkse vergadering bij te wonen. En hij kreeg de indruk dat er een kloof begon te ontstaan tussen hem en de bladpromotoren. Hugo had de gewoonte om hun wervingsplannen vrijwel ongezien naar Hans door te sturen. En die haalde er dan de rekenfouten uit en gaf commentaar: heb je hier aan gedacht, is dat overwogen, zou je niet eens zus of zo proberen? Hij herschreef ook vaak een hoofdstuk of vulde de plannen aan met berekeningen die de bladpromotor kennelijk te moeilijk had gevonden. In een ver verleden, toen hij zelf de leiding over de afdeling had ging hij ervan uit dat elke lezerswerver wel een paar zwakke punten had. De een kon geen nieuwe dingen bedenken, maar liep de gebaande paden wel met grote zorg af. De ander kon niet cijferen, een derde kon niet schrijven. Hans vond dat je als chef van de afdeling die tekortkomingen moest compenseren en zorgde dat hij de plannen completeerde voordat ze ‘hogerop’ gingen, naar de directie. De bladpromotoren van toen waren hem daar dankbaar voor. Van hen was alleen Maya over. Hij had gehoopt dat Hugo op dezelfde manier met zijn mensen om zou gaan. Maar Hugo liet Hans dat opknappen en wat vroeger gezien werd als hulp, kwam – nu hij directeur was – over als kritiek van de baas. Hugo bleef buiten schot, de ergernis van de bladpromotoren richtte zich

op Hans: criticaster, spijkersop-laag-water-zoeker, zeurpiet. Hij moest van Hugo af, was zijn conclusie, dan kon er rechtstreeks contact zijn met de bladpromotoren.

Anderman was zijn loopbaan begonnen als researchjournalist bij Vrij Nederland, en in 1984 overgestapt naar het bedrijf waar hij hoofd van de afdeling lezerswerving werd. Hij was snel en intelligent en had iets studentikoos. Zijn ogen waren altijd vochtig, alsof hij last had van contactlenzen. Hij begon wat te kalen, maar het zette al jaren niet door. Hans en hij hadden moeite met elkaar, Hugo met Hans omdat hij liever zelf uitgever was geworden. Toen Hans zich eind 1987 aanbood voor die rol en Theo hem koos boven Hugo was dat een teleurstelling voor hem, hoewel hij toegaf dat Hans meer ervaring had.

‘Ik ga zoeken naar een andere baan,’ vertelde hij rond. ‘Het is sowieso niet goed om al te lang bij één bedrijf te zitten.’

Hans geloofde hem, maar nu, zeven jaar later, zat Hugo nog op dezelfde plek. Hinderlijk tussen hem en de bladpromotoren. Hij nam er geen genoegen mee, en ging geregeld buurten, om een bladpromotor iets te vragen en dan vanzelf in gesprek te raken over de geslaagde en minder geslaagde acties van de afgelopen tijd. Vooral met Egbert was veel te bespreken, nu Vrij Nederland weer in de gevarenzone kwam. Als Hugo op zijn kamer zat zag Hans hem af en toe kijken naar wat de bezoeker uitspookte. Maar hij kwam zijn hok niet uit.

hoofdstuk 12

De digitale snelweg

Internet was de nieuwe rage in 1995. Hans was een van de eersten bij de Weekbladpers die een aansluiting kreeg. Hij had ervoor gepleit dat niet alleen computertechneuten maar ook gewone domkoppen zoals hijzelf een kans moesten krijgen het nieuwe medium te proberen en Kees gaf onmiddellijk zijn eigen aansluiting aan Hans weg, zelf had hij weinig trek in dat gedoe. Hans was enthousiast over de eenvoud: je riep de zoekmachine AltaVista op, je tikte een woord in en kreeg wel honderd, soms meer, documenten waarin dat woord voorkwam. Ook plaatjes, al duurde het soms wel een paar minuten voordat het beeld op het scherm te zien was. Al snel begonnen de speculaties over de commerciële mogelijkheden van internet.

Hans woonde een symposium bij van marktonderzoekbureau Inter/View, het bedrijf waarvan hij in een ver verleden medeoprichter was en tegenwoordig commissaris. Maurice de Hond hield er een lezing met lichtbeelden waarin hij betoogde dat voor commerciële toepassingen vooral gezocht moest worden naar de extra mogelijkheden die internet bood.

‘Ik heb hier een voorbeeld,’ zei hij en liet een webpagina zien van een nieuw opgerichte onderneming, Amazon geheten. ‘Kijk, deze firma verkoopt boeken, maar als je een titel opzoekt krijg je meteen het bericht: mensen die dit boek kochten, kochten ook... En dan laat Amazon een lijstje zien van titels die kennelijk hetzelfde publiek trekken.’

Hans had Maurice bij wijze van spreken nog in korte broek zien komen bij bureau Inter/View, als vers afgestudeerde sociaalgeograaf. Dat was in 1973, het kabinet-Den Uyl regeerde, en vanwege de steun aan Israël kreeg Nederland enige tijd geen olie meer uit de Arabische staten. Benzine werd snel schaars en duur, er was sprake van de invoering van benzinedistributie. En toen kwam voor het eerst Maurices inventiviteit bovendrijven. ‘Weet je wat we met onze computercapaciteit nog méér kunnen doen? We kunnen automobilisten die dezelfde rit maken met elkaar matchen. Ze spreken een

plek af en dan stapt de een bij de ander in de auto.’ In de kortste keren had hij de publiciteit geregeld en het bedrijfje opgericht dat het gecomputeriseerd carpoolen tot een lucratieve onderneming zou maken. Helaas draaiden de Arabieren bij, daalden de benzineprijzen en reden de automobilisten daarna toch liever alleen in hun huisje-op-wielen.

Nu, in 1995, tweeëntwintig jaar later, borrelde Maurices enthousiasme nog net zo makkelijk op en hopte hij van de ene innovatie naar de andere, zijn woordenstroom onstuitbaar en zijn licht pokdalige ronde hoofd vol vuur. Hij had zojuist het boek *Dankzij de snelheid van het licht* geschreven over de wonderbaarlijke toekomst die internet de mensheid zou geven en de term digibeet gelanceerd voor de domkoppen die dat niet inzagen.

‘Een digibeet is iemand die niet weet hoe hij het klokje in zijn auto van wintertijd naar zomertijd moet zetten en te beroerd is om dat even uit te zoeken,’ had Hans hem een keer op de radio horen zeggen. Hij voelde zich betrappt: uit luiheid liet hijzelf de autoklok altijd op zomertijd staan. Hij was dus een digibeet. Maar internet charmeerde hem en toen er in uitgeversland allerlei geruchten rondgingen over de kansen en bedreigingen die het nieuwe medium zou bieden aan kranten en tijdschriften, stelde hij Kees voor om een ‘digitale man’ te benoemen die voor de Weekbladpers de ontwikkelingen in de gaten zou houden en zou zoeken naar partners om samen het donkere digitale bos te betreden. Bij de kranten was al sprake van het gezamenlijk bouwen van een enorm digitaal krantenarchief, wie weet was dat ook iets voor Vrij Nederland.

‘En wie had je voor die functie in gedachten?’ vroeg Kees, die wel wist dat Hans zo’n voorstel nooit zou doen zonder nagedacht te hebben over de invulling.

‘Hugo Anderman natuurlijk,’ zei Hans, ‘die is er geknipt voor.’ Niemand in het bedrijf had de mogelijkheden van zijn computer zo diep onderzocht en zoveel crashes gehad als Hugo, het hoofd van de lezerswervingsafdeling. Hij was de vleesgeworden digitaliteit.

Dat vond Hugo zelf ook en in de kortste keren was hij benoemd. En ging na zijn benoeming voortvarend te werk. Al na enkele maanden overleg met de Perscombinatie en andere krantenbedrijven was Vrij Nederland kandidaat om mee te doen met het centraal digitale archief dat gebouwd zou worden. Als oud-medewerker van Vrij Nederland ontving Hans een uitvoerige brief van Hugo waarin hem werd verzocht in afwachting van definitieve regelingen alvast toestemming te geven voor het gebruik van de recensies die hij

geschreven had. En of hij de brief ondertekend wilde retourneren.

‘Je hebt er geen handtekening onder gezet,’ zei Hans toen hij Hugo de volgende dag tegenkwam, ‘dat scheelt aan respons bij zo’n mailing.’

‘Ja, meen je dat?’ zei Hugo ongelovig.

‘Vraag het maar aan Sikke, die komt bij Het Beste vandaan, waar ze alles doen via direct mail. Zelfs een geplakt postzegeltje in plaats van een stempel scheelt in respons. Alles wat de ontvanger de indruk geeft dat je hem persoonlijk benadert helpt.’

‘Duizend handtekeningen, daar kan ik niet aan beginnen. Maar helpt een gedrukte handtekening ook?’

Hans knikte. Het leek hem te betuttelend om Hugo te vertellen dat hijzelf alle duizend brieven getekend zou hebben of door een werkstudent zou hebben laten ondertekenen.

‘En o ja, je vraagt om de brief getekend te retourneren. Maar er zit geen enveloppe bij en ook geen antwoordnummer.’

‘Iedereen heeft toch wel een enveloppe en een postzegel?’

Hans schudde het hoofd. ‘Alles waar mensen moeite voor moeten doen is te veel, vraag het maar aan Sikke.’

Hugo haalde de schouders op.

‘Hoop dat je veel terugontvangt!’ riep Hans hem nog na, maar Hugo keek niet meer om.

Zijn vertrek gaf Hans de gelegenheid eindelijk rechtstreeks in contact te komen met de bladpromotoren. Maandagochtend vergaderden ze altijd met Hugo en hij volgde dat stramien. Hugo was verhuisd naar de Raamgracht en de kamer die hij nu verlaten had was riant en gaf een mooi uitzicht op de Kloveniersburgwal. De grote vergadertafel had acht stoelen, meer dan genoeg voor hemzelf en de vier bladpromotoren.

Nu Hugo weg was en hij zelf de leiding over de groep had hoopte Hans de werkstijl van de afdeling geleidelijk te kunnen veranderen.

Hugo en de bladpromotoren hadden een werkplek die ver van de bemoeizuchtige uitgever lag: op de zolderverdieping van Kloveniersburgwal 25. Ze waren al druk met elkaar bezig het afgelopen weekend door te nemen, toen Hans zich licht hijgend op de afdeling meldde. Hij ging aan het hoofd van de tafel zitten.

‘Hoe was Cuba?’ vroeg Maya aan Egbert, die zojuist van vakantie was teruggekeerd.

‘Raar,’ zei hij en belandde in een uitvoerig verhaal over de vreemde getto’s

waarin toeristen opgeborgen werden. ‘En als je dan in Havana komt, met een excursie, dan wemelt het van jonge vrouwen die zich aanbieden. Alles voor de dollar. Het is net als dat liedje van de, kom, hoe heten ze ook alweer.’

‘Andrew Sisters,’ bood Hans aan.

‘Ja, ik geloof het wel. Hoe ging het ook alweer.’

‘Drinking rum and Coca Cola, go down Point Cumana...’ Maya had een goede zangstem. Ze stopte en keek de anderen afwachtend aan. Als op commando zongen ze met z’n allen:

‘Both mother and daughter, workin’ for the yankee dollaaaar...’

Tevreden lachend keken ze elkaar aan.

‘Nu we dat uit de weg hebben, kunnen we misschien over het werk praten?’ zei Hans en pakte het laatste afsprakenlijstje op dat Hugo gemaakt had. Het viel verkeerd, zag hij meteen, het weekend was nog niet uitbehandeld.

De eerste vergaderingen liet hij ze begaan, maar in de loop van de tijd begon hij het gebabbel in te korten en onderwerpen aan te snijden die voor alle bladpromotoren van belang waren. Of zouden moeten zijn.

‘Hebben jullie wel eens goed gekeken naar dat bijsturingssysteem van Aldipress?’ vroeg hij.

‘Prachtig toch?’ zei Maya meteen afwerend.

‘Ik heb eens gekeken,’ zei Hans, ‘naar het aantal verkooppunten dat twee jaar geleden werd ingeschakeld voor onze bladen. Dat lag een paar honderd hoger dan nu. En ik denk dat ik weet hoe dat komt.’

‘En dat ga je ons nu vast en zeker uitleggen.’ Maya had er duidelijk geen trek in.

‘Nou ja, als jullie het willen weten.’

‘Ik wel,’ zei Henna.

‘Kijk, het is zo bij Aldipress dat als een verkooppunt enkele weken lang al zijn exemplaren van het blad heeft verkocht, dan doen ze er automatisch een paar exemplaren bij. Maar het omgekeerde geldt als een verkooppunt veel exemplaren overhoudt. Dan krijgen ze steeds minder. Prima, denk je. Maar als een verkooppunt een aantal weken helemaal niks verkocht heeft, wordt het domweg van de lijst geschrapt. En dan komt hij er nooit meer op. Dat is een foutje in het systeem. Vandaar dat in de loop van de tijd het aantal verkooppunten altijd kleiner wordt.’

Hans zweeg. Applaus verwachtte hij niet, wel enige waardering voor zijn vondst. Maar die kwam niet.

‘En dus?’ vroeg Egbert.

‘We moeten Aldipress vragen om de geschrapte verkooppunten één keer per jaar toch weer een aantal weken een paar exemplaren te sturen. Dan krijgen die verkooppunten opnieuw een kans.’

‘Hmm,’ zei Alma, ‘zou Aldipress dat willen doen?’ ‘Natuurlijk,’ zei Hans, ‘wij zijn toch de klant? Ik neem aan dat jullie een paar keer per jaar overleggen met Arjen Peters?’

Peters was de Aldipress-vertegenwoordiger die de Weekbladpers onder zijn hoede had, een lange man met een uitgestreken gezicht en een air van ‘mij maak je niets wijs.’ Maar als je hem met egards behandelde was hij niet te beroerd om de klant zijn zin te geven. Mits die zich dankbaar toonde. ‘Ja, we zien hem wel eens,’ zei Maya vaag.

‘Dan maak ik een afspraak met hem om dit eens te bespreken,’ zei Hans. Hij werd beschouwd als een bemoeial en betweter, wist hij vooraf al. Misschien kon hij het beste de kamer van Hugo in gebruik nemen, dan zagen ze hem vaker en konden ze zien dat hij – net als vroeger – ook wel eens complimenten gaf, mensen opbeurde en vooral hielp. Maar het probleem van Hugo’s kamer was dat iedereen die hem zocht dan naar de verste en hoogste uithoek van de twee panden moest komen. En zijn huidige plek, op de eerste verdieping naast het koffieapparaat had hij juist gekozen omdat het een ideaal aanlooppunt was.

Hij besloot daar toch maar te blijven. Dan vonden de bladpromotoren hem maar een zeurpiet, daar werd hij tenslotte voor betaald.

hoofdstuk 13

Document

Gerard van Westerloo was bij Hans op bezoek gekomen met een idee. 'Ik krijg vaak van lezers te horen dat ze de lange reportages missen,' zei hij. Gerard had een rond gezicht met daarboven een warrige zwarte haardos. Zijn opgetrokken wenkbrauwen gaven zijn gezicht een uitdrukking van permanente verbazing, die trouwens snel kon omslaan in opperste verontwaardiging. Gerard had een korte lont, was Hans' indruk, maar dat kwam mogelijk door zijn houding van permanente oplettendheid.

'Ik mis die stukken ook,' gaf Hans toe.

Toen in 1978 Vrij Nederland, dat destijds op krantformaat verscheen, een wekelijkse kleurenbijlage kreeg, begon de glorie tijd van Van Westerloo als journalist. Een nieuw genre creëerde hij, de geschreven documentaire. Gerard en zijn hulpkrachten Elma Verhey en Margalith Kleijwegt namen een onderwerp bij de kop en zoomden dan in tot ze het kleinste detail hadden belicht. Als ze een asociale straat in Zuid-Limburg onder de loep namen dan stopten ze pas als ze elke inwoner van die straat gesproken hadden en liefst meermalen, en hun ondervraagden hadden geconfronteerd met elkaars ervaringen en opvattingen. Stuk voor stuk werden het reportages waar een socioloog eer mee zou hebben ingelegd en op had kunnen afstuderen.

Niet spreken met de bestuurder, een documentaire over de trambestuurders van lijn 16 in Amsterdam was wel de bekendste. De laatste was ruim vier jaar geleden gepubliceerd, want in het nieuwe VN-magazine was geen ruimte meer voor zo'n lange reportage. Gerard had gebruikgemaakt van de afvloeiingsregeling waarbij oudere VN-redacteuren voor 50% nog in dienst bleven en de andere helft van hun tijd konden besteden aan freelanceopdrachten elders, of zich konden oriënteren op een nieuwe baan. Gedurende enkele jaren vulde het bedrijf het inkomen aan. Het was een idee van Theo Bouwman om op deze manier de bezetting van het blad geleidelijk te verminderen.

‘Joop heeft een keer gezegd dat er tweemaal per jaar nog een grote reportage gemaakt kon worden,’ vervolgde Gerard, ‘maar in de praktijk komt er niets van.’

Hans maakte een mentale notitie om even bij Joop van Tijn te informeren of het klopte dat hij ooit twee lange reportages per jaar beloofd had.

‘Ja, zo’n magazine vult zich met vaste onderdelen,’ zei hij, ‘en jouw verhalen hebben minstens 20 pagina’s nodig.’

Gerard knikte. ‘Daarom vroeg ik me af,’ zei hij, ‘of er niet ruimte is voor een documentaireblad. Maandelijks is misschien wat te veel van het goede, maar een kwartaalblad zou kunnen.’

‘Heb je al onderwerpen?’ zei Hans om tijd te winnen. Intussen dacht hij koortsachtig na: een documentaireblad, het was misschien wel een idee. Maar wat waren de risico’s?

‘Volendamse vrouwen maken schoon,’ zei Gerard. ‘Je weet, ik woon daar in de buurt en ik ken een hele familie van Volendammers die in Amsterdam de huizen van de rijken schoonmaken. De een beveelt de ander aan en zo is die hele familie aan de slag gekomen in de grachtengordel en in Amsterdam-Zuid. En ze weten dus alles over het leven van al de mensen waar ze wekelijks komen schoonmaken. Zo heb je hier in Volendam dus een kring mensen die je alles kan vertellen over de Amsterdamse elite. Dat vind ik fascinerend, de ene kring die alles weet van de andere. Maar omgekeerd niets. Dat lijkt me een goed onderwerp. Als ik ze aan de praat krijg, tenminste.’

Bij het volgende gesprek, een week later, had Hans berekeningen gemaakt. ‘Het zou kunnen,’ zei hij. ‘Een blad van een pagina of 60 is kostendekkend als we er 20 000 van kunnen verkopen. Ik weet hoe arbeidsintensief je werkt, dus ik heb de redactiekosten hoog ingeschat.’ Hij liet de begroting zien.

Gerard tuitte de lippen.

‘Het is krap, maar met wat goede wil moet het lukken.’

‘Eén probleem,’ zei Hans, ‘het kost normaal gesproken minstens een paar ton om een nieuw blad bekendheid te geven. Dat verdien je met zo’n kwartaaltijdschrift nooit terug. Dus kan ik geen budget uittrekken voor reclame. Behalve in Vrij Nederland natuurlijk, want daar kost het niks.’

‘Dat snap ik,’ zei Gerard, ‘maar het ligt drie maanden in de winkel, toch? Dan moet 20 000 te halen zijn. Wat wordt de prijs in jouw plan?’

‘Een kleine 8 gulden,’ zei Hans.

‘Dat is géén geld voor zo’n kwaliteitsblad,’ zei Gerard met bravoure.

‘En ik denk dat we het moeten presenteren als een Vrij Nederland special,’ vervolgde Hans.

Hij zag Gerard van kleur verschieten.

‘O nee,’ zei hij.

‘De bekendheid van jouw reportages zijn gekoppeld aan Vrij Nederland,’ betoogde Hans, ‘dus als je er het VN-logo op zet, heb je al meteen de goede aandacht. Hoe dacht je het te noemen?’

‘Gewoon: Document.’

Hans draaide in zijn hoofd de naam om en om. ‘Lijkt me een goed idee. VN Document. Kwartaalspecial.’

Gerard leek niet overtuigd, maar hield zich in.

‘Dan kunnen we het best een afspraak maken met Joop,’ zei Hans, ‘om het een en ander te bespreken. We kunnen niet het VNlogo erop zetten zonder zijn akkoord.’

Gerards gelaatskleur werd wat donkerder.

‘Eén ding,’ zei hij, ‘ik ben de hoofdredacteur van Document. Ik ga het niet onder Joop maken. We waarderen elkaar zeer, maar onze journalistieke aanpak verschilt.’ ‘Nee, natuurlijk niet,’ suste Hans, ‘we maken in het colofon duidelijk dat het een aparte uitgave is, los van de VN-redactie. Ik zal een plan maken voor een proefnummer. Dan kunnen we kijken wat het doet in de markt. Haalt het blad de 20 000 niet dan hebben we een probleem. Maar ik beloof je dat we dan toch nog een tweede nummer maken, om te kijken of een andere opzet beter werkt.’

Dankbaar vertrok Gerard, nagekeken door Hans. Hij herinnerde zich ineens een ochtend, lang geleden. Hij liep naar de deur van het Raamgrachtgebouw, toen hij door Gerard enigszins gehaast werd ingehaald.

‘Hallo!’ zei Hans, maar Gerard reageerde niet. Hij keek wel even opzij en Hans zag dat hij geëmotioneerd was en niet kon spreken. Wat zou er aan de hand zijn? Hij schudde de vraag van zich af en nam de rammelende houten lift naar zijn bestemming terwijl Gerard met snelle treden de trap beklom naar de eerste verdieping, waar de redactie van Vrij Nederland huisde. Het was 27 maart 1977 en het nieuws van de dag was het op Tenerife neergestorte klm-vliegtuig. Pas toen hij hoorde dat bij dat ongeluk de vrouw en twee zoontjes van fotograaf Willem Diepraam waren verongelukt, koppelde hij dat aan Gerards geëmotioneerde gezicht op die ochtend. Willem Diepraam had veel foto’s gemaakt bij Gerards reportages voor Vrij Nederland.

* * *

‘Daar heb ik moeite mee,’ zei Joop van Tijn, toen Hans hem belde over het plan van Gerard van Westerloo.

‘Ik denk niet dat je het kan beschouwen als een concurrent van Vrij Nederland,’ probeerde Hans te sussen, ‘want die grote reportages heb je niet meer.’

‘Dat is het punt niet. Ik wil dat Gerard eerst z’n 50% voor Vrij Nederland doet. Kijk, Theo Bouwman heeft het destijds allemaal wel leuk geregeld met een aantal redacteuren. Dat ze 50% voor VN blijven werken en de andere 50% kunnen gaan freelancen met subsidie. Maar ik moet nu steeds in de gaten houden dat we die 50% VN ook krijgen. Neem Igor Cornelissen, die zit ook in die regeling. Die stuurt nu zijn beste stukken naar Het Parool, en wij krijgen de afdankertjes.’

‘Daar moeten we dan maar een keer met z’n drieën over praten,’ stelde Hans voor.

Een paar dagen later kreeg hij daar spijt van, want zoveel spanning als er tussen Joop en Gerard ontstond had hij nog nooit meegemaakt. Ze zaten in Joops kleine kantoorruimte, Joop achter het bureau, Hans en Gerard ervoor op kantinestoelen.

‘Kijk, het is nu september ’94,’ begon Joop, ‘en ik heb één stuk van je gehad dit hele jaar. Als je aan dat Document-blad begint, krijg ik dit jaar niks meer. Ik vind dat je eerst je verplichting tegenover Vrij Nederland moet vervullen en dan aan je eigen project kan beginnen.’

‘Hoor eens, vanwege de 50%-regeling hoefde ik de eerste helft van dit jaar niet voor Vrij Nederland te werken,’ verdedigde Van Westerloo zich. ‘Je kan dus niet zeggen dat ik het hele jaar niks gedaan heb. De meter begon in juli te lopen en ik heb sindsdien één stuk geleverd en één is in de maak.’

Hans voegde toe: ‘Het blad ligt volgend jaar drie maanden in de winkel en dan kijken we wat het doet qua verkoop. Zou Gerard misschien in die tijd kunnen inhalen wat hij de rest van dit jaar aan productie tekortkomt als hij nu met Document begint?’

‘Nee, daar geloof ik niet in,’ zei Joop, ‘als ik het niet per jaar krijg, is het eind zoek. Ik kan toch niet een tegoedbon uitschrijven voor stukken die ik eigenlijk van Gerard had moeten hebben?’

Zo twistten ze een half uur, maar Joop viel niet te vermurwen. Gerard stond

op ontploffen, zag Hans en hij vroeg zich af wat er allemaal achter deze schermutseling zat. De VN-redactie bestond uit verschillende fracties, wist hij, maar wie nu met wie door één deur kon en wie niet, dat wist hij niet. Joop en Gerard in elk geval op dit moment niet, zoveel was wel duidelijk.

‘Ik denk dat ik maar een besluit moet nemen,’ zei hij ten slotte. ‘Joop heeft het recht zijn pond vlees op te eisen. Ik stel voor dat we pas met Document beginnen als Gerard zijn verplichtingen tegenover VN heeft vervuld. Begin volgend jaar dus.’

Gerard zweeg en haalde diep adem. Daarna knikte hij kortaf en vertrok zonder te groeten.

‘Tjonge, wat een spanning,’ zei Hans tegen Joop. ‘Is er iets tussen jullie twee?’

‘Niet meer dan anders,’ antwoordde Joop neutraal. Zijn telefoon ging en terwijl hij opnam zwaaide hij naar Hans, die vervolgens weinig anders kon doen dan maar te vertrekken.

Hij verwachtte nooit meer iets van het project te horen, maar begin 1995 kwam Gerard langs. Hij had de begroting van Hans geaccepteerd en was alvast begonnen. Af en toe zond hij Hans een rekening van een fotograaf. Geregeld informeerde Joop bij Hans hoe het stond met het project. ‘Gerard heeft Kadir van Lohuizen ingeschakeld, hoor ik. Weet je wat hij hem betaalt?’ En toen Hans het bedrag noemde: ‘Véél te veel. Hij bederft zo de markt.’

Gerard had inderdaad geen goede reputatie als het ging om kostenbewaking. Door het bedrijf circuleerde een anekdote over de VPRO die Gerard ingehuurd had voor een documentaire en nadat er vele tientallen kilometers film geschoten waren, noodgedwongen afhaakte omdat het eind niet in zicht was en het budget wel op. Hans was niet van plan dit ook met Document te laten gebeuren, maar tot zijn verrassing hield Gerard zich aan het afgesproken budget. De overschrijding was minimaal.

Gerard had een jong vormgeversduo ingeschakeld, Mevis en Van Deursen. Toen zij de lay-out presenteerden in Hans’ kamer legden ze de pagina’s op de grond. Jan Lansinga en René van Voorst kwamen ook.

Zwijgend keken ze naar de pagina’s. Het vormgeversduo experimenteerde graag met verschillende lettertypen in verschillende kleuren en zagen er ook niet tegenop om donkere letters tegen een rommelige achtergrond te plaatsen. Lelijk was het niet, maar zoals veel vormgevers hadden Mevis en Van Deursen weinig oog voor het feit dat een blad ook goed leesbaar moest zijn.

Het was een bekend probleem in tijdschriftenland, vormgevers keken naar het plaatje dat hun ontwerp opleverde. Of je de tekst ook kon lezen was voor hen van minder belang, daar begon de hoofdredacteur altijd over te zeuren. Maar Gerard was enthousiast en Hans slikte zijn opmerkingen in en zag dat ook Jan en René doen. Ze beseften alle drie dat als ze Gerard en de vormgevers op een ander spoor zouden zetten, eventuele tegenvallende verkoopcijfers altijd dáár aan geweten zouden worden: had ik mijn eigen instinct maar gevolgd, zou Gerard briesen.

Ze gunden hem dus de vormgeving die hij wilde, en Hans bedankte Mevis en Van Deursen voor hun ontwerp. Wel liet hij het duo weten dat ze aan de dure kant waren. Schriftelijk gaf hij een schot voor de boeg:

Een probleem heb ik met jullie offerte voor een mogelijk vervolg, want àf125 per pagina zouden die nummers duidelijk te duur worden. Met diverse vormgevers hebben wij allerlei verschillende afspraken (per uur, per pagina, onderscheid tussen omslag en binnenwerk enz.). Bij al die afspraken komen de gemiddelde kosten uit op ca.f100 per pagina. Dat zou ik ook bij een mogelijk vervolg van Document willen aanhouden, maar dat lijkt me een discussie die we nu nog niet hoeven te voeren.

Laten we eerst twee mooie nummers maken die massaal gekocht worden, mede dankzij jullie inspanning.

Met vriendelijke groeten, Hans Vervoort

Op 15 maart 1995 verscheen VN Document. Het omslag wekte weinig enthousiasme bij Hans: een onduidelijk rommeltje van teksten in kleur op kleur, sommige woorden nauwelijks leesbaar. Het blad telde 56 pagina's op stevig papier. Twee grote fotoseries en één grote dieptereportage.

Het blad begon met een fotoreportage van de jonge fotograaf Ad van Denderen onder de titel 'Hallelujah! God krijgt kleur'. Beelden van allerlei geloofsbelevingen, van de Christian Korean Church tot de Spaanstalige Pinkstergemeente in El encuentro con Dios. Met natuurlijk ook de islam, de boeddhist en niet te vergeten de Egyptisch-koptische kerkdienst aan het Mosplein in Amsterdam-Noord. Als Gerard iets liet doen liet hij het goed doen. Jammer dat de uitleggende tekst in witte letters door het beeld liep en vaak niet goed te lezen was. Dan, op pagina 17 begon Gerards eigen grote reportage over de aloude Drostefabriek aan het Spaarne van Haarlem. Een paar jaar geleden was het Drostemannetje van het dak gehaald: het bedrijf

was overgenomen door de 'Dutch Cocoa & Chocolate Company'. Gerard verbleef er liefst drie maanden en sprak met 60 werknemers van de 143. 'Voor de mensen met hun naam op de jas moet ik bij mevrouw Kamphuis zijn, de manager personeelszaken. En voor de mensen zonder naam bij mevrouw Vooges van de interne dienst. [...] Op de eerste lijst heet men Bruins, Bos of Blaauwboer. En op de tweede heet men Salmoune, Sertkaya of Mashour.'

Een echt ouderwets Gerard van Westerloo-verhaal, vol details over het fabrieksbestaan en met liefde geschreven.

De laatste 12 van de 56 pagina's bestonden uit een glamourfotoserie van Willem Diepraam over mensen in een fitnesscentrum, bezig met het mooier bouwen van hun lichaam.

Al bladerend benijdde Hans hen, want met hem zelf ging het plotseling beroerd. Sinds zijn achttiende had hij periodiek last van nekpijnen en zijn halswervels kraakten bij elke beweging. Maar zolang hij druk bezig was, merkte hij er weinig van. Zijn beide ouders hadden hun hele leven hoofdpijnen gehad en leefden op Saridon en Chefarine 4. Ook hij was eraan gewend dagelijks wat pijnstillers te slikken.

Maar plotseling, begin 1995, was de pijn niet meer te beheersen en een week voor het verschijnen van Document had hij zich tegenover Gerard geëxcuseerd voor een feestelijke inwijding van het blad:

Amsterdam, 7 maart 1995

Beste Gerard,

Document is qua productie het merkwaardigste project dat ik heb meegemaakt.

Iedereen verzekert me dat het allemaal op schema loopt en vertrekt vervolgens een week met vakantie.

Vorige week dacht ik even dat ik zou ontploffen toen bleek dat de man van verspreidingsorganisatie Aldipress de gegevens kwijt was die ik hem op 18 januari had gegeven, maar ook dat is inmiddels hersteld.

Ik ben gewend de touwtjes wat steviger in handen te houden en hou niet van zo'n versnipperd georganiseerde productie. Maar het ziet er toch vrij goed uit en ik heb de pech dat ik al een week of 4 geplaagd word door hevige nekpijn, en niet mijn normale rol kan vervullen. Er is iets mis met mijn halswervels, vermoedelijk gewoon wat slijtage. Maar het duurt vier weken voordat ik bij de specialist terecht kan en ik behoor niet tot de mensen die

pijn nobel verdragen, ik word buitengewoon sjagrijnig als mijn lichaam niet doet wat ik wil.

Dit als inleiding om me te verontschuldigen voor 15 maart. Ik heb natuurlijk ook zitten piekeren over een mogelijkheid om het verschijnen van Document te vieren. De borrel die je suggereerde lijkt me een heel goed idee. Maar ik heb op 15 maart de hele middag een slopende vergadering buitenshuis en weet vrij zeker dat ik in mijn huidige conditie daarna maar l wens heb: plat op bed. Zullen we afspreken dat ik jou en het Document-clubje een etentje aanbied bij het verschijnen van nr 2 in mei? Tegen die tijd ben ik wel weer in orde.

Groeten,

Hans Vervoort

Het was vermoedelijk voor Gerard een teleurstelling dat zijn blad zonder enige tamtam verscheen, maar door zijn solistische aanpak had hij ook weinig enthousiasme gewekt bij de mensen van de productie en de lezerswerving die alles hadden gedaan wat ze moesten doen, maar geen warmte voor het blad voelden.

* * *

‘11 000 exemplaren zijn er verkocht van Document,’ zei Arjen Peters, de Aldipress-vertegenwoordiger, enkele maanden later, ‘wat was ook alweer de doelstelling?’

‘20 000,’ zei Hans geërgerd. Waarom wist Arjen dat getal niet?

‘Ai, dat is jammer,’ zei Arjen. Hij keek er meelevend bij.

‘Het had heel wat erger gekund.’ Hans dacht na.

‘We hebben ook alleen in Vrij Nederland geadverteerd, misschien is dat te weinig geweest. Gerard is beloofd dat we in elk geval nog een tweede nummer maken,’ zei hij. ‘Misschien kunnen we er dan toch een advertentie in NRC en de Volkskrant aan wagen. Als het dan wel lukt de 20 000 te halen, weten we in elk geval dat het haalbaar is. Dan hebben we alleen nog een kostenprobleem, want die advertenties zijn eigenlijk te duur voor een kwartaalblad.’ Hij zond Gerard de verkoopcijfers en opperde de mogelijkheid van een tweede uitgave van Document, maar nu met wat meer reclame. Gerards reactie was mat en na enkele weken liet hij weten dat het wat hem

betrof niet meer behoefde, een tweede nummer. Hans kon het zich wel voorstellen. Gerard had vermoedelijk verwacht dat zijn blad een bestseller zou worden, met juichende reacties van lezers en collega-journalisten: eindelijk weer een goed lang verhaal. Het uitblijven van die reacties en de teleurstellende verkoopcijfers hadden zijn enthousiasme gesloopt. ‘De belofte blijft staan,’ zei Hans, ‘dat verhaal dat je wilde schrijven over die Volendamse werksters in Oud-Zuid leek me zeer de moeite waard.’ ‘Ik zal erover denken,’ zei Gerard. Maar het kwam er nooit meer van. En pas veel jaren later, in 2009, toen hij met Van Westerloo per e-mail herinneringen ophaalde kreeg Hans zicht op wat daar achter zat. Gerard schreef:

‘Zoals je je misschien herinnert was er sprake van om, na de tegenvallende verkoop van het eerste nummer, het tweede nummer in coproductie te gaan maken met Nijgh en Van Ditmar, waar met name Vic van de Reijt nogal enthousiast over was. Hij kwam aan met het idee om bij elk nummer een cd’tje in te pakken of zoiets, kortom, typisch Vic. Ik sprak erover met hem en met een van zijn redacteurs wiens naam ik nu vergeten ben en die nu al lang niet meer bij de club werkt. Op een dag schoot die redacteur mij aan en hij vertelde mij dat hij, achter mijn rug om, bezoek gehad had van Joop. En dat Joop bij die gelegenheid (zonder dat ik er dus van wist) zijn veto uitgesproken had over voortzetting van de Document-onderneming. Ik heb op dat eigenste moment besloten om ermee op te houden. Als VN (ik heb het dus over de redactie) er niet achter stond, dan had het niet de minste zin om ermee door te gaan. Daarna is het van de Volendamse werksters inderdaad niet meer gekomen.’

Hans was verbijsterd. Van Gerards overleg met Nijgh had hij nooit gehoord en de actie van Joop van Tijn was hem al helemaal niet bekend. Hij schreef terug:

‘Wie ooit het plan bedacht zou hebben om Document samen met Nijgh te gaan doen weet ik niet en ik begrijp het ook niet. Ik was degene die dit soort dingen besliste en ik zou het plan direct verworpen hebben. Want boekenuitgevers zijn heel slecht in de verkoop van tijdschriften. Aldipress waar wij mee werkten bepaalt hoeveel exemplaren van zo’n blad in elke winkel komen te liggen. Maar de boekenuitgever stuurt vertegenwoordigers

naar de boekhandel om beleefd te vragen hoeveel exemplaren meneer wil bestellen. Dat zijn er nooit veel. Waarom heb jij of wie dan ook nooit met mij gesproken over dit onzalige plan? Als er godverju iemand bereikbaar was, dan was ik het wel: ik werkte zelfs zonder secretaresse omdat ik het idee had dat die geneigd zijn hun baas te beschermen tegen onverwacht bezoek. En dat Joop zich er op deze manier mee bemoeid heeft wist ik ook niet, anders had ik hem daar zeker mee geconfronteerd. Zo zie je maar, hoe anders de werkelijkheid kan zijn dan wat je zelf ziet.'

Het liet hem niet met rust. Hoe kon dit alles gebeuren zonder dat hij er iets van had gemerkt? Hij was in die tijd al zo lang uitgever dat hij meende goed op de hoogte te zijn.

Maar Vic van de Reijt bevestigde Van Westerloos verhaal:

'Ik kreeg bezoek van Joop van Tijn "vanwege een belangrijke kwestie". Dat was nogal wat, want normaal verwaardigde die zich nooit om het pand van Singel 262 te betreden. Het kwam erop neer dat ik absoluut moest afzien van het uitgeven van Document, dat was een Vrij Nederland-aangelegenheid en daar moest ik buiten blijven. Bovendien was het een typisch Gerard van Westerlooplan, die had in zijn naïviteit wel vaker rare ideeën. Uiteraard was ik nogal verbaasd over dat optreden van Joop achter Gerards rug om, maar toen ik niks meer van Gerard hoorde, nam ik aan dat hij intern tot de orde was geroepen. Toen ik Gerard een tijd later weer eens tegenkwam en hij mij vroeg waarom dat Document-idee toch niet was doorgedaan, heb ik hem over het hoge bezoek van Joop verteld. Er kwam toen een begrijpende grijns op zijn gezicht ("Jaja..." zal hij gezegd hebben).'

En zo kwamen de Volendamse werksters nooit aan hun trekken.

hoofdstuk 14

Rundgen

De orthopedisch chirurg heette Meijer en zag er frisgewassen en gezond uit, zoals je mag verwachten van een arts.

‘Doet u uw hoofd eens naar links,’ zei hij. Hans deed het, en hoorde zijn nekwervels kraken, zoals ze dat al sinds zijn achttiende deden. Hij herinnerde zich het moment waarop dat begon nog precies. Het was na het ophalen van zijn eindexamencijfers en hbs-diploma. Een gemiddelde van 7.8, net niet genoeg voor een studiebeurs, maar hij was toch niet van plan te gaan studeren. Wachtend op de tram die hem naar het ouderlijk huis in Slotermeer zou vervoeren, het tuindorp waar in 1956 nog geen tuin te bekennen viel, was het ineens alsof de hand van God hem in zijn nek greep en stevig heen en weer schudde. Het was de enige keer dat hij het gevoel kreeg van een Hoger Wezen in zijn bestaan, en het was een negatieve ingreep. In de loop van de tijd wende het en hij merkte dat pijnstillers afdoende hielpen. Wel bleef het kraken van zijn nekwervels de eerste jaren beangstigend. Soms kreeg hij het gevoel dat zijn hoofd elk moment van zijn romp kon vallen. Maar na enkele jaren verdween die vrees. Het kraken bleef.

Pas nu, in 1995, na zeven jaar uitgeversstress was de pijn ernstig gaan opspelen. Zo erg dat pijnstillers niet meer hielpen. Hij bezocht huisarts Voskuil die hem naar het Prinsengracht Ziekenhuis zond voor röntgenfoto's van de nek.

‘Je moet wat fysiotherapie hebben,’ zei Tom van Veer, de Weekbladpers-marktonderzoeker, ‘dat helpt uitstekend tegen dat soort pijnen.’

Tom van Veer was een forsgebouwde man met een opvallend bleek en vaak ongeschoren gezicht. Het haar op zijn hoofd hield hij kort en al met al zag hij eruit als iemand die zojuist uit de gevangenis was gekomen. Onschuldig veroordeeld, dat wel. Want hij deed geen vlieg kwaad. Zijn tengere Singaporese vrouw was acupuncturist en had vergeefs haar naalden op Hans' meridianen losgelaten. Het lag aan haar, dacht ze. Nu hielp Tom hem aan de

volgende remedie.

Fysiotherapie, Hans had er natuurlijk wel eens van gehoord, maar wat het inhield, hij had geen flauw idee. Een vorm van massage was het, zoveel begreep hij er wel van. Of ging het juist om oefeningen? Wie weet hielp het, met de gillende pijn die hij nu vierentwintig uur per dag had wilde hij alles proberen.

Maar dokter Voskuijl had een ander bericht. Hij trok er een ernstig gezicht bij.

‘De röntgenoloog heeft er een notitie bij geschreven van een vermoeden van Bechterew,’ zei hij. ‘Ik verwijs u naar een orthopedisch chirurg. Hopelijk kunt u daar snel terecht, meestal duurt het een week of zes.’

‘Kan ik intussen misschien wat fysiotherapie krijgen?’ vroeg Hans hoopvol. Het idee nog zes weken rond te moeten lopen met deze ondraaglijke pijn was moeilijk te verteren.

‘Nee, dat kan ik niet doen. Dat is te riskant. U moet eerst naar de chirurg.’ Hans bofte, toen hij vanaf huis belde bleek de wachtlIJst slechts vier weken te bedragen. Weer op kantoor tikte hij ‘bechterew’ in de Alta Vista-zoekmachine in en kreeg uitvoerig antwoord. Een ziekte die al op jonge leeftijd begon en leidde tot een ernstige verkromming van het bovenste deel van de wervelkolom.

Hij dacht aan de man die hij vroeger vaak in de tram had zien zitten met gekromde rug en de kin op de borst. Met beide handen klemde hij een aktetas op zijn knieën, en met bloeddoorlopen ogen keek hij omhoog. Had de schrijver Ab Visser ook niet zoiets? Het leven door te moeten met gekromde rug en de kin op de borst trok hem weinig aan, zeker als het ook nog zo’n pijn bleef doen. Maar hij was inmiddels 56 jaar, dat klopte totaal niet met het gegeven dat deze ziekte al op jonge leeftijd begon.

‘Doet u uw hoofd nu eens naar rechts,’ zei dokter Meijer, en Hans deed het braaf.

‘Veel beweging zit er niet in,’ zei de arts, ‘kijk maar naar mij.’ Trots liet hij zien hoever hij zijn eigen hoofd naar links en naar rechts kon bewegen.

‘Ja, u komt duidelijk veel verder,’ gaf Hans toe. ‘Maar wat is uw probleem eigenlijk?’ vroeg Meijer. ‘Nou, het doet verschrikkelijk pijn,’ zei Hans. ‘Mijn huisarts heeft foto’s laten maken in het Prinsengracht Ziekenhuis en de röntgenoloog heeft erbij geschreven “vermoeden van Bechterew”.’

‘Bechterew?’ zei Meijer verbaasd. ‘Dat lijkt me niet waarschijnlijk. Maar voor alle zekerheid doen we nog wat extra foto’s van uw rug en nek en een

bloedonderzoekje. Ik zal die foto opvragen. Prinsengracht Ziekenhuis zei u?’ Twee weken later mocht hij terugkomen. Er waren nu toch zes weken voorbijgegaan sinds de pijn toesloeg. Hij was halve dagen gaan werken en slikte elke twee uur een pijnstillertablet. Maar eigenlijk hielpen alleen de vier halveliterflessen bier die hij van zichzelf ’s avonds mocht drinken, om aangeschoten en ontspannen in bed te belanden.

‘Ik zie geen enkele aanwijzing van Bechterew,’ stelde Meijer hem gerust. ‘En tja, de nekwerfels zijn wat versleten. Maar niet in ernstige mate. Ik denk dat u wat fysiotherapie moet hebben. Het lijkt me eerder een kwestie van slechte doorbloeding van de aanhechtingspunten.’

Al een dag later lag Hans op de massagetafel en deed dat daarna tweemaal per week gedurende enkele weken.

‘Mijn hemel, wat zit dat vast,’ constateerde Jan Hoebels, de Indische fysiotherapeut, terwijl Hans op zijn buik lag en door een gat in de tafel naar Hoebels’ keurig gepoetste schoenen keek.

Met harde duimen drukte hij op de aanhechtingspunten van de schouderpijnen en Hans hield zijn adem in om het niet uit te schreeuwen van de pijn. Na de massage mocht hij op zijn rug liggen en werd zijn hoofd in een soort korf verpakt, waarna een tractieapparaat eraan begon te trekken. Het was een vreemd maar aangenaam gevoel. Elke keer word ik een paar millimeter langer, bedacht hij tevreden. Misschien haal ik de 1.78 meter ooit nog weer eens. Dat was de lengte die hij als jongeman had, maar laatstelijk, bij het opmeten van de lengte van zijn zoons, was hij bij zichzelf niet verder gekomen dan 1.74 meter.

Het moeilijkste onderdeel van de massage vormde de conversatie. Liggend op je buik, met het hoofd in een gat en alleen uitzicht op de schoenen van de fysiotherapeut, dienden de onderwerpen zich niet vanzelf aan. Toch had Hans het gevoel dat hij niet een half uur zwijgend kon liggen, wat hij eigenlijk het liefst zou doen. De Indische achtergrond van Hoebels gaf wel wat conversatie omdat Hans zelf in Nederlands-Indië was opgegroeid. Maar de sluisen gingen pas open toen de beperkingen ter sprake kwamen die verzekeraars tegenwoordig aanbrachten in het aantal fysiotherapeutische behandelingen van de patiënten.

‘Ze willen het terugbrengen naar acht!’ zei Hoebels verontwaardigd, ‘daarna moet de patiënt het zelf betalen. Sommigen hebben dat niet. En dan moet je zo iemand weer de straat op sturen. De acht behandelingen zijn op. Gaat u maar met uw pijn.’

De fysiotherapeutische branche werd naar zijn idee onderschat. ‘Je laat een chirurg toch ook niet een halve operatie uitvoeren?’

Toen dat onderwerp uitgeput raakte ontdekte Hans dat Hoebels’ broer, de partner in de praktijk, vooral voetballers behandelde. En dat werd het nieuwe onderwerp.

‘Hij is van de week nog bij AC Milan geweest,’ vertelde Hoebels, ‘om Gullit te behandelen.’

Het leek Hans grootspraak, waarom zou Gullit een eenvoudige fysiotherapeut aan het Roelof Hartplein te Amsterdam naar Milaan laten overvliegen voor een behandeling?

Maar toen hij van de massagetafel stapte en op weg ging naar het tractieapparaat opende zich op een middag een deur in de gang en stond hij oog in oog met de jonge Clarence Seedorf, die in korte broek en met ontbloot bovenlijf lachend een grote ruimte verliet. Achter hem zag Hans allerlei sportapparatuur. Dat was kennelijk de revalidatieruimte van Hoebels’ broer. Even keek hij Seedorf in de ogen. Een heel Hollands gezicht had hij eigenlijk, maar dan pikzwart. Hij deed nog het meest denken aan een stevige Hollandse jongeman die voor Zwarte Piet speelde. De aanblik en nabije aanwezigheid van dit voetbaltalent maakte alle pijn van de afgelopen maanden goed. ‘Weet je wie ik tegen het lijf liep bij mijn fysiotherapeut?’ kon hij nu zeggen. ‘Clarence Seedorf.’ Nog pas vorig jaar had Ajax de Champions League gewonnen, met Frank Rijkaard en deze Seedorf als twee van de helden. Tot overmaat van vreugde begon na enkele weken de pijn te zakken. Doorbloeding was het sleutelwoord, begreep hij. En fysiotherapeuten konden wonderen verrichten. Als het meezat zelfs in acht zittingen.

hoofdstuk 15

Voetbal in den vreemde

Wat Hans betreft was er bij de Weekbladpers geen mooiere combinatie denkbaar dan de opinie-cultuurbladen en Voetbal International. Want de liefde voor ‘het spelletje’ was universeel. Zelden had hij Joop van Tijn zo in vervoering gezien als na het debuut van de lange Nwankwo Kanu bij Ajax, vorig jaar. ‘Ongelooflijk wat die kan in de kleine ruimte. Het is net of hij zijn benen in en uit kan schuiven!’ En zelf dacht hij nog geregeld aan die kleine keeper van de Braziliaanse club Botafogo die hij in de jaren vijftig tijdens een voetbaltoernooi in het Olympisch stadion iets had zien doen dat onmogelijk leek. Er was een ver schot op doel en de keeper zweefde al door de lucht toen de bal nog even aangeraakt werd door een van zijn verdedigers. De bal was nu plotseling onderweg naar een plek boven en achter hem. Zwevend door de lucht knikte de keeper, lenig als een turner, zijn bovenlijf en reikte met één hand naar achteren om met achteloos gemak alsnog de bal op te vangen. Het was een unieke beweging, net zoals die van Ajax’ Piet Keizer, in de jaren zeventig, toen hij met zijn hoofd een schijnbeweging maakte die de keeper de verkeerde hoek in stuurde, om vervolgens de bal in de andere hoek van het doel te koppen.

Voetbal was in de jaren zeventig net zo populair als nu, in de jaren negentig. Maar je zag wedstrijden van Nederlandse ploegen pas op televisie als bij de Zuiderburen de stadions uitverkocht waren en ze dus geen schade leden door de uitzending. En soms ging het ook dan nog niet door. Dan was er slinks nieuwe reclame aangebracht langs het veld. En dat mocht natuurlijk niet. Door die zeldzaamheid was elke televisiewedstrijd er toen nog een om te onthouden. Je plande je vakanties er zo goed mogelijk omheen, thuis zijn bij EK of WK of Europacupwedstrijden was belangrijk. Toen er in de jaren tachtig geregeld voetbalwedstrijden te zien waren, werden de liefhebbers wat nonchalanter.

In 1986 maakte Hans een planningsfout, en boekte een vakantie op Kreta in

de periode waarin de WK in Mexico plaats zou vinden. Alleen vanaf de kwartfinales zou hij de wedstrijden thuis kunnen zien. Na een 'godverdegodver' toen hij zijn fout ontdekte stelde Hans zichzelf gerust: Nederland was in de voorronde uitgeschakeld, dus echt van levensbelang was het toernooi natuurlijk niet. En die Grieken zouden toch wel minstens zoveel wedstrijden uitzenden als de Nederlandse tv?

Op het laatste moment nam hij voor alle zekerheid nog een portable zwart-wit tv-toestel mee het vliegtuig in. Goed idee bleek al snel, want het spartaanse appartementje bevatte alleen een stoffig radiootje. Geen goed idee, bleek vervolgens, want de kamerantenne leverde alleen maar ruis met geluid op. Maar geen nood, het bijbehorende hotel had een barretje met een tv.

Elke nacht keek hij vanaf een uur of twee met wat Ieren en een enkele Griek de wedstrijd van de dag af: het tijdsverschil tussen Mexico en Griekenland was zes uur. Ze keken in het donker naar een schel oplichtend beeld, want in Griekenland zag men tv nog als een klein uitgevallen bioscoopscherm, waarbij je geen ander licht aan moest hebben. Alleen bij de bar was een spaarlampje. Het gaf iets zeer onwerkelijks aan de bijeenkomst, zoals bij het kijken naar vuurwerk op een donkere zomernacht, met onzichtbare 'oh' en 'ah' zuchtende mensen om je heen.

De Ieren hadden geen reden voor andere geluiden dan diepe zuchten en toen hun team na de eerste ronde uitgeschakeld was, zag Hans ze niet meer. De Grieken hadden al na enkele dagen gekozen voor een fatsoenlijke nachtrust, hun team had de WK niet gehaald. Hans zat dus alleen voor het scherm. In de verte stond de barman te knikkebollen bij zijn spaarlampje. Hij was duidelijk niet geïnteresseerd in voetbal en moest alleen opblijven omdat het hotel reclame had gemaakt met langere baropeningstijden vanwege de WK. Zonder Hans' aanwezigheid zou hij de bar direct dichtgooien. Met extra consumpties en dikke fooien probeerde hij het opblijven voor de arme kerel rendabel te maken, maar tegen de achtste finales haakte hij af: de morele druk van de oververmoeide barman werd te groot en behalve Argentinië met Maradona had geen van de teams hem erg kunnen bekoren. Over een paar dagen zouden ze terug in Nederland zijn, keurig op tijd voor de kwartfinales.

Maar het bloed kroop, en in het appartementje zette hij 's nachts toch even het portable tv'tje aan. Veel beeldruis, maar het geluid was goed en ook zonder kennis van het Grieks kon je wel horen wanneer er een doelpunt gescoord werd en door wie. Rusland speelde tegen de Belgen, die een taai team hadden met zwoegende middenvelders, zwoegende verdedigers en de

blonde reus Ceulemans als eveneens zwoegende middenvoor. In de verdediging een achternaamgenoot: Patrick Vervoort, geen familie. Ze waren onverwacht ver gekomen in het toernooi maar zouden ongetwijfeld nu door Rusland uitgeschakeld worden. Hans zat te lezen en luisterde met een half oor naar de Griekse commentator, die zijn naamgenoot aanduidde als Wèrwort. Wèrwort was zo te horen veel aan de bal, ook al zo'n zwoeger, en België was dus kennelijk in de verdediging. Business as usual. Rusland scoorde, maar België kwam terug, Rusland scoorde weer en België kwam weer terug. Een verlenging volgde en voordat hij het wist zat hij gespannen te kijken.

Hij had nooit gedacht dat je zo een wedstrijd kon volgen: de spelers als iets donkerder ruisfiguurtjes bewegend over de grijze ruis van het veld. De bal was niet te zien, de spelers niet onderscheidbaar. Maar ze bewogen en hij kon zien of het een beweging was in de richting van het Belgische doel of juist de andere kant op. De commentator noemde de spelers die aan de bal waren en aan zijn stemvolume kon hij horen of ze in de buurt van een schot op doel kwamen. In een kwartier leerde hij voetbal-Grieks en maakte de overwinning van de Belgen van dichtbij mee: 4-3. Drie doelpunten in de verlenging! Misschien was het op de echte tv of op de tribunes een matige wedstrijd, maar hij had zelden zo genoten als toen, vastgekleefd aan zijn schermpje met hollende ruisfiguurtjes. Het was het hoogtepunt van die WK.

Maar soms waren de handicaps voor de voetballiefhebber te groot. In de herfst van 1974 reisde Hans met gezin en een vriend drie maanden lang door Indonesië, zijn geboorteland. Ajax was al op z'n retour, Crujff weg, Neeskens weg. Maar het speelde toch Europees voetbal, en om dat te kunnen volgen hadden ze een radio wereldontvanger mee. Een bakbeest van een apparaat dat voor die tijd heel wat mans was. Maar wilde je de Wereldomroep op de korte golf ontvangen dan moest je op de antenne een krokodillenbekklemmetje zetten en daaraan een antennesnoer van minstens een meter of tien vastmaken dat je bij voorkeur nog over een boom moest gooien.

Het duurde enige tijd voordat Hans op het idee kwam een steen aan het uiteinde te binden en daarna was enige behendigheid in het ontwijken van vallend gesteente nodig. Maar na wat lichte verwondingen had hij het voor elkaar. De Wereldomroep zou de wedstrijd Ajax tegen Stoke City uitzenden. Geen wereldmatch, maar ook de eerste ronde van de uefa Cup was belangrijk. Hij rekende het tijdsverschil uit en vond de zendfrequentie.

Maar het viel knap tegen. Hans hoorde Dick van Rijn in rateltempo de wedstrijd verslaan. Hij deed zijn stinkende best, maar toch zag Hans de wedstrijd niet voor zich. Dicks stem zwol aan en stierf weg zoals je dat verwacht bij een spannende match. Maar hier had het niets te maken met de aanvalsgolven op het veld. Dicks stem kwam en ging met het uitdijen of inkrimpen van het heelal, volgens de atmosferische wetten van de korte golf. En dan ben je als luisteraar snel het spoor bijster. Oké, kan gebeuren, dacht Hans. De wedstrijd is niet te volgen, geef ons dan maar gewoon de stand. En dáár faalde Dick van Rijn. Niemand had hem kennelijk ooit verteld dat Wereldomroepluisteraars te maken hadden met voortdurende storingen en dat je voor zo'n omroep dus continu de stand moest herhalen.

'Verdomme Dick. Geef de stand nou eens, lul.' Het hielp niet. Hij miste de doelpunten, hij miste de tussenstanden, hij hoorde geen eindstand. Pas terug in Holland, maanden later, begreep hij dat hij een historische wedstrijd gemist had. De laatste wedstrijd van Piet Keizer, die na door Hans Kraaij gewisseld te zijn, direct stopte met voetbal. Ergens in het heelal moet nog een groot deel van het verslag van Dick van Rijn rondzwerven, want het bereikte Hans nooit.

Maar de techniek kon ook enorm meevallen, merkte hij, in 1994. Maja en hij waren dertig jaar getrouwd en trakteerden zichzelf in december op een verblijf in Barbados, op het Caraïbisch gebied. Een Bounty-eiland.

Onwaarschijnlijk duur, maar vooruit: één keer in je leven.

Ze liepen in het begin van de middag richting strand en kwamen langs een belendend appartement, waarvan de voordeur op een kier stond. Hans hoorde het geluid van voetbal en van een Engelse verslaggever en hoorde hem de naam Maldini noemen. Hij dacht: Maldini? Maldini? Dat kan alleen Milan zijn en dat speelt vandaag tegen Ajax. Maar het is net twee uur in de middag, dat kan niet. Alhoewel, het tijdsverschil is zes uur. Het zal toch niet waar zijn? Ze holden terug naar hun eigen plek, zetten de tv aan en het bleek dat Barbados een sportnet had dat Ajax live wilde zien spelen tegen Milan. En Ajax won natuurlijk, het won moeiteloos met 0-2, het verloor dat jaar geen enkel cupduel.

Een half jaar later zaten Maja en hij op het gras bij de Leidsekade. Het was mooi weer, het was feest, Ajax had de Europacup, en het team voer de grachten door, toegejuicht door duizenden. De avond daarvoor hadden Maja en hij luid toeterend door Amsterdam gereden in een lange stroom van toeterende auto's. Nu keken ze naar de naderende triomfboot, schuddend

onder het gewicht van de hossende voetballers. Ze zwaaiden en zagen Louis van Gaal naar hen kijken. Hij zwaaide terug. Hij wist dat ze op Barbados gekeken hadden. Louis hield dat soort zaken bij, liet hij met een genadiglijk knikje weten.

hoofdstuk 16

René

‘Ik wil graag gebruikmaken van de vut-regeling,’ zei Jan Lansinga begin 1995. ‘Ik werk al vanaf mijn veertiende en ik vind het welletjes.’

Hans knikte.

‘Groot gelijk,’ zei hij, ‘jammer voor ons, maar je hebt je portie gehad.’

Dat René van Voorst, productiebegeleider van Vrij Nederland, de opvolger van Jan Lansinga zou worden lag zo voor de hand dat het besluit al genomen leek. Vorig jaar, toen Jans vrouw Marijke borstkanker kreeg, had Hans hem verteld dat hij zo vaak en zo lang bij haar ziekbed kon blijven als hij wilde: René en hijzelf zouden het gat opvangen. Jan had er dankbaar gebruik van gemaakt. Marijke was terminaal ziek en hij wilde zo min mogelijk van haar laatste maanden missen. Jan oogde verrassend gelukkig in die moeilijke tijd, onttrokken aan de dagelijkse beslommeringen van zijn baan en met maar één doel in zijn leven: Marijke, zijn flowerpowerliefde.

De productieafdeling had zijn afwezigheid zonder problemen doorstaan, al ontstond er wel achterstand in de overzichten die Jan altijd bijhield. Dat was ook de enige twijfel die Hans had over René’s vaardigheden. Zou hij de cijferkant wel aan kunnen, want de kostencalculaties en de registratie van de afgenomen pagina’s werden altijd bijgehouden door Jan. Toen die beloofde dat hij nog enkele maanden een middag per week langs zou komen om René in te werken in de administratie, was ook dat probleem opgelost. De groep die het hoofd productie onder zich had was ook steeds kleiner en dus hanteerbaarder geworden.

Bij het voortschrijden van de digitalisering werd de zetterij overbodig en de vormgevers en correctoren die Jan vroeger ook onder zijn hoede had vielen nu rechtstreeks onder de redacties. De productieafdeling van de cultuur-opiniebladen bestond eigenlijk alleen nog maar uit René zelf voor Vrij Nederland en Ons Amsterdam en Carl Coen, een kekke Indische jongen die Opzij en onze Wereld onder zijn hoede had. En Studio C, de plek waar enfant

terrible Charles Boermans met een jonge vroegkale assistent advertenties maakte en het studentenweekblad Folia Civitatis produceerde. Vier mensen in totaal.

Maar plotseling ontstond er een conflict: de afdeling weigerde in te stemmen met de benoeming van René tot hoofd van de afdeling. Met name Charles en Carl namen een onwrikbaar standpunt in, Charles' kale assistent was niet in vaste dienst en had dus geen stem.

Wat was er aan de hand?

Op de productieafdeling was men gewend ferme taal tegen elkaar te spreken en Hans had gehoord van stevige ruzies in de spanning van het moment.

Vermoedelijk wierp Jan zich dan met zijn forse postuur tussen de partijen.

Zou René zich tijdens Jans afwezigheid als plaatsvervangend chef misschien zo arrogant gedragen hebben dat het duo Carl en Charles geconcludeerd had: deze man moet niet onze baas worden?

Nog steeds geplaagd door zijn nekpijn riep Hans een vergadering van alle betrokkenen bijeen: René, Carl en Charles. Ook Jan schoof aan.

Ruim van tevoren had Hans flesjes bier in zijn kleine koelkast gelegd, om een ontspannen sfeer te bevorderen. En het hielp ook tegen de nekpijn. Met z'n vijven zaten ze om de ronde tafel en dronken rechtstreeks uit de fles. De sfeer was gespannen, maar niet zichtbaar vijandig.

'Hè, gezellig,' begon Hans met ironie. 'Ik hoor dat er bezwaren zijn tegen een benoeming van René tot hoofd van de afdeling. Als jullie er een probleem mee hebben om dat te vertellen terwijl René erbij is, kan ik hem vragen zich even te verwijderen. Of langer, als het een litanie van klachten is.' 'Mijn een biet,' zei Charles. Hij was een kleine tengere veertiger, die twintig jaar jonger oogde dan hij was, dankzij een cherubijnenhoofd dat weigerde ouder te worden. Het platte Amsterdamse accent dat hij gebruikte stond haaks op zijn onschuldige uiterlijk. Charles was bekend om zijn tegendraadsheid en zag er ook niet tegenop om zijn interne opdrachtgevers uit te foeteren. Favoriet was daarbij Dorothea Meijerink, de dame van Lezersservice voor wie hij geregeld advertenties maakte. 'Dat teringwrijf,' hoorde je hem roepen als ze hem onder druk zette.

'Jouw een biet. Oké, dan,' herhaalde Hans, 'René kan blijven. Vertel eens: wat is het probleem dat jullie met hem hebben?'

Maar tot Hans' verrassing wilde niemand erover praten. Er waren bezwaren tegen René, maar die hielden ze liever voor zich. En ook René wilde desgevraagd niet vertellen wat volgens hem het probleem zou kunnen zijn.

‘Wat moet ik hier nu mee?’ zei Hans na een half uur soebatten getergd. Hij trok zijn nek in allerlei standen, maar de pijn nam toe. Ze keken hem beleefd en belangstellend aan. Eens kijken hoe de directie dit zou oplossen, las hij in hun ogen.

Jan Lansinga geneerde zich, kon Hans zien. Maar hij had tevoren gezegd geen flauw idee te hebben wat men ineens tegen René had en Hans had geen reden om aan zijn oprechtheid te twijfelen.

‘Ik kan niet iemand tot afdelingschef benoemen die door zijn mensen niet geaccepteerd wordt,’ probeerde Hans nog eens, ‘dan zou het dus iemand van buitenaf moeten worden.’ Hij hoopte dat de dreiging van het benoemen van een vreemde voldoende angst zou opwekken om ze tot spreken te brengen.

‘Ik kan ook bij het bedrijf vertrekken,’ bood René aan. ‘Als dat helpt.’

‘Ik neem daar nota van,’ zei Hans formeel en na een uur vergeefs duwen en trekken sloot hij de vergadering.

Even later belde Joop van Tijn: ‘Ik hoor dat er problemen zijn bij de productieafdeling. Maar ik zou het heel spijtig vinden als dat betekende dat René vertrok.’

‘Daar is geen sprake van, Joop,’ zei Hans, ‘zo’n goede productieman als René laat ik niet gaan. Ik zoek wel een oplossing.’

Hij belde Ben Mosselaar, als chef productie van de sportbladen de pendant van Jan Lansinga, en zat even later tegenover hem.

Ben was een van de weinigen bij de Weekbladpers die een pak droeg. Het had iets te maken met zijn verleden bij een drukkerij, waarbij hij veel klantencontact had gehad en er dus altijd fatsoenlijk uit moest zien. Hij sprak ook netjes, in keurige, licht geaffecteerde volzinnen.

‘Je hebt misschien gehoord dat ik problemen heb bij de opvolging van Jan,’ zei Hans. ‘Charles en Carl willen René niet en ik kan moeilijk iemand chef maken als de mensen onder hem dat niet accepteren. Aan de andere kant wil ik René niet kwijt.’

‘Ja, ik ken de problemen. René en Geert Gortbuidel zijn ook water en vuur. In welke richting zoek je de oplossing?’ vroeg Ben. Geert was zijn assistent bij de productie van de sportbladen en zelf nogal grof in de mond.

‘Ik hoop dat jij Charles en Carl onder je hoede wil nemen,’ zei Hans. ‘Eén grote productieafdeling dus, met uitzondering van René. René wordt dan productie leider van Vrij Nederland, een op zichzelf staande functie.’

Hij zag meteen dat Ben daar problemen mee had.

‘Kijk,’ zei hij, ‘Jan Lansinga en ik overlegden altijd over de technische

toekomst en over zaken zoals de ontwikkeling van de papierprijs. Want het is natuurlijk van belang dat je met z'n allen dezelfde richting opgaat. Het kan niet zo zijn dat de sportbladen technisch de ene kant op gaan en de cultuurbladen de andere kant. Dan heb je geen profijt van de schaalgrootte.' Hans knikte.

'En?' vroeg hij.

'Ik denk dat duidelijk moet zijn dat één persoon uiteindelijk beslist. Bij ons was dat Jan, hij had nu eenmaal meer anciënniteit dan ik en als we het niet met elkaar eens waren en geen compromis konden bereiken, nam hij de beslissing. Vond ik ook prima, zo hadden we dat afgesproken. Als ik nu de hele club onder mijn hoede krijg, met uitzondering van René, vind ik dat ik het laatste woord moet hebben over investeringen van het bedrijf in technische ontwikkelingen. Dat zal René niet leuk vinden. Want tussen ons gezegd en gezwezen, René is strontewijs.'

'Dat weet ik,' zei Hans peinzend, 'maar ik denk dat je gelijk hebt. Eén man moet beslissen. En René heeft ook weinig keus, want het is stikken of slikken. Ik denk dat ik hem wel om krijg, als hij de garantie heeft dat jij met hem overlegt en zijn standpunt aanhoort voordat je een besluit neemt.'

'Oké.' Ze schudden er de hand op en Hans zette de oplossing op papier: Carl en Charles voortaan onder Ben, en René als productie leider in zijn eentje verantwoordelijk voor Vrij Nederland. Hij schreef er nog een reglementje bij over de wijze waarop de eenpersoonsafdeling en de grote productieafdeling met elkaar om zouden gaan, bijvoorbeeld als bij ziekte of vakantie elkaars uren opgevangen moesten worden. En hij gaf de eindbeslissing over technische zaken aan Ben.

Iedereen ging akkoord, behalve René die een dag bedenktijd vroeg. Maar na die dag vervoegde hij zich bij Hans. Hij zag er bleek en ongeschoren uit, de kwestie had hem niet onbewogen gelaten.

'Ik vind het prima zo,' zei hij, 'dan kan ik me terugtrekken op mijn eigen plek, heb ik met niemand meer iets te maken.'

Het was een hele stap terug in vergelijking met de expansieve, door het hele bedrijf rondstruinende, altijd met zijn draagbare telefoon pratende productieman die hij was in Jans afwezigheid.

René zat in een dip, maar hij hield zich kranig. Enkele maanden later vertrok Jan, met een afscheidsreceptie in het Bethaniënklooster, honderd meter van zijn werkplek. Het was een oud kapelletje, dat nu voor feesten en partijen werd gebruikt, maar zijn serene atmosfeer had behouden. Toen Hans zijn

afscheidsspeech voorlas had hij even het gevoel op een preekstoel te staan: ‘Van de zevenentwintig jaar die Jan Lansinga bij de Weekbladers heeft gewerkt, heb ik er twintig meegemaakt. Als marktonderzoeker had ik destijds weinig van doen met productie, en ons contact beperkte zich tot de maandelijksse stafvergadering. Dat had een vast patroon. Na afloop van de stafvergadering dronken we in een uurtje onze collega’s onder tafel. Daarna gingen Jan en ik nog even naar het Literair Café. Daar gingen we aan de kleine bar zitten en namen in een kwartier het wereldgebeuren door. Daarna ging het uitsluitend over het bedrijf, de bar slechte organisatie en de falende directie. Kortom, het standaardonderwerp van stafleden in cafés, waar ook ter wereld. Dat duurde een uur of wat en ergens tussen elf uur ’s avonds en een uur ’s nachts ging er bij Jan altijd een intern wekkertje af. Dan gordde hij zijn Lansinga-tas aan de schouder, knikte en spoedde zich naar buiten alsof de duivel hem op de hielen zat. Om dit snelle vertrek mogelijk te maken rekende hij zijn rondjes altijd meteen af. In al die café-uren moet Jan mij heel veel verteld hebben over de geheimen van tijdschriftproductie. Soms, bij een bepaald alcoholpromillage, kwamen flarden daarvan weer in mijn geheugen naar boven. Maar ik kon het helaas nooit vasthouden. Nu Jan weggaat laat hij mij ingewerkt achter, dat wil zeggen: ik ken ook zonder alcohol de meest gangbare termen. Rotatieoffset, vellenoffset, diepdruk, heatset, coldset, coldset met geforceerde droging, FM-raster, 16 4/4, overzetten, puntverbreding, MC-papier, ISDN-lijn, ik weet wat het is. En Perswacht, dat kost geld, dat leerde ik binnen een dag. Alleen met de specificatie van het aanleveren van advertentiemateriaal heb ik nog een probleem. Dat moet *onleesbaar positief* aangeleverd worden, lees ik altijd. Daar had ik het graag nog eens met Jan over gehad, want *onleesbaar positief* lijkt mij een VNU-term, *leesbaar negatief* past meer bij ons.’

Het gelach dat dit opleverde stemde hem tevreden, hij begon het spreken leuk te vinden. En Jan nam zijn cadeau, een videocamera, dankbaar in ontvangst en vertrok ermee naar Zuid-Afrika voor een uitgebreide safari. Het tijdperk van René en Ben Mosselaar begon en de sfeer was al snel te snijden.

De productieafdeling van Ben en *lonely wolf* René leefden geheel langs elkaar heen, van contact was geen sprake.

Een paar maanden later mailde Hans hen:

Aan: Ben/René

Van: Hans

Het blijkt toch heel moeilijk om het contact op gang te brengen dat nodig is voor samenwerking.

Dat heeft te maken met oud zeer en enige argwaan over en weer. Bijgaand een klein incidentenlijstje van de afgelopen maanden.

Ik zie het gebeuren en word er wat mistroostig van.

Ik bel jullie voor een afspraak.

Hans

De afspraak werd gemaakt en omdat zowel Ben als René zich betrappt voelde door het lijstje van incidentjes dat Hans bij zijn brief gevoegd had begon de productietrein weer te lopen, zij het schokkerig. Voor zolang het duurt, zei Hans bij zichzelf. Maar nu hij al zo lang uitgever was wist hij dat er weinig meer buiten hem omging. Er was altijd wel iemand die hem inseinde.

hoofdstuk 17

QED

‘Ik word gek van die man,’ zuchtte Diny van de Manakker. Ze had zoals altijd een pakket papieren onder haar arm, die ze op Hans’ ronde vergadertafel neerlegde om haar vuisten te kunnen ballen. Haar blonde hoofd lachte niet.

Diny was de VN-eindredacteur die de productieplanning in de gaten hield en probeerde Joop van Tijn tot haast te manen als de deadline naderde. De rol vergde ongebreideld enthousiasme en optimisme en ondanks kleine zuchten af en toe, was Diny meestal de vrolijkheid zelve. Maar nu lag dat anders. ‘Moordlust krijg ik ervan. Ik zeg tegen hem: we raken stukken kwijt. Echt helemaal weg. Elma heeft verzuimd een kopie te maken en nu is ze een week werk kwijt. Een heel artikel naar God!’

‘En wat zegt Carl Leistra?’ vroeg Hans.

Carl Leistra was het hoofd automatisering, een tanig gebouwde man met vroeg grijs haar en mondhoeken in een permanente stand van lichte geamuseerdheid. Vanwege die mondhoeken en omdat hij de neiging had laconiek te reageren op wat redacteurs als rampen zagen, had hij weinig goodwill bij Vrij Nederland.

‘Nou, zoals altijd. Het zijn aanloopproblemen, volgens hem. Had ze maar een back-up moeten maken. En zijn assistent Peter Heils staat er dan braaf bij te knikken. En als Carl weg is en ik vraag Peter of hij enig idee heeft wanneer QED gaat werken, kijkt hij me aan met die treurige ogen die hij op kan zetten.’

René van Voorst kwam binnen, met een brede grijns die hij direct liet verdwijnen toen hij Diny’s verhitte hoofd zag.

‘Ach, je hebt het al gehoord,’ zei hij, ‘er is weer eens iets mis met QED. Elma is des duivels. Haar stuk foetsie.’

‘Dit kan zo niet langer,’ zei Hans vertwijfeld, ‘maar al sla je me dood, ik zou niet weten wat we moeten doen.’ Hij belde Carl Leistra en even later zaten ze

bij elkaar. Carl was vroeger het hoofd van de zetterij geweest en in die rol altijd in conflict met hoofdredacteur Joop van Tijn, die elk stuk persoonlijk wilde lezen en redigeren en zo de productie vertraagde. Nu de stukken digitaal werden verwerkt was de zetterij opgeheven en was Carl bevorderd tot hoofd van de automatiseringsafdeling. En in die rol was hij nu opnieuw het mikpunt van redactionele woede. Want het tekstverwerkingssysteem QED dat hij had aangeschaft werkte van geen kant. Of liever gezegd, het werkte wel, maar liet op onverwachte momenten steken vallen. En onbetrouwbaarheid was ongeveer het ergste wat een tekstverwerkingssysteem als eigenschap kon hebben.

‘Voordat het grote schelden begint, wil ik even recapituleren hoe we in deze situatie gekomen zijn,’ begon Hans. Hij had de avond tevoren aan collega Kees van Nijnatten en personeelsfunctionaris Connie Boekweit een memo geschreven om ze de problemen uit te leggen en aan te kondigen. Want dat het QED-probleem zou gaan escaleren was duidelijk. Hij gaf ze het stuk en in stilte lazen ze het.

‘In 1987 kochten we een redactioneel tekstverwerkingssysteem (Mediasystemen) dat na wat aanloopproblemen uitstekend voldeed. In 1992 gingen we voor de vormgeving over op Quark Xpress, een Apple-pakket. Tegelijk een nieuw bijpassend tekstverwerkingssysteem aanschaffen leek ons te veel vernieuwing tegelijk, daarom werd voor Mediasystemen een vertaalprogramma gemaakt naar Quark Xpress. Ook dat functioneerde goed. Te voorzien was dat Mediasystemen langzamerhand kwalen zou gaan vertonen: de apparatuur raakt versleten en kan niet meer vervangen worden. Daarom zijn we in 1993 gestart met een werkgroep die de keuze zou maken voor een nieuw tekstverwerkingssysteem. De groep was breed samengesteld: alle eind/hoofdredacties hadden er een vertegenwoordiging in, daarnaast 2 productiemensen, het hoofd van de zetterij (automatiseerder) en het onvermijdelijke directielid. Er werd een wensenlijst gemaakt, er werd een inventarisatie van de beschikbare pakketten gepleegd, er werden demonstraties van die pakketten bijgewoond. Het eindresultaat was een unanieme en eigenlijk discussieloze voorkeur voor QED.

Dat pakket bood redacteuren een eenvoudig tekstverwerkingssysteem, sloot naadloos aan bij Quark Xpress (geen problemen voor de vormgevers) en bood de eindredacties meer mogelijkheden. Ook zou het flexibel genoeg zijn

om aangepast te kunnen worden aan de specifieke werkwijze van de diverse redacties. Er stond een degelijk Engels bedrijf achter met verschillende Europese vestigingen. En uiteraard koop je een systeem alleen als je er een proefopstelling van in huis hebt gehad, en ook dat is gebeurd.

De uitvoering

We hebben inmiddels wel enige ervaring met automatiseringsprojecten en weten dat je in de eerste maanden problemen mag verwachten. Er zit in softwarepakketten altijd wel een paar fouten en onhandigheden die pas door een nieuwe (anders werkende) gebruiker ontdekt worden. En natuurlijk speelt onwennigheid een rol en kennen ook de systeembeheerders nog niet alle storingen die zich kunnen voordoen. Bij een goed systeem komen na enige tijd de voordelen naar voren en verdwijnen de klachten. Bij QED loopt dat andersom. Vrijwel direct nadat vormgevers en eindredactie (nog niet de journalisten) met QED begonnen te werken bleek het voor de vormgevers van VN allerlei onverwachte obstakels op te leveren, omdat het toch niet naadloos aansloot bij Quark Xpress. Ik heb toen het proces stopgezet, en we gingen terug naar Media-systemen, totdat de problemen opgelost zouden zijn. Intussen ging wel de redactie van Opzij over op QED en kon daar redelijk mee uit de voeten. Dat versterkte het gevoel dat het in essentie wel een goed systeem was. Begin 1995 leken de grootste problemen voor de productie van VN opgelost en zag het er naar uit dat de resterende wensen/eisen op vrij korte termijn gerealiseerd konden worden. Maar sindsdien zijn opnieuw allerlei problemen ontstaan die zowel de gebruikers, als onze automatiseerders als de QED-mensen verrast en overrompeld hebben. De vraag is nu wat het eerst op is: ons geduld of de problemen.'

‘Is dit een goede samenvatting van het voorafgaande?’ vroeg Hans toen ze alle vier het papier hadden neergelegd. Er werd geknikt.

‘En ik heb goed nieuws,’ zei Carl. ‘Peter, zeg jij het maar.’ Peter Heils was de systeembeheerder, speciaal benoemd om de redacties bij te staan in de digitale wereld. Ook op hem richtte zich de gramschap van redacteuren die hun stukken probeerden op te sturen naar het redactionele systeem en ze verkruid terugkregen. Aan Peters accent kon je nog horen dat hij uit Oostenrijk kwam en zijn trouwe hondenogen maakten het moeilijk boos op hem te worden. De frustraties namen daardoor nog extra toe en richtten zich vervolgens op Diny, die als redactiecoördinator moest zorgen voor een vlekkeloze gang van zaken. En zo ontstonden keer op keer botsingen tussen

haar en Carl Leistra, die met zijn laconieke reacties haar woede tot kookpunt kon brengen.

‘We hebben de fout gevonden,’ zei Peter. ‘Er zijn twee begrenzings aan het systeem. Een alinea mag niet langer zijn dan een bepaald aantal woorden en het hele artikel mag niet langer zijn dan 32 K.’

‘Het is in oorsprong voor Engelse kranten ontwikkeld,’ voegde Carl toe. ‘Je weet wel, die tabloids. Korte stukken, korte alinea’s. Ze hadden niet gerekend op de lange stukken van de VN-redactie.’ Subtiel legde hij zo de schuld bij de redactie die te langdradig was.

‘Belachelijk!’ Diny veerde op. ‘En dat horen we nu pas?’

‘Wat houdt 32 K in?’ vroeg Hans. ‘Hoeveel tekst is dat?’

‘Een paar A4’tjes,’ zei Carl, ‘twintigduizend tekens, ofwel pakweg drieduizend woorden.’

‘En die alinea’s?’

‘Sommige redacteuren tikken achter elkaar door, zonder ooit een harde return te gebruiken. En dan gaat het op een gegeven moment mis.’

‘En dan?’

‘Dan verdwijnt het stuk.’ Carl behoorde niet tot het type dat zich ooit zou verontschuldigen. Hij constateerde een fout en liet het daarbij.

‘En nu?’ vroeg Hans.

‘We hebben natuurlijk meteen QED gezegd dat dit niet kan en ze zijn bezig die beperking op te heffen.’

‘Er is ook nog een hele lijst met problemen van Charlotte,’ zei Diny.

Charlotte Fisch was de belangrijkste vormgever van Vrij Nederland, een lange, stevige, blonde amazone.

‘Maar we hadden toch godverju afgesproken dat we pas weer zouden beginnen als de aansluiting naar Quark Xpress naadloos verliep? Charlotte zou het groene licht geven en dan pas zouden we verder gaan!’ Hans begon zich nu echt boos te maken.

Diny zat druk te bladeren in haar notities.

‘Tja, daar zeg je wat,’ zei ze. ‘Dat is tussen de wal en het schip geraakt.’

‘Mijn god,’ zei Hans, ‘hoe ben ik ooit in dit wespennest gekomen?’

Het QED-systeem zou het eerst bij de sportbladen ingevoerd worden, wist hij nog precies. Dat was wel zo handig omdat collega Kees van Nijnatten ook de automatiseringsafdeling onder zijn hoede had. Als er problemen waren kon één directielid het oplossen. De proefopstelling van QED vond dan ook plaats bij het blad Runners en het was de bedoeling in 1994 met alle sportbladen

over te gaan op het nieuwe systeem. Maar er trad wat vertraging op en vanwege de Wereldkampioenschappen Voetbal in 1994 besloot Carl om toch maar te beginnen bij de cultuurbladen. Hans had nu spijt als haren op zijn hoofd dat hij daarmee ooit ingestemd had, want niet alleen werkte QED niet, hij was er inmiddels ook achter gekomen dat de proefopstelling bij het blad Runners nooit echt was getest. En telkens als er nu conflicten ontstonden tussen VN en de automatiseringsafdeling kon Carl zich laconiek verschuilen achter het feit dat zijn afdeling onder een andere directeur viel.

Hans besloot de knoop door te hakken.

‘We gaan weer terug naar Mediasystemen,’ besloot hij. ‘Carl en Peter, jullie zijn welkom als je een QED kan leveren dat z’n werk doet.’ Ze knikten en vertrokken, Hans bleef achter met Diny en René.

‘Ik snap iets niet,’ zei Hans, ‘hoe hebben we ooit zo gek kunnen zijn weer te starten met QED terwijl de vormgeving nog niet het groene licht gaf?’

‘Tja,’ zuchtte Diny, ‘dat is mijn fout. Die man van QED, Rippen, zei dat alles in orde was en toen heb ik er niet aan gedacht Charlotte nog eens te vragen of dat klopte. En voordat ik wist wat er gebeurde zaten we weer op dat ellendige systeem. 90, 95% gaat goed. Maar die 5% die fout gaat is ook echt goed fout. Het systeem zou precies aangeven wáár een stuk was, bij de redacteur of bij de correctie of bij de vormgeving. Maar het raakt stukken kwijt. Eén op de zoveel. Maar elk stuk weg is een ramp.’

‘Ik moet waarschuwen,’ René wilde ook een steentje aan de discussie bijdragen, ‘de Mediasystemen-apparatuur loopt op z’n eind en veel service krijgen we niet meer nu we gekozen hebben voor een ander systeem. Dus we kunnen wel teruggaan, maar het is een heel tijdelijke oplossing.’

‘Ik weet het,’ zei Hans. Hij wilde dat hij iets meer begreep van automatisering. ‘Ik snap het niet,’ zei hij. ‘Hoe kan het nou dat een tekstverwerkingssysteem dat goed werkt na enkele jaren toch verouderd is en vervangen moet worden? Een digitaal systeem werkt of het werkt niet. En als het werkt blijft het toch ook werken? Of ben ik nou gek?’

‘Het gaat hier om de apparatuur,’ zei René, ‘niet om de software.’

‘Oorspronkelijk wel. Mediasystemen was verouderd, werd gezegd. We moesten een nieuw tekstverwerkingssysteem hebben. Waarom eigenlijk, vraag ik me achteraf af. En nu zitten we met de gebakken peren.’

‘Ik geloof dat Mediasystemen in een verouderde taal geschreven was,’ zei René voorzichtig. ‘Zoiets was het geloof ik. Maar hou me ten goede.’

Fluitend vertrok hij, René miste soms medeleven. Hans bleef met Diny

achter.

‘Tja...’ zei ze en pakte haar stapel documenten op om te vertrekken. ‘Hmm, ik kan Charlotte wel eens vragen of zij een oplossing ziet.’

* * *

‘En dan doe je apenstaartje dit en dat,’ zei Charlotte, ‘en dan komt het allemaal weer bij elkaar. Voilà.’

Hans had een kwartier gefascineerd naar haar gekeken en geluisterd. Charlotte betoogde met haar handen, die wapperend illustreerden wat ze zei. Niet dat Hans er iets van begreep, maar dat lag aan hem. Het enige wat hij onthield was het woord ‘apenstaartje’ dat voortdurend in Charlottes betoog terugkeerde. Apenstaartje, het was kennelijk een vakterm.

Even eerder waren Charlotte en Diny binnengestoven. ‘We hebben de oplossing!’ jubelde Diny. ‘Het Van Randwijkplantsoen!’

Charlotte had iets bedacht waardoor de ingeleverde stukken van de redacteuren heen en weer gezonden konden worden van eindredactie naar schrijver en terug en vervolgens naar de vormgeving en terug. De centrale plek waar ten slotte al die artikelen bij elkaar kwamen noemde ze het Van Randwijkplantsoen, naar analogie van het virtuele Willy Dobbplantsoen in Wim T. Schippers’ tv-programma Waldolala. En hoe het werkte, ze legde het in vele apenstaartjes uit.

‘Het enige is dat de redacteuren in Wordperfect moeten gaan werken. Maar de meesten doen dat thuis toch al,’ zei Diny. Ze zuchtte verzaligd. ‘Nooit meer Carl Leistra! Nooit meer die Rippen! Eindelijk rust in de tent!’

‘Als het werkt...’ zei Hans voorzichtig.

Maar het werkte, Charlottes plantsoen kwam in de plaats van QED. Eindelijk konden de apparaten van het vorige tekstverwerkingssysteem worden afgevoerd en vervangen door gewone pc’s.

Alleen Rinus klaagde.

‘Waarom is mijn nieuwe toetsenbord anders?’ wilde hij weten. ‘Ik tik op de toets waar altijd een punt uit kwam. Maar nu krijg ik een schuin streepje. Dat streepje staat ook op de toets, dat geef ik toe. Maar waarom kan ik daar geen punt krijgen? Ik sla nu steeds verkeerd.’

‘Rinus moet niet zeuren,’ zei Carl Leistra kordaat toen Hans hem erover

belde. ‘Qwerty is qwerty, maar punten en komma’s willen op een toetsenbord qua plek wel eens verschillen. En Mediasystemen had de punt inderdaad ergens anders. Rinus went er wel aan.’

‘Moet je horen,’ zei Hans boos, ‘Rinus is de meest productieve journalist die we hebben en hij is de zestig gepasseerd. Dan leer je niet zo gauw iets nieuws. En het is knap hinderlijk als je op de automatische piloot zit te tikken en er komt steeds een schuine streep waar je een punt wil hebben. Ik heb wel eens gehoord dat je zo’n toets elke functie kan geven die je wilt. Kan je niet eens kijken of je die toets toch een punt kan laten zetten?’

‘Hmm,’ zei Carl, ‘ik zal er naar kijken.’

Rinus kwam er nooit meer op terug en Hans was daar blij om, want Carl Leistra liet ook niets meer van zich horen. Soms kwam hij in nachtmerries de QED-perikelen weer tegen. Gelukkig was het nu maar een droom.

hoofdstuk 18

Vrij Nederland (2)

‘Je hebt wel gelijk,’ zei Joop van Tijn. Hij was naar Connie Boekweits kamer gekomen, omdat hem dat meer privacygevoel gaf dan zijn eigen kleine kamer op de redactie, omgeven door meeluisterende oren.

Journalisten pikten overal waar ze konden hun informatie op en Joop zelf was daarvan een voorbeeld. Hij was de vleesgeworden alertheid, grenzend aan achterdocht. Verscholen achter de weerschijn van zijn brillenglazen keken zijn ogen voortdurend rond, op zoek naar aanwijzingen. Aanwijzingen voor wat? Dat wist alleen Joop. En terwijl hij praatte en lachte en de ene anekdote na de andere serveerde, zag je hem bezig de binnenkomende informatiestroom te verwerken.

Hans was een open boek voor hem, en dat wisten ze allebei. Het stelde Joop gerust dat zijn uitgever weinig behendigheid had in het verbergen van informatie, en omdat Hans niets te verbergen had, waren ze allebei content met deze situatie.

‘Ik kan maar één maal per maand met je vergaderen,’ had Hans al bij het begin van hun samenwerking gezegd, ‘anders wordt het te duur voor het bedrijf. Ik kan niet tegen jouw overredingskracht op.’

In een laatste poging Joop zover te krijgen dat hij ging nadenken over de toekomst van VN, had Hans hem een uitvoerig memo geschreven. In mei 1995 hadden ze het ‘Vijftig jaar bovengronds’-jubileum van VN gevierd met een speciaal nummer van het blad, waarin een ‘ABC van de herinnering’ was opgenomen, een lexicon van termen en onderwerpen die in de afgelopen vijftig jaar actueel waren geweest. Van ‘aanleunwoning’ tot ‘zondagsrust’. Het blad was in een oplage van 500 000 exemplaren verspreid in de betere wijken van Nederland en aan de ontvangers werden gulhartige aanbiedingen gedaan voor een abonnement op het blad.

‘Nog geen promille respons?’ vroeg Hans een paar weken later vol ongeloof aan bladpromotor Egbert van Stekelenburg. ‘Nog geen 500 abonnementen op

500 000?’

Het was een schokkende ervaring, want de jubileumaanbiedingen van vijf en tien jaar geleden hadden vele duizenden abonnees opgeleverd. En dat zelfs zonder zo’n enorme verspreiding.

Het werd tijd voor een ernstige brief aan Joop van Tijn. Onder het motto ‘je kan mij nog een jaartje uitzitten, maar je kan ook proberen van me te profiteren’ rekende hij Joop voor dat de teruggang van Vrij Nederland niet te stuiten leek, en dat het hoog tijd werd dat de hoofdredacteur daarvan de consequenties overwoog. Tot zijn vreugde belde Joop op om een afspraak te maken.

‘Kijk, als jullie ervoor kiezen om de huidige formule en het uiterlijk te handhaven, dan zal ik dat in alle standen verdedigen,’ zei Hans ter inleiding, ‘maar de consequentie is dan wel dat er elk jaar iets bezuinigd zal moeten worden. Op de dikte van het blad, op de redactie, op de diensten die het bedrijf levert. Het moet uit de lengte of uit de breedte en we kunnen niet van Voetbal International verwachten dat ze VN subsidiëren.’

‘Hmm,’ zei Joop, ‘waarom eigenlijk niet?’

‘Die discussie hebben we in de jaren zeventig al gehad, bij de vraag wat het primaat van VN inhield. Dat weet je toch nog wel?’

Joop knikte, maar Hans zag dat hij niet op de hoogte was.

‘We hebben toen een opstand bij Voetbal International voorkomen door af te spreken dat elk blad z’n eigen broek moest ophouden. Alleen in noodsituaties, als het echt niet anders kon, dan zouden de andere bladen hun winst moeten opofferen om VN te redden. Maar dat is de huidige situatie natuurlijk niet. Met wat bezuinigen kan je Vrij Nederland nog jaren en jaren voortzetten. Maar wil je dat? Lezersverlies omzetten in een kleinere redactie en minder pagina’s? Of kies je toch voor een succesvol voortbestaan?’

‘En wat houdt dat dan in?’ Joops achterdocht vlamde direct op.

‘Dat je je verantwoordelijkheid als hoofdredacteur neemt en plannen gaat maken voor een formule die meer lezers aanspreekt. Misschien is een facelift al voldoende. Dankzij de bladendokter van de VNU, hoe heet die man ook weer.’

‘Rob van Vuuren.’ Joop kende iedereen, iedereen kende Joop.

‘Ja, Rob van Vuuren. Dankzij dat soort mensen is de lezer gewend geraakt dat een tijdschrift zich elke zoveel jaar vernieuwt. In elk geval qua lay-out en vormgeving, en ook qua formule.’

‘Maar we zijn net veranderd!’ zei Joop gepijnigd.

‘Dat was in september 1990, Joop, ruim vier jaar geleden. En die verandering was alleen cosmetisch, een overgang van krant naar magazine. En kijk eens wat dat al opleverde: een oplagestijging van zo’n 20 000 exemplaren! Die we daarna langzaam maar zeker zijn kwijtgeraakt.’

‘Jawel, jawel.’

‘Ik zeg niet dat je het hele blad om moet gooien. Maar een nieuwe lay-out scheelt al. Ik denk dat het succes van het magazine vooral veroorzaakt is doordat jullie met z’n allen in een nieuw huis zijn gaan wonen. De lezers keken en zagen rubrieken die zij al lang niet meer lazen nu in een nieuw jasje. En begonnen ze weer te lezen. En ontdekten dat Piet Grijs nog steeds de moeite waard was. Ik noem maar wat...’

‘Ja, je kan gelijk hebben...’ zei Joop. Of hij dat meende kon Hans niet zien, het kon ook een manier zijn om het onderwerp te beëindigen.

‘Misschien is het een idee om de redactieleden wat bekender te maken. Een soort “wie is wie” met een fotootje erbij en een korte biografie.’

‘Waarom zouden we dat in vredesnaam doen?’

‘O, ik bedoel niet in het blad. Een boekje dat we naar alle abonnees en vooral nieuwe abonnees sturen. Zodat ze bij een artikel ook weten wie de persoon is die het geschreven heeft. Vrij Nederland is een beetje een koud blad.’

‘Koud blad?’

‘Ja, een koud blad. Je ziet bij andere bladen steeds meer dat de redactie de lezers aanspreekt. Bent u wel eens moe? Wij hebben zeven manieren voor u om snel fit te worden.’

Er was niets mis met Joops reactievermogen: ‘Trage hersens? Neem Vrij Nederland, de hersenversneller! Hans, je gaat nu een stap te ver. De uitgever hoort zich niet met de formule te bemoeien.’

‘Nee, dat klopt,’ zei Hans, ‘dat moet de hoofdredacteur doen. Maar die moet daar dan wel tijd voor vrijmaken.’

Tot zijn verrassing deed Joop plotseling een mentaal stapje vooruit.

‘Ik heb inderdaad te weinig tijd om na te denken,’ zei hij, ‘de eindredactie vreet tijd.’

‘Misschien moet je wat meer delegeren?’

‘Ja, kon ik dat maar. Maar ik heb een tweekoppige eindredactie en aan een van die twee kan ik niets overlaten. Niets! Martje doet haar best, maar ze is zo chaotisch!’

‘Misschien moet je haar een andere plek geven. Of in het uiterste geval ontslaan?’

Joop keek hem aan alsof hij een onzedelijk voorstel deed. Hij schudde het hoofd.

‘Nee, nee. Ik zit haar wel uit...’

Hans vroeg zich af wat Joop daarmee bedoelde. Martje Breedt Bruyn was zeker niet ouder dan hijzelf en uitzitten betekende dus dat Joop haar tot zijn pensioen zou meemaken. Tenzij hij eerder vertrok. Zou Joop daarover denken? Ooit had hij Hans verteld dat het zijn hartenwens was om zijn loopbaan te eindigen als correspondent van Vrij Nederland in New York.

‘Net als Henk Hofland voor NRC.’

‘Dan gaan we daar voor sparen, Joop.’ Hans wist niets beters te zeggen, maar een Joop van Tijn vrijelijk taxiënd door New York, met een creditcard van Vrij Nederland op zak, leek hem een dure propositie. Gelukkig was dat nog ver weg. Of kon hij nu aannemen dat Joop al nadacht over het beëindigen van zijn hoofdredacteurschap?

‘Ik heb ook problemen met het secretariaat,’ zei Joop. ‘Nou ja, je kent ze. Paula gaat haar eigen weg en ook Monica wordt steeds moeilijker. Nog even en ik ben de hele dag aan het soebatten voordat er iets gebeurt.’

‘Dat kan ook een beetje aan jezelf liggen,’ opperde Hans. ‘Een secretariaat werkt het best met iemand die hen alle benodigde informatie geeft over afspraken en dergelijke. En jij bent nogal een ongericht projectiel. Dan worden ze kriegel.’

‘Ik geef toe dat ik wel eens drie afspraken tegelijk heb,’ zei Joop, ‘misschien moet ik dat wat minderen.’ Een lach borrelde bij hem op en eindigde abrupt.

‘Sorry, ik herinnerde me ineens zo’n simultaan bijeenkomst.’

‘En dan heb je ook nog een redactie te leiden,’ zei Connie Boekweit. Ze zaten in haar kamer en ze had het hele gesprek bijgewoond. Het was de eerste duit die zij in het zakje deed, maar het was een waardevolle duit: Joop aan het praten krijgen over zijn relatie met de VN-redactie was hun primaire doel.

‘Ik weet wat jullie willen,’ zei Joop. ‘Een kleine redactie met een aantal sectiehoofden die zorgt voor de diverse onderwerpen. En een eindredactie die de teksten inkort en oppoetst. Zodat ik uit mijn neus kan gaan zitten eten en nadenken over de toekomst. Ik zou niets liever willen. Maar het probleem is: ik heb geen eindredactie die dat kan en ik heb geen redacteurs aan wie ik een terrein als economie of binnenlandse politiek of zoiets kan overlaten. Ik kan er niet op vertrouwen dat ze hun werk goed doen. Hoe vaak ik niet te hulp moet schieten om een contact te leggen! Maar je hebt gelijk, het zou mooi zijn als het kon.’

Ze praatten nog een uurtje door en het leek alsof Joop opgelucht was dat hij nu eindelijk een plek had waar hij zijn klachten en zorgen kwijt kon.

‘Dat viel mee,’ zei Hans tegen Connie, toen Joop vertrokken was, ‘het lijkt erop dat hij eindelijk overstag gaat.’ ‘Hmm,’ zei Connie, ze leek niet overtuigd.

Enkele weken later kreeg hij de kans af te tasten tot hoever Joops medewerking reikte. Sail Amsterdam 1995 was begonnen en VN’s reclamebureau Bright Involvement had een platbodem aan de wallenkant gehuurd waarop hun klanten onder het genot van hapjes en drankjes detail shipsvoorbij konden zien gaan. Hans zag er verschillende commissarissen van de Weekbladpers bij en Joop van Tijn stond hen routineus te entertainen. ‘Heb je gezien hoe deze boot heet?’ Raymond Verwei, een van de partners van het bureau, stond zich te verkneukelen. ‘Irene,’ las Hans hardop en keek hem blanco aan. ‘Irene, je weet wel,’ zei hij, met de zichtbare wanhoop van iemand die een grap in duigen ziet vallen.

‘O, Iréne,’ herhaalde Hans, ‘nu begrijp ik ’m.’

Niemand sprak erover maar iedereen wist dat Joop een relatie met Irene van Lippe-Biesterfeld had of had gehad. ‘Joop was laatst nog bij ons,’ vertelde Raymond, ‘en Therèse bracht ons koffie. Je weet, Therèse is een mooie meid.’ Hans knikte, het secretariaat van Bright Involvement was opvallend fraai bevrouwd.

‘Heel competent ook, trouwens,’ vervolgde Raymond om niet al te vrouwonvriendelijk te lijken. ‘Maar goed, ze loopt de kamer uit en Joop kijkt me aan en doet...’ Hij stak zijn tong een centimeter uit de mond en liet die snel heen en weer gaan. Een slangentongetje. Het was een vreemd ontuchtig gebaar, obsceen bijna.

‘Joop?’ vroeg Hans.

‘Ja, Joop,’ bevestigde Raymond en liet het nog eens zien. Hans haalde zijn schouders op en wiste de herinnering snel weg. Hij had Joop iets te vragen. ‘Nu ik je toch zie,’ zei hij even later en was blij onmiddellijk Joops aandacht te krijgen. ‘Zou het niet een idee zijn om in de zomer één keer een dubbelnummer te maken? Dat scheelt behoorlijk in kosten.’

‘Een weekje overslaan?’ vroeg Joop met weerzin. ‘Dat kan toch niet, Hans. We zijn een opinie-wéékblad, we kunnen ons niet permitteren om er een week niet te zijn.’

‘Het kerstnummer is ook altijd voor twee weken,’ probeerde Hans nog.

‘Ja, oké. Maar in zo’n tijd gebeurt er ook echt niks. Zelfs een wereldoorlog

werd dan even gestopt.’

‘Dan niet,’ zei Hans, ‘het was maar een idee.’

Joop vond het toch kennelijk wat sneu en zei verzoenend: ‘Kijk, als het nou een ton zou schelen...’

‘Dat is het precies, Joop, het scheelt een ton aan druk- en verzendkosten.’

‘Ach, daar is Menco. Moet ik even spreken.’ Joop wist niet hoe snel hij moest vertrekken.

Hans keek hem na. Hij had niet verwacht dat Joop meteen bereid zou zijn een nummer in te leveren. Dat hij de mogelijkheid niet op voorhand geheel uitsloot, mits het zou gaan om een substantiële besparing, was nieuws. Zou Joop langzamerhand omgaan?

Er volgden nog drie gesprekken, met tussenpozen van enkele weken. Hans kwam er telkens opgewekt vandaan. Joop gaf steeds meer prijs over de problemen die hij had en de eeuwige tijdnood waar hij in moest werken.

Voorzichtig liet hij ook weten voortdurend te moeten laveren tussen fracties in de redactie die met elkaar overhoop lagen.

‘Het lijkt wel alsof hij bang is voor zijn eigen redactie,’ zei Connie na de vierde bijeenkomst.

‘Ja,’ zei Hans, ‘hij is net zo bang voor hen als zij voor hem.’ Hij herinnerde zich een kerstborrel, enkele jaren geleden waar hij in een eindeloos gesprek belandde met redacteuren Ingrid Harms en Elma Verhey. Of hij niet eens iets kon doen aan de machiavellistische aanpak van Joop, die iedereen wantrouwde en voortdurend mensen tegen elkaar opzette. Ze waren aangeschoten en ook Hans voelde de alcohol door zijn bloedbaan jagen. Maar hij hield vol: als je bezwaar hebt tegen de hoofdredacteur, waarom maak je daar dan niet een punt van in de redactievergadering? Jullie hebben als redactie de macht, kijk maar in het redactiestatuut.

Terwijl hij het betoogde zag hij dat ze het niet zouden doen. En nu bleek dat – omgekeerd – ook Joop eigenlijk niet tegen zijn redacteuren en zijn secretariaat durfde te zeggen wat hij van ze vond. Misschien zou het helpen als hij een verslag maakte van de afgelopen vier gesprekken.

Die avond ging hij ervoor zitten en schreef een uitvoerige samenvatting van wat hij zich herinnerde van de gesprekken met Joop.

‘Uit de gesprekken die we hadden heb ik het volgende afgeleid (for the record: dit zijn mijn conclusies en formuleringen):

Een deel van de VN-redacteuren levert niet de kwaliteit en de kwantiteit die

van een redacteur verwacht mag worden. Je hebt bij een aantal van hen niet het gevoel dat je hen kan oppeppen tot een betere prestatie.

De eindredactie is qua omvang voldoende, maar mist kwaliteit.

Het redactiesecretariaat verleent zijn diensten eerder als gunst dan als verplichting.

Jouw beschrijving van de situatie verraste Connie en mij niet echt. Je hebt de grootste “afdeling” van het bedrijf te beheren (redactie, vormgeving, correctoren, secretariaat), en daarnaast fungeer je ook als hoofdredacteur, eindredacteur en schrijver van dragende artikelen. Als zo’n “afdeling” goed in elkaar steekt en voortreffelijk loopt is het nog wel allemaal te combineren. Maar als de bezetting kwalitatief zwakke plekken heeft kom je tijd tekort om daar echt wat aan te doen en worden de problemen steeds groter.

Voordat je actie gaat ondernemen is het heel belangrijk dat je weet wat je wilt bereiken, en in welke stappen. M.i. zou de volgorde kunnen zijn:

Fase 1:

1. Redactie duidelijk maken dat je niet tevreden bent over de prestaties en daar een aantal redactieleden in de komende maanden over zal aanspreken.

2. Met Paula spreken over het redactiesecretariaat en uitleggen dat er een meer dienstbare opstelling moet komen.’

Tot diep in de nacht tikte hij verder. Fase 2 behelsde een plan dat Joop zou moeten maken over de bezetting die hij nodig had, de redacteurs die hij liever kwijt wilde en de taakverdeling die hem als hoofdredacteur meer tijd zou geven. En Fase 3 zou de uitvoering van dat plan zijn, met alle steun van de uitgever.

Hij stuurde het stuk naar de privéadressen van Joop en Rinus, om elke kans uit te sluiten dat het in handen van het secretariaat of erger nog, een redactielid zou komen.

De volgende avond om een uur of elf ging de telefoon. Het was Joop.

‘Ik kom net thuis,’ zei hij, ‘en vind je brief. Het is goed opgeschreven, daar niet van. Maar bovenaan staat: “cc Rinus Ferdinandusse”. Betekent dit dat je Rinus ook een exemplaar hebt gestuurd?’

‘Ja, dat heb ik inderdaad.’

‘Is dat nog terug te halen?’

‘Nou, nee. Ik heb het op de post gedaan, naar zijn privéadres.’

‘Hoe kun je dat nou doen, Hans?’

‘Jullie zijn toch nog steeds samen hoofdredacteur? Ik heb er geen seconde bij stilgestaan dat Rinus niet zou mogen weten wat wij bespreken.’

Hij liet een korte lach los, zoals altijd als hij verrast was.

‘Ik kan er niet om lachen,’ zei Joop verstoord. ‘Je hebt geen flauw idee wat je doet. Rinus is de vijfde colonne. Achter mijn rug trekt hij nog aan allerlei touwtjes.’

‘Ik kan me dat niet voorstellen,’ zei Hans halfhartig. Rinus had na de benoeming van zijn vriend Joop tot medehoofdredacteur een stap teruggedaan en beperkte zich voornamelijk tot het schrijven van zijn rubriek ‘Gedachten op dinsdagochtend’. Maar natuurlijk was het wel typisch Rinus om hier en daar een woord van goedkeuring of afkeuring te laten vallen, teneinde de besluitvorming van de groep te beïnvloeden. Zo stak hij nu eenmaal in elkaar. Joop moest daar toch tegen kunnen? ‘Ik heb voor alle duidelijkheid in het begin nog vermeld dat het stuk mijn persoonlijke samenvatting is,’ probeerde hij nog. ‘Je kan het allemaal ontkennen.’

‘Nou, je wordt bedankt,’ zei Joop en hing op.

Het was het eind van de openhartige gesprekken. Hans probeerde ook niet om nog nieuwe afspraken te maken. Joop en hij kwamen maandelijks bijeen voor de lopende zaken, zoals ze dat al jaren deden. Maar over de toekomst van Vrij Nederland werd gezwegen. Dat was iets tussen Joop en de volgende uitgever. Hans beseftte dat het tijd werd om op te stappen en mailde Kees: kun je wat haast maken met het vinden van een sportuitgever?

De afspraak was dat als Kees een opvolger had gevonden voor zijn rol als sportuitgever, hij zich als fulltime algemeen directeur van de Tijdschriften zou vestigen. Daarna zou Hans zich opmaken voor de stap-terug die hij jaren geleden al met Theo Bouwman had afgesproken.

hoofdstuk 19

Tijd van gaan

‘Ik heb er een,’ zei Kees tevreden op een maandagochtend-directievergadering.

Hans begreep meteen wat hij bedoelde: een opvolger voor zijn eigen rol als sportuitgever.

‘Blij toe,’ zei hij van harte, maar zonder overtuiging. Kees had al vaker gezegd dat hij iemand gevonden had, en zelfs namen genoemd. Maar als je er enkele weken later naar vroeg haalde hij zijn schouders op: niet doorgestaan. Of hijzelf gearzeld had of dat de kandidaat was afgehaakt vertelde hij niet. Hans had langzamerhand het gevoel dat Kees eigenlijk te zeer gehecht was aan de rol van sportuitgever om die ooit uit handen te geven.

‘Heeft je opvolger een naam?’ vroeg hij.

‘Ja, hij heeft een naam,’ zei Kees, ‘Ton Henrichs. Hij heeft het blad Nursing uit het niets opgebouwd, een blad voor verpleegkundigen. En hij is gek van sport. Hij kan over een maand al beginnen.’

‘Hmm,’ zei Hans, ‘staat de hoofdredactie van Voetbal International er ook achter?’

Kees liet zijn kleine slimme glimlach zien.

‘Nou, niet direct,’ zei hij, ‘er waren twee kandidaten en Van Cuilenborg had een voorkeur voor de andere. Mede daarom koos ik voor Ton. Altijd de ander kiezen, dat geeft je een voorsprong.’

Hans keek hem niet-begrijpend aan.

‘Dan stuur je die arme kerel dus naar een redactie die hem niet wil? Dat zal een hartelijke ontvangst worden.’ Hans had van anderen wel eens gehoord dat zij Kees nogal manipulatief vonden. ‘Verdeel en heers’ zou zijn leidraad zijn. Zelf had hij alleen goudeerlijke ervaringen met Kees. Toch kreeg hij nu het gevoel dat Ton Henrichs zonder het te weten de loopgraven ingestuurd werd die Kees zelf meed. Want tegen de eisenpakketten van het

hoofdredactionele VI-duo Van Cuilenborg en Johan Derksen kon hij maar zelden weerstand bieden.

Ton Henrichs bleek een man als een plaatje te zijn: 1.90 meter lang, atletisch gebouwd en met een blond fotomodellenhoofd. Het hoofd van een sportieveling ook, met een stevige kaaklijn, doordringende blauwe ogen en kortgeknipt haar. Hij maakte niet de indruk snel onder tafel geveegd te kunnen worden en Hans concludeerde dat het eindelijk zover was: Kees had zijn opvolger en nu kon hij, Hans, de stap terugdoen waar hij langzamerhand naar uitkeek. Het werd hoog tijd om weer te gaan schrijven en te stoppen met denken in geld. Het uitgeverswerk begon ook steeds meer herhaling te vertonen, en al hoewel de nekpijnen grotendeels verdwenen waren dankzij de fysiotherapeut, beschouwde hij het toch als een signaal van zijn lichaam dat het tijd werd voor iets anders.

Wat dat andere zou zijn was al duidelijk. In elk meerjarenplan stond dat de bladuitgeverij eigenlijk een te smalle basis had en dat er méér bladen nodig waren om de overheadkosten te kunnen delen.

‘Het probleem is,’ had Hans in een memo geschreven, ‘dat niemand tijd heeft om zich te verdiepen in nieuwe uitgaven. Er moet iemand zijn die bladideeën ontwikkelt, een redactie zoekt, een nulnummer laat maken en dat uittest. En er moet iemand zijn die vervolgens het blad op de markt kan zetten.’

In de uitwerking was hij grondig te werk gegaan: hijzelf zou de selectie van bladideeën kunnen doen en stuk voor stuk de kansrijke ideeën proberen te testen. Als dat leidde tot een succesvol nulnummer zou hij ook nog het uitgeefplan schrijven en verdedigen. En daarna zou het blad op de markt gezet moeten worden door een ‘kraamkamer’ bestaande uit iemand met uitgeverservaring, een bladpromotor en een advertentieverkoper. En die afdeling zou dan het blad in drie jaar rendabel moeten maken, om het vervolgens over te geven aan de sportuitgeverij of de opinie-cultuurtak. De kinderziekten waren dan voorbij en het blad zou van de sport of de cultuuruitgever niet méér aandacht vragen dan de al bestaande uitgaven.

Hans zag het helemaal voor zich, een volautomatische bladenontwikkelmachine waarbij hij aan het begin zou staan en het ene na het andere geslaagde bladidee zou doorgeven aan de Kraamkamer. Dat plan was al door alle geleidingen van het bedrijf aangenomen en wachtte alleen op het moment dat hij, Hans, ervoor vrijkwam.

En nu was het zover. Die avond schreef hij een memo naar alle hoofdredacteuren en afdelingshoofden met wie hij te maken had en noemde

het 'Stap terug'.

'Ik hou van het werken in een bedrijf in een verantwoordelijke rol en ik hou van het schrijven van verhalen. Als je dan niet Walt Disney of Marten Toonder heet moet je het zoeken in wisselbouw. Daarom heb ik in 1988 de afspraak gemaakt dat ik vijf jaar de uitgeversrol op me zou nemen en daarna de gelegenheid zou krijgen om terug te treden naar een parttime rol. Die vijf jaar zijn er acht geworden. Vorig jaar, toen na het vertrek van Theo Bouwman de directiestructuur veranderd werd, is afgesproken dat ik nog een tijdlang zou doorgaan totdat Kees van Nijnatten ingewerkt was in zijn nieuwe rol als Algemeen Directeur en er een sportuitgever was aangetrokken. Met name dat laatste bleek een nogal langdurig proces te zijn, het werd pas deze week afgerond. Dus is nu het moment gekomen om te gaan zoeken naar een opvolger voor mij. Geheel uit het zicht zal ik overigens niet verdwijnen. Het is zoals bekend de bedoeling dat ik tijd ga besteden aan het ontwikkelen van nieuwe bladen voor de Weekbladpers.'

Misschien een wat erg koele brief, bedacht hij na herlezing en hij voegde een PS toe

'PS Ik doe dit schriftelijk omdat ik het moeilijk vind mondeling de ronde te doen. Afscheid nemen van het werk als uitgever zal mij niet meevallen, want ik hield van het vak en van de bladen. Uiteraard ben ik beschikbaar voor uitleg en vragen.'

Zo, nu zou men wel begrijpen dat het hem niet koud liet. Hij verzond de mail en kreeg geen enkele reactie. Het was geen onvriendelijkheid en het was ook niet zo dat men hem liever zag gaan dan komen. Hans wist dat hij gewaardeerd werd en te boek stond als een misschien wat drammerige, maar over het algemeen menselijke baas. Maar in dit bedrijf was men niet gewend aardig te zijn naar boven, dat leek te veel op slijmen.

Hij was van plan zich niet te bemoeien met de keuze van zijn opvolger, maar besepte als kantoorveteraan wel meteen dat hij zich moest wapenen tegen de geruchten die ongetwijfeld de ronde zouden gaan doen over zijn vertrek en of dat echt vrijwillig was.

Het idee om een stap terug te doen was totaal nieuw, had hij gemerkt.

Iedereen klaagde over de babyboomers die alle topposities innamen en tot diep in de volgende eeuw aan de macht zouden blijven. De in de jaren zestig en later geboren werknemers konden het schudden, hoorde je vaak. Die kregen de babyboomers nooit weg.

Hans had er in Theo Bouwmans tijd al een memo over geschreven: laten we zodra iemand vijftig wordt een gesprek met hem of haar aangaan. Wat wil en kan je nog in de laatste pakweg twaalf jaar? En daarbij ook de mogelijkheid openen van een stap terug.

Pas onlangs had hij daar een term voor gezien: demotie. Een stapje terugdoen zodat een jongere generatie het stokje kan overnemen. En zo had hij het al in 1988 met Theo afgesproken. Maar nu het zover was moest hij zich toch afvragen hoe het zou overkomen op anderen. ‘Een stap terug? Hoezo? Hij zal er wel uitgedonderd zijn. Hij leek me ook al een beetje uitgeblust.’ Zo zou er ongetwijfeld over hem gepraat worden en hoewel hij het zichzelf niet graag bekende wist Hans dat hij het belangrijk vond wat anderen over hem zeiden. Wat te doen?

Pas toen Connie Boekweit hem ter informatie de tekst van de vacature toestuurde, wist hij dat hier een oplossing voor zijn probleem gloorde.

‘Uitgever opinie- en cultuurbladen m/v’ kopte de advertentie in grote letters en daaronder een uitvoerige beschrijving van de functie, in de wollige taal waar P&O-functionarissen het recept van hadden. Daarna een schets van de gezochte functionaris.

‘Moet je horen!’ zei Hans en las het Maja voor. ‘Wij zoeken een inspirerende, creatieve, doortastende persoonlijkheid, met een academisch denk- en werkniveau, in staat tot een vruchtbare samenwerking met redacties en met het talent medewerkers zowel individueel als team te stimuleren.’

‘Mijn hemel!’ zei Maja. ‘Dat wordt een lange zoektocht. Een jaartje of drie, vier? En dan een nieuw profiel?’

‘Weet je,’ zei Hans, ‘ik wil proberen er een zinnetje bij te krijgen waarin staat dat de huidige uitgever aftreedt omdat hij andere dingen wil gaan doen.’

‘Waarom wil je dat nou?’

‘Ik wil niet dat gedacht wordt dat ik het werk niet aankan en gedwongen vertrek.’

‘Dat denkt toch niemand?’

‘Ja, dat zeg jij. Wie heeft er hier kantoorervaring?’

Ze ruzieden nog enige tijd door, maar die avond verzoon Hans het zinnetje. Het zou de geruchten niet stoppen, maar het zou allicht iets helpen.

‘Kees, Connie,’ schreef hij. ‘Om geruchtvorming rond mijn stap-terug tegen te gaan zou ik het prettig vinden als in de advertentie ook iets over de voorgeschiedenis kwam te staan. Mijn voorstel: “Ons directielid Hans Vervoort heeft na acht jaar deze functie vervuld te hebben, te kennen gegeven meer tijd te willen besteden aan zijn werkzaamheden als auteur en een andere (parttime) functie in ons bedrijf te verkiezen. Als gevolg daarvan zoeken wij een...” En dan de rest van de advertentie.’

Hij had een uur zitten zwoegen voordat alles erin stond zonder één woord te veel. Dat hij directielid was, dat hij het acht jaar gedaan had, dat hij wilde schrijven en dus parttime ging werken. Allemaal controleerbare feiten.

‘Wel een hele lap tekst,’ seinde Connie terug.

Kees zweeg, de subtiliteit van dit soort zaken ontging hem en het zou hem ook een zorg zijn wat er in de advertentie stond.

‘Doe het dan in een klein lettertje,’ antwoordde Hans en kreeg geen antwoord meer.

Maar toen de advertentie verscheen, in diverse kranten, in alle Weekbladpersbladen en in Adformatie en Nieuwstribune, stond zijn zin als eerste mededeling in de advertentie. Er werd stevig op gesolliciteerd, hoorde hij, veertig brieven waren binnengekomen en hij kreeg zelf ook een paar telefoontjes van geïnteresseerden.

Wat het werk inhield? ‘Duwen en trekken,’ antwoordde hij dan. ‘Je bent altijd bezig op wat anderen als hun terrein beschouwen. Goed kunnen rekenen is ook nodig. En veel geduld!’

De reclamechef van FBTO-verzekeringen kwam uit Groningen over om met hem te praten. Hans kende hem niet maar de Weekbladpers-advertentieverkoper die het hoge noorden bestreek had hem bezworen de man te ontvangen: FBTO was een belangrijke adverteerder. Hij was een goedgeklede rappe prater. Van uitgeven wist hij niets, maar het leek hem een heel boeiend vak en op zijn huidige functie was hij wel een beetje uitgekeken. Alhoewel, die serie tv-spotjes met Monique van de Ven, dat was wel een leuke ervaring. Op een afstand leek ze een mooie vrouw, Monique, maar als

je dichtbij kwam, zag je wat een lelijke huid ze eigenlijk had.

‘Komt door het schminken,’ opperde Hans, ‘dat schijnt gemeen spul te zijn.’ ‘Zou kunnen,’ beaamde de FBTO’er. ‘Wat denk je, heb ik een kans? Ook zonder ervaring?’

‘Iedereen heeft bij ons een kans,’ zei Hans. ‘Ik hou me buiten de

sollicitatieprocedure maar ik weet dat men hier niet erg let op formele geschiktheidseisen, eerder op de indruk die iemand maakt.'

Gerustgesteld vertrok de verzekeraar weer naar Groningen, maar hij viel in de eerste ronde al af, hoorde Hans later.

Het verwonderde hem niet echt. Geen enkele kandidaat bleek trouwens te voldoen en er werd opnieuw geadverteerd.

'Ik heb een gesprek gehad met Mienke Schaberg,' zei Kees na een paar weken, 'die doet nu de zakenbladen bij Elsevier. Dat lijkt me een goede. Ze had er veel trek in, maar het hangt ervan af of de kanker van haar man doorzet of gestopt kan worden. Haar man is Frans Swarttouw, je weet wel, mister

Fokker. Als de kanker toeslaat wil ze niet zo'n zware nieuwe baan aannemen, maar bij hem blijven.'

'Wat heeft hij?' vroeg Hans, een shagje rollend.

'Longkanker,' zei Kees.

'Ai.'

Schaberg kreeg slecht nieuws en verdween uit zicht. De zoektocht ging verder. Toen Hans anderhalf jaar later Frans Swarttouw op de televisie zijn laatste interview zag geven voordat hij op 3 februari 1997 stierf, dacht hij nog even aan Mienke Schaberg. Maar intussen was een ander tot zijn opvolger benoemd.

Hans maakte in oktober 1995 zijn laatste begroting. Een voorzichtige begroting die door zijn opvolger makkelijk te halen zou zijn. Zoals hij intussen gewend was trok hij een ton van het ruim 6 miljoen gulden bedragende redactiebudget van VN af en verschoof dat naar de productiebegroting.

Die truc, het verstoppen van een stuk budget, had hij zich aangewend, wetend dat Joop van Tijn niet zou rusten voordat hij zijn redactiebegroting had overschreden. Pas als de uitgever luidkeels begon te klagen over overschrijdingen en dat ook in cijfers kon laten zien, raakte Joop ervan overtuigd dat hij het maximum voor zijn blad had binnengehaald. Hans maakte een notitie voor zichzelf dat hij zijn opvolger dit kunstje moest melden, zijnde een handige manier om Joop zijn zin te geven en toch binnen de grenzen te houden. Kees maakte heel andere begrotingen dan Hans. Hij hield van taakstellende cijfers, liet hij elk jaar trots weten en voorspelde hoge inkomsten en lage kosten. Elk jaar bleek gaandeweg dat de begroting te optimistisch was en dan vergat Kees die doelstelling en begon de cijfers te

vergelijken met de werkelijkheid van een jaar eerder. ‘Valt wel mee’ was dan zijn reactie en het was waar, ook in een slecht jaar genereerde Voetbal International grote winsten, dankzij de oplage van 180 000.

‘Klaagt Pieter niet over je optimisme?’ vroeg Hans wel eens, want Groepsdirecteur Pieter moest elk kwartaal aan de Raad van Commissarissen en de Centrale Ondernemingsraad uitleggen dat de sportbladen weer niet de begroting haalden, maar desondanks goed presteerden.

‘Ach, je moet de lat hoog leggen,’ grinnikte Kees dan, ‘en jouw begroting is altijd te pessimistisch. Dat weegt tegen elkaar op.’

‘Zoek dan een pessimistische opvolger voor mij,’ stelde Hans voor, ‘anders is het evenwicht weg.’

Want hij had al gezien dat Ton Henrichs, geheel in de lijn – en vermoedelijk op suggestie van Kees – lage kosten en hoge inkomsten voor 1996 had ingepland.

In tegenstelling tot Kees probeerde Ton die cijfers vervolgens ook waar te maken en zelfs op grote afstand hoorde Hans het gerucht dat de nieuwe uitgever in snel *tempo persona non grata* bij de norse voetbalredactie was geworden.

‘Is het waar dat Ton in Gouda niet welkom is?’ vroeg Hans aan Kees.

‘Mwah,’ zei Kees, ‘je moet niet alles geloven wat je hoort. Er zijn inderdaad strubbelingen, maar dat gaat wel weer over.’

‘Misschien laat je hem te veel kastanjes uit het vuur halen,’ zei Hans.

Zoals Hans heel voorzichtig omging met Joop en Rinus, zo had Kees het altijd moeilijk met zijn tandem: Cees van Cuilenborg en Johan Derksen, de hoofdredacteur en adjunct-hoofdredacteur van VI. Cees van Cuilenborg speelde de good cop en Derksen de bad cop en het duo deed Hans ook denken aan Hiep Hieper en Bul Super. De jonge, naïeve Ton zou het lastig hebben met dit tweetal.

Dat het in werkelijkheid nog erger was hoorde hij bij toeval van Rob Roghee, de bladpromotor van Voetbal International. Hij was lang geleden als stagiair bij de Sportgroep binnengekomen en intussen een ervaren lezerswerver geworden. Een dertiger, met een ernstige bril en een onverwacht joviale haardos op het hoofd. Als je goed luisterde kon je een lichte stotter horen in zijn teksten.

‘Ik zat in de selectiecommissie, met Cees van Cuilenborg, Kees en Connie,’ vertelde hij Hans. ‘Er waren twee kandidaten. Cees van Cuilenborg en ik zagen veel in de ene, Connie had een voorkeur voor Ton Henrichs. En toen

hakte Kees de knoop door: hij koos voor Ton. Tegen de wens van de hoofdredacteur in. Nou, dat heeft Ton geweten. De eerste de beste keer dat hij solo naar Gouda ging, kreeg hij van Derksen horen: “Ton, we vinden jou best een prima vent. Maar wij willen jou niet als uitgever. Dat hebben we Van Nijnatten gemeld. Vanaf heden communiceren wij met Amsterdam dus via Rob Roghee. En wij horen via hem wel, als er iets moet gebeuren. Gegroet.” ‘Jezus,’ zei Hans.

‘Zeg dat wel. Ton was in shock, die wist niet wat hij moest doen. Derksen heeft me dit verhaal achteraf breed grijnzend verteld. En Ton pikte het, hij liet mij het contact verzorgen. Stel je eens voor hoe dat ging! Als we titeloverleg hadden en er kwamen plannen voor VI op tafel dan vroeg Ton mij: “Rob, zou jij willen nagaan wat de mening van de VI-redactie is op dit punt?” Na een paar maanden ben ik naar Kees gegaan om te zeggen dat het zo niet kon. Maar het zal wel overwaaien denkt Kees. Dus voorlopig moet ik geregeld een op-en-neertje naar Gouda maken in Tons plaats.’

‘Waarom koos Kees dan voor Ton? Dat is toch vragen om moeilijkheden?’ ‘Dat zei ik ook tegen hem. Maar hij zei: “Je moet altijd voor de ander kiezen. Verdeel en heers!”’

Hans kon zich dit niet van de rondborstige Kees voorstellen, tot Kees hem vertelde hoe bij de functie die hijzelf achterliet de keuze was verlopen. De selectiecommissie voor Hans’ opvolging bestond uit de oudste bladpromotor Maya Elfering, Connie Boekweit en de hoofdredacteurs van VN en Opzij.

‘Er was een goede mannelijke kandidaat,’ vertelde Kees, ‘en een pittige vrouw, Lize Alink. Uitgeefster bij Adformatie. Maya en Connie wilden de vrouw, natuurlijk. Joop en Cisca wilden de man. Ze waren benauwd dat Lize zich met de formules van de bladen zou bemoeien. Onzin natuurlijk, daar hebben we de redactiestatuten voor. Toen begon Joop te zeuren over Lize, dat ze haar haar steeds achterover gooide.’

Kees deed het voor, een hoofdbeweging naar achteren. ‘Nou, dat vond ik zo’n kul. Toen heb ik mijn stem aan Lize gegeven.’

Ook hier koos hij dus voor de kandidaat waar de hoofdredacteurs tegen waren. Hans zou zoiets nooit in zijn hoofd gehaald hebben, maar Kees was Kees.

In de eerstvolgende CWV-or-vergadering kondigde hij de benoeming van de nieuwe uitgever aan en Maya Elfering legde als lid van de selectiecommissie uit dat men zich klaar zou moeten maken voor een geheel nieuwe aanpak.

‘Echt een frisse wind,’ benadrukte ze. Was het een steek onder water in zijn richting? vroeg Hans zich af. Sinds Hugo zich met digitale zaken bezighield, had hij zelf de bladpromotoren rechtstreeks onder zich genomen en dat was hen niet goed bevallen. Toen ze hem deze week een mailtje stuurden dat ze in een hogere salarisschaal geplaatst wilden worden, was hij uit zijn slof geschoten. Hij schreef een memo terug:

‘Toen ik in september vorig jaar Hugo’s rol erbij nam had ik het ideaal dat we wat meer als groep zouden kunnen werken i.p.v. als vier eenlingen plus een directeur. Ik dacht daarbij vooral aan een toename van onderling praten over wervingstechnieken, al pratend ideetjes bedenken, uitwisselen van ervaringen enz.

Ik merkte al na een paar keer dat dat niet liep. Vrij snel irritaties, behoefte om de vergaderingen heel kort te houden, eigenlijk niet zo’n trek in dit soort overleg, en al helemaal geen zin om er tevoren over na te denken... Als ik de afdeling evalueer dan valt in positieve zin op

a) dat jullie heel zelfstandig werken

b) dat het geproduceerde wervingsmateriaal er altijd goed en doordacht uitziet

c) dat ‘klantvriendelijkheid’ voor jullie heel belangrijk is

d) dat jullie elkaars taken bij ziekte en vakantie probleemloos overnemen.

Maar ik heb ook kritiek:

Wat mij opviel in het afgelopen jaar was de neiging om tegenvallend resultaat te accepteren als een soort noodlot, terwijl bladpromotoren er juist voor ingehuurd zijn om daar met man en macht tegenin te gaan.

Bij voorkeur volgen jullie gebaande paden. Het uitproberen van nieuwe dingen heeft weinig prioriteit. Dat viel mij een paar jaar geleden al op toen ik uit mijn directiepotje geld beschikbaar stelde voor bladpromotoren die een nieuw spoor wilden uitproberen maar het te riskant vonden om dat van hun eigen budget te doen. Niemand ging daarop in.

Al enkele maanden probeer ik jullie warm te krijgen voor het idee van een “familie-mailing”, een mailing naar ons totale abonneebestand waarbij korting geboden wordt als men een ander Weekbladpers-tijdschrift erbij neemt. We zouden er een proef mee doen, maar er zit geen enkele vooruitgang in het project.

Als het jullie intentie is om de functie van bladpromotoren wat op te hogen in het zicht van de komst van een nieuwe uitgever, dan staat dat dus haaks op

*mijn indrukken van het afgelopen jaar. Mij valt, denk ik, te verwijten dat ik wat te zachtaardig ben en niet gauw uit mijn slof schiet. Bij dezen dan.
Vr. groeten, Hans'*

Een half uur later stormden Maya en Alma de trap af en zijn kamer binnen, hoogst verontwaardigd. Alma's gezicht had de kleur van haar rode haar gekregen. Maya's ogen priemden.

'Schandelijk,' zei Alma, 'wij gaan hiermee naar personeelszaken.'

'Zo demotiveer je ons toch alleen maar?' voegde Maya toe.

'Koffie?' vroeg Hans. Het tappen van een paar koppen voor zijn gasten gaf hem een denkpauze.

'Geen behoefte aan,' zei Alma.

Maya schudde nee.

'Als jullie zo giftig reageren op mijn memo, dan trek ik hierbij het stuk weer in,' zei Hans, 'het is niet bedoeld als officiële reprimande. Ik wil jullie alleen attenderen op een paar manco's van de afdeling.'

'Hoezo intrekken?'

'Nou, ik verscheur het bij dezen. Ik zal een mailtje rondsturen om dat te bevestigen.'

Ze knikten, enigszins in de war gebracht door zijn snelle capitulatie.

Hij hoorde ze nog wat namopperen toen ze de trap omhoog weer beklommen. Hij had geen energie meer voor een conflict met de afdeling, beseftte hij. Het werd echt tijd voor een nieuwe uitgever. Hij zou Lize Alink aanraden de kamer van Hugo Anderman te claimen, dan zat ze vlak bij wat toch een cruciale afdeling was: de lezerswervingsafdeling. Alle andere disciplines waren een afgeleide van de betaalde oplage: de advertentietarieven en verkoop hingen samen met het succes of falen van de werving, zo ook de omvang en de productie van het blad. En daardoor uiteindelijk ook de omvang van de redactie.

* * *

'Kan je opvolgster een keer met jou praten?' vroeg Kees. 'Ze begint 1 april. Ergens in de komende weken?'

Op woensdag 28 februari 1996 kwam ze om vijf uur langs. 'Koffie? Thee?' vroeg Hans als vanzelf terwijl ze aan de ronde tafel in zijn kamer ging zitten.

Aan het eind van een drukke werkdag was hij moe en tegelijk nerveus, opgefokt zelfs. Terwijl hij om de hoek twee kopjes koffie tapte, sprak hij zichzelf bemoedigend toe. ‘Rustig aan.’

‘Zei je iets?’ Ze was weer opgestaan en had hem gevolgd. ‘Ja, suiker en melk?’

Even later zaten ze tegenover elkaar. Lize was een aantrekkelijke vrouw, slank gebouwd en snel pratend. Haar blonde haar was halflang en achterover gekamd. Soms viel het tijdens het praten over haar ogen en dan veegde ze het met een handgebaar naar achteren of gooide even het hoofd achterover, het gebaar dat Joop van Tijn als te koket had ervaren. Als ze glimlachte liet ze een groot aantal tanden zien.

Ze had zichzelf een vorsende blik aangeleerd en Hans vond dat hinderlijk. Hij had er een hekel aan om aangestaard te worden, keek zelf nooit langer dan een paar seconden iemand aan. Staren was niet netjes, had hij thuis geleerd, maar Lize had er vermoedelijk een cursus in gevolgd. Focussen zou het wel heten.

De nieuwe zakenvrouw was in opkomst, mede dankzij Opzij en bladen zoals Vrouw en Bedrijf. Hoewel ze hoopten een eigen vrouwelijke inbreng te hebben, leek het in de praktijk toch vooral een overdrijving van wat mannen als voortvarend gedrag zagen.

Snel praten en nog sneller beslissen was een kenmerk van de moderne professionele vrouw, voor zover Hans’ ervaring reikte en Lize paste in dat profiel.

Hij had haar ter inleiding een uitvoerig stuk gestuurd, met de informatie die ze nodig had om haar rol te kunnen beginnen: de situatie van de diverse bladen, de omgang met redacties, de frequentie en inhoud van de diverse vergaderingen, de contacten met de andere bedrijven van de Groep. Een aparte paragraaf wijdde hij aan het marktonderzoek dat nu al ruim twintig jaar stelselmatig plaatsvond en waarmee de Weekbladpers de vinger aan de pols van het lezerspubliek hield.

Hij verwachtte dat ze het een en ander te vragen zou hebben naar aanleiding van dit stuk, maar ze had het niet bij zich en gaandeweg het gesprek beseftte Hans dat ze het vermoedelijk ook niet gelezen had, of alleen maar vluchtig gescand. Zou zij een van die mensen zijn die alleen via gesprekken informatie opnam? Of behoorde zij tot de A4-bobo’s die alles wat meer dan een A4 vergde als geouwehoer bestempelden? Kees had dat virus ook ergens opgedaan, en hoewel Hans hem graag mocht kon hij het niet nalaten telkens

als Kees tegen iemand zei: ‘Doe mij daarover een A4’tje’ dat aan te vullen: ‘of zoveel langer als je nodig hebt.’

‘Wat zal mijn grootste probleem zijn?’ vroeg ze hem nu.

Hans dacht na, terwijl hij haar knipperloze blik op zich voelde.

‘Zonder meer Vrij Nederland,’ zei hij ten slotte. ‘Of meer in het algemeen de redacties. We hebben bij dit bedrijf een strikte scheiding van redactie en commercie. Maar dat betekent dat de redacties wel hun verantwoordelijkheid moeten nemen als blijkt dat ze de lezerskring niet meer aanspreken. Je mag als uitgever niet zeggen: doe meer dit of dat in de formule, want de redactie is onafhankelijk. Maar je mag wel tegen de hoofdredacteur zeggen: het gaat de verkeerde kant op, verzin een list. En bij Vrij Nederland wordt dat hoog tijd.’ ‘En doet een redactie dat dan?’

‘Dat ligt moeilijk. Maar ik heb er iets op gevonden: groepsdiscussies met ex-abonnees en afgehaakte losnummerkopers. Als je die laat houden en je nodigt de hoofdredacteur erbij uit, dan komt er wel wat los.’

‘Je geeft zelf geen mening over de redactionele koers?’ vroeg Lize.

‘Natuurlijk vind ik zelf iets van elk blad. Ik ben een lezer en ik heb dus een mening. Maar ik vind mijn eigen mening niet zo belangrijk dat ik er de redactie mee lastigval. Dan schoppen ze je trouwens meteen de deur uit. Zeker Joop van Tijn.’

‘Maar wat doe je dan?’

‘Nou, wat ik zeg. Ik probeer ze te confronteren met de mening van de lezer. Het grote probleem van hoofdredacteurs is over het algemeen dat ze zozeer bezig zijn met de volgende nummers, dat ze er niet toe komen om na te denken over de toekomst van het blad.’

‘Hmm,’ zei Lize. Haar lichaamstaal sprak: dat zal ik anders aanpakken.

‘Ik heb bij Adformatie de bijproducties gedaan,’ zei ze. ‘Het merk VN en het merk Opzij kunnen toch veel beter uitgenut worden dan nu het geval is? Ik ben van plan daar stevig aan te gaan trekken.’ Adformatie was in Nederland hét blad voor de reclamebranche.

‘Daar doen we al heel erg ons best voor,’ zei Hans, ‘ik zal je een lijstje sturen van wat we op dit gebied gedaan hebben. Aan Vrij Nederland worden elk jaar zo’n vijftien tot twintig culturele bijlagen gekoppeld en ik ben bezig met Opzij. Helaas wil Cisca alleen een poezenspecial maken, maar daar kan het advertentiebedrijf onvoldoende adverteerders voor vinden.’

‘Hmm,’ zei Lize.

‘Wat de overdracht op 1 april betreft,’ zei Hans, ‘ik vind het prima om nog

tijdelijk een paar bladen onder mijn hoede te houden, als jou dat beter uitkomt.’

‘O nee,’ zei ze beslist, ‘ik vind het juist zo overzichtelijk. Maar vijf bladen. Ik heb nu soms wel vijftien projecten onderhanden bij Adformatie.’

Toen ze na een uur vertrokken was en Hans aan haar teruggedacht, had hij even een visioen van een doodshoofd met starende oogholten en een grijnzend gebit, een karikatuur van Lize met haar vorsende blik en uitvoerige rij tanden. Hij schreef haar een briefje om te laten weten dat hij het een aangename kennismaking had gevonden, maar eigenlijk vooral om haar nog eens uit te leggen dat bij de Weekbladpers de uitgever met zijn tengels van de formule van de bladen af moest blijven. Cisca en Joop waren terecht beducht geweest voor deze sollicitant, had hij nu zelf kunnen constateren.

Op 1 april 1996 begon het nieuwe tijdperk. Lize had zijn advies gevolgd en zou domicilie kiezen op de verdieping van de bladpromotoren waar zij de kamer van Hugo Anderman betrok. Hugo had – nu hij de digitale toekomst van de Weekbladpers onderzocht – een plek op de Raamgracht had gekregen, in de buurt van algemeen directeur Kees. Hans leidde Lize het Kloofgebouw door, langs de redacties van Psychologie Magazine en Opzij.

‘Het nadeel van zo’n rondleiding is dat zij allemaal weten hoe jij eruitziet en wie jij bent, maar dat jij natuurlijk niet al die gezichten en namen kan onthouden,’ zei hij terwijl ze op weg gingen naar hogere verdiepingen.

‘Nou, dat zal je meevallen,’ zei ze kordaat, ‘ik ben goed in gezichten.’

‘Nu komen we bij de redactie van onze Wereld,’ bereidde Hans haar voor, ‘je weet wel, eigenlijk een NOVIB-blad maar wij geven het uit voor eigen rekening en risico.’

Ze stopte even, halverwege de trap.

‘Het is mijn opvatting dat je als uitgeverij alleen bladen moet hebben die van jezelf zijn,’ zei ze op doceertoon.

Hans was verbaasd over de stelligheid van die uitspraak. Hij hield zelf niet van axioma’s. Zou hij haar vertellen dat de titel Opzij strikt genomen ook niet van de Weekbladpers was maar eigendom van de Stichting Opzij? Hij besloot er geen punt van te maken en leverde haar na vele kennismakingen ten slotte af in haar nieuwe domein. De kamer van Hugo was groot en had een riant uitzicht op de Kloveniersburgwal.

‘Ze wil een nieuw bureau en een nieuwe vloerbedekking,’ mopperde het boomlange hoofd interne dienst Frans Pulger toen hij later op die dag Hans bij de koffieautomaat tegen het lijf liep. ‘Geen makkelijke tante.’

‘Een nieuwe lente,’ zei Hans.

‘In elk geval een nieuw geluid,’ antwoordde Frans, ‘en geen plezierig geluid.’ De kordate toon die Lize standaard gebruikte was slecht bij hem gevallen en hij had haar geantwoord dat hij haar verzoek met Kees zou bespreken. Lize moest niet denken dat ze hem kon commanderen.

Hans had verwacht dat ze hem af en toe wel iets zou komen vragen of erover bellen dan wel mailen. Er moesten heel wat afspraken, regels en gebruiken zijn waar zij tegenaan liep zonder te begrijpen wat de achtergronden daarvan waren. Hij had de staffels van Opzij en Vrij Nederland nog niet overgedragen, de tijdreeksen van het marktonderzoek, de cijfers van voorgaande jaren. Geregeld hoorde hij Lize over de trappen heen en weer hollen richting Opzij-redactie en weer terug. Haar stem drong zwak tot hem door, druk pratend.

Maar het leek wel alsof ze hem meed en hij borg de stapel documenten die hij voor haar had klaargelegd in de kast. Het werd stil om hem heen en dat was op zich een goed teken, hield hij zichzelf voor. Het betekende dat men overgeschakeld was van hem lastig te vallen naar het lastigvallen van Lize. Een aangename rust daalde over hem neer en hij merkte dat hij daar aan toe was. De acht drukke jaren hadden hem niet onaangetast gelaten. In deze weken vond ook het sterven van zijn schoonmoeder plaats en hij was blij Maja te kunnen bijstaan zonder de voortdurende Weekbladpersbesognes. Zijn schoonmoeder was Chinese van oorsprong en een van de weinige vrouwelijke artsen in Nederlands-Indië. Ook Maja’s Indische vader was arts en de beide professionals hadden na de oorlog hun enige kind lange tijd moeten onderbrengen bij familie in Nederland toen zij in Indonesië een ziekenhuis runden. Pas toen in de jaren vijftig alle Belanda’s uit Indonesië weg moesten kwamen zij naar Nederland, waar Maja’s vader met veel tegenzin zijn pensioen haalde als keuringsarts en haar moeder zonder morren als arts ging werken bij een consultatiebureau voor zuigelingen. Hij vertelde graag over zijn werk als ziekenhuisarts op Java en Nieuw-Guinea. Dát was pas dokteren, iets heel anders dan vaststellen of iemand voor 60 of 65% arbeidsgeschikt was, wat hij nu deed. Als hij zichzelf een glas cognac inschonk kwam steevast de klacht over zijn leermeester aan de medische faculteit van Bandung die hem had aangeleerd elke ochtend te ontbijten met een in een glas cognac geklutst ei, terwijl inmiddels was vastgesteld dat dat ei bijzonder slecht was voor je cholesterolgehalte. Mopperend ging hij de dementie in die daarvan het gevolg was en stierf eind jaren zeventig. Maja’s

moeder leefde in eenzaamheid verder op de Haarlemse flat waar zij sinds de komst in Nederland woonde.

Zij was een kleine, fragiel gebouwde vrouw, met alerte donkere ogen en een zachte, wat slepende stem.

Hans mocht haar graag, maar er was nooit een moment gekomen om van de u-vorm naar de je-vorm te gaan en om haar een naam te geven: moeder of misschien schoonmama, het kwam niet over zijn lippen. Omgekeerd wist zij niet veel raad met hem en als ze telefoneerde, wat één maal per maand plaatsvond, dan was standaard haar vraag:

‘En... hoe gaat het met de piano?’ Want zij wist dat hij af en toe speelde.

‘O, wel goed,’ antwoordde hij, ook toen de piano al lang weer was weggedaan en vervolgens stakte het gesprek.

‘Zal ik Maja even roepen?’ was zijn volgende zet en de hare: ‘Ja, graag.’

Daarna wisselde Maja een kwartier lang nieuwtjes met haar moeder uit, en dat was het maandelijks contact. Zij vulde haar dagen met een reeks van geplande activiteiten: een les Frans, een uur zwemmen, een bridgeavond, en zelfs een cursus volksdansen. Zo nu en dan gingen ze bij haar langs met de kinderen, die hem toen zij kwamen eindelijk aan een naam voor haar hadden geholpen: ‘oma An’.

Hij sprak haar nooit rechtstreeks aan, maar via de kinderen: ‘Vraag maar aan oma An wat er op de tv is.’

Haar hele leven had ze gerookt, de laatste jaren filtersigaretten, maar toen ze op haar tweeëntachtigste last van haar longen kreeg kon ze toch een gevoel van verontwaardiging niet onderdrukken bij het horen van de diagnose: longkanker in een vergevorderd, niet meer te behandelen stadium.

Sindsdien gingen Maja en Hans vaker bij haar langs en probeerden te achterhalen of zij nog hartenwensen had die voor haar dood vervuld konden worden. Een lievelingsgerecht? Iets ter vermaak? Ze kochten een sprekende wekker voor haar, die in keurige afgebeten woordjes de tijd vertelde als je op een knop drukte: ‘vier... uur... drie-en-twintig...schmorgens’. Het ‘schmorgens’ klonk alsof een geheim onthuld werd. Zo kon oma An ’s nachts in het donker de tijd horen als zij door de pijn wakker werd. Veel meer kon niet voor haar gedaan worden, want ze wees alle hulp vriendelijk maar beslist af.

Elke week werd haar adem zwaarder, haar stem met het lichte Indische accent iets meer schor. Ze lieten haar de oude verhalen vertellen, van Nieuw-Guinea waar Maja geboren was en haar nageboorte onder een boom begraven

werd. Van die keer dat vader Noet op tournee was, zoals de tocht over de Digoelrivier heette die de dokter geregeld moest ondernemen, van het ene Papoeadorp naar het andere. Toen hij op pad was kwam een boot Hollandia binnen, waarvan de kapitein zeker wist dat een van zijn bemanningsleden pokken had. Het schip moest dus in quarantaine, anders zou er een pokkenepidemie over het land gaan. Maar oma An, tengere Chinese van 1 meter 50, had de patiënt bekeken en volgens haar was het geen pokken. Wat te doen? Was Noet er maar om de knoop door te hakken. Maar uiteindelijk had ze een besluit genomen en de schrikachtige havenautoriteiten getrotseerd: geen pokken, geen quarantaine nodig.

Toen Noet terugkwam was hij het helemaal met haar eens, vertelde ze keer op keer glunderend. Als Hans naar haar keek terwijl ze praatte, dacht hij aan het verhaal dat zij zelf nooit vertelde, maar dat hij van Maja gehoord had. Over de bersiap-tijd, kort na de oorlog, toen in Soerabaja een groep pemuda's, jonge fanatieke vrijheidsstrijders, een groot aantal Indische mannen en een twintigtal vrouwen hadden opgesloten in de Werfstraat-gevangenis. Oma An, die bij een Rode Kruispost als arts werkte, werd eveneens 'knijp gezet' zoals dat in de verhalen uit die tijd heette. Na enkele weken werden de gevangenen bevrijd door een Hollandse waaghals, Jack Boer, die met één tank en een twintigtal Gurkha's, geduchte Indiase soldaten, de gevangenisbezetting had verrast en een gat in de gevangensmuur schoot. Maar eenmaal buiten, kon ze haar dochter niet meer vinden. De Engelsen, die Java bevrijdden, hadden beseft in een mierennest getrapt te hebben en vervoerden in snel tempo alles wat blank en halfblank was naar Singapore. Onder wie Maja die An onder de hoede van een tante had achtergelaten. Hoe An zich voelde toen haar dochter niet te vinden was, had ze nooit verteld, maar viel te begrijpen. In het uitdrukken van haar liefde en andere gevoelens was zij een echte Chinese, klein van gebaar. Zo bleef ze ook in haar laatste dagen.

Eind april 1996 ging ze op bed liggen en stond niet meer op. Haar moeizame ademhaling was het enige geluid in huis, waar Maja zachtjes bewoog en naast het bed gezeten het ene boek na het andere las. In de weekends kwam Hans langs en hij was erbij toen op een middag de ademhaling stopte.

Ruim tachtig jaar gedachten, beelden, herinneringen verdwenen van het ene moment op het andere. Het was 1 mei 1996.

hoofdstuk 20

Afscheid

Het feestje ter gelegenheid van zijn aftreden was gepland op 2 mei 1996, de dag na het overlijden van oma An. Hans liep van de Raamgracht naar de Kloveniersburgwal. Onderweg kon hij boven de huizen even de toren van de Zuiderkerk zien. Daar hing een spandoek aan, met in grote letters ‘Hans bedankt’.

Wat toevallig, er nam nog een Hans afscheid. In de redactieraad van het blad Ons Amsterdam zat iemand die de Zuiderkerk bestierde. Heette die niet Hans? Hij kon zich zelfs de achternaam van de man niet herinneren. Het werd tijd om iets aan zijn geheugen te doen want vanaf vandaag zou het bewaren van herinneringen wel zijn voornaamste bezigheid zijn.

Over een half uur begon de afscheidsreceptie en fatsoenshalve moest hij er tijdig zijn. Hij wandelde zonder stoppen voorbij het kantoor op de Kloveniersburgwal waar hij zoveel jaar had doorgebracht en de komende maanden nog zou zitten voordat zijn nieuwe plek op de Raamgracht klaar was.

Langs de Nieuwmarkt liep hij langs bakker Kloppenburg en ging de Barndesteeg in. Daar was het Bethaniën klooster, waarvan het kerkzaaltje nu als feestruimte te huur was. Jan Lansinga, de oude chef van de productieafdeling had hier een paar jaar geleden afscheid genomen en toen had Hans al bij zichzelf gedacht: dit is ook een mooi zaaltje voor mij, als ik afscheid neem.

Henna Zuiver stond bij de deur te wachten, haar ronde gezicht bezorgd. ‘Goddank, je bent er,’ zei ze. ‘We hadden gehoord dat je schoonmoeder overleden was. En we wisten niet of je nog kon komen.’

‘Ja, ik ben ook niet echt in de stemming,’ zei Hans, ‘maar de begrafenis is pas over een paar dagen.’

‘Neem binnen meteen een biertje,’ zei ze hartelijk, intussen links en rechts spiedend naar de eerste bezoekers.

Het zaaltje was inderdaad moeilijk te vinden, zoals Hans de volgende dag merkte toen hij Carel Peeters tegenkwam. ‘Ik ben op zoek geweest naar dat klooster, maar ik zag nergens een ingang!’ riep hij verwijtend. Desondanks vonden veel collega’s de deur wel en voordat Hans wist wat hem overkwam stond hij in een rabarberende menigte, gelukkig met een biertje in de hand. Het zaaltje was bekoorlijk, vond iedereen, een mooi klein kerkje eigenlijk. Al snel liep Kees glunderend naar het spreekgestoelte om na een kwartier complimenteuzen herinneringen aan hun samenwerking Hans het cadeau te geven dat hij schoorvoetend gevraagd had: twee Ajax-seizoenskaarten in het nieuwe stadion, de Arena. En twee boekjes getiteld ‘Oude Hans’ en ‘Nieuwe Hans’ over zijn oude en nieuwe rol.

Daarna stak Joop van Tijn de loftrumpet:

‘Hans Vervoort bestaat uit paradoxen. En niet zomaar een beetje, hij is er uit opgebouwd. Hans lijkt het prototype van de wat indolente slome Indische man die we allemaal uit onze literatuur en onze Wieteke van Dort kennen. Nu hij wat ouder wordt, wordt dat nog iets sterker, maar het staat hem goed. Ik zeg: hij lijkt indolent en sloom, maar hij is het niet. En daar is al menig hoogwaardigheidsbekleder mee van een koude kermis thuisgekomen. Want het geheim van Hans, een van de geheimen, is dat hij altijd iedereen vooruit is. Ik wil er aan toevoegen dat Hans niet alleen altijd bezig was, maar niet de indruk wilde geven dat het zo was. En dat hij altijd wilde winnen. Ooit nadat hij in een natuurlijk volstrekt onbelangrijke zaak zijn zin niet had gekregen en wat pruilend de rest van de vergadering bijwoonde antwoordde hij op de vraag wat er toch met hem was: ik verlies nu eenmaal niet graag. Een beetje tussen zijn tanden. Het volgende punt hebben we hem toen laten winnen. En dáár bleek het hem om te zijn gegaan.’

Joop had veel werk gemaakt van zijn speech, merkte Hans met ontroering. Hij had vooraf gedacht dat hij zich ongemakkelijk zou voelen onder zoveel lof, maar nu het zover was bleek hij er tot zijn verbazing toch van te kunnen genieten.

En toen was het zijn eigen beurt en tot zijn verbazing bleef de daarbij behorende spanning uit. Hij was een geroutineerd spreker geworden, kennelijk, de angst voor al die op hem gerichte ogen was in de loop van de tijd verdwenen. Zijn stem zat ook meteen goed. En er werd gelachen:

'Theo Bouwman heeft bij zijn vertrek in 1994 gezegd dat het uitgeven van bladen eigenlijk geen vak is. Toen hij die uitspraak deed begreep ik eindelijk waarom hij mij niet kon inwerken toen hij mij in 1988 een aantal bladen overdroeg. Theo wist bij God niet waar hij mee bezig was. En dat heb ik acht jaar lang met grote ijver voortgezet. Men moet daar niet licht over denken, want het is een enerverende bezigheid een vak te bedrijven waar geen cursus voor beschikbaar is en geen succesformules.

Voor mij was het een enorme overgang, want ik kwam uit een vak waar ik alles van wist, het marktonderzoek, in een beroep dat eigenlijk niet meer is dan het trefpunt van een aantal disciplines. Redactie, lezerswerving, advertentiewerving, productie, automatisering, abonnementenadministratie. En dat gaat allemaal met grote ijver z'n eigen gang. Dus wat heb je eigenlijk te doen?

Het was Rinus Ferdinandusse die me als eerste aan het werk zette. Zoals de meeste hoofdredacteuren loste Rinus de grote problemen graag zelf op of wachtte tot de tijd ze oploste. De kleine problemen en irritaties, daar heb je een uitgever voor volgens Rinus.

Dus kreeg ik van Rinus briefjes met mededelingen over het taaie ongerief. Een kleine selectie: Waarom waait het altijd zo onder mijn bureau? Waarom is mijn pensioen een handgeschreven getal onder een onbegrijpelijke brief van een verzekeringsmaatschappij die voortdurend van naam verandert? En waar is Frans Pulger, de automan, als ik hem nodig heb?

Van die vragen heb ik meteen een project gemaakt. Ik ben nu redelijk ingevoerd in klimaatbeheersing op kantoor en kan voor iedereen z'n pensioen uitrekenen. En Frans Pulger kwam ik ook al snel op het spoor. Die bleek alleen zijn baard en snor afgeschoren te hebben om niet meer door Rinus herkend te worden.

Na dit glorieuze begin viel ik in een gat. Ik vroeg Rinus om een lijst te maken van alle dingen die hem dwars zaten, zodat we die punt voor punt konden afwerken. Dat had een onverwacht gevolg want sindsdien heb ik Rinus weinig meer gezien. Hij droeg de rol van acting hoofdredacteur onmiddellijk over aan Joop van Tijn en belde mij af en toe op om de laatste stand van zijn pijnpuntenlijst te melden. Honderdeenentwintig riep hij dan bijvoorbeeld, lachte kakelend en legde de hoorn weer neer. Uiteindelijk moest ik dus zelf op zoek naar wat de rol van de uitgever eigenlijk inhield. Je kijkt uit pure verveling eens naar de cijfers en dan gaan je dingen opvallen. Het gaat eigenlijk niet zo goed met de abonnementenwerving van een blad, zie je dan,

en op een gepast moment roep je: het gaat niet zo goed met de abonnementenwerving, vinden jullie ook niet? En dan ben je ineens in business, want het gaat nergens goed of het kan altijd beter. En voor je het weet ben je overal aan het duwen en trekken en dat is een lucratieve bezigheid want we zijn een kankerend bedrijf en je hoeft maar een paar keer bij een afdeling langs te gaan en een balletje op te gooien om precies te horen wat er mankeert aan andere afdelingen. Zo kom je toch vrij snel door het hele bedrijf. Na een paar van dat soort rondes merkte ik dat men in gemeenschappelijk overleg allerlei manieren bedacht om mij buiten de deur te houden.

Overal verschenen stickers met een doorgestreepte sigaret en dat is inderdaad een probaat middel om mijn verblijf tot een kwartier te beperken. Maar veel effect had het niet, want zoals Joop en Kees al meldden, ik ben een grage memoschrijver en de jongens van de interne post moeten kilometers tekst van mij rondgebracht hebben. De prijs voor oud papier is nu 29 cent per kilo en toen Joop me een maand geleden vertelde dat hij een aantal van mijn memo's meenam op vakantie wist ik wel dat ze eigenlijk bedoeld waren als appeltje voor de dorst. In het Caraïbisch gebied worden nu pinda's verkocht in puntzakjes waarop men in Prestige Elite kan lezen: Beste Joop, ik wil niet zeuren, maar...'

Hij eindigde met het bedanken van alle afdelingen waar hij mee te maken had gehad, maar toen hij van het podium afstapte en zo snel mogelijk naar het bier liep zag hij onderweg Dorothea Mijerink naar hem kijken met een nadrukkelijke blik. En een paar meter verder realiseerde hij zich waar hij die blik aan te danken had. Bij alle bladen en afdelingen die hij in dankbaarheid had genoemd had hij er één vergeten: LS.

Hij ging naar haar toe.

‘Sorry Door, ik heb geprobeerd niemand over te slaan en nu gebeurde het me toch. Het beste paard van stal, nota bene!’

‘Ja, ach, dat gebeurt ons altijd,’ antwoordde Dorothea met een zucht, ‘vergeten... Maar als wij iets vergeten krijgen we meteen een boze brief van Rinus.’

‘De eerstvolgende kan je naar mij sturen,’ zei Hans, ‘dat is het minste wat ik voor je kan doen.’

Door was al weer gepacificeerd. Haar aristocratische, bleke gezicht liet een verzoenende glimlach zien.

‘Ach, ik ben ook maar een ouwe jodin,’ zei ze weer eens, haar standaarduitdrukking.

‘Dat is wel ongeveer het laatste waar je me aan doet denken. “De freule” noemden ze je bij oplaagexploitatie altijd.’

Terwijl hij het zei vroeg hij zich af of dit verstandige praat was, want de bijnaam sloeg op Doors soms wat hautaine houding en het vermoeden dat zij haar LS-aanbiedingen verheven achtte boven de smaak van de bladpromotoren.

‘Ja, weet ik,’ zei ze schouderophalend, ‘die meiden hebben geen idee van wat kunst is en wat niet. En dat liet ik ze af en toe merken.’

Toen hij even later bij de bar stond te wachten op het vullen van zijn glas bier voelde hij een tikje op de schouder.

‘Hoe bevalt dat, zo in de schijnwerpers?’ vroeg een vrouwenstem. ‘Zelf houd ik er niet zo van.’ Lize Alink had een glas wijn in de hand en keek hem indringend aan.

‘Ik moet eerlijk zeggen dat ik het erg leuk vind,’ zei Hans, zelf wat verbaasd. ‘Ik vind het altijd moeilijk om in het centrum van de aandacht te staan, maar nu geniet ik ervan. Dit is eigenlijk ook familie natuurlijk.’

‘Ja, er is me een hoop duidelijk geworden,’ zei ze raadselachtig en zeilde met een knikje weg in de menigte. Met sombere voorgevoelens keek hij haar na. Wat zou ze in haar schild voeren?

Licht aangeschoten belandde Hans met acht getrouwen een uur later in café Maximiliaan om de hoek. Vergenoegd zaten ze bij elkaar en goten zich vol. Maja rekende af en voor één keer stapte Hans met haar in de taxi naar huis in plaats van aangeschoten de fiets te nemen.

Thuis zat hij tot diep in de nacht te bladeren in de twee boekjes in cassetteband die ze voor hem gemaakt hadden. *Oude Hans* en *Nieuwe Hans*, het laatste over zijn komende rol als bladenmaker. Er stonden stukken van hemzelf in, zoals de columns die hij vijfentwintig jaar geleden in *Vrij Nederland* had geschreven. En veel verhalen van anderen over hem.

Rinus had er erg zijn best op gedaan en een verhaal geschreven met als ik-persoon Hans, die na negen pensioenjaren (en negen novellen) bezoek krijgt van Rinus, inmiddels een oude man:

‘...wat beverig, zonder dat gezette van goed Zeeuws, goed rond. (...) Hij was nog kleiner geworden. Toen ik Rinus negen jaar geleden voor het laatst zag, droeg hij een oude regenjas die tot net boven zijn enkels hing, nu droeg hij

dezelfde oeroude regenjas die tot net onder zijn enkels hing. (...) Hij had het terras bereikt en ontdeed zich puffend van het multifunctionele fenomeen. Hij droeg (...) een wollig visgraatjes colbertjasje over een aangevreten vaaggestreept overhemd. Daarop wat restte van een rood gebreid dasje. "Ik draag ze maar op," zei hij, mijn blik volgend, "jij hebt mijn pensioen uitgerekend, dus jou hoef ik niks uit te leggen."

Het blijkt dat Rinus is overgekomen om Hans te bezweren eens op te houden met die dunne boekjes en iets substantieels te schrijven:

"Er zit in de Weekbladpers een mooie, grote, zelfs harde roman. En die moet je schrijven." (...) 's Middags na de lunch begon hij er opnieuw over: "Je schrijft prachtige boekjes. Maar je moet nu Het Bureau van de Weekbladpers schrijven. Je moet de J.J. Voskuil van het voormalige verzetsblad worden. Wat maakt het uit of het 2000 of 3000 pagina's is? Jij en ik hebben nog invloed genoeg om het uitgegeven te krijgen." Hij lachte bij die zin opzettelijk kraaiend.

In alle verhalen en toespraken over Ferdinandusse staat dat hij vaak door de gangen van de Raamgracht schuimde onder het roepen van "Haat! Haat! Haat!" Het paste bij die kraaiende lach. En ik wist dat hij allebei die dingen deed omdat hij graag manipuleerde. En dat hij dus niet zou weggaan voor ik "ja" had gezegd.

Om vier uur al brak mijn weerstand. Ik nam hem mee naar de zolder, de bovenste verdieping. De trap was zo steil dat ik Rinus tegen het bevende, magere achterwerkje moest opduwen. We waren nog maar net boven, hij stond nog heftig uit te blazen, toen ik al de eerste kastdeur opengooide.

"Dit," ik zei het hard en plechtig, "zijn alle memo's die ik in mijn nachten voor de Weekbladpers heb geschreven." Zijn mond viel open. Letterlijk: ik keek naar dat kleine kopje met de wat flapperige hangwangetjes, en ineens kwakte zijn onderkaak omlaag.'

Glimlachend las Hans het. Die Rinus! Nooit van z'n levensdagen zou hij een dikke kroniek schrijven over zijn jaren bij de Weekbladpers. Onherroepelijk zou dat hier en daar ironisch uitvallen, dat was zijn stijl nu eenmaal, en zo'n behandeling hadden zijn collega's niet aan hem verdiend. Ook bewaarde hij zijn eigen memo's zelden, en zoiets vanuit je geheugen doen was onbegonnen werk. En laten we wel wezen, een novelle van 140, 150 pagina's

was zijn natuurlijke schrijflengte. Dat werd dan door de uitgever vakkundig uitgewalst tot een kleine roman van 170 pagina's. Maar zo'n Weekbladpersroman zou minstens 1000 pagina's vreten. Onbegonnen werk!

Hij opende een nieuwe halveliterfles Heineken en viel op zijn stoel in slaap.

* * *

‘Als jullie denken dat ik Lize een beetje op pad help, dan heb je het verkeerd,’ schreef Hans enige tijd later aan Kees en Connie, ‘ze gaat volledig haar eigen gang en zal dus van de ene kuil in de andere vallen. Misschien dat jullie het een beetje in de gaten kunnen houden. Mij ontwijkt ze.’

Een paar weken na de receptie in het Bethaniënklooster besloot hij de knoop door te hakken. Lize sprak voor zover hij kon nagaan met iedereen, behalve met haar voorganger. Hij stuurde haar een mail:

‘Toen je kwam heb je duidelijk gemaakt dat je graag alle bladen tegelijk wilde en liefst je eigen weg zocht. Ik heb dus erg mijn best gedaan je de direct benodigde gegevens te bezorgen en verder vrij baan gemaakt. Ik hou me strikt aan de afspraak die we gemaakt hebben, maar zoals het in de praktijk uitpakt vind ik het eerlijk gezegd een nogal koude, afstandelijke bedoening. Ik ben natuurlijk nieuwsgierig naar je ervaringen, je kritiek en je ideeën en omgekeerd neem ik aan dat jij je af en toe afvraagt wat in godsvredesnaam de achterliggende gedachte geweest kan zijn van iets merkwaardigs waar je op stuit. Dat zal ik dan vrij vaak nog wel weten.

Ik meld je dit nu omdat ik nog zit met de “kleine overdracht”. Toen ik in 1988 de bladen van Theo Bouwman overnam heb ik zeker nog een half jaar “o ja”-informatie van hem gekregen als er weer eens iets aan de orde was en hij zich ineens herinnerde dat hij vergeten was me daarover te informeren. Staffelafspraken bijvoorbeeld. Die dingen kan je alleen gaandeweg overdragen omdat de herinnering eraan pas “getriggerd” wordt als je opvolgster er tegenaan loopt. En dat kan alleen als er een vorm van collegiaal contact is die we nu niet hebben. Misschien kunnen we afspreken bijvoorbeeld tweewekelijks even bij elkaar te buurten, totdat ik (eind juni) naar de Raamgracht vertrek.’

Hij verzond het mailtje en kreeg bijna per omgaande een antwoord:

‘Hans, ik houd niet van buurten en heb mijn eigen manieren om iets te weten te komen.

Gr. Lize’

Hij keek er verbaasd naar en voelde een golf van boosheid in zich opkomen. Hij tikte een antwoord.

‘Soms is de kortste weg naar kennis een vraag aan degene die het antwoord weet. En voor jouw functie ben ik dat. Maar als je het niet wilt, is dat oké. It’s your funeral. Hans’

Hij herlas het nog even, voordat hij het briefje verzond. Zou ze die uitdrukking ‘it’s your funeral’ kennen? Zo niet, dan kon je het lezen als een bedreiging. Na enig aarzelen drukte hij toch maar op de knop Send.

Een paar minuten later kwam Lize naar beneden hollen, breed glimlachend. ‘Natuurlijk wil ik graag af en toe een kop koffie met je drinken en wat zaken doornemen,’ zei ze.

‘Oké, mail me maar wanneer...’ antwoordde Hans, blij dat ze kennelijk was omgeturnd.

‘Goed!’ Ze verdween. Toen Hans zes weken later verhuisde naar de Raamgracht, had hij nog geen uitnodiging ontvangen. En die kwam ook nooit meer. Hij zond haar alle stukken die hij haar nog met een toelichting had willen geven, maar had al bij voorbaat het gevoel dat die in Lizes prullenmand zou belanden. Of in een bewaarlade van haar jonge, kekke secretaresse.

Hij bleef het gevoel houden dat hij de overdracht niet voltooid had. Er was geen closure geweest.

hoofdstuk 21

De Kraamkamer

‘Is de termijn voor nieuwe ideeën al verstreken?’ vroeg Margot Minjon. Ze stond zonder dat Hans haar had horen binnenkomen voor zijn bureau. Hij keek op van het beeldscherm.

‘Officieel sluit het morgen,’ zei hij. Als pasbenoemde nieuwe-bladen-man had hij een bericht rondgestuurd om de WPT’ers op te roepen ideeën in te leveren voor nieuwe bladen die bij het bedrijf zouden passen. Er was ijverig gereageerd en de volgende stap zou zijn dat vanuit de staf de inzendingen beoordeeld zouden worden op een aantal criteria.

‘Het sluit morgen, maar goede ideeën zijn natuurlijk altijd welkom. Ik zou gek zijn als ik een schot in de roos negeerde omdat de deadline gepasseerd is.’

‘Ik heb nog een suggestie,’ zei Margot met hoge aarzelende stem. Margot was de enige Opzij-redactrice met een provinciale uitstraling. Misschien was het haar traditionele permanent, misschien haar hoogrode gelaatskleur, misschien de uitdrukking van lichte verbazing gemengd met verontwaardiging die zij rondroeg. ‘Maar dát is duur...’ leek haar hoofd voortdurend uit te drukken, alsof het ging om de prijs van worteltjes in de grote stad: die kon je toch zelf in je tuin kweken?

‘Zeg het maar,’ moedigde Hans aan.

‘Ik dacht, misschien is er plaats voor een blad voor ouders van jonge kinderen,’ vervolgde ze.

Hans knikte.

‘Misschien, maar er is toch al Ouders van Nu? Weet je dat Rita Kohnstamm daar hoofdredacteur van is geweest voordat ze naar Psychologie ging?’

‘Nou, Ouders van Nu gaat over kinderen tot vier jaar,’ zei Margot. ‘Voor de ouders van oudere kinderen is er volgens mij niets.’

‘Denk je?’ Hans begon geïnteresseerd te raken.

‘Ik weet het wel zeker,’ zei Margot, ‘mijn oudste begint die leeftijd te

bereiken en ik kan niets vinden. Terwijl dat een moeilijke leeftijd is. Kleuterschool, lagere school in zicht, ze beginnen brutaal te worden, andere kinderen te slaan. Eten is vaak een probleem...'

'Ik zet het op de lijst,' zei Hans en maakte een notitie.

'Kan jij er een stukje over schrijven?' vroeg hij.

Elke indiener van een idee was gevraagd dat in een paar zinnen op papier te zetten. In ruil daarvoor was er de belofte dat áls het plan werd uitgevoerd, de indiener – als hij of zij dat wilde – betrokken zou zijn bij de opzet en de uitvoering.

'Daarom kom ik even langs. Ik heb geen tijd vandaag, en ik weet ook niet hoe ik zoiets op moet schrijven. Kan jij dat doen?'

'O, prima,' zei Hans. 'Ik zet jouw naam er wel onder.' Hij tikte het stukje en koos als werktitel 'Ouders van later'. Het was het tweede bladidee in die hoek, want eindredactrice Diny van de Manakker van Vrij Nederland had eerder het idee geleverd van een blad voor ouders van pubers. Dat kreeg nu de werktitel 'Ouders van nog later' mee.

De ideeënlijst telde zesentwintig titels. Van de sportkant kwam het plan voor een Wielersportblad, een Bergsportblad, een Belgische versie van Sport International, een Nederlandse versie van het succesvolle Amerikaanse blad Men's Health.

De ideeën voor de opinie-cultuursector waren talrijker en liepen van een City Magazine tot een Beleggersblad, met daartussen een blad voor de multiculturele samenleving, een kinderleesblad, een literaire boekenclub, een satirisch weekblad. En ook een studentenopinieblad, een idee waar Hans erg vóór was. Vrij Nederland was duidelijk een generatieblad, dat een grote algemene ontwikkeling vergde die de nieuwe generatie niet meer had.

De voornaamste oorzaak van het dalen van de oplage was niet het vertrek van abonnees, maar het gebrek aan nieuwe toevoer. Ging men vroeger het blad als student al lezen, nu waren nieuwe abonnees – voor zover die nog kwamen – merendeels vijfendertigplussers. Ook bij Opzij was die veroudering merkbaar. Je kon proberen de bladen te veranderen en aantrekkelijker te maken voor nieuwe jonge lezers, maar je liep dan het stevige risico dat de oude abonnees zich er niet meer thuis bij zouden voelen en massaal zouden vertrekken. Terwijl het nog maar de vraag was of de nieuwe lezers zouden komen. En dan kon je dus van de regen in de drup komen. Om die reden had het Hans altijd zinniger geleken verjonging dakpansgewijs te laten verlopen: maak een nieuw opinieblad voor jonge mensen en laat het blad van de vorige

generatie bloeien zolang het kan en hef het op als het z'n tijd heeft gehad. Het eerste was makkelijk te verkopen aan de redacties, het tweede niet en de discussie was nog in volle gang.

Zelf had Hans het idee ingeleverd voor een vijftigplusblad en een blad over geschiedenis. Nu hij al royaal twintig jaar bij de Weekbladpers werkte als marktonderzoeker en uitgever had hij veel bladideeën voorbij zien komen en er een punt van gemaakt elk zorgvuldig te bekijken en op haalbaarheid te toetsen. En hij dacht vorig jaar op iets goeds gestuit te zijn in een contact met Jos Palm, hoofdredacteur van Het Historisch Nieuwsblad, een blad dat met een oplage van enkele duizenden het hoofd nauwelijks boven water kon houden en een nieuwe uitgever zocht. Hans had het blad bekeken, het was vooral gericht op docenten geschiedenis en vergde nogal wat voorkennis. Met Ons Amsterdam in gedachten zag hij wel mogelijkheden voor een op een breder publiek gericht geschiedenisblad.

‘Tja, daar kan je wel gelijk in hebben,’ zei Jos Palm, ‘maar onze formule staat niet ter discussie.’ Hij oogde als de geschiedenisonderwijzer waar meisjes verliefd op zouden kunnen worden, jong, slank, enthousiast en met artistiek halflang haar.

‘Hmm,’ zei Hans, ‘ik ben bang dat het dan niets voor ons is. Maar misschien kunnen we elkaar toch van dienst zijn. Ik stel voor dat wij een advertentie maken voor in de Volkskrant, waarbij we proefabonnementen aanbieden voor een geschiedenisblad. Die proefabonnementen geven we dan natuurlijk door aan jullie. Het geeft ons een idee van de aantrekkelijkheid van zo'n blad voor een groter publiek.’

Palm leek wat verbaasd over het aanbod, maar ging akkoord. Ze bepaalden uit de losse pols wat zo'n proefabonnement voor enkele nummers mocht kosten en Hans schreef de advertentie zelf. ‘Iedereen heeft in zijn herinnering wel die éne leraar geschiedenis die zo spannend kon vertellen...’ begon de tekst, waarna werd uitgelegd dat het Historisch Nieuwsblad die leraar opnieuw tot leven kon roepen.

Egbert van Stekelenburg plaatste de advertentie en er kwamen vijftienhonderd aanmeldingen binnen.

‘Wauw,’ zei Hans en knoopte het in zijn geheugen. Het Historisch Nieuwsblad hield er na afloop van de actie driehonderd blijvende abonnees aan over en even dacht Hans erover om toch nog eens te polsen of het blad niet een wat populairder inhoud kon krijgen. Maar Jos Palm was vertrokken naar het radioprogramma OVT en zijn opvolger Frans Smits reageerde

geschrokken en afhoudend. Nu had hij het idee op de lijst van mogelijke nieuwe projecten gezet.

De stafvergadering waarin gestemd werd over de projecten verliep in een vrolijke stemming. Bij het kiezen van de uit te werken projecten ging het om de vraag of het zou passen bij de sport- dan wel de cultuur/opiniepool, minimaal een omzet van 1 miljoen gulden kon halen en een winst van 10% en of de aanloopinvestering in verhouding zou staan tot de opbrengst.

Bedrijfsconsultant Rost van Tonningen, nog steeds adviseur van de Groepsdirectie, had zich voor de bijeenkomst aangemeld, vermoedelijk om namens Pieter te kijken hoe dynamisch of ondynamisch de top van de tijdschriftenuitgeverij was. Hij had zelfs nog een idee toegevoegd: reclamebeeldschermen bij tenniswedstrijden.

‘Wat heeft dat met uitgeven te maken?’ vroeg Hans toen Kees hem gniffelend deze uitbreiding van de ideeënlijst meldde.

‘Geen flauw vermoeden,’ zei Kees, ‘maar Rost was er heel trots op. Het schijnt dat mensen zich vervelen tijdens de rustpauzes van de tennissers tijdens en tussen de games, dat duurt een paar minuten. En dan kan je via die beeldschermen reclame vertonen. Tja, het zal wel.’

Kees had niets met tennis, toen hij opgroeide was dat nog een sport voor de elite. Kees tafeltenniste, een sport voor de gewone man.

Tijdens de stafvergadering hield Hans bij elk idee een kort pleidooi, waarna de stafleden hun scores aangaven voor de verschillende beoordelingscriteria. Bij Men’s Health, een blad dat beloofde in vijf trainingsminuten per dag van elke man een Golden Wonder Boy te maken met spieren als kabels, greep Kees in.

‘Wat jullie ook stemmen, Men’s Health komt er,’ zei hij en trok zijn slimme grijns. ‘Ik ben al in gesprek met de Amerikaanse uitgever voor een licentie.’ Toen Hans bij het studentenopinieblad meldde dat toevallig onlangs enkele jonge journalisten waren langsgesproken met zo’n project, liet Lize zich horen. ‘Dat doe ik,’ zei ze, ‘geef dat maar aan mij!’

Hans keek verbaasd op. Was ze nu ook al bezig zijn nieuwe baan over te nemen? Hij keek Kees aan in de verwachting dat die haar wel zou corrigeren. Maar Kees glunderde.

‘Studentenopinieblad naar Lize,’ zei hij.

‘Ik begrijp het niet helemaal meer,’ zei Hans, ‘we zijn hier om te bepalen welke plannen het meest kansrijk zijn. En dan werk ik die verder uit. Dat was toch het idee?’

De andere stafleden keken zwijgend toe.

‘Natuurlijk,’ beaamde Kees, ‘maar als Lize nou iets heeft met dat studentenopinieblad, ach, dan gaat dat toch voor? Niet? Dan heb jij tijd voor de andere ideeën.’

Hans haalde zijn schouders op. ‘Oké,’ zei hij. Het velletje met het bladidee en de namen en adressen van het groepje jonge journalisten gaf hij aan Lize. Hij hoorde er nooit meer iets over.

Toen alle cijfers waren opgeteld bleken de hoogst scorende plannen te zijn:

Ouders van later en nog later

Men’s Health

55+blad

blad voor de moderne zakenman

Geschiedenisblad

Studentenopinieblad

Helemaal onderaan de lijst, op de zevenentwintigste plaats, stond Rost van Tonningens reclamebeeldscherm bij tenniswedstrijden.

‘Toch is het een goed idee,’ zei hij koppig voordat hij vertrok.

Ze zouden vast en zeker een slecht rapportcijfer krijgen in zijn overleg met Pieter de Jong, maar Kees leek zich daar niet druk om te maken.

‘Aan de slag,’ zei hij en maakte een eind aan de bijeenkomst.

* * *

Behalve Diny en Margot Minjon had Hans ook Rita Kohnstamm gevraagd om in de werkgroep ‘Ouders van later en nog later’ zitting te nemen. Zij was kinderpsychologe en ook succesvol hoofdredacteur geweest van Ouders van Nu, voordat zij bij Psychologie kwam. Verder natuurlijk Lize Alink als toekomstige uiteindelijke uitgever van het blad wanneer het na de eerste drie jaar op eigen benen kon staan. En advertentiechef Sikke Bakker voor de advertentiemogelijkheden en marktonderzoeker Tom van Veer voor de te verrichten tests.

De eerste vergadering verliep snel en soepel. Het moest een glossy worden, was de algemene opvatting. Een informatief en kritisch blad over de leuke en minder leuke kanten van het ouderschap. Niet betuttelend en vooral gericht

op voor ouders herkenbare situaties.

Of het mogelijk zou zijn een blad voor ouders in beide leeftijdsgroepen te maken was geen strijdpunt: die leeftijden verschilden te veel vond iedereen.

‘Bestrijk je de leeftijd van zes tot achttien dan is het blad voor iedere ouder maar voor een klein deel interessant,’ dacht Rita, ‘en wil je een blad kopen dan moet een substantieel deel je interesseren.’

‘Maar wordt de doelgroep dan niet te klein, als je je beperkt tot ouders van lagereschoolkinderen?’ vroeg Sikke zorgelijk.

‘Valt mee,’ zei Hans. ‘Een miljoen gezinnen heeft een of meer kinderen in die leeftijd. Met een oplage van ongeveer 30 000 kunnen we rondkomen. Dat is dus maar 3% van de doelgroep. En je weet, 10% van de doelgroep is een haalbare oplage.’

Dat laatste was geen hard cijfer wist hij, maar je moest ergens van uitgaan. Jaren geleden had hij ontdekt dat voor veel bladen gold dat de oplage ongeveer 10% van de lezersdoelgroep was. Ook bij de Weekbladpers was dat zo: Vrij Nederland kon rekenen op ongeveer 100 000 kopers uit de miljoen intellectuele gezinnen in Nederland, Voetbal International had 10% van de twee miljoen voetbalfanatieke huishoudens. Toen hij dat een keer tegen Theo Bouwman had gezegd herhaalde die dit in zijn netwerk zo vaak als een harde marktvet dat Hans het tegenwoordig geregeld teruggespeeld kreeg als een vast gegeven: de haalbare oplage is 10% van de doelgroep.

Nu nam hij dat zelf ook maar aan, hoezeer zijn achtergrond als sceptische marktonderzoeker zich ook verzette tegen zekerheden als deze.

‘Dan de concurrentie. Ik heb gekeken en er zijn aardig wat bladen die zich op ouders richten.’

‘Maar allemaal op baby’s of kleuters.’

‘Dat is ook de meest onzekere tijd voor ouders,’ zei Rita. ‘Het kind kan nog niets zeggen en jonge ouders zoeken steun in boeken en bij bladen. Kinderen heeft een oplage die in de buurt komt van het aantal geboorten per jaar. En Ouders van Nu, dat de kleuterleeftijd bestrijkt, heeft ongeveer 130 000 exemplaren. Dat is verhoudingsgewijs wat minder omdat de kinderen dan al kunnen aangeven wat ze wel of niet willen, en veel ouders vinden dat genoeg en hebben geen steun meer nodig.’

‘Dat geldt dus nog meer voor de leeftijd waar wij het over hebben, vier jaar en ouder,’ zei Diny, ‘hoe mondiger het kind, hoe minder behoefte aan een blad.’

‘Komt nog bij dat als je de kinderen naar school brengt, moeders vaak ook

onderling ervaringen en tips uitwisselen,' zei Lize, 'ik merk het aan mezelf.' 'Hoe oud zijn die van jou?' vroeg Margot.

'O, intussen negen en vijf,' zei Lize, 'twee jongens.' Ze glimlachte bij de gedachte aan haar zoons en veegde met een automatisch gebaar haar haar achterover.

'Nou ja, zo'n discussie op het schoolplein kan ook leiden tot méér behoefte aan deskundige informatie,' opperde Hans, 'een vraag-en-antwoordrubriek "Gehoord op het schoolplein" zou niet zo'n slecht idee zijn.' Hij keek even of Diny er een notitie van maakte, maar ze maakte geen aanstalten dit als een briljant idee te noteren. Hij zou het zelf moeten onthouden.

'Is er ooit een blad geweest voor deze doelgroep?' vroeg Margot.

Ze keken Hans aan.

'Ik weet het niet,' zei hij. 'Ik heb er een aantal oude *Handboeken voor de Pers* op nagekeken maar vond in de afgelopen jaren niets. Maar misschien eerder. Rita?'

'Volgens mij niet,' zei ze.

'Dat is wel een veeg teken,' zei Sikke, 'niemand ziet er brood in.'

'Maar aan de andere kant: er is ook geen concurrentie,' zei Hans.

Daar vergiste hij zich in, want enkele weken na deze eerste bijeenkomst van de werkgroep lag in de boekhandel een blad voor ouders van kinderen van 4-12 jaar in de winkel. Het heette Groot en was een uitgave van Ouders van Nu, ook gemaakt door de redactie van dat blad. Het was alleen los verkrijgbaar en dus vermoedelijk een proefnummer, een pilot. Een glossy magazine met een blozende kleuter op het omslag.

'Godverju,' zei Hans, toen Diny met een exemplaar bij hem langs kwam. Ze bladerden het samen door.

'Dat kunnen wij beter,' zei Diny, 'dit is een bij elkaar geraapt zootje tekst en beeld.'

'Jawel, maar het is wel de VNU waar je dan tegen opbokst.'

Diny keek hem aan en Hans werd zich er voor het eerst van bewust hoe dubbel zijn rol was. Aan de ene kant moest hij de redactie aanmoedigen en steunen, aan de andere kant bereid zijn het plan af te kappen zodra het geen toekomst bleek te hebben.

'Kijk, bij VNu hebben ze het adressenbestand van Ouders van Nu,' vervolgde hij, 'dus zodra iemand dat blad opzegt weten ze dat het kind in de leeftijdsgroep daarboven valt en dus in is voor Groot. Wat een rottitel trouwens.'

‘Gaaf dit maandelijks verschijnen?’ vroeg Diny.

Ze keken het blad van voor naar achteren door, maar nergens was een indicatie van de voortzetting ervan.

‘Hmm,’ zei Diny, ‘ik zal eens hier en daar gaan informeren bij mijn contacten. Nou ja, pech is pech...’

Ze stak het blad in de map die zij als altijd bij zich had en vertrok hummend. Hans keek haar met spijt na. Diny was nu acht jaar bezig als coördinator van de productie van Vrij Nederland, wat in de praktijk neerkwam op het opjagen van Joop van Tijn. Een moeizaam karwei want Joop liet zich niet opjagen en wilde elk woord gezien hebben voordat hij zijn blad naar de drukker stuurde. Diny had Hans bij zijn start als nieuwe-bladen-man gevraagd of hij als er een hoofdredacteur voor een nieuwe uitgave gezocht werd, ook aan haar wilde denken.

‘Poeh...’ zuchtte ze, ‘ik werk graag voor VN, maar soms heb ik er zó genoeg van. Vooral sinds de QED-ellende heb ik het eigenlijk wel gezien. Als Joop me nou eens een functieomschrijving gaf. Hij heeft me dat nu al zo vaak beloofd, maar het komt er niet van...’

Hans wist het, Joop hield er niet van om bevoegdheden vast te leggen, van wie dan ook. Hij nam zich voor om Diny aan een hoofdredacteurschap te helpen. En nu leek dat al direct weer mis te gaan.

Maar die avond viel hem iets in.

‘Weet je wat we kunnen doen?’ stelde hij de volgende dag aan de werkgroep voor. ‘We kunnen net doen alsof Groot een eerste uitwerking is van Ouders van Later en het blad uittesten alsof we het zelf gemaakt hebben. Een paar groepsdiscussies met moeders. Kijken wat ze van dit blad vinden!’

Ze keken hem verbaasd aan.

‘Dat lijkt me helemaal geen slecht idee,’ zei Sikke ten slotte, ‘zo krijgen we een indruk van de reacties die VNU er op krijgt. En allicht leren we er wat van.’

‘Dé Reijne, die nu bij Team Vier werkt, doet kwalitatief onderzoek,’ zei marktonderzoeker Tom van Veer, ‘en hij heeft heel lang bij VNU gezeten.’ Tom had Hans opgevolgd als marktonderzoeker toen hij uitgever werd. Een forsgebouwde maar zachtaardige man, met een eendagsbaard en kortgeknipt haar. Het meest opvallend aan hem was zijn bleke gelaatskleur.

‘Helemaal mooi!’ zei Hans, ‘als het tot kwantitatief onderzoek komt, kan hij ons vertellen hoe de VNU dat vertaalt in oplagecijfers.’

Voor dat gedeelte van zijn nieuwe rol was hij het meest benauwd: ooit zou hij

op grond van testresultaten moeten aangeven of een blad de benodigde minimale 30 000 lezers zou halen of niet. En het vertalen van koopintentiepercentages uit enquêtes naar realistische koopcijfers was het zwakke punt van marktonderzoek, wist hij...

Maar voorlopig was het nog niet zover.

‘We moeten een discussie in de Randstad hebben,’ zei Tom, ‘maar ook een in de provincie. Want ik denk dat opvoeden daar heel anders gebeurt dan in de grote stad. Misschien traditioneler en met minder twijfels.’ Het werden Amstelveen en Zwolle. Diny, Tom en Hans woonden beide groepsdiscussies bij in een belerende kamer, via een camera die op de deelnemende moeders gericht was.

Dé Reijne, de oud-marktonderzoeker van VNu die ingehuurd was om de groepsdiscussie te leiden, kon het best omschreven worden met de term ‘keurig’. Keurig gekamd haar, een keurig voorkomen, netjes in het pak, en een aangename zachte stem. Hij wond de moeders om zijn vinger met de aandacht die hij hun gaf, en ze deden hun uiterste best om hem te geven wat hij wilde: hun eerlijke mening over het blad.

‘Het is op zich een goed idee,’ was de slotsom van de meest welbespraakte vrouw aan het eind van het gesprek, ‘want als moeder zit je vol twijfels. En aan de vader heb je niets, ja sorry dat ik het zeg, maar het is toch zo?’ Ze keek naar de andere moeders en die knikten stuk voor stuk. ‘Dus een beetje steun van zo’n vakblad is nooit weg. Maar dit is het niet!’

Na afloop zaten ze met z’n vieren bij elkaar.

‘Niet zo best,’ zei Dé, ‘er zijn nogal wat bezwaren.’

‘Ja,’ antwoordde Hans, ‘ze vinden Groot te rommelig van vormgeving, je kan ook niet goed zien op welke kinderleeftijd het is gericht, de inhoud maakt een nogal bij elkaar geraapte indruk. Een duidelijk stramien ontbreekt.’ ‘Toch is er wel behoefte aan zo’n soort blad,’ zei Diny hoopvol, ‘alleen dit is het niet.’ ‘Aan hun man hebben ze niets,’ voegde Tom toe, ‘kinderen opvoeden is echt moeders werk.’

‘Ook in de stad,’ knikte Dé.

‘Weet je wat mij opviel,’ zei Hans, ‘ze kijken alleen vooruit. Als het kind vijf is willen ze weten over de jaren daarna. Of wat ze daarvoor gedaan hebben goed of fout was interesseert ze niet, ze willen zich voorbereiden op de toekomst.’ ‘En wat we al dachten, klopt,’ voegde Diny toe, ‘hoe ouder het kind hoe kleiner de behoefte aan steun bij de moeder. Het kind praat en kan uitleggen wat het dwars zit. Moeders spreken elkaar op het schoolplein en

wisselen ervaringen uit. En de school neemt een stuk van de opvoeding over, natuurlijk.'

'En het tweede kind is een herhalingsoefening,' voegde Tom toe.

'Precies,' zei Diny heftig knikkend. 'We moeten ervan uitgaan dat moeders alleen bij hun eerste kind steun zoeken bij een blad, bij het tweede kind hebben ze alle fasen al een keer doorgemaakt.'

'Dat maakt de haalbare oplage wel kleiner,' zei Hans, 'maar misschien heeft dat ook zijn positieve kanten. Want de VNu is alleen geïnteresseerd als er een oplage van 100 000 of meer te halen is. Terwijl wij aan 30 000 genoeg hebben.' Hij deelde een tabel uit die hij de vorige dag gemaakt had. Er stond:

Onderverdeling moeders naar opleiding en aanwezigheid van kind tussen 6-12 jaar:

Havo-plus en een oudste kind tussen 6-12 jaar	= 180 000
Mavo/mbo met een oudste kind tussen 6-12 jaar	= 240 000
Havo-plus en een 2e of 3e kind tussen 6-12 jaar	= 120 000
Mavo/mbo met 2e of 3e kind tussen 6-12 jaar	= 160 000
Lbo/lo met een kind tussen 6-12 jaar	= 300000
Totaal:	1 miljoen moeders

'Kijk, ik heb de groepen in volgorde van aantrekkelijkheid gezet,' zei hij.

'Moeders met een hogere opleiding en een oudste kind in de leeftijd van zes tot twaalf jaar zijn voor ons het meest aantrekkelijk. Hoe hoger de opleiding hoe makkelijker men naar lectuur grijpt als er een probleem is. Dan volgen de moeders met een wat mindere opleiding maar wel een oudste kind in de goede leeftijd. Enzovoorts. Die twee eerste groepen zijn onze primaire doelgroep, denk ik, bij elkaar ruim 300 000. Dan mag je hopen met een goed blad een oplage van pakweg 30 000 te halen.'

'Zou kunnen,' knikte Dé.

'Maar dat is voor VNU te weinig,' hernam Hans. 'Je hebt dus dik kans dat ze het bij één nummer van Groot laten.'

Dé knikte. 'Ja, zo denken ze wel, daar.'

'Nou, mooi. Ik stel voor dat we daarom doorgaan. De volgende stap is het maken van een eigen nulnummer. En we moeten een naam hebben, natuurlijk.'

hoofdstuk 22

Rinus

Voorspelbaar was dat Rinus Ferdinandusse op 28 november 1996 de pensioengerechtigde leeftijd zou bereiken en geen dag eerder zou vertrekken. De vut had hij afgeslagen omdat je dan als journalist ook met schrijven moest stoppen: de vut diende om plaats te maken voor anderen. Als je eenmaal echt met pensioen was, op je vijfenzestigste, dan kon je blijven schrijven. En Rinus kon niet zonder.

Toen november dichterbij kwam werd in het geheim een feest voorbereid. Rinus zou een heel bijzonder en modern cadeau krijgen, een beeld-en-geluid-cd waarop vele oudcollega's hem stuk voor stuk zouden toespreken. Joop had filmer Frans Weisz zover gekregen dat hij de opnames zou regisseren. Hans kreeg het verzoek om zich op 5 november voor de opname van zijn toespraakje te melden in de Cinetone Studio's op de Duivendrechtsekade, een naargeestig stukje Amsterdam met loodsachtige gebouwen. Dit was in een ver verleden Nederlands Hollywood geweest en kennelijk woonden er nog steeds de filmtechnische firma's.

Het moest een kort verhaal zijn, was de instructie, liefst geïmproviseerd. Maar Hans zag niets in improvisaties, dat leidde in zijn geval alleen maar tot oeverloos geouwehoer en veel ahums.

Al in het begin van zijn loopbaan als uitgever had hij tijdens een cursus Spreken in het Openbaar besloten dat hij Rinus' spoor zou volgen: ook Rinus improviseerde nimmer en las zijn tekst van papier. Wel alsof hij het zojuist had bedacht en haastig even opgeschreven.

Zo goed kon Hans het niet, maar hij begon het te leren. Een stukje van vijfhonderd woorden had hij, dat was ruim drie minuten praten, want hij sprak in een tempo van honderdvijftig woorden per minuut.

Hij legde er in uit dat Rinus de ideale hoofdredacteur voor een uitgever was omdat hij de grote problemen zelf oploste of wachtte tot de tijd ze oploste. De uitgever liet hij zijn kleine ergernissen behandelen, zoals plastic

koffiebekertjes van het bedrijf die niet in de bijbehorende houdertjes pasten. Een stukje van de correspondentie die ze daarover enkele jaren geleden gevoerd hadden, had hij in het speechje verwerkt. En hij eindigde natuurlijk met de beste wensen voor een lange houdbaarheid van de scheidende hoofdredacteur.

Toen hij zijn auto geparkeerd had en behoedzaam de filmgeschiedenis binnentrad werd hij opgevangen door Monica Koning van het redactiesecretariaat.

‘Mooi op tijd,’ zei ze, ‘Hugo Brandt Corstius is nu binnen en heeft wat vertraging veroorzaakt. Hij dacht dat hij een heel verhaal kon afsteken, maar jullie hebben maar een minuut.’

Hans schrok. Een minuut?

‘Een minuut?’ zei hij, ‘ik heb een tekst van drie minuten. Dat kan toch wel?’

‘Nee,’ zei Monica, ‘we maken een cd. Daar kan maar zestig minuten op. Jij bent één van de zestig.’

Even dacht Hans erover om weg te vluchten. Een minuut vol hakkelen leek hem niks en niemand zou hem missen op de cd. Alhoewel, Rinus zou het natuurlijk wél merken, die miste nooit een detail.

‘Wat gebeurt er met die cd?’ vroeg hij.

‘Nou, die wordt plechtig aan Rinus uitgereikt. Een paar opnames laten we tijdens het feest zien, de rest bekijkt hij thuis.’

Hans was gerustgesteld. Nu hij geen uitgever meer was en dus van geen belang, zou hij niet op het feest vertoond worden. Kees natuurlijk wel, en opperbaas Pieter met een glad verhaal. En Lize zou zich naar voren wurmen. Hij zat gebeiteld.

In de wachtkamer nam hij snel zijn tekstje door, schrapte hier en daar, maar was op geen stukken na op de 150 woorden uitgekomen toen Hugo binnenkwam.

‘Jij moet,’ zei hij.

‘Ging het een beetje?’ vroeg Hans.

‘Ach, wat zal ik zeggen,’ zei Hugo, ‘het ene woord haalt het andere.’

Hij liep weg en Hans keek hem na. Behalve de column die hij wekelijks voor Vrij Nederland schreef kon je Brandt Corstius onder diverse schuilnamen in andere bladen aantreffen en op vrijdagmiddag bij het radioprogramma *Welingelichte Kringen* improviseerde hij ook moeiteloos een column van een paar minuten, met een lichte stotter die hij inzette als hij even moest nadenken over de rest van de zin.

‘Kom je?’ vroeg Monica. Met tegenzin stond hij op en liep de zaal in waar de opnamen plaatsvonden. Frans Weisz was een kleine man met een afwachtend, slim gezicht. Vanachter zijn brillenglazen schatte hij Hans in en stak een hand uit. Hans keek neer op zijn kalende schedel, die het licht van de studiolampen weerkaatste.

‘Ik heb maar een minuut, hoor ik,’ zei Hans. ‘Jammer dat ik dat niet eerder wist. Nu moet ik improviseren.’

‘Dat is ook veel beter,’ zei Weisz. ‘Ga maar daar zitten en steek gewoon je verhaal af. Als het niet goed is doen we het over.’

Er stond een barkruk klaar en toen Hans erop zat hoorde hij Weisz iets roepen en stak van wal. Wat hij zei kon hij zich later niet meer herinneren, behalve dat het grotendeels was gegaan over bekertjes die niet in houders pasten en dat hij het briefje had opgehouden waarop Rinus’ klacht stond.

‘Kan het over?’ vroeg hij benauwd toen Weisz ‘stop’ had geroepen.

‘Welnee, het is prima zo. In één keer,’ zei de filmer en kwam dichterbij. ‘Is dat echt een briefje van Rinus?’ vroeg hij en stak zijn hand uit.

Hans gaf het hem, een computerprint met een paar klaagregels en Rinus’ RF-paraaf.

Hoofdschuddend gaf Weisz het hem terug. ‘Die Rinus,’ zei hij.

‘Einde van een tijdperk’ kopte de personeelskrant in november 1996 toen Rinus vijftenzestig werd en met pensioen moest. En dat was het ook.

hoofdstuk 23

Nieuw bewind

Lize was in persoonlijk gebruik best een aardig mens, had Hans inmiddels tijdens diverse borrels en stafvergaderingen ontdekt. Maar in functie was zij anders, het leek alsof zij zich dan in een door marketingcursussen gevormd keurslijf stak. In elke tekst, gesproken of geschreven, kwam het woord ‘strategisch’ diverse malen voor, en het ‘zich voorbereiden op de toekomst’ stond in elke derde zin. ‘Aansturen’ was ook een geliefde bezigheid. Over het heden werd weinig gerept, al was wel duidelijk dat naar Lizes opvatting alle functionarissen op hun prestaties afgerekend moesten worden. Aan het begin van het jaar sprak je doelstellingen met elkaar af, en aan het eind van het jaar volgde de beoordeling van het resultaat. De uitgever zelf was hierbij een uitzondering, maakte zij van meet af aan duidelijk. Lize kon haar verantwoordelijkheid pas nemen als aan alle voorwaarden daartoe waren voldaan. En zover was het nog lang niet.

Er volgden grootscheepse verhuizingen want Lize had al vrij snel een mooie kamer op de begane grond betrokken en wilde al haar afdelingen om zich heen hebben. Dat betekende verbouwingen en opknapbeurten, ook voor het nieuwe personeel dat zij aantrok. Hans’ suggestie dat je als uitgever de lezerswerving direct onder je hoede moet hebben was Lize slecht bevallen. Er was een nieuw Hoofd Lezerswerving aangetrokken, en een secretaresse. Ook op andere plekken nam de bezetting snel toe. In het begin had Hans het gevoel dat hij spijkers op laag water zocht, maar geleidelijk aan besepte hij: hier is een ommezwaai aan de hand. Het is niet meer zo dat de directie het bedrijf dient, welnee, het bedrijf heeft een Leider aangetrokken en moet zich aan haar wensen aanpassen. En de Leider neemt haar verantwoordelijkheid pas als alles precies zo georganiseerd is als zij wil. En dat was een nogal dure organisatie, kon hij in de administratieve overzichten zien.

Misschien is het wel goed, dacht hij in het begin, misschien was zijn eigen opvatting van de uitgeversrol te bescheiden geweest. Maar toen Cisca een

keer belde, merkte hij dat er fundamenteel iets veranderd was in de nieuwe situatie.

‘Ja, Lize is met vakantie...’ zei Cisca, ‘en ik zit met een probleem. We hebben voor het volgende nummer volgens Sikke 30 advertentiepagina’s en dat betekent volgens jouw staffel dat we mogen uitbreiden met 8 pagina’s. Daar waren we dus nijver mee bezig. Maar Carl Coen, de productieman, durft dat niet aan. Lize heeft hem de vreze Gods ingeblazen: wee je gebeente als je uitbreidt zonder mijn toestemming. Kan jij er iets over zeggen?’

Hans keek de staffel na. ‘Ja, je mag meer pagina’s maken. Maar je hebt toch je eigen reservepotje ook?’

‘Nee, dat is geschrap. Lize houdt niet van reservepotjes.’

‘Maar het zit in de begroting! Die heb ik nog gemaakt, vorig jaar!’

‘Zij zegt van niet.’

‘Ik bel Carl wel even.’

‘Jij durft!’

Het aantal redactionele pagina’s bij Opzij hing af van het aantal advertenties dat geboekt was, hoe meer advertenties hoe meer redactionele ruimte. Dat lag vast in de staffel. Al in zijn eerste jaar als uitgever merkte Hans dat er maandelijks een moment was waarop Cisca wilde weten hoeveel pagina’s ze mocht gebruiken, terwijl er nog steeds advertenties geboekt konden worden. Schattenderwijs werd dan een beslissing genomen, maar soms moest de redactie op het laatste moment toch weer pagina’s prijsgeven, als er onverwacht advertenties binnenkwamen. Hans ving dat op door Cisca in de begroting een eigen reservepotje te geven van 50 pagina’s per jaar. Zij kon dat op deze momenten gebruiken als de redactie die extra ruimte toch wilde hebben. Die oplossing werkte uitstekend en had hij ook met enige trots aan Lize uitgelegd. Wat bezielde haar om zo’n goed idee om zeep te helpen? Hij belde Carl Coen en nam de verantwoordelijkheid op zich voor de uitbreiding van Opzij.

‘Als Lize het er niet mee eens is, kan ze het van mijn salaris aftrekken,’ zei hij en Carl lachte.

‘Ik zal het haar doorgeven,’ zei hij.

Hans schreef een notitietje voor Lize over zijn ingreep en pleitte nog eens voor Cisca’s reservepotje. Er kwam geen antwoord. ‘Ze was er behoorlijk ontstemd over,’ zei Cisca later, ‘je had je er niet mee mogen bemoeien.’

Zijn ongerustheid over de snelle toename van de personeelsbezetting werd in de loop van de tijd steeds groter. De opinie-cultuurbladen-poot was rendabel

toen hij stopte, maar die winst kon snel verdwijnen als er te veel personeel werd aangetrokken. Zelf had hij de neiging alle extra kosten te vertalen in aantallen abonnementen van Vrij Nederland. Een secretaresse kostte al gauw zo'n 40 000 gulden. Om dat terug te verdienen moest je vierhonderd abonnees van Vrij Nederland extra werven. Dan maar géén secretaresse, was Hans' conclusie. Zo dacht Lize kennelijk niet. Hij hoopte dat ze de gevolgen van personeelsuitbreidingen in de cijfers zou zien, en dan voorzichtiger worden.

Maar de volgende stap van het directietrio Kees-Lize-Ton was het stroomlijnen van de maandelijkse kosten- en opbrengstenoverzichten. In Theo Bouwmans tijd konden die boekhoudoverzichten niet gedetailleerd genoeg zijn, want Theo wilde niet alleen kunnen zien of er iets misging, maar ook wáár. En Hans, een aartsrekenaar, vond dat prachtig. Kees stond er neutraal tegenover. Bij zijn optimistische begrotingen viel de werkelijkheid altijd wel wat tegen en hij nam dat voor lief zonder veel behoefte de oorzaak op te sporen. 'Ik richt me op de toekomst,' zei hij dan trots.

Hij en Lize vonden elkaar nu in behoefte aan beknopte informatie. Hans meende dat ze daarmee het kind met het waswater weggooiden. Je kon in de nieuwe overzichten nog wel zien dat de omzet tegenviel of dat de kosten te hoog waren, of beide, maar niet meer welke omzet tekortschoot (abonnementen of losse verkoop of advertentieomzet) en welke kosten te hoog uitpakten.

'Je hoort het alarm afgaan, maar je weet niet of er brand is of een overstroming,' zei Hans tegen zijn buurman op de Raamgracht, automatiseerder Johan Nieuwenhuizen.

Samen zaten ze in de werkgroep Database-marketing, waarvan Hans tot voorzitter was gebombardeerd door Kees. Database-marketing betekende dat je de computergegevens die je in bezit had van je klanten gebruikte om hen méér zaken te verkopen. Het was een van Hans' hobby's: hoe kan je je abonnementenbestand zo goed mogelijk benutten.

De 'familiemailing' behoorde tot zijn laatste initiatieven als uitgever. Het kwam neer op de gedachte dat je moest proberen zoveel mogelijk andere Weekbladpers-bladen te slijten aan degenen die zich op een van de bladen geabonneerd hadden. Voetbal International-lezers een abonnement op Vrij Nederland aanpraten zou vermoedelijk onbegonnen werk zijn, maar VN, Opzij, onze Wereld en Psychologie Magazine waren wél te combineren en alle Amsterdammers in het adressenbestand konden benaderd worden voor

Ons Amsterdam. En VI-lezers een abonnement op Sport International aanbieden lag voor de hand. Het idee was dat de lezers méér korting kregen naarmate ze op meer Weekbladpersbladen geabonneerd waren en die bladen moesten hen dan ook als een soort familie van tijdschriften aangeboden worden.

Het probleem was alleen dat Abos, het oude abonnementensysteem, dat nog niet aankon.

‘Er moet, zeg maar, een heel nieuw systeem naast komen,’ zei Johan Nieuwenhuizen.

Hij was wat in voetbalkringen ‘geblokt’ zou heten, een stevige middelgrote veertiger met een open gezicht. Zijn licht krullende roodblonde haar werd elk jaar wat dunner, en omdat zijn wenkbrauwen ongeveer dezelfde kleur hadden als zijn rossige huid, leken zijn blauwe ogen bloot in zijn hoofd te staan, alert en trouwhartig.

‘Een aparte database,’ begreep Hans en raakte al snel enthousiast, ‘met per abonnement een kosten- en opbrengstgeschiedenis. Wat heeft-ie gekost aan werving en premie-artikel. Hoeveel abonnementsgeld heeft hij opgeleverd. Hebben we ook andere bladen aan hem kunnen verkopen? Of LS-spullen? Dan kan je per abonnement zien of hij rendabel is of nog niet. Fantastisch. Kan je in zo’n systeem ook de LS-aankopen per abonnee verwerken?’

‘In principe moet, zeg maar, alles erin verwerkt kunnen worden. Opbrengsten van LS. Kosten van aanmaningen. Een tweede abonnement op een ander blad. Zeg maar.’

Hans was eraan gewend geraakt dat Johan niet zonder het stopwoord kon. Ondanks zijn rustige uiterlijk zat er spanning op hem als hij praatte, en er waren kleine restanten van stotter te horen. ‘Zeg maar’ was een rustpunt. ‘Maar denk je dat het lukt?’ vroeg Hans. Er werd een softwarepakket getest dat volgens een van de zojuist opgestane database-goeroes ideaal zou zijn voor tijdschriftenmakers. DATASTROOM heette het. Paul Postema beval het aan. Postema was de direct-marketing-goeroe die ze als adviseur hadden binnengehaald.

‘Ik weet het niet,’ zei Johan twijfelend, ‘Abos is moeilijk te combineren met andere systemen en dat database-softwarepakket dat we bekijken is nog weinig stabiel, zeg maar. Arie Luiken denkt dat het een fluitje van een cent is, maar ik vrees dat we er nog lang niet zijn.’

Hans knikte. Even eerder die week was Kees van Nijnatten bij hem langsgesproken om verontschuldigend lacherig te melden: ‘Ik hoor van Lize

dat Arie niet tevreden is over de voortgang van dat database-weet-ik-veel.’
‘Het gaat hem te langzaam?’ vroeg Hans.

‘Ik geloof het wel,’ zei Kees voorzichtig.

Arie Luiken was het door Lize aangetrokken nieuwe hoofd lezerswerving. Een dunne zelfverzekerde gebilde dertiger die enkele jaren als marktonderzoeker bij het NIPO had gewerkt en daarna bij de Consumentenbond de ledenwerving had gedaan, merendeels via mailings. Hij was een expert in het analyseren en benutten van adressenbestanden en hij had direct voor Vrij Nederland een aantal succesvolle mailings gedaan, las Hans in de personeelskrant. De abonnementenstand was al met enkele duizenden gestegen. Dat verbaasde hem, want in zijn laatste jaar had hij met bladpromotor Egbert van Stekelenburg alles uit de kast gehaald om de abonnementenstand van het blad omhoog te brengen, en het enige wat lukte was het op grote schaal verkopen van zeer voordelige proefabonnementen. Na afloop verlengde maar een klein percentage het abonnement en uit enquêtes bleek dat voornamelijk losse kopers in gingen op het aanbod: 7 weken voor 10 gulden VN in huis krijgen was aantrekkelijk. Zelfs al kocht je maar één keer per maand het blad los, dan was je nog goedkoper uit. Zuchtend gingen Egbert en Hans met de acties door omdat het in elk geval de betaalde oplage omhoog krikte: loskopers die maar één nummer per maand kochten telden als abonnee vier keer zo zwaar mee! En Hans wilde onder geen enkele voorwaarde de oplage laten zakken.

En nu slaagde Arie erin om toch goede abonnementen binnen te halen!
Knappe kerel.

Met enig ontzag had hij Arie bij de databasewerkgroep binnengehaald en verbaasde zich erover dat hij hem een onuitstaanbare kwast vond. Waarom had hij zo’n jaloerse reactie? De man was een kei in zijn vak. Maar toen hij Egbert op straat tegenkwam en hem complimenteerde, lachte deze.

‘Het zijn gewoon proefabonnementen,’ zei Egbert. ‘Ik zeg nog tegen Arie, laat ze nou niet boeken als echte abonnementen, want dat zijn ze niet. Maar dat vond hij onzin. Ze lopen door tenzij de proefabonnee tijdig opzegt, dus dan zijn het echte abonnementen. Zegt hij.’

‘O, zit dat zó,’ zei Hans, ‘wat zonde. Nu zijn ook de levensduuroverzichten niet meer bruikbaar, verdomme.’

In de levensduuroverzichten werden proefabonnementen altijd apart gehouden, zodat je kon zien of het verloop bij de echte abonnementen steeg of daalde. Voegde je beide soorten abonnementen bij elkaar dan vervalste dat

de gegevens. Als Arie zelfs zoiets elementairs niet uit zichzelf snapte, was er iets mis met zijn inzicht. En nu wilde hij het databasemarketing-gebeuren overnemen.

‘Ik zal bij Johan en Carl informeren of we er een schepje bovenop kunnen gooien,’ zei Hans en Kees knikte, niet helemaal tevreden.

‘Heb je het gehoord?’ zei Hans even later binnenstappend bij buurman Johan Nieuwenhuizen, ‘Arie vindt dat het te langzaam gaat.’

Aan Johans bureau stond Carl Leistra, het hoofd automatisering en uit dien hoofde ook lid van de werkgroep.

‘Ik heb het er net met Johan over dat DATASTROOM van geen kant doet wat het belooft,’ zei Carl, ‘dat heeft niks met Abos te maken. Het is gewoon geen goed systeem.’

‘Hmm, zal ik mijn voorzitterschap dan maar aan Arie overdragen?’ vroeg Hans, ‘kan hij kijken wat er nog te redden valt.’ Ze keken elkaar aan, half glimlachend.

‘Dat zou ik maar doen,’ knikte Carl. Hans mailde Kees het aanbod en kreeg een dankbaar mailtje terug. Kees was slecht opgewassen tegen Lizes drammerigheid, had Corry Smits, zijn ervaren directiesecretaresse Hans wel eens met een zucht verteld.

Hans besloot zich maar meteen helemaal uit de databasewerkgroep terug te trekken en meldde dat aan Arie: ‘Jij hebt alle kennis die ik zou kunnen inbrengen en méér dan dat. Dus heeft mijn aanwezigheid ook weinig zin.’ Iemand anders er inluizen was niet zijn normale stijl van werken, maar er was iets veranderd in het bedrijf en hij deed het nu zonder gewetensbezwaar. En met enig genoegen hoorde hij een maand later dat de werkgroep was opgeheven. Arie Luiken had grote haast gemaakt en was met een klap gestruikeld over het niet werkende systeem. ‘Ach, het is ook niet belangrijk,’ had hij gezegd voordat hij de werkgroep ophief.

Rond die tijd werd ook op een ander vlak het digitale tijdperk verlaten. Hugo Anderman, de digitale verkenner van de Weekbladpers, had van Kees en Lize de opdracht gekregen na te gaan of er op korte termijn iets te verdienen viel aan een internetproject. Nou, dat zat er niet in, schreef Hugo al na enkele weken in een degelijk rapport. Internet was een medium waarop men gratis informatie verwachtte. Je zou er een archief van oude stukken op kunnen zetten en hij was daarover ook in gesprek geweest met een werkgroep uit de krantensector. Maar de auteursrechtelijke problemen waren groot, voor elk artikel dat door een freelancer geschreven was, zou toestemming gevraagd

moeten worden. Geen beginnen aan.

‘Dat vind ik nou dapper,’ zei Kees tegen Hans tijdens een van de weinige keren dat hij hem opzocht in zijn hokje op de begane grond. ‘Hugo maakt zijn eigen functie overbodig.’

‘Ja,’ zei Hans, twijfelend. ‘Maar misschien is het niet verstandig om te verwachten dat zoiets vanaf day one zichzelf bedruipt. Zo mis je misschien de boot.’

‘Ach,’ zei Kees, ‘laten anderen de kastanjes maar uit het vuur halen. We kunnen er altijd nog in springen als we zien dat iets succesvol is.’

‘Maar wat moet je nou met Hugo?’

‘O, die vindt wel een plek in de Groep,’ zei Kees zorgeloos.

Ook op andere terreinen werden voortvarende besluiten genomen. Onlangs had Lize Alink een analyse van de situatie van onze Wereld rondgestuurd naar de staf, waarin zij duidelijk maakte dat het blad naar haar idee geen toekomst had en afgestoten moest worden. Het stuk was geschreven door Maya Elfering en droeg alle sporen van een vooropgezette redenering.

Verschillende opties waren voor het blad uitgewerkt. Een bezuiniging op de redactiekosten, een extra wervingsinspanning, een subsidie vanuit de NOVIB.

Géén van deze drie mogelijkheden bracht het te verwachten resultaat op de vijf ton per jaar die Lize eruit wilde hebben. Nu bracht het blad royaal twee ton per jaar op, en als je daar de kosten van aftrok die de Weekbladpers maakte, was het kostendekkend. Niet ideaal, vond Hans, maar toch, het blad leverde een bijdrage en als je het de deur uit stuurde was je dus slechter af. Hij schreef er een scherp commentaar over voor het directieberaad.

‘Ik had van de nieuwe uitgever méér verwacht dan een zo snelle conclusie dat onze Wereld maar afgestoten moet worden. Er zijn drie opties uitgerekend die stuk voor stuk niet opleveren wat als minimale doelstelling is geformuleerd. Maar waarom is niet uitgerekend wat het resultaat is als je ze alle drie uitvoert? Dat is toch een voor de hand liggende exercitie?’

Hij rekende voor dat het afstoten van onze Wereld de Weekbladpers armer zou maken en besloot met de hoop uit te spreken dat het voornemen heroverwogen werd.

Hij stuurde het stuk naar de directievergadering en kreeg er geen antwoord op. Enkele maanden later besloot de directie met goedkeuring van de OR om het contract met NOVIB over onze Wereld op te zeggen.

‘Kan jij daar niet nog iets aan doen?’ vroeg redacteur Willy van Rooijen aan

Hans toen ze elkaar tegenkwamen.

‘Nee,’ zei hij treurig, ‘de combinatie van domheid en arrogantie die het nu voor het zeggen heeft is dodelijk.’

Het was eruit voordat hij het wist en toen hij het gezegd had, wist hij dat het waar was. Haar onervarenheid, in combinatie met haar geloof in eigen kunnen, maakte Lize tot een wandelende tijdbom.

En hij had haar zo graag alles overgedragen wat hij wist. ‘Als je de leiding over een bedrijf krijgt loont het de moeite om er eens goed naar te kijken voordat je dingen anders gaat doen,’ had hij haar willen zeggen. ‘Dan merk je dat een bedrijf een levend organisme is dat uit zichzelf een groot aantal problemen oplost. Ook al ziet die oplossing er soms wat vreemd en geïmproviseerd uit, het kan een stap zijn in de evolutie.’

Hij had haar willen vertellen over Rinus’ gouden uitspraak dat ergens in het bedrijf iemand zit die elke week of maand iets kleins doet dat essentieel is voor het bedrijf, en als hij met vakantie is of ziek en vergeet het over te dragen, dat er dan iets rampzaligs gebeurt.

Hij had haar willen attenderen op de kennisjuwelen die verscholen zaten in de maandoverzichten die zij en Kees onlangs hadden afgeschaft.

En willen vertellen over de prachtige mogelijkheden van LAB051, dat overzicht van de levensduur van abonnementen, waarmee je – als je wist hoe – uit kon rekenen hoeveel abonnees er volgend jaar zouden vertrekken.

En over zijn ervaringen met de prijzen van maandbladen, waarvan het abonnement vaak goedkoop werd gevonden en een los nummer duur, terwijl het feitelijk dezelfde prijs was. ‘Dat komt omdat men denkt: 60 gulden voor een héél jaar Opzij, dat is niet duur,’ had Hans haar willen vertellen, ‘maar 5 gulden voor een blad van pakweg 70 pagina’s, dat vinden ze ineens veel geld. Terwijl het eigenlijk hetzelfde bedrag is.’ Het was een lastig fenomeen, want terwijl de abonnementsprijs in zo’n geval best nog wat omhoog kon, werd dat tegengehouden door de vergelijkbare lossennummerprijs die men al aan de hoge kant vond.

Hij had ook in de loop van de tijd ontdekt dat loskopers desgevraagd meestal niet wisten wat het blad kostte dat zij geregeld in de winkel kochten. Ze gaven een getal op dat veel lager was en vermoedelijk dateerde uit de tijd dat zij het blad begonnen te kopen. ‘Daarom schrikken mensen altijd als ze merken wat het blad nu kost.’

Allemaal zaken die hij wist en zo graag had doorgegeven. Maar het zat er niet meer in en nu moest hij erbij zitten terwijl Lize de cultuur-opiniepot naar

God hielp.

Niemand scheen te beseffen hoe moeilijk dat voor hem was. Een paar brieven naar Kees over wat hij waarnam aan domheid en ondoordachte voortvarendheid bleven onbeantwoord. Kees was geen schrijver en hun contact bleef meestal beperkt tot de maandelijkse vergadering die de algemeen directeur had met zijn Nieuwe Bladenman. Kees zat dan achter zijn forse bureau en nodigde Hans uit om voor hem plaats te nemen. Hij scheen te denken dat dat informeler was dan samen aan de kleine vergadertafel gaan zitten, maar Hans vond het niet prettig. Nu kreeg je als bezoeker het gevoel op audiëntie te zijn en Kees had zijn bureaustoel ook hoger staan dan de bezoekersstoel aan de andere kant van zijn bureau. Kees kennend was dat zeker geen opzet, hij had gewoon geen radar voor dat soort zaken. Net zo min als hij kon aanvoelen dat het continu zachtjes rinkelen van zijn telefoon de bezoekers op de zenuwen zou werken. Kees had als standpunt: als het belangrijk is bellen ze nog wel een keer, en nam de hoorn alleen op als het hem uitkwam. Het geluid had hij op de allerlaagste stand staan en zelf hoorde hij het zachte gerinkel vermoedelijk nauwelijks meer.

‘Opgestaan is plaats vergaan,’ zei hij toen Hans het heikele onderwerp van zijn opvolgster een keer ter sprake bracht. ‘Lize heeft van meet af aan laten weten dat ze alles op haar eigen manier wilde doen. En daar moet ik haar in steunen.’

‘Had me dan even gewaarschuwd,’ zei Hans, ‘dan had ik me anders kunnen instellen.’

‘Maar het is toch normaal dat als je een functie verlaat, dat je je er dan niet meer mee bemoeit?’ zei Kees, oprecht verbaasd. ‘Ik ben ook opgestapt als sportuitgever. Mij hoor je niet klagen over wat Ton doet of niet doet.’

‘Ho ho,’ zei Hans, ‘je bent de baas van Ton. Hij rapporteert aan jou. Dat is totaal iets anders dan de situatie waar ik in zit.’

Nu raakte Kees geïnteresseerd. Zo had hij er nog niet tegenaan gekeken.

‘Demotie is iets nieuws,’ vervolgde Hans, ‘men wil dat oudjes een stapje terug of opzij doen om de jongeren een kans te geven. Mij kwam dat goed uit, daarom heb ik het gedaan. Maar het was niet de bedoeling dat ik lucht zou zijn voor mijn opvolger. Ik ben niet vertrokken, ik zit er godverdomme nog steeds bij en liet een bedrijf achter dat goed liep. Het was helemaal niet nodig om te doen wat zij nu doet: alles afbreken en van de grond af opbouwen. Je ziet de cijfers achteruit hobbelen. En waarom de nieuwe chefs allemaal een assistente nodig hebben, geen idee. Ik redeneerde altijd: 40 000

gulden, dat betekent 400 Vrij Nederlands per week extra verkopen. Levert die functie dat op? Zo nee, niet doen. Lize denkt geen seconde na over dat soort zaken, die heeft een ideale organisatie in haar hoofd en probeert die te bereiken. En dan pas gaat ze kijken of de kosten en de opbrengsten in verhouding staan.'

'Zo'n vaart loopt het niet, denk ik,' zei Kees, 'maar ik zal het in de gaten houden. Zo heb ik er toevallig vandaag ook voor kunnen zorgen dat Maja benoemd is tot hoofdredacteur van Psychologie.'

'O?' ontviel Hans verbaasd.

Enige tijd geleden, tijdens een voortgangvergadering over J/M, had Rita Kohnstamm hem na afloop verteld dat ze bij het blad vertrok.

'En het loopt net zo lekker!' zei Hans. Psychologie stond inmiddels op een oplage van royaal 25 000, een verdubbeling sinds de overname en nog steeds stijgend.

'Daar denken sommigen anders over,' zei Rita en keek Lize na die zwijgend de bijeenkomst had bijgewoond en nu wegliep. Hans had eerder gehoord dat een van Lizes vele opvattingen was dat hoofdredacteurs van haar bladen in vaste dienst moesten zijn en fulltime werken. Rita werkte parttime en was uit principe freelancer. Ze piekerde er niet over om fulltime bij de Weekbladpers in dienst te komen. 'Doodzonde,' zei Hans oprecht. Hij zou er zelf geen seconde over gedacht hebben om een goede en ervaren hoofdredacteur in zo'n situatie te brengen, waarbij alleen vertrek mogelijk was. En het was nog duurder ook, een fulltime hoofdredacteur. Maar dat deerde Lize kennelijk niet. Er ontstond een discussie over Rita's opvolging. 'Lize heeft laten weten dat ze iemand wil die géén psycholoog is maar een bladenmaker,' vertelde Maja aan Hans, 'maar de redactie vindt dat het echt een psycholoog moet zijn. En Rita opperde dat ik me dan maar kandidaat moet stellen. Wat vind jij?'

Hans kende Maja als iemand die zichzelf niet graag op de voorgrond plaatste, maar intussen precies wist wat zij met het blad zou willen. Ze werkte er al vanaf de start en was door alle wateren gewassen.

'Als je het zelf ook graag wilt, moet je dat zeker doen,' antwoordde hij, 'het enige wat jou tegenhoudt is je Indische natuur.' Zelf in Nederlands-Indië opgegroeid wist hij dat assertiviteit niet in de Indische cultuur zat, integendeel, voorkomendheid stond voorop. Opgevoed in die cultuur, zou het bij Maja nooit opgekomen zijn om zichzelf kandidaat te stellen. Pas nu Rita het haar gevraagd had, kon ze voor zichzelf toegeven dat ze die rol ambieerde

en aankon. ‘Alleen Ronald liet weten er moeite mee te hebben onder mij te werken,’ vervolgde ze.

‘Dat is toch die kalende jongen, die eruitziet als een aardappelboer?’

Maja knikte.

Ronald van Gelder was de eeuwige dissonant in de redactie, wist Hans inmiddels uit haar verhalen. Voortdurend op zoek naar zijn eigen voordeel, die hij dan desnoods met achterbakse middelen probeerde te halen. Een gevaarlijk soort tegenstander.

‘Hij weet dat hij de steun van jou en de anderen niet krijgt,’ zei Hans, ‘en jij hebt hem nodig voor een unanieme voordracht aan de uitgever. Misschien krijg je zijn stem als je belooft dat je hem bij jouw benoeming zult voordragen als je plaatsvervanger.’

Maja keek ervan op.

‘Denk je dat dat werkt?’ vroeg ze, weinig gewend aan zo’n machiavellistische benadering.

‘Als hij is zoals je hem altijd beschrijft, zal hij beseffen dat dat het maximum is wat hij eruit kan halen,’ zei Hans, ‘en dan gaat hij wel door de bocht. Je moet hem ook niet beloven dat hij het wordt, alleen dat je hem zal voordragen. En dan kunnen er later altijd redenen zijn waarom het niet kan doorgaan.’

Maja keek hem verbaasd en met lichte tegenzin aan.

‘Ik wist niet dat jij zo pienter boesoek was,’ zei ze, ‘zo bedorven.’

‘Ik doe het zelf weinig,’ zei Hans, ‘mij te ingewikkeld. Maar ik zie het voortdurend om me heen gebeuren. Dus weet ik er alles van. Het is typisch Hollands.’

‘Ik ga het proberen,’ zei Maja na enig nadenken. Ze maakte voortvarend de deal met Ronald en stelde zich kandidaat, met de unanieme steun van de andere twee redacteuren. Maar de benoeming liet al wekenlang op zich wachten. En nu liet Kees weten dat hij het geregeld had.

‘Ik zie Connie en Lize al een paar weken geregeld bij elkaar zitten om plannen te maken over hoe ze kunnen voorkomen dat Maja hoofdredacteur wordt,’ zei Kees met een hoofdknik naar de kamer van Connie Boekweit.

‘Het is dik aan tussen die twee. Maar ik zeg tegen ze: “Maja is de eindredacteur, ze is psychologe, ze werkt er al vijftien jaar, de hele redactie staat achter haar en er is een redactiestatuut dat aangeeft dat je geen hoofdredacteur kan benoemen zonder fiat van de redactie. Dat is een *slam dunk*. Accepteer dat nou.” Dus nu krijgt Maja binnenkort de

aanstellingsbrief.’

‘O, namens haar veel dank dan,’ zei Hans verbouwereerd.

‘Graag gedaan,’ zei Kees grijnzend en stond op, daarmee aangevend dat het gesprek ten einde was.

Op weg naar buiten besepte Hans dat hij met een kluitje in het riet was gestuurd. Maar hij begreep Kees wel, die kon in zijn rol niets anders doen dan Lize steunen. Met een doodenkele uitzondering, zoals nu bij de benoeming van Maja.

hoofdstuk 24

De voortgang der dingen

Gelukkig kon hij zich concentreren op het ‘Ouders van later’-blad, en dat project leek een goede toekomst tegemoet te gaan. Na het eerste proefnummer van Groot dat VNU onverwacht op de markt had gebracht, was geen tweede nummer gevolgd. Vermoedelijk betekende dit dat het project was afgeblazen, wegens gebrek aan positieve reacties. Maar als Theo Bouwman er lucht van zou krijgen dat de Weekbladpers met een soortgelijk blad bezig was, zou hij in zijn nieuwe baan als baas van de VNU-publieksbladen alles op alles zetten om hen dwars te zitten. Theo kon geen enkele wedloop weerstaan, zo zat hij nu eenmaal in elkaar. Daarom had Hans iedereen op het hart gebonden de voortgang van het blad geheim te houden. Diny en Margot hadden de teksten voor een nulnummer bij elkaar gebedeld bij deze en gene journalist, onder het motto dat Vrij Nederland bezig was met een special over kinderopvoeding. Charlotte Fisch, vormgeefster van VN en hartsvriendin van Diny, ontwierp de vormgeving en het aldus ontstane nulnummer werd bij 16 moeders uitgezet, zowel in Zwolle als in Amstelveen. Met elk van die moeders had Dé Reijne een met videocamera opgenomen gesprek gehad. Diny en Hans hadden alle gesprekken bijgewoond, om met hem te kunnen overleggen over aanvullende vragen per respondent. De andere leden van de werkgroep hadden een kopie van de videoband gekregen.

‘Heeft iedereen de banden kunnen bekijken?’ vroeg Hans. Ze knikten. ‘Niet helemaal,’ zei Lize, ‘zestien uur video kijken is te veel voor een uitgever. Druk, druk, druk. Maar ik heb genoeg gezien voor een indruk.’ ‘Dat moet volstaan,’ zei Hans, ‘want ik kan niet anders zeggen dan dat de reacties van alle zestien ondervraagden verbluffend positief zijn.’ Hij zag met tevredenheid dat Lize knikte.

‘Laten we beginnen met de naam. J/M. Had Lize die niet bedacht? Dat was dan een schot in de roos, want iedereen begreep het meteen. Op een paar

vrouwen na die het eerst als jim lazen. Jim dus. Maar toen we de slash wat langer maakten was dat opgelost. Ik zal de naam deponeren bij Markgraaf, het merkenbureau. J&M zou problemen opleveren, zeiden ze, maar J slash M is geen probleem. Dus dáár zijn we uit. We hebben een naam!’

Er was lang gesteggeld over de titel van het blad, totdat geleidelijk een meerderheid J&M wel een goede oplossing vond. Niemand wist meer wie het eerst met deze naam op de proppen was gekomen, maar het leek Hans handig om die eer naar Lize toe te schuiven. De finale doorbraak was gekomen toen vormgeefster Charlotte het &-teken verving door een schuine streep. De associatie met M/V werd daardoor glashelder.

‘De vormgeving is ook prima,’ zei Rita Kohnstamm, ‘als ik zo de reacties van de moeders zie.’

‘Ja,’ zei Diny trots, ‘je hoort vaak zeggen: het is alsof dit blad al een hele tijd bestaat. Zo vanzelfsprekend ziet het eruit.’

‘Complimenten voor Charlotte,’ zei Hans concluderend, ‘deze basislay-out blijven we houden.’

‘Ik ben al bezig met Joop of ik Charlotte niet maandelijks een paar dagen kan lenen,’ zei Diny, ‘en dat gaat wel lukken, denk ik. En anders is ze in elk geval de art director die de vormgeving op afstand blijft volgen.’

‘Dan de inhoud,’ zei Hans.

‘Ook daar waren ze heel lovend over,’ zei Diny met een verontschuldigende glimlach, alsof ze duidelijk wilde maken dat ze het ook niet kon helpen dat er alleen goede berichten over haar blad waren, ‘de problemen die we aansneden herkenden ze, het was leesbaar geschreven, goede afwisseling van leuk en informatief. Kortom, geen klachten.’

Ze liet een voldane zucht horen.

‘Er was ook wel wat kritiek,’ zei marktonderzoeker Tom van Veer gediensig, ‘sommige stukken zijn te lang. En men mist warmte. Het is iets te didactisch en iets te weinig “vrouwen onder elkaar”.’

‘Ja, dat is waar,’ zei Diny, ‘we moeten er rekening mee houden dat de moeders weinig tijd hebben. Het blad ligt op de leestafel en als ze even rust hebben moeten ze er in vijf minuten iets in kunnen lezen.’

‘En dan de prijs,’ zei Hans, ‘we gaan uit van lumbecken, het testnummer was ook gelumbeckt. En dan schat men de prijs op f6.95. Dat is keurig, dat is een mooi bedrag.’

‘Hoe gaan we nu verder?’ vroeg Margot Minjon.

Cisca had laten weten haar het liefst bij Opzij te houden en Margot was daar

zeer door gestreeld: Cisca was tot dan toe niet royaal geweest met complimenten voor haar werk. Zij had laten weten zelf ook liever bij Opzij te willen blijven werken, waardoor Diny automatisch de kandidaat-hoofdredacteur werd. Margot zou door Opzij voor een gedeelte van haar werktijd uitgeleend worden aan J/M, had Hans met Cisca afgesproken. ‘Eerst krijgt de redactie gelegenheid om het nulnummer wat aan te passen. Iets meer warmte en de lange artikelen inkorten. En dan gaan we de definitieve test in,’ zei Hans. Hij had het helemaal in zijn hoofd zitten. Het blad zou uitgezet worden bij vijfhonderd moeders van kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar, bestaande uit vier groepen: hoger en lager opgeleiden, met een oudste kind in die leeftijdsgroep, dan wel een tweede of derde kind in die leeftijd.

‘Over een week of twee het definitieve nulnummer klaar?’ stelde Diny voor. ‘Afgesproken,’ zei Hans en noteerde het.

* * *

‘Die Arie Luiken, wat een pluk is dat,’ zei Maja. ‘Ik vroeg hem of hij het omslag van het jubileumnummer van Psychologie mooi vond en hij zei: “Nee. Jij wel?”’

‘Misschien wist hij niet wie je was,’ opperde Hans. Ze keek hem boos aan. ‘Natuurlijk weet hij wie ik ben. We hebben maandelijks een overlegvergadering.’

‘Ja, dan is het een pluk,’ beaamde Hans, ‘hoe komt-ie zo stom?’

Het was bij de Weekbladpers gewoonte dat de commerciële afdelingen geen mening gaven over de kwaliteit van de bladen waarvoor zij werkten. Zo liet men zien de redactionele onafhankelijkheid te respecteren. Maja’s vraag aan Arie Luiken was dus al buiten de orde, maar zijn antwoord nog meer. Het vijftienjarig bestaan van Psychologie was met een borrel in de binnentuin van Kloof 23 gevierd, en Maja was trots op het jubileumnummer, het eerste dat onder haar hoofdredacteurschap was gemaakt. Arie had op z’n minst kunnen beseffen dat het onaardig was om te zeggen dat hij het omslag niet mooi vond.

Hans zag met enige verbazing hoe Maja uitgegroeid was tot een besluitnemer. Soms belde een medewerker of de vormgever haar na werktijd thuis op en hij luisterde met genoegen naar haar gedecideerde uitspraken.

‘Nee, we hebben afgesproken 2 pagina’s. Doe de afbeelding dan maar wat groter.’ Of: ‘Het spijt me. Ik heb het gelezen maar in deze vorm is het niet bruikbaar. We hebben het een beetje herschreven, om het wat inzichtelijker te maken.’ Ze was ook van plan de naam van het blad te veranderen van Psychologie naar Psychologie Magazine. ‘Dat is meer van deze tijd. ‘De bloei die onder Rita Kohnstamm al was begonnen, zette zich voort en er was geld voor een redactionele uitbreiding. ‘Ik kan onze stagiaire Heleen Peverelli een redactieplaats aanbieden,’ vertelde Maja op een dag, ‘een schat van een meid.’

‘Is dat niet die krullenbol met die “wat zijn wij weer guitig vandaag”- blik?’ vroeg Hans. Naarmate hij ouder werd begonnen jonge vrouwen steeds meer op elkaar te lijken: groot, zelfverzekerd, meestal blond, met door zonnebank en aerobics verfraaide sierlijven. Heleen Peverelli was klein van stuk en had een permanent ondeugende blik, waaraan zij ook te herkennen was.

‘Niet zeuren, jij. Het is een aardige meid, en een prima psychologe.’ Maja was in een goed humeur.

‘En ik wil Ad Bergsma aantrekken,’ vervolgde ze, ‘hij heeft het zelf al een paar keer aangekaart, maar tot nu toe kon het financieel niet.’

‘Is dat niet een vreselijke lastpak,’ vroeg Hans. Hij herinnerde zich dat Ad Bergsma in Maja’s verhalen een van de moeilijkste medewerkers was, altijd klagend over de beloning, altijd boos als er iets in een van zijn artikelen veranderd werd.

‘Ja, hij is lastig. En ik heb al veel te stellen met Ronald van Gelder. Ik heb Ronald wel honderd keer uitgelegd dat hij inderdaad mijn plaatsvervanger is, maar dat dat pas geldt als ik langdurig ziek of met vakantie ben. Toch, elke keer als ik een dag op pad ben, probeert hij achter mijn rug zijn zin door te drukken, onder het motto: “Maja is er niet en er moet nu snel een besluit genomen worden”.’

‘Dan zou ik er nog eens goed over nadenken voordat ik nog zo’n querulant in de redactie opnam,’ raadde Hans haar aan.

‘Ja, maar hij is een van de weinigen die goed over psychologie kan schrijven en als hoofdredacteur moet ik toch wat strubbelingen kunnen hebben?’ zei Maja, en Hans wist dat haar besluit gevallen was. Ad Bergsma woonde in Zeeland en zou voorlopig één keer in de week langskomen voor de redactievergadering en de rest van de tijd thuis werken. Hij verheugde zich er danig op om nu ook echt invloed te hebben op de formule van het blad, liet

hij enthousiast weten. En hij zou direct op zoek gaan naar een nieuwe woning, dicht bij Amsterdam.

‘Hij heeft al een heel plan geschreven over hoe het blad er volgens hem uit moet zien,’ vertelde Maja na enkele weken met schrik. ‘En hij heeft het redactiestatuut opgevraagd om exact te weten wat de bevoegdheid van de redactie is. Ik zag hem en Ronald er samen over gebogen.’

Hans knikte. ‘Kijk maar uit.’

* * *

‘Dus we kunnen publiciteit gaan maken en advertenties werven voor J/M?’ vroeg Sikke Bakker, zijn ronde blijmoedige hoofd vol gretig enthousiasme. Het blad had de test bij vijfhonderd moeders met vlag en wimpel doorstaan en het voorstel om het in het najaar van 1997 uit te brengen was unaniem door de CWV-leden gesteund.

‘Ik aarzel,’ zei Hans. De werkgroep J/M was in volle getale bijeen, alleen Lize had wegens drukke werkzaamheden afgezegd.

‘Hoezo?’ vroeg Sikke.

‘Het blad Groot zit me nog steeds dwars,’ zei Hans. ‘Kijk, je kent Theo Bouwman. Als hij in de gaten krijgt dat wij bezig zijn met een blad voor moeders, dan ziet hij dat als een vijandige daad en komt hij direct met volgende nummers van Groot. Leer mij Theo kennen.’

Om te voorkomen dat VNU lucht zou krijgen van het komende blad waren er bij de nulnummertest expres geen interviews gehouden in Haarlem en Amstelveen, de vestigingsplaatsen van VNU. De namen van de schrijvers van de artikelen waren gefingeerd, alsook het colofon. Het gaf iedereen die deelnam aan het project een prettig gevoel van spanning.

‘Maar wat stel je dan voor?’ vroeg Sikke.

‘Heel laat de lancering bekendmaken. Drie, hooguit vier weken voordat het eerste nummer uitkomt. Dan maar géén betaalde advertenties.’

‘Ik kan wel wat relaties bellen met het aanbod in het eerste nummer gratis mee te lopen,’ zei Sikke, ‘dat kan ik desnoods nog in de laatste week doen. Wat wordt de oplage?’

* * *

‘Ik ben nog nooit zo boos geweest,’ had diezelfde Sikke enkele weken eerder tegen Hans gezegd. ‘Kees vroeg me om bij hem te komen. Hij had een brief gekregen van iemand van het advertentiebedrijf, met de beschuldiging dat het een rotzooi is op mijn afdeling. Iedereen doet maar wat en ik heb geen enkel gezag over ze.’

Zijn hoofd was rood van verontwaardiging.

‘Ik geef toe dat het runnen van een organisatie niet mijn sterkste punt is,’ vervolgde hij, ‘maar zo’n brief is zó achterbaks.’

‘Weet je wie het geschreven heeft?’ vroeg Hans.

‘O ja. Niet officieel, maar op de afdeling is het bekend. De brief is van Sandra Brok oftewel Brilletje van de telefonische verkoop. Ze zit in het CWV-bestuur, vandaar dat het zoveel effect heeft. Een stronteigenwijs type.’ Hans herinnerde zich haar. Een jonge tengere vrouw met een ernstige bril en veel ambitie. Niet in de advertentieverkoop overigens, dat was eigenlijk beneden haar stand. Ze had al aangekondigd een tekstbureautje te willen beginnen en deze brief over het advertentiebedrijf was vermoedelijk haar afscheidsgebaar.

Jaren geleden was Hans degene geweest die Sikke in beeld had gebracht bij de Weekbladpers, eerst als een soort superverkoper, later als nieuwe hoofd van het advertentiebedrijf.

Dat Sikke er niet van hield om zijn mensen strak leiding te geven, wist iedereen die hem kende. Hij was meer een meewerkende voorman, zelf de beste verkoper van het hele stel. Hij had voorgesteld zijn assistent Menno van het Schip te benoemen tot bureaumanager die de planning bijhield en zorgde dat alle belangrijke klanten geregeld bezocht of gebeld werden.

Menno runde al jaren de advertentieorderafdeling en was een pietje precies met jampotdikke brillenglazen en een wantrouwige glimlach. Hij was een fanatiek niet-roker, de enige met een rookverbodvignet op de deur van zijn kamer.

De dames en heren advertentieverkopers wilden niet aan de leiband van zo’n ambtelijk type lopen en de afdeling had de benoeming geblokkeerd. En nu kreeg Sikke op zijn boterham dat een stevige organisatie ontbrak.

‘En wat zegt Kees ervan?’ vroeg Hans, ‘Kees weet toch dat jij Menno voorgesteld hebt? En hij had die benoeming kunnen doordrukken. Maar dat heeft hij niet gedaan.’

‘Nou je kent Kees,’ zei Sikke, ‘hij laat dan dat slimme glimlachje zien. Hij wil trouwens niet zeggen van wie deze brief afkomstig is, al weet hij het wel,

net zoals ik. Hij heeft het in vertrouwen ontvangen en mag de schrijver niet onthullen, zegt hij. Om dezelfde reden kan ik haar er niet op aanspreken. Ik zeg: laat diegene dan voorbeelden noemen van dingen die fout gaan en laten we daarover praten. Maar Kees wil dat niet. Hij gebruikt dit nu als aanleiding om de afdeling te splitsen. Wilde hij altijd al.'

Hans wist het. Voetbal International was een groot blad, maar had weinig advertenties. De opeenvolgende Hoofden Advertentiebedrijf hadden allemaal uitgelegd dat dat kwam omdat het publiek van vi weinig onderscheidend was, het was de grootste gemene deler van het manendom in Nederland. Iedereen hield van voetbal, immers.

'Ja, maar tv-reclame rond een voetbalwedstrijd wil iedereen wel,' zei Kees dan terug. 'Dus waarom niet adverteren in VI?'

'Dat komt omdat tv-reclame veel meer glamour heeft,' zeiden de hoofden dan, 'de adverteerders horen dat terug van klanten, van hun werknemers, van hun bureaus: "ik zag gisteren je spotje in de pauze van Ajax-FC Gent. Mooi hoor!" Adverteren in VI heeft die glamour niet, het is niet eens een glossy!' Kees had daar geen weerwoord op, maar hij bleef het gevoel houden dat een aparte advertentieafdeling voor de sportbladen meer binnen zou halen dan nu het geval was. 'Want weet je hoe het op het ogenblik gaat?' had hij Hans een keer voorgehouden, 'dat kan ik je precies vertellen! Als ze een gesprek hebben met een reclamebureau beginnen ze met VN, want dat verkoopt het lekkerst. En die reclamemensen lezen zelf uiteraard VN, dus je hebt gesprekstof. Daarna volgt Opzij, want het blad groeit en groeit. Pakken ze vervolgens nog even Psychologie mee: nieuw nieuw nieuw. En groeiend! En aan het eind van het gesprek komen Voetbal International en Sport International nog even op tafel. Dat werkt niet. Kijk maar naar Runners World, Koos Verstegen haalt ze met bakken binnen.'

Enige tijd geleden had de Weekbladpers het blad Runners overgenomen, inclusief de bijbehorende advertentieverkoper Verstegen, een broodmagere afgetrainde loper die alle sportbedrijven kende.

'Ja, maar Runners is wel een blad met een heel aparte doelgroep,' zei Hans, 'en aparte adverteerders: trainingsartikelen, schoenen, sportkleding, hartslagmeters. Als VI en SI dat hadden, zouden die bladen ook beter verkopen. Maar om naar sport te kijken heb je hooguit een blikje bier en wat chips nodig. En die worden gekocht door moeder de vrouw. En die leest VI en SI niet.'

Kees wierp hem een blik van berusting toe. Het tegenargument van het

advertentiebedrijf was altijd dat het splitsen van de afdeling in een sportgroep en een cultuurgroep inefficiënt zou blijken te zijn. Want nu konden de zeven buitendienstverkopers de honderden bureaus en adverteerders onder elkaar verdelen. Als er twee separate advertentieafdelingen gemaakt werden moesten al die bureaus en adverteerders tweemaal zo veel bezocht worden, één keer voor de sportbladen en één keer voor de cultuur-opinie-bladen. Verspilde energie! In Hans' uitgeverstijd steunde hij hen daarin en Kees had zich altijd gewonnen moeten geven.

Maar nu, met Lize als partner, kon hij zijn zin krijgen. Want ook zij wilde graag alles rechtstreeks onder controle krijgen, dus ook haar eigen advertentieafdeling.

En in de kortste keren was het gebeurd. De brief van Sandra Brok werd gevolgd door een voortvarend onderzoek naar de voordelen en nadelen van splitsing van de afdeling.

‘Onze primaire doelstelling, namelijk het onderbrengen van de advertentieverkoop bij de verantwoordelijke uitgevers, is volgens dit onderzoek het best gediend met twee separate verkoopafdelingen,’ liet Kees weten in de CWV-ledenvergadering die zou stemmen over het onderwerp. Men knikte. Dat was nogal wieses. Daar was inderdaad geen speld tussen te krijgen.

‘Moet niet de primaire doelstelling zijn dat je zoveel mogelijk advertentieomzet binnenhaalt tegen zo laag mogelijke kosten?’ probeerde Sikke nog.

‘Nee, Sikke,’ zei Kees, ‘het draait bij ons bedrijf niet altijd om geld.’ Het was goedkope retoriek, maar met een groot aantal stemmen schaarden de leden zich achter het directievoorstel. Het advertentiebedrijf werd twee advertentiebedrijfjes.

Hans was niet naar de ledenvergadering gegaan om te voorkomen dat hij Kees voor de voeten zou lopen. Als ouduitgever werd van hem verwacht dat hij ten minste een jaar zijn mond hield als het om beleidsbesluiten ging. Sikke vertelde hem later het resultaat van de stemming.

‘Wat ben jij nou in de nieuwe constructie?’ vroeg Hans hem.

‘Ik ben nu hoofd van de afdeling MEB geworden,’ zei hij met een nog licht ontregelde blik, ‘en Donald Sanderij mag me helpen.’

‘MEB?’ vroeg Hans, ‘waar staat dat voor?’

‘Marktinformatie en Externe Betrekkingen. Samen MEB,’ zei Sikke.

‘Wat gaat MEB doen?’ vroeg Hans.

‘O’, zei Sikke, ‘dat is koninklijk vaag gebleven. Beide uitgevers hebben beloofd de afdeling te zullen gebruiken voor speciale verkoopactiviteiten. Wat dat inhoudt moet nog precies bepaald worden. Maar het gaat erom dat ik in principe, let wel in principe, ingeschakeld word voor de grote multinational klanten en onze inbreng in de branche-organisaties, zoals de NOTU. En Donald zorgt voor de presentaties.’ Hij was er wonderlijk blijmoedig onder en Hans begreep dat wel. Sikke’s grootste genoegen in het leven bestond uit het leggen en onderhouden van contacten en dat zou altijd doorgaan, ook al maakten Lize en Kees geen gebruik van wat hij daardoor te bieden had.

Zijn mede-MEBber Donald Sanderij was de verkoopvoorbereider die sinds jaar en dag alle cijfers verzamelde over advertentiebestedingen en bereikscijfers, zodat de verkopers met relevante informatie op pad konden. Zijn hoofd deed Hans aan Monty Python-acteur Eric Idle denken, dezelfde verzakkingen in het gezicht bij het ouder worden en dezelfde dunne plekken in het haar. Hij deed zijn cijferwerk onder het genot van talloze zware shagjes en klassieke pianomuziek. Vanaf nu zou zijn voornaamste taak bestaan uit het organiseren van bijeenkomsten, op verzoek van een van de uitgevers. Feesten en partijen. Donald zou het wel kunnen, maar meed zelf dergelijke bijeenkomsten als de pest.

Het was een typerende Weekbladpersoplossing: functies creëren voor mensen die buiten de boot van een nieuwe organisatie vielen. Kennelijk had noch Kees noch Lize trek in zwaargewicht Sikke als hoofd van hun eigen separate verkoopafdeling en ook Donald was vermoedelijk wat te ervaren om commando’s zonder morren op te volgen. Dan was de afdeling MEB een voor de hand liggende uitweg. De splitsing had wel de consequentie dat extra menskracht ingehuurd moest worden, had Kees eerlijk verteld toen er over het voorstel gestemd werd. Maar hoevéél mensen, dat was nog niet duidelijk. Hans kreeg een indruk toen hij Connie belde om te melden dat J/M er aankwam en dat er dus mensen nodig waren voor de op te richten Kraamkamer.

‘O jee,’ zei ze verschrikt, ‘Kees en ik zijn volop bezig met het vullen van de advertentieafdelingen. Menno van het Schip gaat de cultuur-opinie-verkoop leiding geven, maar voor de Sportafdeling moet een hoofd aangetrokken worden. En natuurlijk twee verkoopvoorbereiders, een extra advertentieorderadministrateur. En minstens één maar liefst twee goede sportverkopers.’

‘Mannetje of vijf erbij, als ik het zo snel optel,’ zei Hans, ‘dure reorganisatie!’ Hij wist dat hij niet meer geacht werd dit soort meningen te ventileren, maar hij kon het soms niet laten. Toen het nieuwe hoofd van de sportadvertentieafdeling zich kwam voorstellen schrok hij van de keuze die Kees hier gemaakt had.

Robert Binkman was een uit de kluiten gewassen dertiger met een geschoren hoofd en boze ogen. Als hij had verteld dat hij zojuist uit de Bijlmerbajes was ontslagen had Hans het direct geloofd. Hij deed nog het meest denken aan de uitsmijters die Charlie Chaplin een paar keer per film de straat op gooiden. Hij kreeg de leiding over drie sportadvertentieverkopers, en Hans kon zich voorstellen dat die voortaan voortdurend op pad zouden zijn.

Menno van het Schip kreeg nu tot zijn grote tevredenheid toch de leiding over de cultuuradvertentieverkoop. Hij trok met zijn groep van vier buitendienstverkopers en drie telefonische verkopers in de langwerpige ruimte die vroeger gebruikt werd door de zetterij van VN en verbood onmiddellijk het roken op de afdeling. Wie niet zonder zijn sigaretje kon mocht af en toe even in een rookkamertje gaan zitten paffen. Elke keer als Hans langs de afdeling kwam zag hij een paar rokers in dat kamertje staan en vroeg zich af waarom Menno niet op de gedachte kwam daar een paar computers en telefoons neer te zetten. Dan konden de rokers doorwerken.

* * *

‘Lize zegt “Er is geen geformuleerd specialbeleid voor Vrij Nederland,”’ zei Joop van Tijn en keek Hans aandachtig aan.

‘O, zegt ze dat?’

‘Ja, en ik moet zeggen, ik schrok wel een beetje toen ik hoorde wat onze specials kosten. 3 ton per jaar! Daar kan ik heel wat voor doen.’

‘Dat zal best. Waar ik van schrik is dat Lize zulke uitspraken doet. Terwijl ze beter kon weten.’

‘Bel haar dan eens,’ zei Joop.

‘Dan krijg ik haar assistente,’ zei Hans, ‘af en toe belt die me op, met de vraag of ik in de kortste keren een stuk wil opleveren uit mijn archief. Meestal zijn het stukken die ze al heeft of stukken die ik haar aangeboden heb, maar die ze niet wilde hebben. Ik heb het gehad met mijn opvolgster.’

‘Ja, tussen ons botert het ook niet zo,’ zei Joop.

Hans had gehoord van hun clashes, die begonnen waren toen Lize kort na haar komst aan Joop had laten weten dat ze zijn redactionele langetermijnplan graag na haar vakantie op haar bureau zou willen vinden. Dat was nu precies de toon waarop je Joop niet moest toespreken. Niet dat Hans ooit ontdekt had welke benadering wél indruk op hem maakte. Maar dat deze niet zou werken, had hij Lize met zekerheid kunnen voorspellen. Sindsdien was het oorlog tussen die twee.

Het redactioneel plan was er natuurlijk niet gekomen en toen enige tijd later Lize een special afblies omdat er te weinig advertenties voor verkocht waren, nam Joop wraak. Lize had verzuimd de redactie in te lichten, die vlijtig met de bijlage bezig was, en dat was natuurlijk een grove fout. Sindsdien zong Lize een toontje lager. Maar de specials waren nog steeds een strijdpunt, kennelijk.

‘Er is een stuk over uit 1990 met alle redenen om specials te maken,’ legde Hans hem uit. ‘Het waren er zes, maar de belangrijkste was dat we er de oplage mee konden opkrikken. In dat stuk van Hugo en mij stond ook precies wat de criteria waren voor het maken van zo’n special en hoe we ze kostendekkend zouden maken.’

De specials waar Joop op doelde en die Lizes gram hadden opgewekt waren bijlagen bij Vrij Nederland, gemaakt bij gelegenheid van een tentoonstelling of een ander cultureel evenement. De advertentieafdeling benaderde de sponsors en andere adverteerders en slaagde er meestal in om via die inkomsten de bijlage geheel of grotendeels kostendekkend te maken. Hugo Anderman onderhield de contacten en deed dat snel en soepel. Zo was er inmiddels per jaar een twintigtal bijlagen, variërend van het Holland Festival tot de grote Vermeertentoonstelling in het Mauritshuis. Voor de bezoekers werd zo’n nummer van Vrij Nederland in grote stapels bij de ingang neergelegd en omdat de sponsors meebetaald hadden aan de drukkosten mochten die exemplaren meegenomen worden in de officiële oplage-cijfers.

‘Eerst was het nogal de vraag of je zo’n bijlage mocht meetellen,’ legde Hans Joop uit, ‘maar toen ik van de NOTU het vererende verzoek kreeg om de nieuwe definities te maken voor wat wel en niet meegerekend mocht worden, heb ik dat zo geregeld.’

‘En de extra oplage van die bijlagen van VN tellen we dus mee!’ zei Joop. ‘Ja, ik heb je daar steeds van op de hoogte gehouden,’ hernam Hans, ‘toen we in 1990 met het nieuwe VN startten heb ik mezelf voorgenomen dat onder mijn bewind de officiële oplage op 90 000 zou blijven. Ik wilde geen

herhaling van de ellende uit de jaren '80. En ik wist: vroeg of laat gaat de oplage weer omlaag, als we niets aan de formules doen. Elke daling hebben we sindsdien gepareerd met méér verspreiding via bijlagen. Het komt nu neer op zo'n 750 000 exemplaren per jaar, ofwel gemiddeld 15 000 per week. De oplage die we publiceren is nog steeds ongeveer 90 000. Maar in werkelijkheid is je betaalde oplage 75 000. Dat weet je toch wel, Joop?' Intern in de op grote schaal verspreide week- en maandoverzichten werden altijd de lage cijfers gebruikt, de bijtelling vond maar één keer per jaar plaats als voor de NOTU de oplaagcijfers gepubliceerd werden. De accountant keek er dan naar op basis van Hans' NOTU-definities en gaf zijn goedkeuring. 'Natuurlijk weet ik dat,' zei Joop, 'maar Lize had het erover dat ze nu 3 ton kosten, per jaar.'

Hans zuchtte.

'Ook dát heb ik haar uitgelegd. Elke keer is er getouwtrek over de vraag of een advertentie gerekend moet worden tot de normale VN-advertenties of dat die adverteerder speciaal vanwege de bijlage en de extra oplage in het blad is gaan staan. Dat touwtrekken vindt dan plaats tussen Hugo Anderman en de advertentieverkoop. Hugo had daar op een gegeven moment geen zin meer in en heeft de strijd gestaakt. Dus nu lijkt het alsof alle specials geld kosten, maar de daar tegenover staande advertentie-inkomsten worden niet meer zichtbaar gemaakt.'

Joop stond op.

'Ik snap het,' zei hij.

'Ik hoop dat het nog enige tijd vol te houden is,' waarschuwde Hans hem.

'Want ik hoor steeds van Sikke dat er weer veel druk is van adverteerders om de definities van betaald lezen aan te scherpen. En als dat lukt, hangen we.'

Even nadat hij was vertrokken stak Joop zijn hoofd weer om de hoek.

'O ja, nog even dit. Lize is van plan om de inhoudsadvertentie van de Volkskrant naar zaterdag te verhuizen,' zei Joop, 'dát lijkt me nu wel een goed idee. Weet je hoeveel losse verkoop de Volkskrant op Zaterdag extra heeft? Zo'n 80 000 volgens Lize. Dus een oplage van 430. 000 in plaats van de gewone 350 000. Waarom deden wij dat vroeger eigenlijk niet? We adverteerden nooit op zaterdag.'

Hans fronste.

'Er was een reden,' zei hij, 'maar die kan ik me even niet herinneren.'

'Hmm,' zei Joop. Zijn hoofd verdween, nu definitief.

Een half uur later kwam de herinnering bij Hans terug. Joop bellen was

onbegonnen werk, en hem intern mailen kon vreemd genoeg niet. Er waren twee gescheiden mailcircuits ontstaan: de journalisten werkten allemaal op Apple Macs die met elkaar in verbinding stonden. Zij konden berichten over en weer sturen. De rest van het bedrijf werkte op IBM-compatibel pc's, die ook met elkaar in verbinding stonden. Maar het was onmogelijk gebleken beide systemen met elkaar in contact te brengen. Hopelijk zou internet ooit een oplossing kunnen bieden via een overkoepelend mailsysteem. Maar zo ver was het nog niet.

Hij schreef een briefje:

Beste Joop, beste Lize,

Joop meldde dat jullie van plan zijn voortaan op zaterdagochtend in de Volkskrant te adverteren voor VN, omdat de oplage op die dag 80 000 hoger is. Waarom deden we dat niet eerder? Dat vroeg Joop en ik had niet direct een antwoord.

Inmiddels weet ik het weer. Die extra verkoop van de Volkskrant op zaterdag vindt plaats als men de zaterdagse boodschappen doet. Eenmaal thuisgekomen slaat men de krant open en ziet dan de advertentie voor het nummer van Vrij Nederland.

De kans dat deze kopers op grond van de advertentie opnieuw op pad gaan, uitsluitend om VN te kopen, leek ons klein.

Eigenlijk heb je dus niks aan die 80 000 extra zaterdagochtendkopers, was onze redenering en omdat het tarief voor die dag ook hoger is, hebben we gekozen voor vrijdag als advertentiedag.

Hopelijk heb je hier iets aan.

Met vriendelijke groet,

Hans Vervoort

Hij verzond het briefje in een gesloten enveloppe aan Joop en in een open interne map naar Lize en Arie Luiken. Die zaterdag verscheen de VN-advertentie wel in de Volkskrant, maar hij hield het in de gaten: het bleef bij die ene keer. Soms werd er toch nog wel naar hem geluisterd, constateerde hij met tevredenheid. Maar of en wanneer, dat bleef onvoorspelbaar.

hoofdstuk 25

Welingelichte Kringen

‘Wat aardig van je om te bemiddelen,’ zei Joop.

Er waren al enkele maanden berichten geweest over de noodzaak om te stoppen met het radioprogramma *Welingelichte Kringen*. Elke vrijdagmiddag van vier tot vijf uur zond de VPRO het uit. Joop van Tijn was de aimabele gespreksleider van een gezelschap dat bestond uit Piet Grijs, Harry van Wijnen, geregeld ook Rinus Ferdinandusse of Hofland en één of twee gasten uit de politiek of actualiteit. Het uurtje begon altijd met een licht hakkellend uitgesproken column van Piet Grijs, waarbij je Joop geregeld hoorde grinniken. Daarna gingen de deelnemers elkaar en de gasten verbaal te lijf, vingen elkaar vliegen af en vermaakten zich zo te horen kostelijk.

De uitzending vond live plaats vanuit de kunstenaarssociëteit Arti et Amicitiae aan het Rokin te Amsterdam, en de leden van die sociëteit waren verwoede biljarters. Het geluid van tegen elkaar ketsende biljartballen werd in de loop van de jaren het kenmerkende geluidsdecor van Welingelichte Kringen en combineerde goed met Joops geregeld opborrelende lach. Samen relativeerden ze de discussies tot wat ze feitelijk ook waren: borreltafelpraat. Met zeer goed geïnformeerde borrelaars.

Al enkele decennia vond dit groepsgesprek elke week plaats en het bericht dat het zou stoppen kwam dan ook als een donderslag bij heldere hemel. De leiding van de VPRO- radio moest bezuinigen en wilde dat het programma vanaf 1997 uitgezonden zou worden vanuit studio Amstel, 500 meter verwijderd van Arti. Daar waren technische faciliteiten beschikbaar en hoefde dus geen rekening betaald te worden voor een wekelijks naar Arti uitrukkende technische ploeg van de NOB. Maar dat was niet genoeg, er zou ook bezuinigd moeten worden op de honoraria.

Het team van Welingelichte Kringen reageerde afwijzend: men was te zeer gehecht aan Arti en de biljartballen om dat te willen vervangen door een sfeerloze omgeving zoals de radiostudio.

Radiohoofdredacteur Arend Jan Heerma van Voss was meermalen naar Arti gekomen om voor en na de uitzending met Joop te overleggen, en het team had aangeboden elk 100 gulden van hun honorarium af te doen, en de borrelhapjes zelf te betalen. Maar dat was te weinig en er was geen compromis bereikt. In januari 1997 werd 2 weken lang geen uitzending gemaakt, tot Arend Jan een tijdelijke oplossing bedacht: tot juni van het jaar kon het programma nog vanuit Arti gemaakt worden. Daarna zou het stoppen. Oud-redacteur van VN Gerard van Westerloo had over de moeizame onderhandelingen een stuk geschreven in de Volkskrant en naar aanleiding daarvan had Hans de VPRO-hoofdredacteur een brief gestuurd. Hij kende Arend Jan uit de tijd dat de uitgave van de Haagse Post door de Weekbladpers werd verzorgd en de altijd droefgeestig ogende jurist gekozen was tot hoofdredacteur.

Playa de las Americas, 23 februari 1997

Beste Arend Jan,

Je weet hoe het gaat: je ligt eind februari op Tenerife in de zon bij 30 graden de pijnappelklier op te laden, lezen is lastig bij al dat licht en je zou het liefst luisteren naar een kwekprogramma op de radio. Maar helaas krijg je zelfs BBC-worldservice hier niet.

Dus zit er weinig anders op dan te gaan liggen nadenken. En toen dacht ik weer eens aan Welingelichte Kringen. Uit het krantenbericht van Gerard van Westerloo begreep ik dat er bezuinigd moest worden op het programma en dat de makkelijkste methode lag in een verandering van locatie: van Arti naar de Amstel-studio. Omdat dat voor Joop niet bespreekbaar was en jullie elkaars flexibiliteit verkeerd inschatten was het eindresultaat een breuk.

Dankzij jouw brainwave om tot de zomer door te gaan op de oude voet is er nu een chique oplossing gevonden, een dood op termijn.

Maar ongetwijfeld heb je die uitweg ook bedacht om tijd te winnen voor een betere oplossing en hopelijk wordt er al gewerkt aan een nieuw contact met de programmamakers.

Als dat niet het geval is kan ik misschien helpen. Ik heb in de afgelopen 8 jaar geregeld met Joop van Tijn te maken gehad. Hij is voortdurend bezig met het bakken van nieuws, maar (zoals elke goede kok) erg gehecht aan zijn oude pannen. Joop is heel conservatief in de verpakking van wat hij doet.

Bij de uitgeverij hebben we dat gemerkt toen VN moest overgaan naar magazinevorm. Ook dat was een financiële noodzaak en Joop heeft zich tot

het uiterste verzet tegen die verandering: de redactie kon geen magazine maken, de abonnees zouden massaal opzeggen. Omdat het echt niet anders kon hebben we toen doorgezet en Joop maakte er een succes van. Maar als hem nu gevraagd zou worden om het blad te restylen zou hij weer net zo reageren. Nieuws is zijn vak en daar gaat al zijn aandacht naar uit. De extra inspanning die een nieuwe vormgeving zou vergen is hem altijd te veel. Ik denk dat je daarop gestuit bent met je voorstel om de opnames te verplaatsen naar de studio. Joop is gehecht aan Arti en kan zich niet voorstellen dat het programma ook best ergens anders gemaakt kan worden. Hij vindt het (denk ik) ook onzin om daarover te moeten nadenken. Verder speelt enig vedettedom natuurlijk een rol en voor Joop geldt ook dat hij van nature erg argwanend is. Hij voert dat terug op zijn jeugd in het Japanse kamp. Ik vind dat nogal vergezocht (want ik heb dezelfde jeugdervaring) maar het is zijn waarheid. Als oud-hoofdredacteur van VN-concurrent Haagse Post ben jij natuurlijk verdacht en hij zal makkelijk aannemen dat het van meet af aan je bedoeling is geweest het programma de nek om te draaien. Kortom, je had het niet makkelijk en het kon moeilijk anders lopen dan het liep.

Dat heeft Gerard van Westerloo aardig beschreven. Er zat een fout in dat stuk: Joop is niet de geldwolf die uit dat verhaal naar voren komt. Neem dat svp van mij aan. Joop zal het best leuk vinden om royaal gehonoreerd te worden voor een uurtje radio, want hij is nogal vrijgevig en gaat tamelijk chaotisch met geld om. Dus is een goed gehonoreerde schnabbel welkom. Maar als hij een programma van belang vindt lijkt hij mij niet het type om het te laten sneuvelen op zijn honorarium.

Als beide partijen dat willen denk ik dat het best mogelijk moet zijn om de breuk te herstellen en het programma verder te laten gaan.

Als jij dat ook vindt maar nog zit te twijfelen over de vraag hoe de onderhandelingen te heropenen, kan ik misschien van dienst zijn als intermediair. Zie maar.

Mocht je je dat afvragen: met Joop van Tijn heb ik over dit onderwerp geen contact gehad, het is mijn eigen initiatief.

Groeten,

Hans Vervoort

Half maart kreeg hij antwoord van een teleurgestelde Arend Jan Heerma van Voss die niet kon begrijpen dat Joop en zijn clubje geen millimeter wilden

wijken en dat er ook geen bereidheid was om wat honorarium in te leveren in ruil voor het mogen blijven in Arti.

'Ik heb vele keren vruchteloos zijn aandacht proberen te vestigen op achterhaalde begrippen als gelijkheid, rechtvaardigheid en solidariteit, Oud-Links, kortom.' (...) *'Dergelijke gegevens spraken onze Joop in het geheel niet aan, omdat de hele VPRO-radio hem – krachtig samengevat – geen bal kon schelen, behalve vrijdag van 4 tot 5.'*

Joop verdiende royaal 2000 gulden per week als presentator van het programma, maar wilde geen genoeg nemen met 1300 gulden, meldde Arend Jan bitter. En dat terwijl bezuinigen absoluut noodzakelijk was. Zelf had hij alle medewerkers in vaste dienst verplicht om de nachtprogramma's van de VPRO voor hun rekening te nemen en Hans had hem inderdaad op een nacht beluisterd, plaatjes draaiend uit de jaren zeventig.

Geen mens kon droeviger kijken dan de vroeg-kale Arend Jan Heerma van Voss, wist Hans, en als Joop daar niet gevoelig voor was moest er iets vreemds aan de hand zijn.

Hij probeerde Joop te bellen. Hans wist dat hij van Joop bij het redactiesecretariaat het eervolle predicaat 'altijd doorverbinden' had gekregen, maar desondanks was de hoofdredacteur moeilijk te bereiken, want eeuwig in telefonisch gesprek. Maar ditmaal was het onmogelijk, hoorde hij: Joop had een aandoening van de stembanden en was al enkele weken incommunicado.

Zou dat waar zijn? vroeg hij zich af.

Het rommelde bij Vrij Nederland en Joop scheen enige tijd geleden boos de redactievergadering verlaten te hebben. Dat berichtte de Volkskrant via een insider. En dat was voor iemand als Joop onvergeeflijk: dat een van zijn redacteuren in het geniep met iemand van de Volkskrant had gesproken. Om niet al te veel tijd verloren te laten gaan, schreef hij Joop een brief om te melden dat hij met Arend Jan contact had gehad en dat deze het prima vond als een buitenstaander nog eens probeerde een compromis te vinden.

Gewoontegetrouw opperde hij meteen een paar besparingsmogelijkheden, en legde de variant op tafel dat er vier of zes afleveringen per seizoen minder gemaakt zouden worden.

Toen hij Joop enkele dagen later belde bleek die aangedaan door Hans' initiatief. Hij klonk nog wat hees, maar was weer aan de slag gegaan. Op het puntenlijstje dat Hans noemde ging hij niet in, want hij had al een oplossing:

‘Het kan ook geen probleem zijn,’ vertelde hij, ‘ik sprak iemand van de NOB en die zei dat er natuurlijk iets te doen viel aan de technische kosten. Hij vond het belachelijk dat Arti duurder zou zijn dan de studio. Het ligt vlak bij elkaar en een lijntje is zo getrokken.’

‘Weet je een naam van die man?’ vroeg Hans.

‘Hmm, ik moet ergens een notitie hebben. Ik zal thuis kijken. Maar de VPRO weet ervan, dus Arend Jan moet nou niet net doen alsof wij dwarsliggen.’

Hans belde Arend Jan, die zou rondvragen of iemand contact had gehad met de NOB over mogelijke kostenbesparingen op Welingelichte Kringen.

April ging voorbij, mei ging voorbij en de noodlottige datum van de laatste uitzending op 27 juni kwam steeds dichterbij.

Joop was ondanks aandringen van Hans nooit op de proppen gekomen met de naam van de NOB -functionaris en van Arend Jan ontving hij een briefje met de mededeling:

‘Ik vrees dat er niets aan te doen is, want anders was er allang iets gedaan. Niemand die het weten kan bij de VPRO weet iets van enigerlei ‘toezegging’ van het NOB – een bedrijf dat ook niet bekendstaat om zijn toezeggingen. Dus wat dat voor mythevorming is – god mag het weten. Het enige aanbod dat ik gekregen heb is van Arti, om het toegangsgeld kwijt te schelden, maar dat was helaas al niet veel.’

Hans ging bij Joop langs met deze brief. De hoofdredacteur zag er moe uit. De strijd met Lize over allerlei geldzaken en de problemen met zijn redactie waren hem niet in de koude kleren gaan zitten. Maar hij ontving Hans als vanouds warm, scande Arend Jans briefje snel en knikte.’

‘Tja,’ zei hij, ‘ik had niks anders verwacht. Onwil troef.’

‘Heb jij je nog kunnen herinneren wie bij het NOB jij gesproken hebt?’

Joop schudde zijn hoofd. Zijn haar was snel aan het grijzen, zag Hans.

‘Weet je dat er iemand is die alle afleveringen van Welingelichte Kringen heeft opgenomen?’ vertelde hij. ‘De man stuurde me een briefje daarover. Hij heeft een hele boekenkast vol cassettebandjes. Verbijsterend, vind je niet?’

‘Hoelang bestaat het nu?’ vroeg Hans.

‘Sinds 1974, een jaar of vijfentwintig bij elkaar,’ zei Joop. ‘Ik doe het sinds 1985.’

Hij was toen een televisiecoryfee, wist Hans. Voor de VARA presenteerde hij het politieke programma House of Lords vanuit het gelijknamige Haagse

restaurant en hij behoorde tot de presentatoren van Het Capitoool waar op zondagmiddag politici werden geïnterviewd in de sfeervolle ambiance van het negentiende-eeuwse neoklassieke tuinhuis van het landgoed Schaep en Burgh in 's-Graveland. Het programma opende met klassieke pianomuziek, waarbij de camera over een vijver gleeed om vervolgens op het gebouwtje in te zoomen en op de klaarzittende presentator met zijn Politieke Gast. Geen wonder dat de VPRO-radio toen blij was hem voor een 2000 gulden per week te kunnen inhuren, en het programma was al die jaren veelbeluisterd gebleven. Joop had op aandringen van de VN-redactie zijn schnabbels eraan gegeven toen hij in 1988 adjunct-hoofdredacteur werd, maar dit radioprogramma had hij niet willen opgeven. Zozeer was hij eraan gehecht. 'Denk je dat er nog iets aan te doen is?' vroeg hij Hans. 'Nee,' zei deze. 'Tenzij jullie iets méér willen doen aan de kosten dan elk 100 gulden en de borrelhapjes. Of je moet die NOB -man nog eens te pakken kunnen krijgen.'

Joop schudde het hoofd.

'Daar heb ik geen tijd voor,' zei hij.

Op vrijdag 27 juni 1997 vond de laatste uitzending plaats. Het team had geweigerd er iets speciaals van te maken, Welingelichte Kringen ging uit als een nachtkaaars.

hoofdstuk 26

J/M

‘Je wilt toch niet zeggen dat ik op de schopstoel zit?’ vroeg Egbert verontwaardigd, ‘want dat pik ik niet.’

‘O nee, zo is het helemaal niet,’ zei Hans haastig, al wist hij wel beter. Egbert van Stekelenburg was sinds 1990 bladpromotor van Vrij Nederland en een van de lezerswervers voor wie Hans veel waardering had. Hij kon niet alleen wervingsacties bedenken en uitvoeren, hij was ook goed in het analyseren van cijfers en daarom de beste allrounder van de bladpromotoren. Maar hij had al enkele aanvaringen met Arie Luiken gehad over wervingscampagnes die Arie wilde maar die door Egbert als zinloos werden beschouwd.

‘Dat hebben wij toch al drie keer gedaan?’ zei hij bij een van die gelegenheden tegen Hans, ‘en zonder succes. Dan ga ik het toch niet nog een vierde keer doen omdat Arie het wil?’

Hans had een paar dagen eerder Connie Boekweit bezocht met de vraag wanneer zij en Kees nu eindelijk eens tijd zouden hebben om te zoeken naar een bemanning voor de Kraamkamer. J/M was klaar om te verschijnen en Hans zou aan een volgend bladenproject gaan werken. Maar er moest dan wel iemand zijn aan wie hij het lanceren van J/M kon overdragen. Iemand met wat uitgeverservaring plus een lezerswerver.

‘Ik weet het niet,’ zei Connie licht wanhopig, ‘ik heb nog steeds mijn handen vol aan het advertentiebedrijf. Kan jij J/M niet op de markt zetten. Voor deze keer?’

Hans had die mogelijkheid zelf ook al overwogen. ‘Dat kan,’ zei hij. ‘Het vertraagt het werken aan het volgende project, maar ik vind het best. Wel moet ik een bladpromotor hebben die van wanten weet, want in al die technische details ben ik niet ingevoerd.’

‘Dan heb ik misschien wel iemand,’ zei Connie, ‘maar ja, het is de vraag of je wat aan hem hebt. Lize en Arie vinden hem lui en denken erover hem te

wippen.’ Er was bij de cultuur/opiniebladen maar één mannelijke bladpromotor en Hans wist dus meteen wie er bedoeld werd.

‘Egbert?’ vroeg Hans verbaasd, ‘die is toch niet lui? Goeie kerel. Als ik Egbert kan krijgen hoor je me niet meer.’

En zo deed hij nu een poging Egbert te paaien, zonder hem te laten weten dat hij hem van ontslag redde. Want koppige Egbert zou ervoor kiezen om dat aan te vechten.

‘Als ik voor J/M ga werken zou mij dat wel verlossen van Arie Luiken,’ zei Egbert peinzend. ‘Want dat is geen prettig mens om voor te werken. En hier druk ik me neutraal uit.’

Hij grijnsde en dan brak zijn gezicht open als dat van oudvoetballer Jan Mulder.

‘Denk er eens over na,’ adviseerde Hans.

Ze keken elkaar aan.

‘Hoef ik eigenlijk niet,’ zei Egbert, ‘ik doe het.’

‘Mooi, mooi. Wanneer kan je beginnen?’

‘Ik ga overmorgen met vakantie. Vier weken. Daarna ben ik tot je dienst. Even aannemend dat Lize en Arie geen problemen gaan maken.’

‘Nee, die zijn al gepolst en hebben er geen bezwaar tegen,’ zei Hans en hij zag Egberts agwaan weer oplaaien.

‘Maar we hebben wel een ander probleem,’ vervolgde hij haastig. ‘Het blad moet begin september de markt op. Dat is over zes weken. Dan hebben we nog maar twee weken voorbereidingstijd. Lijkt me te krap.’

‘Daar heb je gelijk in,’ bevestigde Egbert.

‘Dan moet ik toch maar op zoek naar een ander. Tenzij je je vakantie kan inkorten. Tot bijvoorbeeld twee weken?’

‘Twee weken? Dat is wel erg kort. Ik heb een beroerd jaar achter de rug met het nieuwe regime en ik zit vol stress. Ik had me erg verheugd op vier weken rust. Maar ik kan bellen met het reisbureau en proberen er een week af te krijgen.’

‘Ze zullen geen geld teruggeven,’ dacht Hans, ‘maar als je uitrekent wat die vierde week je kost, vergoedt het bedrijf dat met plezier.’

Drie weken later begroette hij een uitgeruste Egbert, die onmiddellijk op zoek ging naar adressenbestanden van jonge moeders. J/M zou vooral via mails z’n abonnementen moeten vinden, hadden ze besloten.

hoofdstuk 27

Joop van Tijn (2)

Het ging steeds slechter tussen Joop en zijn redactie, hoorde Hans van Marc Josten, een jonge VN-journalist die af en toe langskwam om te praten over zijn bladidee, een stimulerend en innovatief blad voor de jonge zakenman. ‘Joop,’ zei hij met een zucht, ‘wordt steeds wantrouwiger. Begin van het jaar is hij een paar keer op zijn beleid aangesproken door redacteuren. Ze hadden van Lize gehoord dat het niet goed ging met het blad, maar hij wil er niets van weten. Alles gaat goed, volgens hem, alles is onder controle.’ ‘Ik hoor dat hij een keer boos weggelopen is uit de vergadering?’ zei Hans. ‘O, wel vaker,’ zei Marc, ‘en hij is ook een paar weken thuis geweest omdat hij zijn stem kwijt was. Maar niemand weet hoe je Joop moet benaderen zonder dat hij zich aangevallen voelt. En de relatie met Rinus is ook stuk.’ Mistroostig schudde hij het hoofd en ze lieten het onderwerp rusten.

* * *

‘Heb je het al gehoord?’ zei Joop, enkele weken later, Hans’ kamer in snelle vaart binnenlopend. ‘Nee Joop, ik hoor nooit wat,’ antwoordde hij, zonder nadenken. ‘Ik doe de ronde langs de mensen die ik het zelf wil vertellen,’ zei Joop. Hij keek langs Hans heen het raam uit. ‘Ik ga dood,’ zei hij, ‘slokdarmkanker. Ik heb nog drie tot zes maanden.’ Hans keek hem verbijsterd aan. Het was onvoorstelbaar dat Joop, altijd zo vol leven en activiteit, dodelijk ziek was. ‘Ja,’ zei Joop, ‘het overvalt mij ook.’ ‘Gaan ze iets doen?’ vroeg Hans dom, ‘opereren?’ Joop schudde het hoofd.

‘Nee, het is al te ver heen.’

Hans keek naar hem. Hij zag Joop tegenwoordig hooguit één keer per maand en merkte nu dat hij in zijn gezicht vermagerd was, de schaduwen van de dood al zichtbaar in de lijnen naast zijn mond. Joop zag er vermoeid en ziek uit.

‘Nou, dat was het enige dat ik te melden had. Dan ga ik maar weer!’ zei hij met een schim van zijn vroegere grijns.

Hans kwam snel achter zijn bureau vandaan en deed wat ze nooit hadden gedaan. Hij omhelsde hem.

‘Ach Joop,’ zei hij. ‘Jezus, wat een ellende.’

‘Dat had ik niet van jou verwacht,’ zei Joop enigszins verwonderd toen ze elkaar weer loslieten. Hij was aangedaan. Met een knik en een zwaai nam hij afscheid en ging op weg naar de volgende aan wie hij zijn naderende einde moest vertellen.

Hans nam weer plaats achter zijn bureau en keek naar buiten, naar het onbeweeglijke zwarte water van de Raamgracht. Hij dacht aan Joop. Hun verhouding was altijd heel zakelijk geweest, ook al hadden ze een Indische jeugd gemeen. Het had met de rolverdeling te maken: Joop had geen enkele trek in de administratieve en organisatorische kant van zijn werk en al helemaal geen zin in langetermijndenken. Hij was bezig met de editie van de volgende week, dat ging voor. En Hans was degene die moest proberen Joop toch aan de taken te krijgen die hij steeds voor zich uitschoof. Het hinderde Hans dat hij in de rol van schoolmeester en betweter geduwd werd, en het ergerde Joop dat Hans het altijd alleen maar had over cijfers en paginaoverschrijdingen, nooit over het blad zelf. Joop wist dat Hans de scheiding van commercie en redactie serieus nam en zich daarom altijd onthield van commentaar op de inhoud van het blad. Maar af en toe een complimentje of kritiek dat zou toch moeten kunnen, vond Joop en het greefde hem dat Hans dat stelselmatig ontweek.

Zo was hun verhouding altijd toch wat afstandelijk geweest. En Joop had niet verwacht dat Hans zo geschokt zou zijn door het bericht van zijn aanstaande dood. Het ging als een lopend vuurtje door het bedrijf: heb je het al gehoord? Joop van Tijn heeft kanker. Overal waar hij zelf langs was gegaan viel een droeve stilte, het gebouw aan de Raamgracht werd een rouwcentrum.

Iedereen sprak met iedereen op zachte toon over wat er stond te gebeuren.

‘Laten we hopen dat er geen gevecht over de opvolging uitbreekt,’ zei Hans tegen Hugo Anderman die aan de overkant bezig was met zijn studie van de

nieuwe media. Hugo had als oud-redacteur nog steeds veel contacten met de redactie.

‘Nee,’ antwoordde Hugo, ‘ik hoorde dat hij al iemand heeft gevraagd om hem te vervangen zodra hij wegvalt. Joop wil het natuurlijk graag zelf in de hand hebben.’

‘Wie is het?’ vroeg Hans.

‘Dat weet ik niet,’ zei Hugo met enige spijt.

‘Wat zit je te somberen,’ zei Diny van de Manakker, die even later binnenkwam, ‘is er iets ernstigs?’

‘Joop,’ zei Hans.

Ze wist er al van, Diny had haar eigen directe lijn met VN redacteurs.

‘Ja, Joop,’ zei ze met een van haar karakteristieke zuchten, ‘hij heeft Carel Peeters gevraagd hem te vervangen.’ ‘O, hij is ook al meteen afgetreden?’

Hans was verbaasd, hij had gedacht dat Joop tot zijn laatste snik aan de macht zou willen blijven.

‘Ja, Carel neemt het van hem over.’ Carel Peters was de broodmagere, rechtlijnige, cerebrale chef van de boekenredactie. Hij was eigenlijk de enige die bij VN zijn eigen terrein had waar Joop vanaf bleef: de Republiek der Letteren, die door Carel beheerd werd volgens de ijzeren wetten van zijn logica. In de Republiek der Letteren geen interviews met schrijvers, geen voorpublicaties, geen commerciële ditjes en datjes maar alleen serieuze boekbesprekingen van boeken die de moeite van het bespreken waard waren.

‘Goeie keus, vanuit Joop bekeken,’ zei Hans, ‘bij Carel zal er niets veranderen. En Lize zal geen poot aan de grond bij hem krijgen.’

Carels benoeming tot plaatsvervanger werd binnen de redactie niet betwist en in de laatste fase van zijn leven kon Joop hopen dat zijn VN veiliggesteld was.

* * *

Het was een vreemde week. Een sluier van somberheid en verdriet hing over het bedrijf, maar het werk ging door.

Het eerste nummer van J/M verscheen op 27 augustus 1997 en werd ingewijd in een zaal van Artis. Hans nam aan dat Lize een speech zou houden voor de adverteerders en andere relaties die in groot aantal waren opgekomen.

Weliswaar zette de Kraamkamer het blad op de markt, maar Lize was de

officiële uitgever. Zij kon nu de vruchten plukken van Hans' werk, maar zo was de rolverdeling en dat vond hij prima.

Tot zijn verbazing nam Kees het woord. Had hij op zijn strepen gestaan als algemeen directeur? Of had Lize plankenkoorts?

'U zult zich wel afvragen: kan hij iets zeggen over wat iedereen deze week bezighoudt?' begon Kees, 'maar ik mag u verklappen: inderdaad, vanaf volgende maand schrijft Johan Cruijff elke week een column in Voetbal International.'

Hij keek tevreden om zich heen.

Er volgde een bedremmeld applaus. Wat had deze primeur met J/M van doen, vroegen de aanwezigen zich af. Hans zag Sikke Bakker in de verte hoofdschudden om Kees' nimmer falende sportfocus.

'Maar nu iets anders,' zei Kees. 'Wij als Weekbladpers hebben besloten elk jaar twee nieuwe bladen op de markt te brengen. En de eerste houden we vandaag ten doop...'

Kees hield het kort en Diny, die na hem het woord nam, bracht de mensen in de goede stemming met haar opgetogenheid.

Het blad toonde op het omslag drie adorabele achtjarigen, en bestond voor een groot deel uit de inhoud van het geteste nulnummer, met toevoeging van actuele onderwerpen.

'Het is net of ik het al ken,' hoorde Hans iemand zeggen, opnieuw een bewijs dat Charlotte Fisch met haar vormgeving in de roos had geschoten. En goddank was het gelukt de VNU niet wakker te maken, er was geen enkel signaal dat zij een concurrent van J/M zouden lanceren.

Ondanks al deze goede berichten lukte het Hans niet om in de stemming te komen.

Hij werd gebeld door Raymond Verwei van Bright Involvement. Hij had al een paar keer in de clinch gelegen met Lize Alink en haar adjudant Arie Luiken en behoefte aan een sympathiek oor en enige uitleg over de huidige wp-junta zoals hij het formuleerde. Ze kwamen op dinsdagavond 2 september bijeen in café King Arthur in trendy AmsterdamZuid.

Theo Bouwman had Hans ooit verteld dat hier de makelaarsmaffia van Amsterdam zich verzamelde, maar het was nu een gewoon buurtcafé. Buiten een klein terras en binnen hoge tafels waaromheen barkrukken. Iedereen z'n eigen minibarretje, geen slecht idee. Ze zaten in een donkere hoek en wisselden hun bittere ervaringen met het nieuwe management uit. Bright Involvement was na enkele ruzies als bureau niet meer welkom bij Lize en

Arie. Ook met Kees had hij geen contact meer. En dat na alle goede dingen die ze voor de Weekbladpers gedaan hadden.

‘Voor J/M ben je nog altijd welkom,’ zei Hans, ‘dat bepaal ik. Want omdat Connie en Kees het te druk hebben met het advertentiebedrijf is afgesproken dat ik niet alleen J/M voorbereid, maar ook op de markt zet. Hier zit het tijdelijke Hoofd Kraamkamer. Lize probeerde Maya Elfering naar voren te schuiven als kandidaat maar ik heb dat geblokkeerd. Maya gaat veel te snel op tilt voor zo’n rol.’

‘Wat een takkewijf is dat,’ zei Raymond, zonder aan te geven wie hij nu eigenlijk bedoelde, ‘maar laten we het over Joop hebben. Hij heeft nog zes maanden? Wat vreselijk.’

Even later vertelde hij zijn favoriete anekdote over Joop: ‘Hij was laatst op bezoek en Thérèse bracht ons een drankje. Je kent Thérèse?’ Hans knikte. Zou hij Raymond vertellen dat hij deze anekdote al kende? ‘Een mooie meid. Ze loopt de kamer uit en Joop kijkt haar na en doet...’

Raymond liet het zien: zijn tong fladderde heen en weer tussen zijn lippen, zoals dat van een slang. Het was obsceen, zonder dat Hans kon definiëren waarom.

‘Ja, dat was Joop,’ zei hij, alhoewel hij het gebaar ook bij deze tweede voordracht eigenlijk niet met Joop associeerde.

Geregeld ging Raymond naar het toilet om de blaas te legen en toen hij een keer terugkwam zei hij: ‘Ongelooflijk wat jij binnen kan houden!’

Het was Hans nog niet opgevallen dat hij pilsje na pilsje na pilsje naar binnen had gewerkt zonder ook maar één keer naar het toilet te hoeven gaan. Hij incasseerde het compliment dankbaar, elke prestatie telt bij mannen.

Aangeschoten thuishoemend viel hij onmiddellijk in een diepe droomloze slaap. De volgende ochtend bracht Maja hem koffie op bed. Ze keek ernstig.

‘Eh, de radio zegt dat Joop vannacht is overleden,’ zei ze, ‘een hartstilstand in zijn slaap, vermoedelijk.’

Hans schrok overeind.

‘Ach Jezus. Hij dacht dat hij nog een paar maanden had!’

Ze zaten samen treurig op de rand van het bed.

‘Ik heb vorige week Henny Rasker gesproken,’ zei Maja, ‘je weet, die heeft een apotheek aan de Kloveniersburgwal. Joop haalde daar altijd de pillen die hij moest slikken voor zijn hart en toen hij haar vertelde over de diagnose van gevorderde slokdarmkanker had ze hem gevraagd: “Maar Joop, heb je dan geen signalen gehad. Voelde je je niet erg moe?” “Jawel,” antwoordde Joop,

“maar ja, Henny, ik voel me altijd moe!”

Hans knikte, Joop was bezig van de vroege ochtend tot de late avond, en had om tien uur 's ochtends al een achterstand in z'n afspraken opgelopen door de gestage stroom van telefoontjes die hij tot zich toeliet. 'Joop,' zei hij dan met zachte stem en luisterde en lachte en maakte afspraken met de persoon aan de andere kant van de lijn. Over te schrijven stukken, over zijn aanwezigheid op bijeenkomsten, over van alles en nog wat dat hij merendeels direct weer vergat zodra hij de hoorn neerlegde en zich met dezelfde gretigheid en volle aandacht wijdde aan zijn bezoek of het volgende telefoontje. Joop was een charmante chaoot, maar hij werkte zich een ongeluk. Dat bleek nu maar weer. Hij was nog niet op kantoor of de telefoon ging. Raymond.

'Dat is toch niet te geloven,' zei hij opgewonden, 'zitten we gisteravond nog over hem te praten. En nu is hij er niet meer...'

'Ik kan nu niet, Raymond,' zei Hans, 'andere keer...'

Hij legde de hoorn neer en keek uit het raam. Het was somber weer. Hij schreef een condoleancebrief aan de redactie.

Beste Carel, beste redactie,

'Heb je het al gehoord?' vroeg Joop toen hij bij me binnenliep, nu 12 dagen geleden.

Uit ervaring wist ik dat ik op zo'n vraag meteen 'Nee' moest zeggen. Want als ik maar in de verste verte de indruk wekte dat ik ergens iets van wist, dan rustte Joop niet voordat hij me volledig uitgehoord had. Want misschien kon ik iets weten dat hij nog niet wist.

'Nee Joop, ik hoor nooit wat,' zei ik dus en schrok toen ik hem aankeek.

Met dat ineens zo vermagerde ingevallen hoofd vertelde hij dat hij doodging. Dat wist ik niet en als eeuwige journalist was hij daar toch tevreden over: hij was zijn eigen gerucht nog net voor. En wat zeg je dan? Ik kon geen woorden vinden en omhelsde hem. 'Ach god, Joop, Jezus, wat een ellende.'

'Dat had ik toch niet van je verwacht,' zei hij verrast en nadenkend en ik zag hoe hij het opsloeg bij het beeld dat hij van mij had.

Joop en ik hadden in het eerste jaar van onze samenwerking een afstandelijke verhouding. Dat kwam door mij, want ik had snel in de gaten dat ik als uitgever niet op kon tegen Joops charme en gedrevenheid.

Een goede hoofdredacteur wil altijd meer voor zijn blad, meer budget, meer mensen, meer pagina's. En Joop merkte onmiddellijk dat ik slecht bestand was tegen zijn overredingskracht.

Toen ik hem ten slotte in lichte wanhoop vertelde dat het veel te duur voor de uitgeverij zou worden als wij vaker dan één keer per maand bij elkaar kwamen, borrelde Joops lach op. Want tegen echte eerlijkheid kon hij niets uitrichten. Daarna hebben we vijf jaar plezierig gesteggeld, waarbij Joop uiteraard meestal won.

Joop en ik hadden een Indische jeugd gemeen en een kindertijd in de Japanse interneringskampen. Daar hebben we nooit over gepraat, toch gaf het een band. Toen ik hem een keer opbelde om een onderhandeling af te ronden aarzelde hij aan de andere kant van de lijn. Ik zei 'Joop, je mag afdingen,' maar in een impuls zei ik het in het Pasar-Maleis: 'Joop, boléh tawar.'

Ik hoorde die lach van Joop weer en we realiseerden ons allebei ineens hoe vreemd het eigenlijk was dat een oerHollands blad als Vrij Nederland twee Indische jongens als hoofdredacteur en uitgever had. Joop vergat zelfs af te dingen, het was de enige keer dat ik hem echt op het verkeerde been had.

Die herinnering zal ik koesteren, naast al die andere herinneringen aan een groot verteller en charmeur, een keiharde werker die slecht kon delegeren, een perfect stilist, een altijd nieuwsgierige journalist. Maar die lach van Joop, zijn alertheid en warmte, dat zal ik toch het meest missen.

Joop had één voor mij lastige eigenschap. Hij hield niet van verandering, hij had er ook geen tijd voor, bezig als hij was met het volgende nummer van VN. Bij ons bedrijf is het de redactie die de formule van het blad bepaalt, als uitgever moet je daar zeer terecht met je tengels vanaf blijven: uitgevers zijn bij ons geen bladenmakers maar bladenverkopers. Die heldere scheiding van verantwoordelijkheden betekent wel dat je als uitgever aan de hoofdredactie mag vragen dat er op gezette tijden nagedacht wordt over de formule en de bezetting. Zodat de uitgeverij daar de zakelijke plannen op kan baseren. Toen ik er twee jaar geleden bij Joop op begon aan te dringen dat hij na ging denken over de redactionele toekomst van VN was zijn eerste verbaasde reactie: 'Maar we zijn net veranderd!' De jaren tussen 1990 en 1995 waren voor hem omgevlogen.

Later ging hij beseffen dat een nieuw plan toch nodig was. Jammer dat hij het niet meer heeft kunnen presenteren, want Joops perfectionisme en vakmanschap kennend verwachtte ik er veel van.

Maar Joop zal zijn plan zeker gebaseerd hebben op de kracht van VN en de redactie, en al zal het moeilijk zijn zonder hem, jullie redden het wel. Sterkte in de komende maanden.

Hans Vervoort, uitgever VN1988-1996

2 september 1997

Carel Peters zond een bedankje terug, hij had de brief laten ophangen op het mededelingenbord van de redactie. Hans ontving een brief van Arend Jan Heerma van Voss, waarin hij schreef:

‘Dat je (lofwaardige) bemiddelingspoging zo ’n bizar en bruusk PS zou krijgen, viel nooit te bevroeden. Ik wil je condoleren met de dood van Joop; voor de Weekbladpers een groot verlies, en voor jou moet het toch ook een droevige leegte zijn. Voor een directeur natuurlijk iemand om regelmatig hoorndol van te worden maar de vaderlijke affectie waarmee je over hem schreef was toch ook voelbaar.’

Joop zou in kleine familiekring gecremeerd worden.

Enkele dagen later was een herdenkingsbijeenkomst gepland in de Kleine Zaal van het Concertgebouw. Hans vreesde dat hem gevraagd zou worden iets te zeggen bij die herdenkingsbijeenkomst. Zou hij dat aankunnen? Bij dit soort gelegenheden hield hij het nooit droog. Maar gelukkig werd het Kees. Hij kwam bij Hans langs.

‘Joops dochter Jessica heeft mij namens de familie gevraagd om de speech voor de Weekbladpers te houden,’ zei hij met een mengeling van trots en angst.

‘Misschien heb je iets aan mijn tekst,’ zei Hans en gaf hem een kopie van het stukje dat inmiddels op het prikbord van de redactie hing. ‘Je kan er allicht een paar zinnen uit gebruiken. En voor mij is het ook wel prettig via jou iets te zeggen.’ Kees nam het met enige tegenzin aan, merkte Hans en hij voelde dat het hem ergerde. Wie had er hier nou met Joop gewerkt? Kees toch nauwelijks? En wie zou dan het beste iets op papier kunnen zetten voor een eulogie? Maar de ergernis verdween snel toen hij zich realiseerde dat Kees nu de stress had van het moeten optreden voor een grote zaal kritische intellectuelen en daar iets zinnigs en meelevents zou moeten zeggen.

De crematie van Joop zou weliswaar in kleine familiekring plaatsvinden, maar voor de gang naar het kerkhof zou de begrafenisauto langs de Raamgracht rijden.

Op het aangegeven tijdstip liep het gebouw aan de Raamgracht leeg, een stille menigte verzamelde zich rond de ingang. Vanaf de Kloveniersburgwal kwamen ook mensen aanlopen. Hans zag Cisca en Lize bij elkaar staan, hand

in hand. Langzaam kwam de zwarte rouwauto aanrijden en stopte voor de hoge houten deur waar Joop zoveel jaren doorheen was gegaan. Hij moest nu ergens in die auto liggen, in een kist, op zijn rug, dood. Langzaam trok de auto op en reed de korte gracht af. Hij werd gevolgd door een lege taxi die toevallig ook die richting uit moest. Het paste bij Joops afscheid, het lege vervoermiddel, Joop reed geen auto maar liet zich altijd overal per taxi heen vervoeren. De branche verloor z'n beste klant. Iedereen keek de twee auto's na. Aan het eind van de gracht namen ze een bocht en verdwenen uit het zicht.

Op de middag van de herdenking was het druk bij het Concertgebouw. Hans was vroeg en met Maja had hij op een van de bovenste rijen een plek gevonden. Vanuit die positie zagen ze de ene bekende Nederlander na de ander zoeken naar een vrij stoeltje. Guus Hiddink was er ook, Joops kring van vrienden was groot en hij was een voetballiefhebber. Hans herinnerde zich weer eens hoe enthousiast hij was geweest over de jonge voetballer Nwankwo Kanu, toen die drie jaar geleden zijn debuut maakte bij Ajax. 'Ongelooflijk wat die kan in de kleine ruimte. Het is net of hij zijn benen kan in- en uitschuiven!'

Hans had Joop en Theo Bouwman weleens tegen elkaar zien opbieden over hun voetbalkennis: 'Wie was de doelman van Vitesse in het seizoen 1969/1970?' En als Theo het antwoord paraat had en op zijn beurt vroeg: 'En wie was reservedoelman?' dan wist Joop dat ook.

Dat stukje van zijn veelzijdigheid kwam hier niet aan bod. Wat resteerde waren de beelden van oude tv-opnamen waarop Joop politici het vuur aan de schenen legde of in een educatief programma voor het eerst op de Nederlandse televisie het woord 'neuken' uitsprak en dat zo bekakt deed dat negen maanden later minder kinderen dan gebruikelijk werden geboren.

Hans had een speech verwacht van Rinus, Joops vriend en collega vanaf hun beider tijd in *Propria Cures*, maar Rinus was nergens te bekennen.

Kees vervulde zijn rol als vertegenwoordiger van de Weekbladpers met bravoure, en hield een korte toespraak met enkele citaten uit Hans' stuk.

Toen ze na afloop van de herdenking uit het zaaltje kwamen zag Hans dat er kennelijk meer bezoekers waren geweest dan de Kleine Zaal kon bevatten. In de wandelgang waren monitoren opgesteld en voor een van de monitoren zag hij Rinus zitten, zijn wandelstok tussen de benen, olijk en onverstoorbaar kijkend, sigaartje in de mond. Sigaartje in de mond? Rinus rookte allang niet meer, maar hij zag er toch nog altijd uit alsof hij een sigaar in zijn mond had.

Net zoals Churchill.

Waarom zat Rinus daar? Terwijl hij het zich afvroeg wist hij het antwoord. Joop had vermoedelijk aan zijn kinderen verteld dat het tussen hem en Rinus niet meer boterde en dus was hij nu niet gevraagd om als genodigde op de eerste rij te komen zitten. Wat een treurnis, na zoveel jaar broederlijke samenwerking. Joop zou dit niet gewild hebben, nam Hans aan. Of zou hij dit in zijn laatste dagen toch zelf geregeld hebben? Gelukkig kon niemand zo goed omgaan met teleurstellingen als Rinus. Van binnen zou het bij hem kolken van woede en verdriet, maar uiterlijk bleef hij onverstoorbaar. In de foyer van het Concertgebouw was al een kleine menigte ontstaan rond de bar. In het midden van de groep ontwaarde Hans Theo, luid lachend en pratend tegen Weekbladperscommissaris Johan Stekelenburg en omringd door andere Weekbladpers-prominenten.

Ajakkes. Hoe konden mensen, hoe kon Theo nu na de dood van Joop zo onbekommerd gaan staan slempen en netwerken? Hans herinnerde zich ineens een kerstborrel op de Raamgracht, waar hij aan het slot met Simone Koudijs afsprak nog even naar het café te gaan. Ook OR-secretaris Jeanne van Roden ging mee, een jonge welbespraakte vrouw met een sereen Botticelli-hoofd. Onderweg naar het toilet zag hij licht branden in Theo's kamer op dezelfde verdieping en ging er even langs. Daar zaten Theo en Joop tegenover elkaar voorovergebogen in diep gesprek, allebei dronken en sentimenteel.

‘Waar hebben jullie het zo ernstig over?’ vroeg Hans.

‘Ach, het leven in z'n algemeenheid,’ zei Theo.

‘Ik heb ooit bedacht dat het leven zinloos is, maar dat je er verder alles van kan maken,’ zei Hans. Hij was in een opgewekte stemming.

Het duo keek hem met weezin aan. Zij hadden een droefgeestig gesprek gehad, besepte Hans.

‘Ik ga nog even naar het café met liefst twee vrouwen,’ zei Hans, ‘gaan jullie mee?’

Hij zag het bijna gedoofde vuur in hun ogen weer oplichten. Zowel Theo als Joop was gek op vrouwen.

‘Wie zijn het?’ vroeg Theo.

‘Simone en Jeanne,’ zei Hans met enige trots, ‘ik weet ze wel te kiezen,’ voegde hij er aan toe. Het was onzin, want zij hadden hem gevraagd, en Hans wist best dat dat alleen was vanwege zijn oom-achtige karakter.

‘Ik kom eraan,’ zei Theo.

Joop keek spijtig op zijn horloge. ‘Ik moet weg,’ zei hij met een zucht. In het café was Theo die avond niet weg te slaan bij Simone. En nu stond hij hier in het Concertgebouw weer te flierefluiten en te baltsen. Het klopte eigenlijk wel. Joop en Theo hadden een band, maar vrouwen gingen toch altijd voor. ‘Kom, laten we naar huis gaan,’ zei hij tegen Maja, die even de neiging had zich in het gezelschap te begeven. In stilte legden ze de honderd meter naar hun huisdeur af.

Het was de laatste dag waarop over Joop van Tijn gepraat werd. Hij was een weekbladjournalist, een schrijver van tijdelijke artikelen. Na zijn dood was niet alleen hijzelf verdwenen maar ook zijn werk.

hoofdstuk 28

Losse eindjes

‘Ik hoop dat u zich mij nog herinnert,’ zei de stem aarzelend, ‘mijn naam is Hans Goedkoop. Ik heb een paar jaar geleden contact met u gehad over de biografie van Renate Rubinstein die ik aan het schrijven ben.’

‘Ja, ik herinner me dat,’ zei Hans. ‘U kreeg 30 000 gulden subsidie voor de biografie, althans zo heb ik het besproken met Joop van Tijn. Ik meen dat hij dat zou afhandelen.’

‘Precies,’ hernam de stem, ‘we hebben er contact over gehad maar hij is daar nooit aan toegekomen, al heb ik hem er wel enkele keren over aangesproken. Maar nu hij overleden is...’

Hans begreep het. Goedkoop zag met de crematie van Joop ook een subsidie in rook opgaan.

‘Ik zal kijken wat ik er nog van vinden kan,’ zei hij, ‘en het dossiertje aan mijn opvolgster geven met het advies de subsidie te verlenen. Ik zal u daarvan een bericht sturen.’

‘Fijn, dank u zeer,’ zei Goedkoop. Voordat hij de hoorn kon neerleggen voegde Hans toe: ‘Als u na mijn bericht een aantal weken niets meer hoort, neemt u dan contact op met Lize Alink. Er wil nog wel eens iets blijven liggen tussen haar in- en uitbak, en dan stagneert zo’n project. Als u belt kunt u het weer op gang brengen.’

‘Dank voor het advies,’ zei Goedkoop en haakte af.

Hans vroeg zich even af of het wel netjes was wat hij gedaan aan. Iemand van buiten meedelen dat de directie van de Weekbladpers wel eens een steek liet vallen. Aan de andere kant, Lize maakte het er soms ook naar.

Toen hij haar, nu ruim anderhalf jaar geleden, het werk overdroeg had hij haar een dossiertje gegeven over wat hij noemde ‘Lintje voor Cisca’. Er zat een foldertje bij over de wijze en het tijdstip waarop Koninklijke Onderscheidingen voor burgers moesten worden aangevraagd. In 1992, bij het twintigjarige bestaan van Opzij, was het idee voor een lintje te laat

opgekomen, al had Theo Bouwman nog wel zijn best gedaan het binnen enkele maanden voor elkaar te krijgen. Toen de ambtenaar hem erop wees dat dat niet ging, vroeg hij: 'En hoe zit het dan met de Olympische Spelen? Als iemand daar een medaille wint of een record verbreekt krijgt hij toch ook meteen een lintje?' Waarop de ambtenaar droogjes vroeg: 'En welk snelheidsrecord heeft mevrouw Dresselhuys dan wel verbroken?'

Het was een vaak vertelde anekdote en Hans had sindsdien elk jaar in zijn agenda gezet: 1997, Lintje Cisca. Begin 1997 vroeg hij voor alle zekerheid aan Lize of ze er nog aan gedacht had de benodigde paperassen in te vullen en een aanbevelend tekstje te schrijven.

'Nee,' zei ze onbekommerd en ongeïnteresseerd, 'moet dan dan?'

Even overwoog Hans om haar in haar eigen sop te laten gaarkoken. Cisca wist dat vijf jaar geleden haar lintje te laat was aangevraagd en zou het Lize nooit vergeven als ze het nu weer niet kreeg. Zijn opvolgster in diskrediet brengen was langzamerhand aanlokkelijk aan het worden, merkte hij met schrik. Maar hij was daar te braaf voor en deed zijn best haar duidelijk te maken hoe belangrijk zo'n erkenning voor Cisca was. 'Ik kijk ernaar,' zei ze ten slotte. Een dag later belde Lizes assistente op. Lize had ernaar gekeken en bij deze het verzoek aan hem, Hans, of hij samen met haar, de assistente, de benodigde papieren wilde invullen en de aanbevelingsbrief schrijven. Hij deed het ter wille van Cisca.

Maar de scrupules waren er wel mee verdwenen en het leek hem nu terecht dat hij Hans Goedkoop al tevoren waarschuwde voor laksheid van de nieuwe directie. Renate Rubinstein verdiende een biografie en Goedkoop had recht op het geld. Hoelang had Joop dat nu al niet laten liggen? Alhoewel archiveren niet zijn sterke punt was, kon Hans altijd wel vrij snel vinden wat hij zocht in de grote stapels die hij op de planken van zijn kast had liggen. Nooit iets weggooien was het geheim. Hij wist dat hij alle stukken nog had en als hij ongeveer wist in welke tijd een kwestie speelde kon hij ze meestal vrij makkelijk vinden. Hij vond het hele dossier terug en zag dat de kwestie al sinds 1994 speelde en dat Joop sindsdien ten minste twee keer bij hem langs geweest was om te vragen waar het eigenlijk over ging. Hij zond het pakket naar Lize en Kees met een aanbeveling de subsidie alsnog te verlenen en bevestigde aan Goedkoop dat de kwestie was aangekaart. Een reactie kreeg hij niet, en hij merkte dat dat nooit wende en ergernis bleef opwekken.

* * *

‘Ik ben door Lize Alink naar jou verwezen,’ zei Germt Kemper door de telefoon. Hij was de vaste advocaat van Vrij Nederland. ‘Een fotograaf heeft een rechtszaak aangespannen tegen Vrij Nederland over beschadiging van zijn dia’s en een lager honorarium dan hem toekwam. Ik heb er al heel wat uurtjes met Joop over gesteggeld, maar nu hij er niet meer is, moet ik een ander contact bij het bedrijf hebben. En volgens Lize Alink ben jij dat. Want het speelde in jouw tijd.’

‘Hoe heet die fotograaf en wanneer vond dit plaats?’ ‘Van de Wijngaard. En het speelde in 1994.’

‘1994? Dat is drie jaar geleden!’

‘Nou ja, je weet, Joop was moeilijk te bereiken. En die fotograaf is ook vaak weg. Dus gaat het contact met horten en stoten.’

‘Om wat voor bedrag gaat het?’

‘O, hij eist zo’n 15 000 gulden; 5000 honorarium voor het gebruik van zijn foto’s en zeven maal 1500 euro voor het herstellen van de dia’s. Het gaat om een reportage in oorlogsgebied en dat zijn onvervangbare afbeeldingen.’

Hans ging op zoek naar René van Voorst.

‘Weet jij iets van een serie dia’s die beschadigd is. Van een fotograaf Van de Wijngaard?’

René krabde zich op het voorhoofd.

‘Ja, er komt wel iets bovendrijven. Nee, dat is toch een stuk plastic.’

‘Leuk,’ zei Hans, ‘maar help me even.’

‘Ik zal het navragen,’ zei René en kwam een uur later terug.

‘Het klopt,’ zei hij. ‘Er zijn zeven beschadigde dia’s. Krassen erop. Heel raar.

Het komt natuurlijk wel eens voor dat een foto beschadigd raakt bij de lithograaf. Maar alle zeven uit een reportage? Ik heb het nooit meegemaakt.

De lithograaf kunnen we er niet meer op aanspreken, dat had drie jaar geleden moeten gebeuren. En trouwens, zijn schadevergoeding bedraagt nooit meer dan de paar tientjes die hij aan het lithograferen verdient. Dat schiet niet op.’

‘En herstellen?’ vroeg Hans, ‘wat kost dat?’

‘Nou, dat klopt wel met de eis. Zo’n 1500 gulden gemiddeld per dia.’

‘1500 gulden voor het herstellen van een dia, dat is toch wel een hoop geld,’ peinsde Hans, ‘dan vangt hij 10 500 gulden en die steekt hij zo in zijn zak.’

Want die reportage verkoopt hij nooit meer en het heeft dus voor hem geen zin om de dia's te laten repareren.'

'We kunnen het in natura aanbieden,' opperde René, 'dan laten wij de dia's repareren, misschien vind ik nog wel een mannetje die het goedkoper doet. En dan krijgt hij de dia's in goede staat terug en géén geld.'

'Jawel, maar dan zijn wij duizenden guldens kwijt en niemand heeft er wat aan. Dan geef ik hem nog liever dat geld. Maar het is wel verrekt veel.'

'Misschien fiftyfifty?' opperde René. Hij hield wel van dit soort gepieker, het kwam dicht bij de drukkersproblemen waarmee hij dagelijks te maken had: als we nu iets meer opdikkend papier gebruiken en iets minder gramsgewicht? Dan heb je bijna hetzelfde product maar veel lichter. Scheelt in de porti!

Ineens viel Hans de oplossing in.

'We laten hem kiezen uit twee mogelijkheden. Ofwel wij laten de dia's herstellen, ofwel hij krijgt 5000 gulden waarmee we de reproductierechten afkopen. In het eerste geval krijgt hij geen cent maar wel puntgave dia's waar hij niks mee kan en zijn wij 10 000 gulden kwijt. In het tweede geval krijgt hij 5000 gulden en besparen wij net zo'n bedrag. Nou, het lijkt me wel duidelijk wat hij kiest.'

In opgetogen stemming tikte hij de oplossing op en stuurde die naar Germt Kemper. Misschien was de juristerij zo saai nog niet. Maar de fotograaf bleek inmiddels alweer op reportage te zijn in een verre uithoek van de wereld. En toen Hans twee jaar later met pensioen ging, was er nog geen reactie gekomen.

hoofdstuk 29

Toenemende bewolking

‘Zou jij het heel erg vinden om weer terug te verhuizen naar de Kloof?’ zei Kees. Er was een grote verhuisc golf op gang gekomen. Omdat Lize al haar afdelingen en redacties zo dicht mogelijk om zich heen wilde hebben moesten enkele sportafdelingen naar de Raamgracht verhuizen.

‘Is dat nou verstandig van jullie?’ vroeg Hans. ‘Als je de sportredacties en afdelingen apart zet van de cultuur, dan is er nooit meer enig contact. En dan steek je ook niets meer van elkaar op.’

‘Tja, tijden veranderen,’ zei Kees. ‘Ik vind het zelf wel jammer als jij weer op de Kloof zit. Want dan heb ik weinig kans om even langs te komen.’

‘Nou ja, dat doe je nu ook eigenlijk nooit,’ zei Hans. Kees keek even verrast op.

‘Je hebt gelijk,’ zei hij nadenkend.

Enkele weken later kwam sportproductieman Ben Mosselaar in Hans’ kamer en hij verhuisde naar Bens ruimte op de Kloveniersburgwal. Het was een mooie kamer met uitzicht op de gracht en toegankelijk via twee naast elkaar gelegen deuren. Een vreemd restant van vroegere verbouwingen vermoedelijk. Hans zette ze allebei open en trakteeerde iedereen die langskwam op de grap: ‘als ik met iemand niet door één deur kan, heb ik hier nu een andere mogelijkheid.’

Sommigen lachten, maar de meeste mensen die langskwamen waren daar niet voor in de stemming. Hans’ kamer was vroeger Jan Lansinga’s werkruimte geweest, een centrum van activiteit naast de grote zaal waar alle productiebegeleiders zaten en elkaar lachenderwijs maar geregeld ook in ernst grof bejegenden. Een jongenskamer was het, volgestouwd met mappen, litho’s, exemplaren van de tijdschriften, een ooit op een voetbaltoernooi gewonnen minibekertje, lege bierkratten. Daartussen de bureaus van de productiebegeleiders, die altijd aan de telefoon bezig waren met redacties, met drukkers, met lithografen, met de automatiseringsafdeling als er weer

eens een storing in de redactionele tekstverwerking was, met de koeriers die op en neer reden van Amsterdam naar Gouda of Delft.

Geert Gortbuidel, de belangrijkste productieman van de sportbladen, kon slecht overweg met René van Voorst, de productieman van Vrij Nederland, en hun plotselinge scheldkanonnades onderbraken het constante geroezemoes op de afdeling. Iedereen keek dan even benieuwd op, maar verder dan schoten voor de boeg kwamen de kemphanen nooit.

Nu was de afdeling leeg en stil, de productiemensen verspreid over de redacties volgens het nieuwe organisatiestramien. Er was iets voor te zeggen, maar het nadeel was dat de productiemensen elkaar nooit meer spraken en ook niets meer van elkaar opstaken. De enige productieman die nu nog op deze verdieping woonde, was Carl Coen, een Indische jongen die zijn telefoongesprekken voerde zonder stemverheffing en die Opzij en Ons Amsterdam onder zijn hoede had.

Veel contact hadden hij en Hans niet en de grote verlaten productieruimte waar ze allebei op uitkeken werkte ontmoedigend. Liever keek Hans de andere kant op, naar de Kloveniersburgwal.

Af en toe kwam iemand langs. Vooral Sikke Bakker en Donald Sanderij hadden behoefte aan een praatje, nu zij een afdeling bemanden die eigenlijk niet gebruikt werd. Ze probeerden zich te ellebogen in marketingvergaderingen van sport en cultuur, maar werden stelselmatig genegeerd.

Ook hun verdieping was leeggelopen. De sportadvertentieverkopers zaten nu op de Raamgracht en leden onder hun nieuwe baas, de man die Hans deed denken aan de grofgebouwde uitsmijters uit Chaplins films.

‘Ze zuchten en klagen,’ zei Sikke. ‘Vooral Henk Krant heeft het er moeilijk mee. Hij woont in Drenthe en opereerde van daaruit. Maar nu moet hij elke week een vergadering bijwonen en krijgt dan zijn marsinstructies.’

‘En wat dacht je van Koos Verstegen van Runners World?’ zei Donald, ‘die kent alle adverteerders uit de joggerswereld persoonlijk, ouwe-jongens-krentenbrood, maar hij moet nu op cursus Verkopen. Zijn communicatieve vaardigheden zijn matig, volgens zijn nieuwe baas.’

De kortste weg naar de uitgang voor Hans was de trap naar beneden te nemen en via het advertentiebedrijf naar de uitgang te gaan.

De cultuuradvertentieverkopers zaten een verdieping lager op wat vroeger de zetterij was, een 40 meter lange ruimte waar iedereen iedereen kon horen.

Menno van het Schip was de enige met een eigen kamer, een soort

portiershok van waaruit hij iedereen in de gaten kon houden. Hij had onlangs een anonieme brief met een scheldpartij ontvangen en was daarvan nogal onder de indruk geraakt. Menno wist dat hij zelf geen verkoopervaring had en dat de buitendienstverkopers hem daarom niet echt serieus namen. Het gaf hem iets defensiefs en het rookverbod dat hij had ingevoerd maakte hem ook niet populair. Wel had hij een rokershokje beschikbaar gesteld en daar stond vaak Antoinette van Battenberg te inhaleren in een ruimte vol rook. Ze was een tanige kleine vrouw van middelbare leeftijd die de ondankbare taak had telefonisch personeelsadvertenties te werven voor Vrij Nederland en voortdurend bot ving. Als zij aan het werk was kon je van verre haar ietwat geaffecteerde stem horen: ‘Mét An-toi-nette van Bat-ten-berg.’ Elke klemtoon benadrukt.

‘Ik ben er vaak niet,’ zei Hans tegen haar toen hij er een keer langskwam, ‘dan kan je op mijn kamer roken. Of als ik er wel ben op de lege productieafdeling. Dat is toch altijd leuker dan in dit leprozenhokje.’ Sindsdien kwam Antoinette haar nicotinegerief boven halen, totdat Menno het gebruik van de trap verbood: het zou de verkopers storen als er steeds mensen die trap op en af liepen.

Ook Hans was niet welkom meer en ging voortaan de lange weg naar het belendende pand om van daaruit naar buiten te gaan.

Op een middag kwam Henna Zuiver langs, vrolijk als altijd, maar Hans merkte dat er iets aan de hand was.

‘Hoe gaat de samenwerking met Arie?’ vroeg hij om wat te vragen.

‘Niet goed,’ zei ze en slikte iets weg. ‘Ik denk dat ik eruit gewerkt word. Alma Husken zit al thuis en is bezig met een advocaat de afvloeiing te regelen. Egbert is ontsnapt naar J/M, net op tijd, denk ik. En nu krijg ik van alles aan klachten op mijn bord. Het wordt mij kwalijk genomen dat er maar 15% van de proefabonnements verlengd wordt.’

‘Maar dat is toch prima?’ zei Hans, ‘15% is oké.’

‘Niet als de proefabonnements als echte abonnements geboekt zijn,’ zei Henna, ‘want dan verlies ik 85% van wat er binnengehaald wordt.’

‘O, die lul, doet hij dat nog steeds?’

‘Ja, ik weet niet wat ik er aan moet doen. En weet je wat het ergste is? Ik krijg nu een verbod om de rest van het jaar te werven voor Psychologie Magazine. Want mijn budget is op!’

Hans begreep het. Het abonnementsysteem boekte proefabonnements tegen een kortingstarief maar als ze aangemerkt werden als definitieve

abonnementen dan rekende het abonnementensysteem de verleende prijskorting uit en boekte dat af van het budget van de bladpromotor. En Henna had duizenden proefabonnementen binnengehaald en zag nu onverhoeds een groot deel van haar wervingsbudget verdwijnen.

‘Wat idioot van Lize en Arie dat ze het systeem niet snappen,’ zei hij, ‘en nog dommer om de werving nu te stoppen. Terwijl het juist goed loopt!’

Henna vertrok misnoegd en hij tikte uit haar naam een betoog over de fout die gemaakt werd wanneer proefabonnementen geboekt werden als echte.

Niet alleen verlakte je dan jezelf, want één ding was zeker: in de kortste keren zou 80 à 90% van die abonnementen weer geschrapt kunnen worden.

En nu bleek ook nog dat het consequenties had voor het budget van de bladpromotor, omdat die de tol betaalde voor de foute boeking.

Hij belde Henna. ‘Ik heb iets getikt waar je misschien wat aan hebt.’

Ze kwam boven en las de brief die hij uit haar naam geschreven had aan Arie Luiken.

Na een paar minuten zei ze: ‘Mooie tekst. Glashelder!’

‘Graag gedaan,’ zei Hans met voldoening.

‘Maar ik kan dit niet namens mezelf naar hem sturen,’ zei Henna.

‘Hoezo? Het klopt toch wat hier staat?’

‘Jawel, maar zo duidelijk kan ik het niet opschrijven. Hij ziet meteen dat jij het bent en dat ik hulp heb gezocht. Dat brengt me van de wal in de sloot.’

Ze had gelijk, realiseerde Hans zich.

Maar hij moest toch iets kunnen doen om de bladpromotoren een beetje te steunen? Ze werden nu aan het begin van het jaar gepusht om akkoord te gaan met een royale begroting van de abonnementenstand en losse verkoop van hun blad. En als dat vervolgens tegenviel kregen ze het ene verwijt na het andere en deugden ze niet voor hun werk. Egbert was het overkomen, Alma was inmiddels vertrokken, Maya Elfering was eraan ontsnapt omdat zij had meegeholpen haar blad onze Wereld het bedrijf uit te werken. Als beloning voor die dienst was ze nu benoemd tot Lizes strategisch adviseur, en bezig met het schrijven van een middellangetermijnplan waar Hans al bij voorbaat zijn hart voor vasthield. Ze was een draver, geen denker, net zoals Henna. En die stond nu ook al op de tocht.

Wat kon hij nog voor haar doen? Hij schreef maar weer eens een memorandum. Als tijdelijk hoofd van de Kraamkamer had hij enkele keren het directieoverleg mogen bijwonen, en dat gaf hem een aanleiding.

Aan: Connie/Kees/Lize

Van: Hans

Betreft: functie bladpromotor

Onlangs vond er in het uitgeversoverleg een discussie plaats over de invulling van de bladpromotor-rol. Dat bracht me in herinnering dat ik jaren geleden een keer voor mezelf een lijstje maakte van wat de perfecte bladpromotor zou moeten kunnen, en nogal verrast werd door het resultaat. Dat lijstje ben ik kwijt, maar het onderstaande lijkt me een goede replica:

- 1. Goed inzicht in de markt van primaire en secundaire doelgroepen*
- 2. Goede en actuele kennis van wervingstechnieken*
- 3. Weten wat er nodig is aan marktonderzoekinformatie*
- 4. Reclamebureaus/Telemarketingbureaus goed kunnen brieven*
- 5. De daaruit voortvloeiende ontwerpen (voor advertenties, mailings, verkoopgesprekken) goed kunnen beoordelen en tegenspel kunnen geven aan de creatieven.*
- 6. Acties goed kunnen inplannen en organiseren*
- 7. Communicatie over de acties naar dienstverlenende afdelingen goed verzorgen*
- 8. De administratieve afhandeling (in ons abonnementensysteem) goed regelen*
- 9. Analyses kunnen maken van de resultaten van acties (kosten, levensduur)*
- 10. Op de hoogte zijn van het uitzet- en bijsturingssysteem van Aldipress, en tijdig de uitzet verhogen of verlagen*
- 11. Het wervingsbudget goed bijhouden, zodat niet halverwege het jaar het budget op is of aan het eind van het jaar een groot deel ten onrechte ongebruikt is*
- 12. Prognoses kunnen maken*
- 13. Goed kunnen onderhandelen met leveranciers van diensten en premieartikelen*
- 14. Creatief zijn in het bedenken van nieuwe acties en premies*
- 15. Een marketingplan kunnen schrijven*
- 16. Een goede verhouding met de redactie en dienstverlenende afdelingen kunnen bereiken en bewaren*
- 17. Stressbestendigheid*
- 18. Klantgerichtheid (veel telefoontjes van lang niet altijd contente abonnees)*
- 19. En een blijvende drive om het blad nog hoger op te stoten of een neergaande lijn om te buigen.*

Dat is geen geringe lijst, de functie vergt kennis en inzicht, creativiteit, organisatievermogen, cijfertalent, schrijfvermogen, onderhandelingsvaardigheid, diplomatie en doorzettingsvermogen. Sinds ik dat lijstje een keer voor mezelf gemaakt had keek ik wat anders tegen de functie aan. Want die combinatie van talenten en eigenschappen mag je normaal gesproken niet in één persoon verwachten. Het lijkt me realistisch om ervan uit te gaan dat elke bladpromotor op drie of vier punten zwak kan zijn en toch (overall) een goede beoordeling krijgt. De uitgever en het hoofd Lezersmarketing moeten zich dan inspannen om die zwakkere punten te compenseren. Dan werk je als team en niet als 'afrekenmachine'. En om dat teamverband gaat het uiteindelijk.

Gr. Hans Vervoort.

Zoals gebruikelijk kwam er geen enkele reactie. Maar Henna oogde in de weken daarna wat minder gespannen en vertelde dat ze zelfs een compliment van Arie Luiken had gekregen. Misschien had het schrijven van zo'n memo toch zin.

* * *

‘Ik ben umm bang dat met ons hetzelfde gaat gebeuren als met umm onze Wereld,’ zei Peter-Paul de Baar. Zijn eerlijke studiehoofd droeg enkele lokken warrig haar naast een aantal kale plekken en zijn bril had de neiging af te zakken. Peter-Paul was hoofdredacteur van Ons Amsterdam en het blad had niet Lizes hart gestolen. Het was in 1992 overgenomen van de Stadsdrukkerij en Hans en Henna hadden zich de afgelopen jaren beijverd om het te verkopen.

‘Amsterdam uw stad? Dan is Ons Amsterdam uw blad!’ riepen honderdduizenden folders die via Het Parool of mailings verspreid werden. En maandelijks lieten ze flyers werpen in de brievenbussen van wijken waarover Ons Amsterdam in die maand schreef. ‘U woont in de Wibautstraat. Dan denkt u ongetwijfeld wel eens: Wibaut? Ons Amsterdam vertelt u deze maand over deze bijzondere wethouder en het stempel dat hij op uw stad drukte...’

Dankzij die inspanning en het feit dat de Stadsdrukkerij weinig aan werving had gedaan, steeg de oplage van 18 000 naar 20 000. Maar het lukte niet om

hoger te komen. De abonneekring van het blad was merendeels bejaard, en woonde voor 60% in de stad.

Je doelgroep kunnen befietsen was de speciale aantrekkelijkheid van dit blad. Maar helaas werd Amsterdam steeds allochtoner en van Marokkanen en Turken kon niet verwacht worden dat zij veel belangstelling hadden voor het geslacht Van Hall, of de geschiedenis van Keetje Tippel. En de Amsterdammers die naar Almere of Purmerend waren geëmigreerd verloren geleidelijk hun band met de hoofdstad.

Heel langzaam begon de oplage weer te dalen tot 19 000 en verder omlaag. In zijn laatste jaar als uitgever had Hans onderzoek laten doen naar de belangstelling van Amsterdammers voor de geschiedenis van hun stad. Een stevig percentage had wel interesse voor een blad over de geschiedenis van hun omgeving en dat was ruimschoots voldoende voor een grotere oplage dan het blad nu had. Vooral het idee dat om de hoek enkele eeuwen geleden misschien Een Beroemd Iemand had rondgelopen of een Gruwelijke Gebeurtenis had plaatsgevonden bleek hen aan te spreken. Maar bij doorvragen bleek dat de doorsnee Amsterdammer het blad wat te droog van stof vond: veel tekst en weinig plaatjes.

‘Ja, maar wat moet ik, met 28 pagina’s per nummer?’ reageerde Peter-Paul bedroefd, ‘Gerda en ik werken ons een ongeluk om de teksten zo beknopt mogelijk te houden. Maar ja, ook dan blijft er niet veel ruimte over voor illustraties.’

‘Misschien snijdt het mes dan van twee kanten fout,’ opperde Hans. ‘Je schrapt uit de tekst wegens ruimtegebrek vast wel wat sappige anekdotes en je hebt te weinig illustraties om dat gemis op te vangen. Maar let op: in 1997 begint de glorie! Dan loopt het drukcontract af.’

De beperkte paginaruimte van de redactie was Hans een doorn in het oog. Bij de overname in 1992 had de Stadsdrukkerij bij Theo Bouwman een drukcontract van vijf jaar bedongen, met gepeperde prijzen, vooral bij een uitbreiding van het blad. Vandaar dat Hans de omvang al die jaren noodgedwongen op 28 pagina’s had laten staan. Maar als het contract in 1997 afliep, had productiehoofd Ben Mosselaar al laten weten, zou hij een veel lagere prijs kunnen bedingen. En dan kon het blad voor dezelfde prijs misschien wel het dubbele aantal pagina’s tellen.

‘Dan kan je eindelijk royaal uitpakken,’ had Hans Peter-Paul laten weten en bij zijn aftreden had hij deze informatie doorgegeven aan Lize Alink.

Maar toen hij onlangs Ben Mosselaar tegenkwam en benieuwd vroeg hoeveel

extra pagina's hij er in de onderhandelingen uitgesleept had, zei Ben: 'Helemaal niks. Ik kreeg van Lize de instructie om te onderhandelen over 28 pagina's. En daar heb ik een 40% besparing op de prijs gehaald, zo'n 70 000 gulden. Dat vond zij belangrijker.'

Dat Peter-Paul gealarmeerd was door het ontbreken van een uitbreiding kon Hans zich voorstellen.

'Lize wil hoe dan ook vasthouden aan een winst van 25%,' zei de hoofdredacteur op sippe toon.

'Nu is dat 10%,' knikte Hans, 'op een omzet van een miljoen. Een ton. Niet wat we willen, maar ook niet echt slecht. Waarom wil Lize niet investeren in een uitbreiding van het blad? Dat biedt een veel grotere kans die 25% te halen, dan wanneer ze alleen maar bezuinigt. Ze heeft alle onderzoekgegevens en weet hoe belangrijk het is dat Ons Amsterdam méér ruimte krijgt voor illustraties.'

'Dat zeg ik tegen Lize, dat zegt Henna tegen haar. Maar deze week kreeg Henna van Lizes knecht Arie Luiken te horen dat ze het resterende deel van haar wervingsbudget niet mag gebruiken. Dat is ongeveer een ton. Ja, want anders halen we die 25% niet.'

'Ja, als je niets doet aan werving, hou je meer aan het blad over,' knikte Hans, 'maar de oplage kachelt natuurlijk achteruit. Misschien is dat de bedoeling. De oplage kachelt achteruit totdat ze kan zeggen: dit heeft geen zin meer.'

'Ze laat het blad gewoon afsterven,' zei Peter-Paul bedrukt, en vergat het uhm waarmee hij gewend was zijn zinnen te onderbreken.

Het was Hans treurig te moede.

'Toen wij in 1988 de bladen bekeken,' zei hij, 'had Opzij een oplage van tegen de 30 000 en we legden er geld op toe. Als Lize toen uitgever was geweest had ze op dat moment besloten het op te doeken, denk ik, maar wij vonden het een aardig blad en gingen ermee door. En kijk nu eens wat een winst eruit komt! Als je uitgever bent moet je van bladen houden en niet alleen naar de centen kijken.'

'Vertel dat maar eens aan Arie Luiken en Lize,' zei Peter-Paul, 'doof als een kwartel. Gerda heeft ook geregeld laaiende ruzie met ze.'

Gerda Krijger was zijn beschermengel en eindredacteur, een rijzige blondine die orde probeerde te houden in PeterPauls jongenskamer vol paperassen en boeken.

'Laatst probeerde Lize het goed te maken,' vertelde Peter-Paul, 'ze had een

gouden ringetje gekocht voor Gerda's verjaardag. Aardig gebaar, niet? Maar Gerda gaf het terug. "Die trut heeft nog niet eens gemerkt dat ik alleen zilver draag!"

Toen Peter-Paul weg was keek Hans uit het raam naar de Kloveniersburgwal. Als hij zich vooroverboog kon hij ijssalon Tofani zien, waar bij zonneschijn elke middag Alexander Pola koffie dronk. Het was herfst, de warme dagen waren eigenlijk voorbij. Maar Pola zat er nog. Sommige dingen veranderden gelukkig nooit.

Hij las de brief die hij die dag van Rinus had gekregen. Af en toe schreven ze elkaar, waarbij de toon van Hans' brieven steeds melancholischer was geworden naarmate hij het bedrijf zag afglijden. Hij popelde eigenlijk om er iets tegen te doen, maar wist dat hem dat niet in dank afgenomen zou worden. Als ex-directeur hoorde je je niet meer te bemoeien met wat voorheen je besognes waren. Ook in de politiek liet een ex-minister zich niet uit over de besluiten van zijn opvolger.

'Gedurende een jaar,' corrigeerde Tom van Veer hem, 'als hij in de Tweede Kamer zit mag hij het eerste jaar niet als woordvoerder optreden op dat terrein. Maar na een jaar is die quarantaine afgelopen En jij staat nu al anderhalf jaar keurig aan de kant.'

Tom had hem gewezen op een bericht van het OR/CWV-bestuur. Binnenkort zouden er verkiezingen gehouden worden, er waren vier vacatures in het zevenkoppige bestuur. 'Waarom stel je je niet kandidaat?' vroeg hij, 'ik zorg dat je de benodigde handtekeningen krijgt.'

Wie zich kandidaat stelde moest vijftien handtekeningen van leden onder zijn kandidatuur krijgen en dat was altijd het meest genante deel van het proces: leuren met jezelf en vragen om een ondertekende adhesie.

Hij had Rinus advies gevraagd en die schreef terug: 'Mijn neiging is altijd geweest: bemoeien.' En: 'Misschien herinner je je nog dat ik je vorig jaar belde, toen de Volkskrant over de opstand tegen Joop schreef. Als Kees van Nijnatten en Lize Alink toen achter hem waren gaan staan was het anders gegaan – denk ik, maar jij zei terecht dat ze hem opzettelijk lieten hangen. Dat heb ik later zelf ook gemerkt. En ik heb sterk de indruk dat je opvolgster nauwelijks wéét wat VN is.'

Hans had van Kees verwacht dat die de WPT-stijl van werken zou overdragen aan de nieuwe uitgevers: de afgelopen jaren waren heel succesvol geweest en waarom zou je iets veranderen dat goede resultaten opleverde? Maar Kees was daar niet sterk genoeg voor, dat was inmiddels wel duidelijk

geworden. Een doodenkele keer kwam Hans Corry Smits nog wel eens tegen, sinds vijftien jaar de secretaresse van de opeenvolgende directeuren en een sociaaldemocrate van de oude stempel, met het hart op de tong. Ze was altijd de discretie zelf maar op een middag kon ze haar mond niet houden en vertelde Hans met verontwaardiging dat de wekelijkse directievergaderingen beheerst werden door Connie Boekhout en Lize, die elkaar gevonden hadden als strategische tandem. Uit hun koker waren de formulieren gekomen waarmee aan het begin van het jaar ieders prestatiedoelstellingen geformuleerd werden. En vervolgens zou enkele keren per jaar de afrekening volgen: doelstellingen niet gehaald, biezen pakken.

‘En rekent Lize ook met zichzelf af?’ vroeg Hans.

Cor lachte.

‘Nee, dat hoort er niet bij,’ zei ze, ‘afrekenen gaat alleen naar beneden. Kees kan niet tegen ze op. Hij zit erbij en grinnikt wat en gaat dan zijn eigen gang.’

Ja, zo was Kees, realiseerde Hans zich. Het opinie-cultuur-gedeelte deel van het bedrijf zou naar God geholpen worden door een onervaren maar zelfverzekerde en arrogante uitgever terwijl Kees zich zoals altijd bezig zou houden met de sportbladen in plaats van zijn rol als algemeen directeur.

Op dat moment besloot hij zich kandidaat te stellen voor de ondernemingsraad. Het had iets poëtisch. De cirkel was dan rond, hij eindigde zoals hij ruim twintig jaar geleden was begonnen: lid van het democratisch gekozen bestuur. ‘Ik doe het,’ zei hij tegen Tom en in de kortste keren haalde deze de benodigde handtekeningen op.

‘Veel enthousiasme,’ rapporteerde hij. “‘Eindelijk grijpt Hans in,” zeiden verschillende personen tegen me. Van Opzij krijg je alle stemmen!’

Kees van Nijnatten was minder enthousiast toen hij het hem vertelde.

‘Ja, het is je goed recht,’ zei hij, ‘maar ik word er natuurlijk niet vrolijk van. Zitten we ineens tegenover elkaar in plaats van naast elkaar.’

‘Ik voel me er een beetje toe verplicht,’ zei Hans, ‘nu de een na de andere van de oude garde op de schopstoel komt.’ ‘Nou, dat valt toch wel mee. Ik spreek nog wel eens mensen, maar hoor geen klachten.’

Hans besloot deze discussie niet opnieuw aan te gaan. ‘Ik kan je hopelijk ook wel eens van dienst zijn, denk ik,’ zei hij, ‘je weet hoe wantrouwig een CWV-bestuur tegen een plan kan aankijken. Als ik zeg dat het in orde is, kan je dat een hoop ellende schelen.’

‘Laten we het hopen,’ zei Kees.

Ze gaven elkaar een hand en Hans schreef zijn verkiezingsstukje.

‘Waarom ik me kandidaat stel?’

Weekbladpers Tijdschriften is in de rui. Nieuwe mensen met nieuwe ideeën, een ambitieus expansieplan, stringenter winstnormen, een hiërarchischer structuur (beetje ouderwets, vind ik dat persoonlijk), meer vergaderingen en minder overleg.

Weekbladpers Tijdschriften verandert. Dat is goed en alles kan en mag, wat mij betreft. Als we het met z’n allen ook echt zo willen.

En om dat te toetsen hebben we een CWV, want dit bedrijf is van onszelf en wij bepalen wat er gebeurt.

Bij die zeggenschap speelt het CWV-bestuur een belangrijke rol en dat bestuur moet dus sterk en alert zijn. Ik heb 3 keer eerder een CWV-bestuursrol vervuld en 8 jaar lang een directiefunctie gehad. Dat ik me toch nog een keer kandidaat zou stellen voor de CWV-bestuursrol zat niet in mijn demotieplanning. Ik doe het omdat ik vind dat ons bedrijf juist in de ruiperiode een stevig en actief bestuur nodig heeft en omdat ik denk daaraan te kunnen bijdragen.

Wie op mij stemt moet weten dat ik voor hard werken en een goed rendement ben, maar dat ik het nog belangrijker vind dat we fluitend naar het werk gaan, houden van de bladen die we uitgeven, en het gevoel hebben dat we zelf ons lot bepalen. Want dat is voor mij de essentie van de Weekbladpers.’

Hij leverde het stukje in en enige tijd later werd het met de verkiezingsteksten van de andere kandidaten verspreid. Tot zijn vreugde zag hij dat de ontwikkelingen van de laatste tijd ook andere oude rotten ertoe had gebracht om zich kandidaat te stellen. Rob Sijmons, VN-redacteur maar ook gepokt en gemazeld in CWV-zaken, had zich aangemeld en ook Donald Sanderij was weer van de partij.

Hans’ kandidatuur leverde hem een nurkse reactie op van Jack van Tongen, tijdens een van de inmiddels schaarse Weekbladpersborrels.

Jack was vroeger administrateur van de tijdschriften geweest, maar zat nu als Groepscontroller in het Mortuarium. Zijn ronde inmiddels volledig kale hoofd was verhit en zijn ogen priemden door de bril toen hij Hans aansprak. ‘Dat vind ik niet netjes van je,’ zei hij, ‘de directie saboteren, waar je zelf toe hebt behoord.’

Hans was verbaasd, Jack was zelden agressief.

‘Jack, je ziet toch wat er gebeurt?’ zei hij. ‘Ik kan cijfers lezen, maar jij ook.’

De kosten vliegen de pan uit, de inkomsten dalen, er wordt voortdurend gereorganiseerd en afgerekend. Ik begrijp best dat Kees het nieuwe bewind moet steunen, maar je kan toch niet van mij verwachten dat ik ga zitten toekijken hoe alles wat in de afgelopen jaren is bereikt in de kortste keren de nek wordt omgedraaid?’

‘Dus je wilt over je graf heen regeren?’

‘Ik lig niet in mijn graf, Jack. Was het maar waar, denk ik wel eens. Ik ben springlevend en ik werk hier nog steeds. Ik zit erbij terwijl mijn stukje van het bedrijf naar God geholpen wordt.’

‘Maar dat geeft je niet het recht om je te bemoeien met het werk van je opvolger!’

‘Wel als CWV-lid,’ zei Hans.

Jack haalde zijn schouders op en liet Hans alleen staan.

Terwijl hij Jack nakeek besepte Hans dat niemand zijn situatie kon navoelen. Gebruikelijk was dat directeuren ofwel vertrokken en nooit meer een voet in het bedrijf zetten ofwel een stapje omhoog deden en de baas werden van degene die hen opvolgde. ‘Ik laat hem geheel zijn gang gaan’ was dan de gebruikelijke tekst, maar in de praktijk hield men de touwtjes toch stevig in handen. Het bijzondere van Hans’ situatie was dat hij niet was vertrokken maar ook niet een stap hogerop had gedaan. Integendeel, hij was een stapje teruggetreden, in de verwachting dat zijn erfenis met respect behandeld zou worden. Nu dat overduidelijk niet het geval was, rekende men er toch op dat hij zou doen alsof hij vertrokken was. En dat zat nu eenmaal niet in zijn karakter. Maar het bleek moeilijk te verkopen, merkte hij toen hij een telefoontje kreeg van iemand anders die in het Mortuarium werkte.

‘Ik begrijp niet waar je nu mee bezig bent,’ zei Jeanne van Roden, ambtelijk secretaris van de Ondernemingsraad. ‘Je kan als ex-directeur toch niet in de OR gaan zitten. Als ambtelijk secretaris wil ik je wel even laten weten dat ik dat een vreemde stap vind.’

‘Ik doe het ook niet graag,’ zei Hans, ‘maar ik zie het bedrijf naar de knoppen gaan.’

‘Ja, maar dat is jouw verantwoordelijkheid niet meer.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Nou, toen je je directiefunctie neerlegde heb je die taak overgedragen. En nu pak je dat weer via de ondernemingsraad op. Dan regeer je over je graf heen.’ In het Mortuarium werd over hem gesproken, kon Hans afleiden uit het opnieuw gebruiken van deze term.

‘Lize regeert,’ zei Hans, ‘dat staat buiten kijf. Maar een beetje tegenspel is langzamerhand wel nodig. En daar ga ik voor zorgen.’

‘Nou, ik vind het niet netjes,’ zei Jeanne.

Hans zuchtte. Als je bij Jeanne aan het woord wilde komen was een snelle monoloog de enige optie. Met tegenzin stortte hij zich erin.

‘Je hebt geen flauw idee hoe het er hier bijstaat, Jeanne. De liefde voor de bladen is weg. Een paar maanden geleden werd onze Wereld eruit gekegeld door Lize, een goed en nuttig blad waar we ook nog wat aan verdienden. Niet zoveel als we wilden, maar we verdienden eraan. Er waren verschillende mogelijkheden om het een betere toekomst te geven, zoals bijvoorbeeld een fusie met het blad Bijeen. Maar Lize had geen zin om aan het blad te trekken. En nu staat Ons Amsterdam weer op de tocht. Voor dat blad geldt dat het niet de gewenste winst maakt, maar in elk geval z’n kosten dekt, inclusief de bladpromotor en de kantoorkosten. Bedrijfseconomisch is dat best verdedigbaar en het ligt geheel in de lijn van wat WPT tot voor kort altijd wilde zijn: een goede uitgeverij met hart voor z’n bladen. Als ik gekozen word in het CWV-bestuur krijgt het nieuwe management die argumenten voor z’n kiezen en ik denk niet dat Kees er naar uitkijkt om het tegen mij op te nemen. Ik hoop dat mijn simpele aanwezigheid in het CWV-bestuur al voldoende zal zijn om het directiebeleid te wijzigen en de oude koers weer op te pakken.’

‘Maar dat is toch jouw zaak niet meer?’ Jeanne werd ongeduldig.

‘Ik werk hier toch nog? Ik heb acht jaar lang 60 uur per week gewerkt om de cultuurbladen weer in de zwarte cijfers te krijgen. En kijk nu eens. Een steeds verticaler organisatie met steeds meer mensen, en cijfers die steeds roder worden. En dan moet ik lijdelijk gaan toekijken? Zo zit ik niet in elkaar.’

‘Nou ja, je moet het zelf maar weten.’

‘Zeker.’

hoofdstuk 30

De wind wakkert aan

Hans beseftte dat hij voor een fundamentele verandering stond. Hij was gewend met lichte ironie te kijken naar het kantoorbestaan en al z'n intriges. Hij werkte overdag met al zijn ziel en zaligheid, mopperde en knokte, maar 's avonds thuis met een pilsje, kostte het weinig moeite de relativiteit van al die drukte in de mierenhoop te zien. En in de boeken die hij over het kantoorbestaan schreef was de toon altijd licht ironisch.

Nu begon hij te beseffen dat hij al die jaren geboft had. De Weekbladpers was een vat vol tegenstellingen en niets ging er ooit vanzelf. Maar er was weinig echte agressie tegenover elkaar en veel overeenstemming over wat men wel of niet belangrijk vond in het werk. De liefde voor de bladen stond voorop en ook het idee dat het bedrijf van de werknemers zelf was, sprak iedereen aan. De mierenhoop was, uiteindelijk, één grote familie van gelijkgestemden. En niemand was bang voor zijn hachje of zijn baan. En dat was nu plotseling aan het veranderen. Dat Lize hem zoveel mogelijk had genegeerd kwetste Hans' trots en gaf hem voortdurend het gevoel zijn taak niet fatsoenlijk afgemaakt te hebben. Want daar hoorde een goede overdracht bij.

Maar die persoonlijke ergernis viel in het niet bij wat er nu aan de hand was. Angst en willekeur waren het bedrijf binnengeslopen. En het was Hans niet goed mogelijk om daar met ironie naar te kijken of er vrolijk over te schrijven.

En hij wist: de komende twee jaar als or-lid, zouden zuur en onaangenaam worden. Tenminste, als hij gekozen werd.

Hans voerde opzettelijk geen campagne. Het was denkbaar dat Kees, Jack en Jeanne gelijk hadden en dat er geen enkele behoefte was aan bemoeienis van een oud-directeur. Dat zou dan uit de stemming moeten blijken.

Maar hij kreeg het grootste aantal stemmen van alle kandidaten en omdat de stembus van Gouda apart geteld werd, kon hij zien dat hij zelfs bij de

sportjournalisten de voorkeur had.

Ook Rob Sijmons en Donald Sanderij werden met een royaal aantal stemmen gekozen. En het eerste probleem diende zich al snel aan.

‘Weet je wat er nu gebeurd is?’ zei Donald, bij Hans langskomend. Hij kon zijn opwindning nauwelijks verbergen. ‘Reitze Bouwer is op staande voet ontslagen!’

‘O,’ zei Hans. Erg verbaasd was hij niet. Reitze was een jonge, nog weinig ervaren advertentieverkoper, enkele maanden geleden aangetrokken voor de sportbladen. Misschien presteerde hij niet goed genoeg.

‘Het is echt van de gekke,’ zei Donald en vertelde.

Nu het advertentiebedrijf gesplitst was had een nieuw aangetrokken chef het beheer over de drie sportadvertentieverkopers gekregen: Robert Binkman. Robert Binkman, de man die Hans altijd deed denken aan de uitsmijters in Chaplin-films. Kennelijk leek zijn bewind op zijn uiterlijk, want de drie verkopers hadden een brief aan hun nieuwe baas gestuurd, waarin ze duidelijk maakten niet erg gecharmeerd te zijn van zijn aanpak.

‘Van een chef verwachten wij input, planning en adviezen, geen dictatoriale commando’s en dreigementen. Dat is niet de stijl van dit bedrijf en wij zouden het op prijs stellen als je je wat meer verdiepte in de werkwijze van de Weekbladpers en de markt voordat je ons van hot naar her stuurt voor (meestal) niets. Rapporteren doen we graag, voor apporteren zijn we minder geschikt.’

Reitze Bouwer, die zich zeer thuis voelde in het amicale klimaat van de Weekbladpers, had de brief geschreven die mede ondertekend was door collega-verkopers Koos Verstegen en Henk Krant.

‘Binkman is met die brief meteen naar Kees gegaan,’ zei Donald, ‘en die heeft in overleg met Connie meteen Reitze geschorst en ontslag aangezegd. De twee anderen kunnen doorgaan als ze hun excuses aanbieden en afstand nemen van de inhoud van de brief.’

‘Dat lijkt me helemaal niks voor Kees,’ zei Hans, ‘en ook niet voor Connie.’ Peinzend zwegen ze.

‘Nou ja, het komt nu voor de ontslagcommissie,’ zei Donald, ‘daar zit ik in. Hopelijk hebben Kees en Connie méér redenen om Reitze weg te sturen dan deze brief.’

Hans knikte. Het werd de eerste confrontatie met een andere Kees.

De ontslagcommissie nam kennis van de informatie en kwam tot de conclusie dat de brief onvoldoende reden tot ontslag was. Toegegeven, het was geen vriendelijke brief, maar zowel qua inhoud als qua toon viel het royaal binnen de grenzen van wat bij de Weekbladpers acceptabel was. Een fout was dat Reitze de brief gefaxt had naar een klant waar Koos Verstegen op dat moment zat. De ontslagcommissie schreef hierover:

‘De brief is volgens Bouwer aan de externe relatie gefaxt op uitdrukkelijk verzoek van de betrokken accountmanager. Bouwer zou hierover zijn twijfel hebben geuit, maar de collega verzekerde hem dat hijzelf bij het faxapparaat zou staan om de fax meteen op te vangen. Bouwer, die op dat moment thuis was, heeft vervolgens een collega op de afdeling gebeld en deze gevraagd de fax te versturen. De fax aan de externe relatie is onzorgvuldig. Echter, deze onzorgvuldigheid is stellig minder aan Bouwer verwijtbaar dan aan de betrokken collega, en aan de algemene omstandigheid dat de accountmanagers elkaar door de aard van hun werk slechts zeer zelden op kantoor treffen. De betrokken collega heeft bovendien – als de fax dan toch wordt verstuurd – het noodzakelijke gedaan om de fax niet in handen van derden te laten vallen.’

Ook dit was onvoldoende reden voor ontslag, vond de ontslagcommissie. ‘En een uurtje later zaten we tegenover een zeer boze Kees,’ vertelde Donald. ‘Johan Nieuwenhuizen, het andere lid van de ontslagcommissie en ik. We waren verbijsterd. Kees begon op hoge toon hoe we het in ons hoofd haalden om ons te bemoeien met deze kwestie. Hij was toch niet de eerste de beste en als hij vond dat iemand ontslag verdiende, dan verdiende die dat ruimschoots. Opgesodemierd!’

‘Opgesodemierd?’ vroeg Hans verbaasd.

‘Nou ja, Reitze dan. Wij mochten nog even blijven zitten om wat andere klachten te horen die bij Kees opkwamen. Kennelijk heeft onze Wereld laten weten geen prijs te stellen op een speech van Kees, als ze afscheid van de Weekbladpers nemen. Daar begreep hij ook niks van!’

‘Het lijkt wel of hij een bord voor zijn kop heeft.’ Hans was onthutst. ‘Zo ken ik hem helemaal niet, onze Wereld is op de koudst denkbare manier de deur uitgezet en Lize wil nog een stevig bedrag hebben voor de abonnementen die het blad al had toen ze bij ons kwamen. Dan kan je als directeur van zo’n uitgeverij toch niet verwachten dat je welkom bent bij het afscheid?’

De volgende dag stond de Bouwer-kwestie op de agenda van het CWV-bestuur.

‘De ontslagcommissie heeft gemeld dat er onvoldoende reden is om Reitze te ontslaan,’ zei voorzitter Ton Terstegge, ‘maar Kees heeft het toch doorgezet. Reitze is al vertrokken. Met een minimale afvloeiingsregeling want hij was er pas net. Tja, een voldongen feit. Jammer maar helaas.’

Ton Terstegge, werkzaam bij de interne dienst, was al enkele jaren voorzitter en Kees bofte met hem, want Ton had een meegaande aard. Met zijn ronde, vriendelijke, kalende hoofd leek hij wat op Charlie Brown. In de eerste bijeenkomsten met de nieuwe bestuursleden Hans, Rob en Donald was hij geschrokken van hun plannen om de touwtjes van de democratie weer eens wat strakker aan te trekken en de directie wat scherper te volgen.

‘Nou ja, voldongen feit?’ vroeg Donald. ‘Wat is dan de functie van de ontslagcommissie als de directie het oordeel naast zich neer kan leggen?’ ‘Goeie vraag,’ zei Rob, een veteraan in het CWV-zelfbestuur. ‘Ik heb het eens nagekeken in de spelregels. Het is waar dat de ontslagcommissie geen uitspraken kan doen die de directie binden. Het is een commissie die het CWV-bestuur adviseert. Als dat bestuur het oordeel van de ontslagcommissie overneemt betekent dit dat de ondernemingsraad zich keert tegen het voornemen van de directie om de betrokkene te ontslaan.’

‘Betrokkene te ontslaan,’ mompelde Donald, ‘wat een ambtenarentaal, sorry dat ik het zeg.’

‘Nou ja, zo staat het er nu eenmaal,’ hernam Rob. ‘Waar het op neerkomt is dat wij nu moeten bepalen of we achter het oordeel van de ontslagcommissie staan. Zo ja, dan moeten we dat aan de directie mededelen en die kan dan besluiten zich daar wel of niet iets van aan te trekken.’ Rob was wetenschapsredacteur bij Vrij Nederland en met zijn baard en bril maakte hij een wat onwereldse indruk, een geitenwollensokkendrager. Maar in het debat was hij scherp en alert. ‘En als Kees zich er niks van aantrekt?’ vroeg Tanja van Oldenhove, een van de or-leden die al enkele jaren meedraiden, een jonge vrouw met donker haar en een ironische glimlach.

‘Nou, dan is het aan ons om te bepalen of we ermee kunnen leven dat we in deze kwestie van mening verschillen of dat we een conflict aangaan,’ zei Rob. Hij keek Hans aan. ‘Hans hier heeft het al een keer meegemaakt, het wegsturen van een directie.’

‘Ja,’ zei Hans, ‘in 1981. Dat liep toen totaal uit de hand. We hebben na afloop ook een stuk geschreven: “Wat te doen bij een directiecrisis”. Daarin staat dat

beide partijen verplicht zijn een afkoelingsperiode in te lassen en bemiddeling te zoeken, als ik me goed herinner.'

'Nou, laten we dan maar beginnen te bepalen of we het eens zijn met de ontslagcommissie,' concludeerde Ton Terstegge met duidelijke tegenzin. De brief van Reitze en het commentaar van de ontslagcommissie werden rondgedeeld en men las.

Na een tiental minuten stilte zei Rob: 'Ik kan met de beste wil van de wereld niet zien wat er in deze brief nou zo erg is dat Reitze weg moet. Het is een puntige brief, niet leuk voor de ontvanger. Maar als je dit niet kan hebben, dan zijn je tenen te lang. En dat gedoe met die fax, ach, dat hoort niet te gebeuren. Het is altijd mogelijk dat zo'n papier in verkeerde handen komt. Maar dat is hier niet het geval geweest.'

'Ik vind het ook raar dat Binkman er meteen mee naar Kees is gelopen,' zei Tanja, 'hij had toch eerst zelf met ze kunnen praten en zeggen dat het wat hem betreft te ver ging. Dan was er in elk geval een gesprek ontstaan.'

'Kees had ook met ze kunnen praten, natuurlijk,' zei Hans. 'Het lijkt wel alsof hij een flinke doortastende indruk wil maken. Lize schopt iedereen tegen de schenen. Kees wil misschien laten zien dat hij die kordate stijl ook beheerst.'

Terwijl hij het zei viel hem in dat hij hier misschien de vinger op de zere plek had gelegd. Kees stond vrij stevig in zijn schoenen, maar had toch de neiging een voorbeeld te volgen. Hans had gemerkt dat hij Kees in de voorgaande jaren vrij makkelijk meekreeg in een mensvriendelijk personeelsbeleid. Hij dacht toen dat ze domweg dezelfde instincten en ideeën hadden. Maar misschien had hij Kees beïnvloed en was het nu Lize die die rol vervulde. Je kon het ook bij Connie Boekweit zien, de personeelsfunctionaris. In Hans' tijd bemiddelde ze en probeerde oplossingen te zoeken voor problemen. Maar nu, als vazal van Lize, toonde ze zich een harde uitvoerder van harde besluiten. En misschien bewonderde Kees dat.

Het was dan ook een boze, opgewonden Kees die de volgende dag tegenover de haastig opgeroepen ondernemingsraad zat.

'Ik heb jullie mededeling ontvangen,' zei hij, 'en ik vraag me af, waar bemoei je je eigenlijk mee? Het aantrekken en ontslaan van personeel is een zaak van de directie, het is een uitvoeringskwestie, geen beleid.'

'Op zich heb je daar gelijk in,' zei Rob op geduldige toon, 'maar de uitvoering vindt plaats binnen het kader van spelregels. En een van die spelregels is dat de ontslagcommissie kijkt of de ontslagredenen redelijk zijn

en of de ontslagprocedure gevolgd is. Is er een dossier, is er een voorgeschiedenis van confrontaties? Zo niet, is er dan iets heel ernstigs gebeurd dat zo'n plotseling ontslag rechtvaardigt? En de ontslagcommissie vond van niet. En die mening is ondersteund door het CWV-bestuur.'

'We hebben natuurlijk ook een rol als personeelsvertegenwoordiging,' zei Ton Terstegge verontschuldigend, in de duidelijke hoop Kees hiermee te pacificeren.

'Maar ik hoef jullie toch niet alles te vertellen wat er gebeurd is? Deze brief was de druppel die de emmer deed overlopen,' zei Kees.

'Wij hebben alleen de brief gekregen,' zei Donald. 'Ik spreek hier even als lid van de ontslagcommissie. Johan Nieuwenhuizen heeft nog gevraagd: is er méér voorgevallen? Maar daar kregen we geen antwoord op.'

'Natuurlijk is er meer voorgevallen,' zei Kees geprikkeld. 'Je denkt toch niet dat ik iemand ontsla vanwege alleen zo'n brief. Het rommelt al langer op die afdeling, ze pikken hun nieuwe chef gewoon niet. Nou, dan kies ik voor Binkman. Hij moet de kans krijgen om z'n eigen beleid te voeren. Anders heb ik 'm voor niks aangetrokken.'

'Dat hoor ik de laatste tijd heel veel,' zei Hans. 'De nieuwe uitgever Cultuur zegt ook steeds dat ze ruimte moet hebben voor een eigen beleid. Ik begrijp die behoefte wel. Maar mag je van de andere kant ook niet verwachten dat nieuwe chefs zich even verdiepen in het bedrijf voordat ze alles gaan veranderen?'

'Nee, dat vind ik niet. Dat moeten ze zelf bekijken,' zei Kees, en Hans zag Connie knikken.

'Als we nu horen dat er kennelijk veel méér aan de hand was dan alleen die brief, dan werpt dat een nieuw licht op de zaak,' opperde Ton Terstegge, 'misschien voldoende om ons standpunt te heroverwegen?'

Hoopvol keek hij naar de andere leden, maar kreeg geen respons. In de stilte die volgde dacht men na.

'Ik ben geneigd de directie het voordeel van de twijfel te geven,' zei Donald ten slotte. 'En laten we wel wezen, we hebben als nieuwe ondernemingsraad er ook geen belang bij om in conflict met de directie te komen.'

Men knikte aarzelend.

'Maar dan moet Reitze ook bericht krijgen dat we van standpunt zijn veranderd,' zei Rob. 'Zover ben ik niet. Laat de ontslagcommissie dan eerst die extra informatie krijgen van Kees en Connie, dan zien we verder.'

'Nee hoor, wat mij betreft is de kous af,' zei Kees ferm. 'Reitze is ontslagen

en dat gaat wat meer kosten dan we van plan waren. Want zijn advocaat heeft jullie bericht gekregen dat de ondernemingsraad tegen het ontslag is en dat scheelt meteen een paar duizend gulden. Maar basta, wat mij betreft.'

Ze keken elkaar aan.

'Ik stel voor dat we vaststellen dat we het niet eens zijn met elkaar over het ontslag van Reitze, en het daarbij laten,' stelde Hans voor, 'zo vermijden we een conflict met de directie en geven toch steun aan het CWV-lid. Die krijgt nu wat extra geld.'

'We agree to disagree,' zei Rob, 'dat lijkt me een goed idee.'

Kees en Connie knikten en pakten hun tassen.

Onderweg naar zijn kamer liep Hans naast Connie en zei: 'Zo ken ik Kees niet.'

'Zo kennen wij jou ook niet,' zei ze stroef en liep snel verder.

* * *

De kerstborrel van Weekbladpers Tijdschriften was over het algemeen een vrolijke bijeenkomst die pas laat in de avond eindigde als alle drank op was. Hans was bij zo'n gelegenheid op weg naar huis wel eens van zijn fiets gevallen. 'Stap je altijd zo af?' riep een passant.

Maar de kerstborrel van 1997 had een sombere sfeer. De resultaten liepen terug, Joop van Tijns dood lag nog vers in het geheugen, en er werd in de wandelgangen veel gespeculeerd over de toekomst. Termen als 'topdown aansturen', 'afrekenen' en 'resultaatgericht werken' die nu veelvuldig in de directionele teksten voorkwamen voorspelden een weinig relaxte toekomst. Kees hield meestal een kort en vrolijk speechje, maar bleek zich dit keer vastgebeten te hebben in Hans' verkiezingsstukje en vooral het zinnetje 'De Weekbladpers is in de rui.' Hans luisterde verbaasd naar de charge die Kees erop losliet. Kennelijk voelde hij zich door Hans aangevallen.

'Niks in de rui...' verklaarde Kees. 'Niks zielig vogeltje. We zijn op weg naar een mooie toekomst. Met prachtbladen, met prachtmensen, met een goede organisatie.'

Uit zijn verdere betoog maakte Hans op dat Kees niet wist wat 'in de rui' betekende, maar dacht dat het een aftakelingsproces was. Zijn publiek reageerde dan ook wat bevreemd, maar gaf hem aan het slot een royaal applaus.

‘En nu wil ik nog een paar cadeautjes uitdelen,’ hernam Kees na een dankknikje. ‘Eerst het jaarlijkse afdelingsuitje. De jury, bestaande uit mij en ik, heeft dat dit jaar toegekend aan de interne dienst.’

De traditionele combinatie van applaus en boegeroep nam hij dankbaar in ontvangst. Het deed Hans plezier dat Kees nog vasthield aan dit jaarlijkse cadeautje aan een van de dienstverlenende afdelingen. Hans had het ooit bedacht omdat hij de administratieve afdelingen onder zich had en merkte dat die nogal jaloers waren op de mogelijkheden van de commerciële afdelingen om naar een congres of feest te gaan. Terwijl zij alleen maar mochten boeken wat men daar uitgaf. Sindsdien kreeg elk jaar een van de dienstverlenende afdelingen een budget van 1500 gulden voor een vrolijke avond of weekend. ‘En dan nog een bloemetje voor het succes van het jaar!’ vervolgde Kees. ‘De succesvolle introductie van J/M!’

Even later stond Hans naast Diny van de Manakker en Egbert van Stekelenburg met een bos bloemen in zijn hand. Na Kees’ eerdere aanval op zijn verkiezingstekstje was het vreemd enkele minuten later een boeket van hem te ontvangen, en hij kon merken dat het Kees ook niet lekker zat: ze meden elkaars blik. Discreet liet hij het bloemstuk in een vaas bij de receptie achter toen hij naar huis vertrok.

Enkele dagen later hield ook de Groep een kerstbijeenkomst. Een diner zelfs. Een zaal van het Stedelijk Museum was er voor afgehuurd en Hans begreep meteen: dat wordt een avond Niet Roken. De antirooklobby was ook bij de Weekbladpers steeds sterker geworden, maar voor Hans was het ondenkbaar een hele werkavond zonder een sigaret door te brengen. Zijn rookgedrag was geheel gekoppeld aan werk en sociale activiteit. ’s Avonds thuis of in de weekends had hij nooit behoefte aan een sigaret, pas als hij om een uur of elf achter het toetsenbord van de laptop kroop rolde hij vanzelf een shagje. Hij besloot even zijn gezicht te laten zien en naar huis te lopen voordat het diner begon. In de toegangsruimte van het museum mocht wel gerookt worden, zag hij tot zijn vreugde en daar stond dan ook zijn rookmakker Ary Langbroek van Querido met wie hij bij dit soort gelegenheden de slechte toekomst van het Literaire Boek doornam.

Maar Ary was bezet. Hij stond te praten met een elegante, licht grijzende blondine die duidelijk bezig was aan een netwerkronde. Hans ging bij Donald Sanderij staan, die bezig was een zware Van Nelle te rollen.

‘Cox Habbema,’ stelde ze zich een kwartier later aan Hans en hem voor. ‘Zitten jullie niet in de Ondernemingsraad?’ Ze had zich goed laten

souffleren. ‘Ik ben de nieuwe commissaris. Nou ja, nieuw, ik doe het al een paar maanden. Maar dit is de eerste keer dat ik mensen van het bedrijf zie.’ ‘Misschien moet dat vaker gebeuren,’ zei Hans. ‘Vroeger kenden we het verschijnsel van aandachtscommissarissen. Een of twee commissarissen namen de moeite om af en toe een uitgeefkern te bezoeken en met wat mensen te praten. De Ondernemingsraad, een paar stafleden. Dat gaf ze toch wat meer het gevoel het bedrijf te kennen.’

‘Interessant,’ gaf ze toe.

‘Maar het was snel afgelopen,’ vervolgde Hans. ‘Ik heb nooit begrepen waarom. Maar ik vermoed dat de toenmalige directeur, Theo Bouwman, het niet prettig vond als de commissarissen achter zijn rug contact hadden met het lagere volk.’

‘Wij hebben alleen contact met Pieter,’ zei ze en glimlachte bij de gedachte. ‘Hij informeert ons over het beleid. En wij controleren natuurlijk of het wordt uitgevoerd.’ Het was of ze een uit het hoofd geleerd lesje opzegde. Voor iemand die een groot deel van haar leven als actrice in Oost-Duitsland had doorgebracht, was dat vermoedelijk normaal.

Even later had ze zich alweer een paar meter verwijderd en begroette enthousiast Cisca Dresselhuys, zojuist binnengekomen en allergisch voor sigarettenrook.

‘Van die tante hoeft Pieter niets te vrezen,’ zei Donald ironisch terwijl ze Cisca zagen voortijlen met de actrice in haar kielzog.

Enkele minuten voor het begin van de bijeenkomst wandelde Hans ongemerkt de deur uit en naar huis. Het was vijf minuten lopen.

Twee uur later ging de telefoon. Diny van de Manakker was aan de lijn en ze was in alle staten van jubel. ‘Je moet komen, Hans. We hebben een prijs gewonnen met J/M.’

‘Wat voor prijs dan?’

‘Een soort Oscar. Maar van de Weekbladpers. Voor de beste prestatie of zoiets.’

Na lang aandringen ging Hans terug naar het Stedelijk Museum. In de grote zaal had de maaltijd inmiddels plaatsgevonden. De etensgeur hing er nog maar de ronde tafels waren weer leeggeruimd, men zat aan de resterende wijn. Toen Hans de zaal binnenkwam kreeg Ary Langbroek hem in het oog en rende op hem af, zoals Hans hem dat ook had zien doen als een van zijn auteurs een prijs won.

‘Goed zeg!’ riep hij en greep Hans’ hand om die te schudden.

‘Ja, ik kan het wel. Als ik maar wil!’ zei Hans ironisch.

‘Als je maar wilt!’ herhaalde Ary werktuigelijk.

De introductie van J/M was succesvol verlopen. Bright Involvement had uit een film van Bert Haanstra een scène met een groepje ravottende jonge apen gekocht en daar een aardig reclamespotje omheen gebouwd. Egbert van Stekelenburg had adressenbestanden kunnen kopen van een organisatie die alle jonge moeders een reclamepakket stuurde namens Nutricia en zond een grote mailing de deur uit, waarop al heel snel 15 000 abonnementen binnenkwamen. Aldipress rapporteerde dat de losse verkoop goed liep, hun prognose voor het eerste nummer kwam neer op 27 000. De doelstelling van een oplage van 30 000 was dus al heel snel gehaald en Hans slaakte een zucht van opluchting. De drie miljoen gulden die gereserveerd was voor de eerste verliesgevende jaren zou grotendeels in de portemonnee kunnen blijven. Het was Hans ontgaan dat er dit jaar een prijs uitgereikt zou worden voor de meest geslaagde nieuwe activiteit van het Weekbladpers-concern. En kennelijk had J/M die gewonnen.

Even later deed Pieter een stukje van de prijsuitreikingspeech over en stond hij ineens met een zwaar ijzeren beeld in zijn handen. De Weekbladpers-Oscar voor de beste innovatie van het jaar. Het leverde de redactie ook 15 000 gulden op. Terwijl hij met enige moeite het beeld ophief beseftte Hans dat dit wel eens de laatste keer kon zijn dat hem van directiewege lof toegezwaaid werd. Alhoewel, hij was alweer bezig met een nieuw blad.

hoofdstuk 31

Men's Health

‘Ik heb toch mijn twijfels,’ zei Hans en hij zag Ton Henrichs er van schrikken.

‘50 000, dat is toch meer dan genoeg?’ zei Ton.

Ze bespraken de resultaten van de nulnummertest van Men's Health. Kees van Nijnatten had van de Amerikaanse uitgever een licentie gekregen om een Nederlandse versie van het blad uit te brengen. Fitness, gezondheid en ‘lifestyle’ waren de hoofdmoten van het blad en op het omslag werd de lezer steevast een wasbordbuik beloofd met een minimale inspanning van hooguit vijf minuten per dag. Verder gaf het blad tips over hoe een vrouw te behagen, en hoe je als man de seksuele energie op peil kon houden en vergroten.

Ton Henrichs, goed gekleed, sportief en gretig, was het prototype van de beoogde lezer van het blad en had Hans al snel laten weten graag een vinger in de pap te willen hebben bij het ontwikkelen van de Nederlandse versie. Als uitgever van de sportbladen (Voetbal International, Sport International en Runners World) had hij daar ook alle recht op en Hans nam hem dus op in de commissie die de ontwikkeling van dit tweede nieuwe blad zou begeleiden.

En toen gebeurde er iets onverwachts.

‘Het gaat niet zo goed tussen Ton en de redactie van VI,’ zei Kees op een dag tegen Hans, ‘maar hij wil toch graag bij ons bedrijf blijven. Dus wat dacht je ervan als we hem tot hoofd van de Kraamkamer benoemen? Kan hij J/M doen en meehelpen met de start van Men's Health.’

Hans wist dat Ton van meet af aan geboycot was door de hoofdredactie van Voetbal International en maakte graag plaats voor hem. Zelf zou hij de ontwikkeling van nieuwe bladen blijven doen tot en met de nulnummertest, maar als besloten werd een blad uit te gaan brengen, zou dat voortaan Tons taak zijn als hoofd van de Kraamkamer, met behulp van bladpromotor Egbert van Stekelenburg. Met J/M ging het onverminderd goed, daar hoefde Ton weinig aandacht aan te besteden. Dus kwam hij steeds vaker bij Hans langs

met de vraag of er nog wat aan Men's Health gedaan kon worden. En al vrij snel kwam Hans tot de conclusie dat hij Tons hulp goed kon gebruiken. Want het grote probleem dat hij met Men's Health had, was dat hij geen beeld voor ogen kon krijgen van de Nederlander die het zou moeten lezen. Mannen tussen de 25 en 45 jaar, zoveel was wel duidelijk. Hij liet enkele groepsdiscussies houden en keek toe hoe de onveranderlijk in spijkerbroek en T-shirt geklede jongemannen onderuitgezakt de Amerikaanse versie van het blad doorbladerden. Matig interessant vonden ze het. Beetje overdreven ook, al dat gedoe over spieren en fitness. Na afloop van de discussie hesen ze zich overeind, trokken het T-shirt over de vaak al wat ronde buiken en lieten meestal het aangeboden exemplaar op de tafel achter. 'Wie zal in Nederland in godsvredesnaam dit blad gaan lezen?' zei hij tegen Ton, maar die had geen aarzeling.

'In Amerika zoeken de mannen naar een "edge",' zei hij, 'een punt waarop ze net iets beter scoren dan hun concurrent. En dat geeft dit blad. Tips over kleding, tips over je uiterlijk, tips over conversatie, enfin, noem maar op.'

'Voor hun baas?' vroeg Hans. Uit tv-series wist hij dat het in een goed blaadje komen bij je baas in de usa belangrijk was voor promoties.

'Ook,' zei Ton, 'maar vooral bij de vrouwen. De Amerikaanse vrouwen zijn goed opgeleid, hebben een behoorlijke baan en zitten niet te wachten op een man die z'n lichaam verslonst en geen babbel heeft. Wil je dus succes hebben bij de vrouwen dan moet je daar je best voor doen, een edge hebben. Vandaar Men's Health. 1,3 miljoen oplage in de States en 60 advertentiepagina's! Kleding, schoenen, cosmetica, auto's.'

'Ik snap het,' zei Hans, 'en die behoefte aan een edge, dat gaan we hier ook krijgen?'

'O zeker,' zei Ton, 'kijk maar naar de licentie-uitgaven in Duitsland en Engeland.'

'Heb ik gedaan,' zei Hans, 'en als je de oplage in die landen vertaalt naar Nederland zouden we een oplage van 50 000 kunnen halen. En als je die Amerikaanse 1,3 miljoen vertaalt naar onze bevolking kom je op 73 000 exemplaren. Maar ik zie die Nederlandse lezers niet voor me. Ik zie alleen spijkerbroekdragers op weg naar het volgende patatje.' Ton Henrichs' gezicht betrok, zag hij. Nu hij geen uitgever van de sportbladen meer was, zou Men's Health zijn grote kans worden. Hans had allang begrepen dat Ton aasde op dit blad en daar direct alles voor zou opgeven, ook zijn rol als hoofd van de Kraamkamer. Diny van de Manakker, hoofdredacteur van J/M, was al enkele

malen komen klagen dat Ton geen enkele belangstelling voor haar blad toonde.

‘We gaan gewoon door,’ hakte hij de knoop door, ‘we laten een Nederlands nulnummer maken en testen dat dan uit bij vijfhonderd mannen van vijftwintig tot vijfenveertig jaar. En dan zien we wel of er een markt is en hoe die eruitziet.’

Ton charterde Bob van der Burg, hoofdredacteur van Esquire, om een Hollandse versie van Men’s Health te maken en vormgever Jaap van der Zwan ontwierp vier omslagvarianten, die verdeeld werden over de 500 gedrukte proefexemplaren.

‘Kijk nou toch eens welk omslag het beste scoort,’ zei Hans verrast toen ze de uitkomsten van het onderzoek bekeken, ‘dat is godverju die wasbordkerel.’

Zowel in Amerika als in Duitsland en Engeland en nu kennelijk ook in Nederland bleek één mannenmodel de hoogste waardering op te leveren: een man in sportbroek met een vlakke gespierde buik, maar géén bodybuilder. Ook zijn hoofd was neutraal, een net kapsel en een regelmatig gezicht met wel een witte glimlach maar een normaal aantal tanden. Eigenlijk was het Ken, de partner van Barbie, realiseerde Hans zich. En die scoorde ook in Nederland het hoogst.

‘Dat betekent dat we hier toch niet zo verschillend zijn van de Amerikanen als ik dacht,’ moest hij bekennen, ‘maar Ton, de interesse is toch niet erg groot. Met veel pijn en moeite zouden we volgens mijn schattingen ergens tussen de 30 000 en 40 000 exemplaren kunnen verkopen.’

‘Dé komt hoger uit,’ zei Ton. Dé Reijne, ex-marktonderzoeker van VNU, had een schatting van 50 000 afgegeven.

‘Ik heb toch mijn twijfels,’ zei Hans en hij zag Ton er van schrikken.

‘50 000, dat is toch meer dan genoeg?’ zei hij.

‘Als je het haalt wel. Maar ik ben pessimistischer dan Dé.’

Ze keken nog eens naar de cijfers.

‘Maar anderhalf procent van de proeflezers is echt enthousiast over het blad,’ zei Hans, ‘als je dat uitsmeert over tweeënhalve miljoen mannen van die leeftijdsgroep kom je nog wel op een aardig aantal. Maar toch, bij J/M was wel zo’n 40% van de doelgroep enthousiast. Daar sloeg het blad dus veel beter aan bij het publiek waar het voor bestemd was.’

Ton zweeg. Hans was degene die het voorstel aan de directie moest schrijven en als Hans geen toekomst in het blad zag, was het over en uit, realiseerde hij

zich.

‘Advertenties, hoe staat het daar eigenlijk mee?’ vroeg Hans om het gesprek een draai te geven.

‘Adverteerders popelen,’ zei Ton, ‘ik heb zo al 40 pagina’s. Zonder dat we nog enige moeite gedaan hebben. Dat komt via de Amerikaanse uitgever. Al die kledingmerken en schoenen en cosmetica willen wereldwijd adverteren, dus als ze in de Amerikaanse Men’s Health staan willen ze ook in de Engelse en de Duitse. En de Nederlandse. En de ZuidAfrikaanse die er binnenkort komt.’

‘Advertentieomzet is dus gegarandeerd?’ vroeg Hans. ‘O zeker.’

‘Maar dan moet je wel een behoorlijke oplage hebben?’ ‘Ja, dat wel. 50 000 zou mooi zijn.’

Hans kreeg een inval.

‘Misschien moeten we andersom gaan denken. We gaan er steeds van uit dat een nieuw blad tijd nodig heeft om een goede oplage te bereiken en dat je dan pas aantrekkelijk wordt voor adverteerders. Maar als ze zo graag in Men’s Health willen kunnen we het ook andersom doen. Stel dat we de adverteerders een gegarandeerde verspreiding van 50 000 exemplaren bieden en dan keurig in het hart van de doelgroep: de modebewuste man van vijftwintig tot vijfenveertig jaar. Krijg je ze dan?’

‘O zeker.’ Ton hoefde er niet over na te denken.

‘Nou, dan maken we een plan waarbij de betaalde oplage van Men’s Health in de beginjaren steeds aangevuld wordt tot 50 000 gecontroleerde verspreiding. Dan kan je de abonnementenstand en de losse verkoop redelijk op je gemak omhoogbrengen.’

Ze waren eruit en toen in september 1998 het eerste nummer van de Nederlandse uitgave verscheen, werd een groot deel gratis verspreid onder geselecteerde adressenbestanden. Uit deze mailing kwamen abonnees en al vrij snel kon de gratis verspreiding verkleind worden. Uiteindelijk haalde het blad toch een betaalde oplage van 50 000. Beter dan Hans had durven verwachten. Maar het hielp dat Ken, het wasbordmodel, geregeld op het omslag stond.

‘Ik wil niet meer bij Ton,’ zei Diny van de Manakker tegen Hans nadat Men’s Health enkele maanden bestond, ‘hij staat op en gaat naar bed met dat mannenblad. Ik heb Lize gevraagd of ik met J/M direct onder haar hoede kan komen. En dat heeft ze nu geregeld.’

‘Hmm,’ zei Hans, ‘ik hoop dat het je zal bevallen.’

‘Alles beter dan Ton. Die heeft echt niks met mijn blad.’

Hans keek haar na toen ze met vastberaden tred zijn kamer verliet, als altijd een map onder de arm. Het was te voorspellen dat Ton J/M zou laten vallen als een baksteen zodra Men's Health verscheen. Toch jammer dat het blad niet wat langer de extra aandacht had kunnen krijgen die de Kraamkamer zou bieden. Hopelijk maakte Lize er tijd voor vrij.

hoofdstuk 32

Turbulentie

‘Godverdegodver,’ zei Hans en Maja riep verschrikt vanuit de voorkamer: ‘Is er iets?’

‘Brief van Rinus,’ riep Hans terug. Rinus en hij hadden de gewoonte ontwikkeld om elkaar af en toe per brief op de hoogte te houden van de gang van zaken bij de Weekbladpers en meer in het bijzonder Vrij Nederland. Nu Joop vertrokken was naar het Grote Eindstation had Carel Peeters enkele maanden als interim de redactionele leiding gehad en dat was ongetwijfeld een frustrerende ervaring voor Lize geweest. Carel en commercie waren werelden apart.

Maar onlangs had de redactie Volkskrant-journalist Oscar Garschagen aangetrokken als nieuwe hoofdredacteur. Hij zag eruit als de ideale schoonzoon, sprak beleefde taal en zei weinig. Hij had laten weten voor alle zinnige ideeën open te staan. Sindsdien was Lize weer volop in de weer. ‘Ze heeft de redactie meegedeeld dat ze een lijk in de kast gevonden heeft,’ schreef Rinus. ‘De werkelijke abonentenstand blijkt veel lager te zijn dan iedereen dacht. En dat was een erfenis die ze had meegekregen van de vorige directie. Jij dus!’

‘Het is toch niet te geloven!’ zei Hans boos. ‘In alle administratieve overzichten staat de echte, harde betaalde oplage. Eén keer per jaar tellen we daar dan allerlei getallen bij op voor de NOTU-oplagepublicatie. Dat zijn de specials, de scholierenabonnements en nog wat van dat gruis. Die optelling mag volgens de NOTU-definitie. Dat is ongeveer het eerste wat ik Lize verteld heb, twee maanden voordat ze begon met haar werk. En nu, bijna twee jaar later, vertelt ze de redactie dat ze zojuist een lijk in de kast heeft ontdekt.’

‘Misschien beseft ze eerder niet hoe het zat,’ zei Maja. ‘Nou en of, wist ze het. En toen ik opperde dat ze de exemplaren die naar België gaan ook volledig mee kon tellen als ze ze domweg verkocht aan WP-België en geen

retouren accepteerde, toen deed ze dat onmiddellijk. Als ze vindt dat ik een lijk in de kast had, heeft ze er zelf nog minstens een aan toegevoegd.’

De volgende dag klaagde hij erover door tegen Sikke en Donald.

‘Ik weet wel waarom ze nu die bom loslaat in de redactie,’ zei Sikke.

‘Binnenkort komen er nieuwe NOTU-regels voor de oplagebepaling. Die zijn veel strenger dan de regels die jij een paar jaar geleden zo fijntjes voor ze hebt geformuleerd.’

Sikkés ronde hoofd brak in een brede glimlach uit en ook Hans vrolijkte op bij de herinnering aan die keer, jaren geleden, dat hij na wat kritiek op nieuwe definities voor de betaalde oplage, uitgenodigd werd zelf alternatieven te bedenken. Dankzij de formuleringen die hij toen bedacht konden ze nu zo’n fors aantal exemplaren bijtellen.

‘Heb je die nieuwe definities al?’ vroeg Hans.

‘Nee, maar Lize heeft ze wel.’

‘Doet ze daar iets mee? Ik spreek haar nooit, maar je kan misschien vertellen dat ze kritiek kan indienen en het proces in elk geval kan ophouden.’

‘Heb ik een paar weken geleden al gedaan, toen het nog zin had. Maar je kent Lize. Ze knikt en het glipt meteen weer uit haar aandacht weg. Nu moet ze binnenkort met de billen bloot en daarom krijg jij nu de schuld.’

Hans schreef Oscar Garschagen dat hij gehoord had van Lizes mededeling aan de redactie en legde uit dat intern altijd de harde netto-oplagecijfers werden gebruikt. En dat de extra exemplaren die één maal per jaar werden meegeteld voor de NOTU-oplagecijfers legitiem waren volgens de geldende NOTU-regels, zodat de term ‘lijk in de kast’ niet van toepassing kon zijn.

Hij zond een kopie van het stuk naar Lize, maar kreeg noch van de hoofdredacteur noch van Lize ooit een reactie. Kees, die hij er enkele weken later op aansprak, liet de olijke grimas zien die hij gebruikte als hij ergens geen raad mee wist. Voor het eerst voelde Hans dat hij op vijandige bodem liep. Tot nu toe ergerde hij zich vooral aan de onkunde en arrogantie van het nieuwe bewind, maar de ergernis was vooral gebaseerd op hun totale onverschilligheid tegenover wat hij had kunnen inbrengen aan tips en ervaring.

Nu, voor de eerste maal, had Lize hem op het toneel gehaald. Maar alleen om hem te bekladden. Het was de eerste echt vijandige daad, die hij ondervond.

* * *

‘Ik moet je nog iets zeggen,’ zei Kees. Hij zat aan zijn bureau, Hans tegenover hem op het iets te lage stoeltje dat Kees voor bezoekers daar had geplaatst. De telefoon rinkelde onophoudelijk op de laagste stand, maar Kees leek het niet te horen. ‘Ik heb een beetje genoeg van dat algemeen directeurschap,’ zei hij. ‘Ton Henrichs zit nu lekker op Men’s Health en de plek van uitgever Sport is leeg. En eigenlijk voel ik me daar veel beter bij thuis dan in de rol van algemeen directeur van de hele tent. Ik heb het er met Lize over gehad en het lijkt ons het best om het bedrijf te splitsen in een sportuitgeverij en een cultuur-opinie-uitgeverij. Geen algemeen directeur meer. Allebei onze eigen business.’

‘En dan een dienstverlenend bedrijf ernaast,’ knikte Hans. ‘Nee, nee, die afdelingen gaan we allemaal splitsen.’ ‘Ook bijvoorbeeld de automatiseringsafdeling?’ Hans was geschokt.

‘Ja. Ik heb het er al met Carl Leistra over gehad en die zag geen problemen.’ Verbijsterd liep Hans even later op de Kloveniersburgwal, terug naar zijn eigen hok. Dat Kees zich vaak wat in een hoek gedreven voelde door het tandem Lize en Connie, dat wist hij. Dat hij daarom graag terugging naar de sportbladen en Lize haar eigen toko wilde geven, begreep Hans ook.

Maar het in tweeën hakken van boekhouding, interne dienst, personeelszaken, marktonderzoek, abonnementenadministratie en automatisering? Zulke dienstverlenende afdelingen kon je alleen kwalitatief op peil houden en rendabel maken op een vrij groot aantal titels. Dat stond als een

vaste mantra in alle middellangetermijnplannen van de Weekbladpers, en was twee jaar geleden nog de basis geweest om verder te groeien: hoe meer titels hoe beter de dienstverlenende afdelingen konden worden en hoe lager de overhead per titel.

Hoe kwam Kees nu ineens op dat merkwaardige idee?

Waarom niet een derde bv Dienstverlening waarin al die afdelingen ondergebracht konden worden, gezamenlijk beheerd door de directies van de bv Sport en de bv Cultuur? Hij begreep er niets van.

* * *

‘Het middellangetermijnplan zal op 28 september aan de staf gepresenteerd

worden,' las Hans in de directienotulen. 'Het is niet de bedoeling de staf te raadplegen.' Hij had nog steeds toegang tot directory G van Intranet waar de directie de verslagen en soms een beleidsstuk op zette voor onderlinge uitwisseling. De automatiseringsafdeling had moeten zorgen dat zijn wachtwoord niet meer geldig was, maar had daar kennelijk geen opdracht toe gekregen. En Hans vond het wel leuk om af en toe te kijken wat zich in de nieuwe directie afspeelde. Veel ging er niet om in het directieoverleg, kon hij zien, Kees en Lize hielden hun zaken al zoveel mogelijk uit elkaar en het overleg was minimaal.

Hij liep naar de kamer van Sikke, die om redenen die langzamerhand niemand meer kende, nog steeds lid was van het directieoverleg.

'Ik word hier langzamerhand heel nerveus van,' zei hij, 'heb je het middellangetermijnplan gezien?'

Sikke knikte. 'Globaal,' zei hij. 'Ik zag in dat van de cultuurpoot een paar vreemde conclusies. Maar ja, wat wil je. Lize heeft het door Maya Elfering laten schrijven. Een prima mens, maar geen groot cijferaar. Dat zie ik zelfs. Kan je nagaan!'

Sikke hield ervan zichzelf te kleineren, een groot deel van zijn humor was erop gebaseerd.

'Ja, ik zag het ook,' zei Hans. 'Het is een rommeltje, gênant soms. Op de ene pagina staat dat de gemiddelde oplage van tijdschriften in Nederland stijgt, een pagina verder staat dat die juist daalt. Een logische redenering opzetten is niet haar sterke kant.'

Nadat onze Wereld was vertrokken benoemde Lize Maya Elfering tot haar strategisch adviseur, wat Hans zeer had verbaasd. Maya was een ervaren bladpromotor van het organiserende type. Ze draafde en legde makkelijk contact. Maar een denker was ze niet. Het jaarlijkse marketingplan dat zij voor onze Wereld moest maken schreef zij over van het plan van vorig jaar, vulde de cijfers aan en liet het aan Hans over om er nog eens een nieuw ideeetje aan toe te voegen. Dat ze nu benoemd was tot de strateeg van de opiniecultuur-bladen was moeilijk te begrijpen. Kennelijk had Lize het uit haar naam geschreven plan zelfs niet of met een kritiekloos oog gelezen want het stond vol van elkaar tegensprekende aannames en conclusies. Vreemd was ook dat Connie Boekhout, de P&O-dame, het cultuurplan mede ondertekend had: personeelsfunctionarissen namen altijd grote afstand van commerciële plannen.

'Heb je dit stukje gelezen?' vroeg hij aan Sikke. 'Het staat in het algemene

gedeelte. Kees zijn tekst dus.’ Hij sloeg het op en las voor: ‘Het motto van het vorige plan: “decentraal wat decentraal kan, centraal wat uit het oogpunt van efficiency, kosten of kennis zinvol en wenselijk is” blijft het uitgangspunt voor de komende jaren.’

‘Dat klinkt heel redelijk,’ zei Sikke.

‘Is het ook. Maar daarachter volgt dan een verheerlijking van de kleine separate uitgeverij waar alles veel sneller, beter en creatiever gaat dan bij een grote. Dat zullen de bestaande kleine bladenuitgevers niet met hem eens zijn. Die proberen juist groter te groeien zodat ze zich eindelijk een goede abonentenservice en automatisering kunnen permitteren. Of een advertentieafdeling die het hele land kan afreizen.’

‘Tja,’ zei Sikke, ‘ik zit erbij en kijk ernaar, vol verbazing. Maar zowel Lize als Kees wil absoluut hun eigen businessje. Vooral Lize, die ergert zich blind aan de reacties die zij krijgt als zij iets gedaan wil hebben. Heeft ook te maken met haar stijl, natuurlijk, de afdelingen reageren onwillig op commando’s. Maar zij denkt: als ik mijn eigen boekhouding heb en mijn eigen abonentenadministratie, dan doen ze eindelijk wat ik wil. Zonder gezeur.’

Hans knikte. ‘Je hebt wel gelijk. Dit middellangetermijnplan is gemaakt door een groepje stafleden rondom Kees en een groepje rondom Lize. Natuurlijk krijg je dan een plan om uit elkaar te gaan! Niemand heeft eraan gedacht om de stafleden van de dienstverlenende afdelingen eens te vragen wat zij ervan vinden in tweeën gehakt te worden. Kan jij dat niet eens aan de orde stellen in het directieoverleg?’

‘Heb ik gedaan,’ zei Sikke, ‘maar noch Kees noch Lize voelde daarvoor. De staf wordt ook niet geraadpleegd over het plan. We krijgen alleen een presentatie.’

Hans liet niet merken dat hij dat al wist. ‘Niet zolang ik erbij ben,’ zei hij, ‘belachelijk om een plan te presenteren en geen commentaar te willen.’

* * *

‘Hier, op pagina vier schrijf je zelf dat de Weekbladers een kleine speler in de markt is,’ zei Hans, ‘maar waarom wil je dan van die kleine speler twee kleuters maken?’

De sfeer in de stafvergadering was vijandig, kon hij voelen. Kees en Lize

hadden hem liefst een kilometer of honderd verderop gewenst en ook de stafleden die aan het mltp hadden gewerkt, zaten niet te wachten op kritiek. Met tegenzin had Kees dan ook het verzoek van Hans geaccepteerd om de vergadering toch wat commentaar te laten geven op het directieplan.

‘Daar heb je de staf toch voor?’

‘Maar de betrokken stafleden hebben meegewerkt aan het plan!’

‘Alleen de stafleden die rechtstreeks bij de bladen betrokken zijn, Kees. De anderen niet.’

De kritiek moest nu komen van de chefs van de dienstverlenende afdelingen, die hun afdelingen gesplitst zagen, zonder dat zij bij het maken van het plan betrokken waren. Zoals Frans Pulger, het statige hoofd van de interne dienst, of de zorgelijke Joop Verhaar van de administratieve afdelingen. Of de ironisch glimlachende Carl Leistra van automatisering. Ben Mosselaar liet weten dat voor de onderhandelingen met drukkers een grote uitgeverij veel meer indruk maakte dan twee kleine. Iedereen legde zijn bezwaren op tafel maar omdat zij belanghebbend waren konden hun opmerkingen vrij makkelijk terzijde gelegd worden. ‘Wij denken dat het kan,’ had Kees al enkele keren met overtuiging verklaard als men zich afvroeg of het mogelijk was met gehalveerde afdelingen toch een goede dienstverlening te kunnen geven. Eigenlijk was alleen Hans in een goede positie om kritiek te geven. Zijn functie was in het plan vervallen, want ook expansie zouden beide kleine uitgevers zelf ter hand nemen. Maar iedereen wist dat Hans volgend jaar met vut zou gaan en dus geen last zou hebben van dit voornemen.

‘Jullie willen je rechtstreeks met alles bezighouden,’ probeerde hij nog eens, ‘ook met zaken die nu de algemeen directeur doet. Die schaf je af. Maar hoe kom je op het idee dat je veel meer tijd voor alles zult hebben dan nu? Je krijgt er allerlei vergaderingen bij. Over administratie, over automatisering, over nieuwe bladen, over een opknopbeurt van de kelder. Je moet beseffen dat je straks tijd tekort zal komen voor de uitgeverstaken die jullie zo essentieel vinden.’ Even leek het erop dat hij een punt scoorde. Sommige van de stafleden kregen een nadenkende blik. Maar al snel realiseerden ze zich dat een uitgever-in-tijdnood hen ook niet achter de vodden kon zitten. Dat was in hun ogen eerder een voordeel dan een nadeel. En Kees en Lize, voor wie Hans’ waarschuwing bedoeld was, lieten zich niet overtuigen. ‘Dat lukt ons best,’ zei Kees, ‘ik combineer het nu toch ook al?’

En Lize knikte.

hoofdstuk 33

En ook nog mist op de velden

‘Kees, dat kan je toch niet menen?’ zei Hans enkele weken later, toen het plan bij de Ondernemingsraad terecht was gekomen.

‘Het is precies de vraag die ik beantwoord wil hebben,’ antwoordde Kees, maar Hans zag dat hij zich in het nauw gedreven voelde. Wáár hij het plan ook presenteerde, elke keer zat Hans daar, met z’n bezwaren.

De discussie over de splitsing die Kees en Lize wilden begon erg op een schaakspel te lijken, een spel dat Hans niet beheerste en waar Kees bij zijn weten ook weinig van wist. Dammers waren ze op z’n best en Hans was nog het meest bedreven in het damspel waarbij je zo snel mogelijk al je stukken moest verliezen. Dat hielp hier niet. Onbeholpen zochten ze allebei hun weg op een intrigepad dat ze niet kenden en waarvan ze niet hielden.

Kees had gehoopt dat hij zonder veel poespas een middellangetermijnplan kon laten passeren met daarin als terzijde de opmerking dat een verdere splitsing van het bedrijf de logische en noodzakelijke voortzetting van het lopende vernieuwingsproces was. Nu hij voelde dat die logica bestreden werd, had hij een nieuwe zet bedacht: het inschakelen van een organisatieadviesbureau.

‘Kees en een organisatieadviesbureau?’ vroeg Hans verbaasd toen hij er voor het eerst van hoorde. Kees had een grote en naar Hans’ idee terechte afkeer van de wildgroei aan Management-goeroes, Organisatieadviseurs en Interimmanagement-groepen die zich de laatste tijd presenteerden. Dat Pieter af en toe zo’n goeroe binnenhaalde was hem een gruwel, had hij Hans wel eens toevertrouwd. En samen dachten ze dan weer even aan Grimbert Rost van Tonningen, en een kleine rilling liep over hun rug.

Bekend was dat organisatieadviesbureaus zich vaak lieten gebruiken om oplossingen aan te dragen die de directie graag wilde. En Kees was, nu de nood hem dwong, niet te beroerd toch zo’n adviseur aan zijn kant te krijgen. En het leek erop dat het een gecoördineerde actie was. Want na een

uitvoerige studie met behulp van deskundigen zou Pieter de Jong deze week een nieuw organisatorisch plan voor de Groep presenteren.

Gouda was gekozen als plek voor de presentatie. Het was een gebaar naar de sportredacties, die altijd klaagden dat zij geen tijd hadden om de lange afstand naar Amsterdam af te leggen voor een bedrijfsbijeenkomst. Helaas begon de vergadering om 15.30 uur en Cees van Cuilenborg en Johan Derksen lieten weten dat hun redactie geacht werd tot 17.30 uur te werken en dus de bijeenkomst niet kon bijwonen. Zo stond Pieter voor een halflege zaal een verhaal af te steken waaruit de verbijsterde toehoorders opmaakten dat het bedrijf voortaan in konvooiverband zou optrekken. Kleine goedbewapende fregatten onder leiding van de kruiser waar hij, Pieter, de scepter zou zwaaien. 'Of hoe dat ook heten mag in zeemansjargon,' zei Pieter en incasseerde dankbaar de collectieve grinnik die men braaf losliet.

'Kleine bedrijfseenheden, daar gaan we naartoe,' zei Pieter, 'dertig, veertig man. Maximaal honderd. Met elk zijn omzet en winstverantwoordelijke directie. Dan kan je snel en alert reageren op ontwikkelingen in de markt.' Hij tekende het met een dikke zwarte viltstift op een groot wit vel: rondje, rondje, rondje. Allemaal op de zee dobberende bedrijfjes, met daarachter een vierkantje: het admiraalsschip.

'Arbeiderspers en Querido gaan uit elkaar,' zei hij, 'geen gezamenlijke verkoop meer, ieder z'n eigen vertegenwoordigers.' Ook bij Zwijzen ging men splitsen. Nieuwstribune en Nijgh Periodieken waren alweer uit elkaar gehaald. En bij de Tijdschriften werd eveneens een splitsing overwogen, kondigde Pieter aan. 'Klein maar fijn,' was zijn eindconclusie, 'dáár zoeken wij het in de toekomst in.'

Een man op de eerste rij stak z'n hand op.

'Maar hoe maak je in de markt een vuist als je je zo opdeelt? En hoe bereik je synergie?'

Het was iemand van de Groep zelf die de vragen stelde en je kon zien dat Pieter erop geprepareerd was. Misschien hadden ze wel geoefend.

'Kijk, dáár zit nu het nieuwe. De marketingcommittees. Dat zijn overkoepelende overlegorganen waarin alle werkmaatschappijen zitting nemen om te bespreken wat ze gezamenlijk kunnen bereiken. En natuurlijk ook om de terreinen te verdelen. Het is onzin als twee van onze boekenuitgeverijen reisboeken uitgeven of strijden om dezelfde auteur. Zo'n marketingcomité regelt het verdelen van het marktgebied.'

Na nog te hebben opgemerkt dat de Centrale Ondernemingsraad welwillend

stond tegenover deze gedachtegang, riep hij iedereen op om intensief te gaan netwerken tijdens de borrel.

Hans miste de ironische blik die Rinus bij dit soort bijeenkomsten droeg en nam zich voor de oud-hoofdredacteur een sappig verslag van de presentatie te sturen.

‘Welke gek heeft dit nu weer bedacht?’ zei Sikke toen ze samen bij de biertap stonden. ‘Marketingcommittees. Ja, daar zullen die omzet- en winstverantwoordelijke directeuren zich iets van aantrekken.’

‘Dit is nu echt iets wat zo’n organisatieadviseur bedenkt,’ zei Hans, ‘iemand die gestudeerd heeft maar geen echte ervaring in bedrijven heeft. Ary Langbroek van Querido en Ronald Dietz van de Arbeiderspers zullen het geweldig vinden om uit elkaar te gaan, geen gezeur meer over gezamenlijke drukcontracten en gezamenlijke verkoop. Ieder voor zich. Maar als dan een commissie ze gaat vertellen wat hun uitgeefbeleid moet zijn, dat bijvoorbeeld Querido de Engelstalige auteurs krijgt en AP de rest, dan zullen ze zich onmiddellijk beroepen op hun verantwoordelijkheid als directeur. Hoe kan je omzet- en winstverantwoordelijk zijn als je niet mag doen wat je wilt?’

‘Nee, daar komt dus geen bal van terecht. Die scheepjes varen alle kanten uit. En de admiraal roept zich de longen uit het lijf.’

‘Maar Kees zal zich er wel door gesteund voelen bij zijn splitsingsvoorstel.’

‘O, vast en zeker.’

Kees had Boer & Croon, hetzelfde bureau dat Pieters konvooiplan had bedacht, nu voor zijn karretje gespannen en ze een precieze opdracht gegeven.

‘Kees, hoe kan je dit nou maken,’ zei Hans. ‘Je vraagt wat Boer & Croon zouden adviseren als a. de organisatie zich wil opdelen in twee afzonderlijke uitgeverijen en b. de uitgevers die winst- en omzetverantwoordelijkheid moeten nemen voor die deelluitgeverijen behoefte hebben aan volledige controle over alle kosten en opbrengsten.’

‘Ja, en?’ vroeg Kees.

‘Wat kan zo’n bureau bij zo’n vraag anders adviseren dan een splitsing van alle dienstverlenende afdelingen?’

Kees trok zijn grimas.

‘Dat vind ik ook. Wat mij betreft kan het dus ook een heel kort onderzoek zijn. Het is meer bedoeld om nog even te checken of onze keus een logische is.’

Hans zweeg. Het bestuur had tevoren besloten niet met deze vraagstelling

akkoord te gaan. Ton Terstegge, de voorzitter waar Kees geen kind aan had, was bij de jaarlijkse tussentijdse verkiezing vertrokken en vervangen door Rob Sijmons.

‘Hoor eens,’ zei Rob, ‘ik neem aan dat de directie het op prijs stelt dat wij als CWV-bestuur onze leden vragen om mee te werken aan het onderzoek van Boer & Croon.’ Kees knikte. Natuurlijk wilde hij niets liever.

‘Dat willen we ook wel, mits de opdracht aan Boer & Croon uitgebreid wordt met een aantal vragen van onze kant.’ Rob reikte Kees het velletje aan met de aanvullende vragen die zij hadden bedacht.

Ze zwegen enkele minuten terwijl Kees het doornam.

Het bevatte enkele punten: wat zijn de voordelen en nadelen van de gesplitste situatie ten opzichte van de huidige organisatievorm? Hoe verhouden de kosten zich? Wat betekent het opgeven van de schaalgrootte voor de positie in de markt, kan je dan nog een vuist maken? Wat betekent splitsing van de afdelingen voor de kwaliteit van de dienstverlening?

Fronsend las Kees het door, terwijl ze hem gadesloegen.

Hans was blij dat hij niet de enige was die vreemd aankeek tegen de splitsingsplannen. Rob Sijmons en Donald Sanderij waren uitgesproken tegen, en Tanja van Oldenhove stond er kritisch tegenover. Bij de tussentijdse verkiezingen was Annemiek Heuvel toegetreden, bladpromotor van Opzij, een snel denkende krullebol. Hans schatte haar in als vermoedelijke voorstander van een separate cultuur-opinieuitgeverij, maar al snel werd duidelijk dat ook Annemiek haar twijfels had.

‘Weet je wat ons nu is overkomen?’ vertelde ze enigszins geschokt na enkele weken bestuurslidmaatschap. ‘Lize heeft Rob Sijmons laten weten dat Tanja en ik in het café hebben zitten praten over kwesties die in de or aan de orde zijn dat gaf volgens Lize geen pas.’ Haar donkere krulhaar viel voor haar ogen en ze blies het verontwaardigd weg.

‘Dat is toch niet te geloven?’ zei Tanja. Ze kon een pruilmond maken, zag Hans. ‘We zaten in het café te praten over Hetty Velps, de advertentieverkoopster van Opzij, die al een tijd ziek thuis zit. Ik wilde haar een bloemetje sturen. En toen zei iemand dat Hetty helemaal niet ziek is, maar dat ze bezig zijn met haar te ontslaan. Nou, daar hebben we nogal verrast op gereageerd. Hetty weg!’

Hans knikte, hij had ervan gehoord. Hetty was een ervaren advertentieverkoopster, een stoere vrouw met blozende wangen, een stralende glimlach en het hart op de tong. Dat laatste was haar opgebroken, want ze

stak haar mening over haar nieuwe baas Menno van het Schip en uitgeefster Lize Alink niet onder stoelen of banken. En nu zat ze thuis.

Het was de gewoonte dat in het Literair Café, de stamkroeg van de Weekbladpers, vrijelijk over het bedrijf gepraat kon worden, mits onder collega's en zonder buitenstaanders in de buurt. En wat in de kroeg aan negatiefs gezegd werd, bleef daar ook, was de stilzwijgende afspraak: niemand kon geciteerd worden op grond van uitspraken in het café.

En nu was die code doorbroken, iemand had bij Lize geklikt dat er in het café gesproken was over het bedrijf.

‘En het ging dus helemaal niet eens over zaken van de OR,’ benadrukte Annemiek. ‘Rob heeft haar dat wel duidelijk gemaakt, na ons gesproken te hebben. Maar waar bemoeit dat mens zich mee?’

Het effect was in elk geval dat Annemiek Heuvel een zeer kritisch bestuurslid werd.

De enige twee die zich van elke mening onthielden waren de twee vertegenwoordigers van de sport in het bestuur: VI-redacteur Wim Raucamp, een zwijgzame, moeilijk kijkende veertiger, en aankomend redacteur Tineke Kurd, een pezige sporttype met kortgeknipt vlashaar die na haar verkiezing had laten weten het leuk te vinden nu eens een kijkje in de keuken van het bedrijf te kunnen nemen en vooralsnog nergens een mening over te hebben. Haar leeftijd was moeilijk in te schatten, een jaar of dertig dacht Hans, naar haar kijkend. Ze sloeg nu belangstellend gade hoe Kees de vragen van het bestuur doornam, langzaam lezend en intussen de wenkbrauwen fronsend en ontfronsend.

Na enkele minuten leunde Rob voorover. Hans vermoedde dat hij een verdaging wilde voorstellen, je kon tenslotte van Kees niet verwachten dat hij hier ter plekke een besluit nam.

Maar Kees had haast.

‘Ik vind het best,’ zei hij. ‘Ik zal bij Boer & Croon informeren of zij deze vragen kunnen beantwoorden en de berekeningen kunnen maken die jullie willen.’

‘Dat moet toch wel lukken,’ zei Hans, ‘als ze Trieneke Manteau inschakelen rekt die het zó voor ze uit.’

Trieneke was de moederlijk ogende administratrice die met achteloos gemak de maandelijkse bedrijfsoverzichten maakte.

‘Trieneke heeft misschien wel wat beters te doen,’ zei Kees onwillig.

‘Niet nu jullie de maandelijkse overzichten zo beknopt hebben gemaakt,’ zei

Hans.

‘Kunnen we afspreken dat onze vragen toegevoegd worden aan de opdracht?’

Rob was vasthoudend.

Kees aarzelde. Zover had hij eigenlijk niet willen gaan. Boer & Croon vragen of zij berekeningen konden uitvoeren was iets anders dan hun de opdracht te geven dat ook daadwerkelijk te doen.

‘Oké,’ zei hij ten slotte, ‘jullie vragen worden toegevoegd aan de opdracht.

Daarmee worden jullie feitelijk medeopdrachtgever.’

Deze valkuil hadden ze voorzien.

‘Als Kees ons vraagt of we medeopdrachtgever willen worden, dan moeten we dat nooit doen,’ had Hans ze gewaarschuwd. ‘In het verleden is dat ooit gebeurd, maar je verliest dan als CWV-bestuur elke mogelijkheid om kritisch te reageren op de uitkomsten.’

‘Nou nee,’ zei Rob nu dus, ‘we zien het als een opdracht van de directie aan Boer & Croon en onze vragen dienen alleen om die opdracht wat te verfijnen. Wij kunnen ons natuurlijk niet al bij voorbaat neerleggen bij wat er uit het onderzoek komt.’

‘Van twee walletjes eten,’ zei Kees, enigszins ontstemd. ‘Nou ja, als jullie het zo willen spelen, prima.’

Hij schepte zijn papieren bij elkaar en vertrok.

* * *

‘Eén punt nog,’ zei Hans tegen de jongeman van Boer & Croon die hem was komen bezoeken.

Een dertigtal stafleden en lagere chefs werden door het bureau geïnterviewd over het reilen en zeilen van het bedrijf en de voor- en nadelen van een verdere splitsing van de organisatie. Hans kon merken dat hij beschouwd werd als onbelangrijke informant: een oudere werknemer, weggezet op een sluitpost, bijna met vut. Een piepjonge medewerker was op hem afgestuurd, en hij maakte nauwelijks notities.

‘Eén punt nog, wat niemand tot nu toe naar voren heeft gebracht. Stel dat er een blad langskomt dat eigenlijk niet tot de sportbladen gerekend kan worden en ook niet tot de cultuurbladen. In de huidige constellatie kan je, als je het een goede formule vindt, met zo’n blad een derde poot beginnen. Een lifestyletak bijvoorbeeld. De dienstverlenende afdelingen hebben we, en we

kunnen meer bladen aan, ook van zo'n nieuw genre. Maar als je nu de uitgeverij gaat splitsen in een Sportuitgeverij en een Cultuur-opinie-uitgeverij moet je bladideeën die daarbuiten vallen laten zitten. Terwijl het misschien een prima idee is. Zo'n blad moet je dus wegsturen: Sorry, geen plaats voor u.'

Hij zag dat de jongeman enkele woorden opschreef en zijn blocnote daarna dichtvouwde.

Enfin, hij had zijn best gedaan, de avond tevoren een lijstje gemaakt van wat hij wilde zeggen en ze punt voor punt naar voren gebracht.

'Hier heeft u mijn spiekbriefje,' zei hij en gaf de B & C'er het puntenlijstje.

'O, dank u wel.' De jongeman schoot even uit zijn rol. Kennelijk voelde hij zich onzeker over de correctheid van zijn notities.

'Graag gedaan,' zei Hans.

'Ik neem nu de andere uitgang maar,' zei de jongeman met een glimlach.

Hans had hem laten zien dat de kamer merkwaardigerwijs twee deuren had waardoor je naar binnen kon komen, en zijn standaardgrap gemaakt. 'Als ik met iemand niet door één deur kan, heb ik hier de oplossing.'

* * *

Er volgden zes weken stilte tussen het tijdstip, eind 1998, waarop Boer & Croon z'n rapport aan de directie uitbracht en de presentatie van dat rapport aan het personeel. Het bestuur wist van dit uitstel omdat er geregeld gevraagd was naar de voortgang en Kees anderhalve maand geleden had laten weten het rapport ontvangen te hebben, maar nog geen tijd te hebben gevonden het te lezen.

'Er is door de afdelingen nogal geklaagd over Kees,' wist Donald te melden.

'Hij besteedt al zijn tijd aan de sportbladen en eigenlijk géén tijd aan de dienstverlenende afdelingen die hij als algemeen directeur beheert. Die zien hem nooit en daardoor worden besluiten vertraagd. En daar klaagt Lize dan weer over. Enfin, dat is allemaal in het rapport gezet en daar neemt Kees geen genoegen mee. Er moet dus het een en ander aan het rapport geredigeerd worden.'

Hoe hij aan deze kennis kwam wist niemand, maar Donald had altijd al een radar voor nieuwtjes gehad.

Pas begin februari 1999 kondigde de directie aan dat Boer & Croon een serie

presentaties zou geven op de Raamgracht, op de Kloveniersburgwal en in Gouda. De relevante uitkomsten van het onderzoek zouden daar getoond worden.

‘En wanneer krijgen wij het rapport?’ vroeg Rob in zijn periodieke contact met Kees.

‘Er is nog geen rapport,’ zei Kees, ‘er is alleen nog de presentatie van de hoofdpunten.’

Hij dacht na. ‘Je kan de sheets geprint krijgen,’ zei hij, ‘dat kan geen kwaad.’ Het laatste ontviel hem kennelijk, vertelde Rob toen hij aan de rest van het bestuur verslag deed over het korte gesprek.

‘Maar,’ zei Kees, ‘Boer & Croon wil met alle plezier een aparte presentatie geven aan het CWV-bestuur. Dan zijn ze ook bereid meer opening van zaken te geven, mits vertrouwelijk.’

‘Nee, daar doen we niet aan mee,’ was Robs prompte reactie geweest. ‘Als wij iets weten moeten we dat ook aan onze achterban kunnen vertellen.’

‘Helemaal mee eens,’ zei Hans toen Rob verslag deed. ‘Voor je het weet word je ingepalmd en kan Kees zeggen dat het CWV-bestuur volledig op de hoogte is. Laten we maar gewoon de presentaties bijwonen, ieder op z’n eigen werkplek.’

Zo zat Hans op 7 februari in een zaaltje van het sas Hotel, waar het rapport aan de werknemers van de Kloveniersburgwal werd gepresenteerd.

Een uur later verliet hij verbijsterd en verontwaardigd de zaal, te midden van het geroezemoes van andere, merendeels geschrokken personeelsleden.

Er was een organisatieschema van de gesplitste uitgeverijen gepresenteerd waarin menigeen kon zien dat zijn of haar functie in de toekomst geschrapt zou worden. Frans Pulger, het hoofd interne dienst zag zijn plek verdwijnen, de twee helften van zijn afdeling zouden voortaan rechtstreeks onder de twee uitgevers vallen. Alle eenpersoons staffuncties werden doorgestreept, vermoedelijk omdat het niet goed mogelijk was een mens te halveren en het te duur uitkwam om ze te verdubbelen. De marktonderzoeker verdween dus, de Kraamkamer, de productieadviseur, de digitale man, de bladenontwikkelaar. De abonnementenadministratie zou naar de groep verhuizen en Klantenservicecentrum gaan heten. Dat scheelde allemaal enorm veel geld, betoogde de presentator.

Op dat moment had Hans zijn hand opgestoken voor een vraag: ‘Afdelingen die je bij de Groep onderbrengt blijven natuurlijk hetzelfde kosten,’ zei hij, ‘al zie je het niet meer. Het schrappen van banen zoals die van de

marktonderzoeker bespaart wel geld. Maar als je nou zo nodig die functies wilt schrappen, dan kan dat toch ook in de huidige organisatie? Daar hoeft het bedrijf toch niet voor te splitsen?’

‘Daar heb je gelijk in,’ gaf Boer & Croon toe, ‘maar hoe dan ook, het scheelt geld.’

‘Jawel, maar je kan het niet presenteren als een speciaal voordeel van de splitsing,’ hield Hans vol.

‘Het hangt er vanaf hoe je er tegenaan kijkt,’ ontweek B & C en vervolgde snel zijn presentatie.

Er waren elf criteria gehanteerd voor het vergelijken van het splitsingsmodel met de huidige organisatie, vertelde hij, en ze waren er wel een hele middag mee bezig geweest de plusjes en minnetjes te zetten. En ja, het splitsingsmodel scoorde duidelijk beter.

Hij toonde een sheet waarop stond:

Vergroot ondernemerschap

Dichter op de markt

Integraal management

Creativiteit bevorderend

Slagvaardigheid/effectiviteit

Cultuurveranderend

Kosten/efficiency

Korte lijnen

Kwetsbaarheid

Betrokkenheid

Passend in beleid wpg

En kijk nu eens aan: na het tellen van de plusjes en minnetjes bleek de splitsing duidelijk beter te scoren.

Opnieuw stak Hans zijn hand op.

‘Hoe komen jullie aan die criteria?’ vroeg hij.

‘O, dat zijn standaardcriteria waarmee je organisatiemodellen met elkaar kunt vergelijken,’ zei B & C.

‘Ik heb een beetje het gevoel dat er dingen zijn geselecteerd waarbij de huidige organisatie niet goed scoort.’ Sikke Bakker deed zijn duit in het zakje en Hans was er dankbaar voor.

‘Nee hoor,’ zei B & C.

‘Maar waar vind ik dan in dit lijstje de schaalgroottevoordelen van de huidige organisatie?’ vroeg Hans, ‘die zijn toch evident. Dankzij onze negen titels kunnen we ons betere dienstenafdelingen permitteren dan in gesplitste vorm. En in de markt zijn we nu een grotere partij dan twee kleine uitgeverijen kunnen zijn.’

‘Zou kunnen,’ gaf B & C toe, ‘en je kunt er zeker van zijn dat dit punt meegenomen is in de beoordeling.’

‘Ik zie het alleen nergens,’ zei Hans.

‘Nee, dat is waar,’ gaf B & C toe en vervolgde zijn presentatie.

De heren van Boer & Croon zagen er inwisselbaar uit, viel Hans op. Ze verschilden in leeftijd, maar hadden allen donkerblond, vrij kort gehouden haar, een nette bril, een goed gebit waarvan zij de tanden geregeld lieten zien zonder dat hun ogen meelachten. En dan het Boer & Croon-pak natuurlijk, in grijsblauwe of bruinrijze tinten gedacht en met een contrasterende maar toch onopvallende das. De schoenkeuze was traditioneel, maar kon uitvallen in het voordeel van zowel zwart als bruin, afhankelijk van de kleur van het pak. Zeilen was de favoriete sport van organisatieadviseurs en interim-managers had Hans inmiddels begrepen uit de interviews die in vakbladen verschenen. Het had iets symbolisch, vermoedelijk: koers uitzetten, frisse wind, stormen bedwingen.

‘Ik snap iets niet,’ hoorde hij Egbert van Stekelenburg zeggen. Ook bij de VPRO, waar hij oorspronkelijk vandaan kwam, trok men graag van leer tegen leidinggevenden.

‘De abonnementenadministratie wordt niet in tweeën gehakt, maar bij de Groep ondergebracht. Terwijl je juist zou verwachten dat de uitgevers directe zeggenschap zouden willen hebben over de manier waarop de klanten te woord worden gestaan.’

‘Het is de bedoeling dat het Klantenservicecentrum op den duur ook voor andere onderdelen van de Groep gaat werken,’ zei B & C, ‘vandaar...’

Even was het stil. Maar Egbert liet zich niet zó makkelijk in het riet sturen.

‘Ja, alles goed en wel. Maar het betekent toch dat de behandeling van abonnees dan verder van de uitgevers komt te staan dan nu. Het gaat onder de Groep vallen. En daar zit niemand die verstand heeft van abonnementenadministratie.’

Gemurmel van de aanwezigen gaf aan dat hij een vol punt scoorde.

‘Het is een keuze,’ gaf B & C toe. ‘We moeten zorgen dat het in de praktijk goed komt.’

Hij vervolgde snel zijn presentatie, maar al enkele ogenblikken later stak Tanja van Oldenhove haar hand op.

‘Nog een vraagje. Een van de klachten die in het onderzoek naar voren kwamen was de onbereikbaarheid van de algemeen directeur. Kees kwam te weinig toe aan de dienstverlenende afdelingen omdat hij te veel tijd kwijt is aan zijn rol als sportuitgever. Maar hoe gaat dat dan straks als beide uitgevers er allerlei halve dienstverlenende afdelingen bij krijgen? Afdelingen waarvan de chef is afgeschaft omdat ze rechtstreeks onder de uitgever moeten vallen? Bent u dan niet bang dat de *span of control* van de uitgevers dan wel erg ver wordt uitgerekt?’

‘Ja, dat is wel de uitdaging,’ zei Boer & Croon en beëindigde de bijeenkomst. Na afloop sisten de wandelgangen van verontwaardiging. Wat een onbenullig rapport en wat een waardeloze presentatie! En dan ook nog via een ‘reductielijst’ aan allerlei mensen op deze manier duidelijk maken dat ze binnenkort afgedankt werden!

Alleen in Gouda scheen de presentatie met applaus ontvangen te zijn. En niemand had daar een vraag gesteld. ‘Cees en Johan hebben er goed de wind onder,’ zei Rob licht misprijzend toen Wim Raucamp het met enige trots vertelde.

‘Daar neem ik aanstoot aan,’ zei Tineke Kurd en Rob verontschuldigde zich. Toch werd vanaf dat moment duidelijk dat Wim en Tineke een eigen subgroepje vormden binnen het CWV-bestuur.

* * *

‘En, goed rapport?’ vroeg Kees opgewekt bij het overleg tussen directie en ondernemingsraad dat de volgende dag plaatsvond.

‘We hebben nog geen rapport gezien,’ zei Rob. ‘Wanneer kunnen we dat verwachten?’

‘Ben je dan niet bij de presentatie geweest?’ vroeg Kees verbaasd.

‘Jawel.’

‘Nou, dat was het rapport. Meer heb ik ook niet.’

‘Die paar sheets?’

‘Ik hou er wel van. Kort maar krachtig.’

Even viel er een stilte.

Hans voelde woede bij zichzelf opkomen en zag dat ook Rob zich begon op

te winden. Er was specifiek gevraagd naar een aantal berekeningen en vergelijkingen en Kees had toegezegd die toe te voegen aan de opdracht voor Boer & Croon. En nu hadden ze alleen de conclusies te horen gekregen zonder de achterliggende cijfers en argumenten.

‘Er is nogal verontwaardigd gereageerd op de botte manier waarop de beoogde nieuwe bezetting werd gepresenteerd,’ zei Rob, ‘een aantal functionarissen zag hun werkplek geschrapt zonder dat zij daarover ingeseind waren.’

Er was al een brief van het hoofd interne dienst Frans Pulger binnengekomen, waarin hij liet weten geschokt te zijn door deze kennisgeving, nadat hij bijna dertig jaar bij het bedrijf had gewerkt. Ook Ben Mosselaar, de productieadviseur had een protestbrief gestuurd.

Kees knikte. ‘Ja, dat spijt me achteraf,’ zei hij. ‘Maar ik weet niet hoe het anders had gemoeten.’

‘Nou, we hadden de afspraak dat er vooraf met ons overlegd zou worden over de inhoud van het rapport en de presentatie,’ antwoordde Rob. ‘Daar hadden we gezamenlijk kunnen nadenken over een oplossing. Maar om onduidelijke redenen wilde de directie geen overleg.’

Kees knikte. Hij maakte niet de indruk er bedroefd over te zijn.

‘En waar zijn dan de berekeningen die Boer & Croon zou maken? En de beantwoording van de vragen die je aan de opdracht hebt toegevoegd?’ Hans kon zich niet meer inhouden.

‘Ik zou het niet weten,’ zei Kees schouderophalend.

‘Maar ze hoorden bij de opdracht!’

‘Zo is het kennelijk niet opgevat door Boer & Croon. Het spijt me.’

Verbijsterd keken ze elkaar aan. Waren ze belazerd door Kees? Was Kees misschien zelf belazerd door zijn adviesbureau?

‘Vraag ze dan alsnog om onze vragen te beantwoorden en de berekeningen te maken,’ stelde Annemiek Heuvel voor.

‘Dat kan niet meer,’ verzekerde Kees op stellige toon, ‘het onderzoek is afgerond, de B & C-mensen zijn vertrokken. Ik vind trouwens die berekeningen en jullie vragen iets van later orde. Eerst moeten we bepalen wat we willen: splitsen of niet. En daarna kunnen we wel eens uitrekenen wat de consequenties zijn voor bezetting en kosten.’

‘Maar dan span je toch het paard achter de wagen? Je gaat toch niet eerst ergens voor kiezen en daarna uitrekenen hoeveel je dat bespaart of extra gaat kosten?’ Annemiek was verbijsterd.

‘Nou, dat vind ik wel,’ zei Kees. ‘Voorop staat wat je wilt. De principiële keuze. En de kostenconsequenties zijn vers twee.’

Hans keek naar hem. Kees verdenken van kwade opzet kon hij niet. Zo zat Kees niet in elkaar, daar was hij te ongecompliceerd voor. Misschien was dat ook de verklaring: Kees zou nooit van zichzelf geloven dat hij slinkse wegen bewandelde. Je kon zien dat hij nu ook heilig in zijn eigen woorden geloofde, al waren die in strijd met eerdere uitspraken en beloften. Hij wilde zó graag met zijn sportgroep apart en was er zó van overtuigd dat dat moest gebeuren dat het hem een zorg zou zijn wat dat extra kostte. Erg veel risico liep hij daarbij ook niet, Voetbal International maakte zoveel winst dat er best wat extra kosten af konden. Maar voor Lize en haar cultuurgroep lag dat anders en als Boer & Croon de berekeningen hadden gemaakt die waren gevraagd zou dat aan het licht gekomen zijn. Dat Kees dat niet zag of niet wilde zien gaf aan hoe ver hij al verwijderd was van zijn rol als algemeen directeur. Lize zou straks opgezadeld worden met een verliesgevende uitgeverij. Eén slecht lopend weekblad verloor meer geld dan twee goedlopende maandbladen ooit konden compenseren. En de verticale organisatie die zij met grote ijver aan het bouwen was kostte handenvol geld.

Het was Hans opgevallen dat Lize zich tot nu toe schuilgehouden had en het geheel aan Kees had overgelaten om het splitsingsplan te verdedigen. Dat ze achter hem stond, daar twijfelde niemand aan, maar Hans had haar graag eens gevraagd of ze beseftte dat ze straks leiding zou geven aan een verliesgevende uitgeverij.

Toen Kees vertrokken was keken de bestuursleden elkaar aan.

‘Ik stel voor dat we zelf maar aan de slag gaan,’ zei Hans. ‘We kunnen de berekeningen maken die Boer & Croon zou doen. En we kunnen interviews houden met chefs van de diverse afdelingen over de mogelijke gevolgen van een splitsing van hun afdeling.’

‘Denk je dat dat lukt?’ vroeg Wim Raucamp. ‘Daar hebben wij toch de vaardigheden niet voor?’

‘Valt wel mee, denk ik,’ zei Hans. ‘Ik kan de cijferkant wel doen.’

‘Ja, maar Kees zal altijd zeggen dat ze tendentius zijn.’

‘Daar heb je gelijk in.’

‘Een ondernemingsraad kan ook zelf een eigen organisatieadviesbureau inschakelen,’ opperde Tanja.

Rob hield zijn hoofd scheef. ‘Dat kost een bak geld,’ zei hij, ‘en dan komen we in precies dezelfde situatie terecht als wat we nu Kees verwijten, namelijk

dat zo'n bureau levert wat je bestelt.'

'Als het gaat om cijfers kunnen we de directie vragen onze getallen te laten checken door de boekhouding,' stelde Hans voor. 'Trieneke doet dat met alle liefde.'

Dat bleek de oplossing. IJverig ging hij aan het werk en het eindresultaat was binnen een week klaar en door Trieneke gecontroleerd, Kees had zijn toestemming niet durven weigeren.

'Je schrikt je toch rot als je dit ziet,' zei Annemiek, 'hoe kan dat verborgen gebleven zijn?'

'Heel simpel,' zei Hans. 'Vroeger stonden alle kosten van de dienstverlenende afdelingen bij elkaar en zag je of we als bedrijf als geheel duurder werden of niet. Kees en Lize schuiven de laatste jaren steeds meer van die overheadkosten in de begroting van de diverse bladen. En dan zie je nergens meer wat het totaal is. Ik heb nu al die kosten weer bij elkaar gezet en dan krijg je dit treurige beeld.'

Hij was er zelf ook van geschrokken. De overheadkosten waren sinds zijn aftreden van 13,5 miljoen gulden naar 16 miljoen gulden gestegen, 2,5 miljoen meer. Geen wonder dat de winst die in 1995, Hans' laatste jaar, nog 4,4 miljoen gulden bedroeg, in 1998 gedaald was tot 1,8 miljoen gulden. En die winst kwam geheel uit de sporthoek.

Ze bekeken een volgende berekening die Hans en Trieneke gemaakt hadden over de te verwachten resultaten van een gesplitste uitgeverij. Daaruit bleek dat de Sportuitgeverij zich wel zou redden dankzij de rianten resultaten van Voetbal International, maar dat de Cultuuruitgeverij op z'n allerbest 2% winst zou halen in de komende jaren en bij tegenvallers direct in de rode cijfers zou komen. Zeker nu de kosten van de dienstverlening zo hoog waren opgelopen.

'Wat vindt Kees ervan?' vroeg hij aan Rob Sijmons. De voorzitter had geregeld overleg met de directeur.

'O,' zei Rob en begon te lachen, 'Kees kijkt niet meer naar cijfers. Hij wil eerst een stemming over de splitsing en dan kijkt hij wel wat het kost.'

'Dat is toch belachelijk,' zei Tanja. 'Hoe kunnen we nu kiezen voor of tegen een splitsing als we niet weten wat de gevolgen zijn?'

'Tja, dat heb ik hem ook gevraagd maar je weet hoe Kees dan kijkt. Slimmig,' zei Rob.

Een lichte wanhoop viel over de groep.

'We moeten langzamerhand de CWV-leden een keuze voorleggen,' zei Rob,

‘en ik heb erover nagedacht. Ik stel voor dat we bij de stemming drie mogelijkheden opperen. In de eerste plaats het voorstel van Kees: totale splitsing met uitzondering van de abonnementenadministratie die naar de Groep gaat.’

‘Krankzinnig,’ zei Donald

‘In de tweede plaats een redelijk alternatief dat we als CWV-bestuur indienen: kijk nou eens goed wat er verbeterd kan worden aan de huidige organisatie en doe dat dan. Dus niet in den blinde gaan splitsen, maar eerst kijken of dat zin heeft of dat er misschien beter een aparte dienstverleningspoot kan komen. En dan beslissen. Ter versterking van ons standpunt doen we de cijferanalyse erbij. En de interviews van Annemiek met sleutelfiguren in het bedrijf voegen we ook toe.’

‘Ja, daar hebben we eigenlijk nog niet eens over gepraat, jouw enquête.’

‘Ja,’ zei Annemiek, ‘daar blijkt uit dat er een grote afstand is ontstaan tussen de afdelingen die diensten verlenen en de afdelingen die die diensten afnemen. Men verwijt elkaar gebrek aan communicatie. De dienstverlenende afdelingen hebben geen idee waar de sportuitgever en de cultuuruitgever mee bezig zijn, worden overvallen door commando’s: doe dit, doe dat. En dat wekt tegenstand op.’

‘Nou ja, dat is geen nieuwe situatie,’ zei Hans, ‘dienstverlenende afdelingen voelen zich altijd buitengesloten en misbruikt.’

‘Ja, maar alle chefs geven aan dat het nu heel wat erger is dan in de tijd dat jij en Kees nog uitgever waren. Toen hoorden ze nog wel eens wat, nu nooit meer. De oplossing zien de dienstenafdelingen in méér contact, ze willen ook de marketingplannen zien zodat ze weten wat er aankomt. Maar de uitgevers en de direct voor de bladen werkende afdelingen zoals oplaagexploitatie en advertentieverkoop hebben daar geen trek in. Die willen gewoon hun eigen kleine dienstafdelinkjes die direct gaan hollen als ze een commando krijgen. In plaats van zich af te vragen waar het voor dient en of het in hun planning past.’

Tanja knikte. ‘Zit wat in. Niet dat ik er vóór ben,’ voegde ze haastig toe.

‘Alle dienstverlenende afdelingen denken dat de kosten hoger zullen worden als de afdeling gesplitst wordt,’ vervolgde Annemiek. ‘De gehalveerde afdelingen zullen bij pieken vaker uitzendkrachten moeten inhuren. En sommige specialistische functies kan je niet in tweeën hakken, dan wordt één persoon dus twee personen. Of je moet de functie schrappen, zoals Boer & Croon nu doet. Maar dat gaat ten koste van de kwaliteit van de

dienstverlening aan de bladen.’

‘Mooi stuk,’ zei Rob, ‘voegen we toe als uitleg van ons standpunt.’ Hij leek een eind te willen maken aan de vergadering.

‘Maar wat is de derde keuzemogelijkheid?’ vroeg Tineke Kurd.

‘O sorry, was ik bijna vergeten. De derde mogelijkheid is het zonder meer afwijzen van elke verandering. Dus handhaven van de huidige situatie. We presenteren drie mogelijkheden: splitsen, huidige situatie voortzetten of onderzoek doen en verbeteren wat verbeterd kan worden.’

‘Bij drie keuzemogelijkheden verminder je wel de kans op een meerderheid,’ zei Wim Raucamp.

‘Dat lijkt me eerlijk gezegd geen slecht idee,’ zei Hans, ‘als geen enkel standpunt wint moeten we eindelijk gaan overleggen en een compromis zoeken. En dat is wat Kees eigenlijk al die tijd heeft afgehouden.’

Nogmaals maakte Rob aanstalten de vergadering te sluiten toen Wim Raucamp zijn keel schraapte.

‘Tineke en ik hebben een mededeling,’ zei hij, ‘wij kunnen ons niet aansluiten bij het bestuursstandpunt.’

‘O?’ zei Rob, ‘wat jammer. Hadden jullie niet eerder iets kunnen zeggen?’

‘Nee, de redactievergadering was pas gisteren,’ antwoordde Tineke.

‘Ja, maar je hoeft je standpunt niet te laten bepalen door de redactie. Of de hoofdredactie.’

‘Hebben jullie instructie gekregen om afstand te nemen van het bestuur?’

Tanja was verbijsterd.

‘Nou, niet met zoveel woorden,’ gaf Tineke toe. Raucamp keek haar aan en schudde zijn hoofd.

‘We doen daar geen mededelingen over,’ zei hij. ‘We volstaan ermee afstand te nemen.’

‘Hebben jullie een eigen standpunt dat je in wilt brengen?’ vroeg Rob.

‘Nee. We kunnen ons alleen niet verenigen met het in stemming brengen van een eigen bestuursalternatief. We willen dat alleen het directievoorstel in stemming wordt gebracht met ja of nee.’

Rob keek de groep langs. ‘Verandert dit iets voor jullie?’

Iedereen knikte nee.

‘Dan brengen we het op deze manier in stemming. En we zullen uiteraard vermelden dat twee bestuursleden zich niet kunnen verenigen met deze opzet. En ik denk dat Hans en ik maar eens naar Gouda moeten afreizen om aan Cees van Cuilenborg en Johan Derksen uit te leggen waarom we doen wat we

doen.'

hoofdstuk 34

Op het VI-matje

In de trein naar Gouda waren Hans en Rob nog relaxed. Op hun aanbod aan de hoofdredactie van Voetbal International te komen uitleggen wat het CWV-bestuur bezwaarlijk vond aan de splitsing, had Cees van Cuilenborg hoffelijk gereageerd: ze waren van harte welkom.

Maar daar was weinig van te merken toen ze in Cees' royale, op imponeren afgestemde hoofdredacteurskamer zaten. Vanuit die kamer had Cees vanaf zijn bureau zicht op de grote redactionele ruimte waarin de redacteurs van VI vlijtig aan hun stukken tikten. De dichte kant van de hoofdredactionele kamer werd ingenomen door een grote boekenkast vol naslagreeksen en folianten. Tegenover zijn bureau stond een zitje met vier stoelen klaar.

Hans en Rob namen plaats, maar Cees ging na ze de hand geschud te hebben terug achter zijn bureau. En Johan Derksen stelde zich met de rug tegen de boekenkast op. Zo zaten Hans en Rob ineens op lage fauteuils en keken op naar de staande en achter een hoog bureau zittende leiders van het grootste voetbalblad van Nederland, oplage 180 000.

Om zichzelf wat op te monteren bedacht Hans dat de inhoud van Cees' boekenkast verdacht veel leek op de etalageboeken die je als etaleur per strekkende meter kon aanschaffen en die alleen bestonden uit donkere boekenruggen van leer of perkament, met een onduidelijke titel in gouden letters.

'Je begrijpt, wij zijn nogal ontstemd over de tegenstand die de CWV biedt aan de plannen van onze directie,' begon Cees.

'Daarom zijn we hier,' zei Rob, 'we willen graag uitleggen wat onze bezwaren zijn.'

'Dat hebben we al kunnen lezen in de stukken die de heer Vervoort op Intranet meende te moeten zetten,' zei Johan Derksen. 'Ik was daar overigens niet van onder de indruk.'

Johan Derksen zag eruit als een oudere jongere van het bierdrinkersgilde. Een

rond dik hoofd met middellang vetting haar, een royale snor en ongekamde baard. In dat hoofd toonde hij verrassend meelevende ogen die sterk contrasteerden met zijn vaak nogal heftige uitspraken.

Hans had hem voor het eerst eind jaren '70 gezien. De hoofdredacteur van dat moment, Joop Niezen, was op zoek naar nieuwe medewerkers en vroeg Hans, opkomende auteur in die tijd, of hij columns voor het voetbalblad wilde schrijven. Heftig jaknikkend stond Johan Derksen achter zijn baas en toonde zich teleurgesteld toen Hans uitlegde geen columnist te zijn: hij had de neiging van een olifant een mug te maken terwijl columnisten juist andersom werken.

Derksen was profvoetballer geweest van de soort die het van ijver en hardheid moest hebben, een back met een gevreesde sliding. Nu de voetbalcarrière afgelopen was zette hij zijn slidings voort op papier. Zijn eigen wekelijkse column stond vol pertinente uitspraken, twijfel zat niet in zijn schrijverspalet.

Omdat de column geregeld te lang uitpakte viel vormgever Henk Zimmer hem in het begin wel eens lastig met de vraag of hij een paar zinnen kon schrappen. Maar Zimmer behoorde tot de dienstverleners die op de redactie weinig in te brengen hadden en na enkele boze woordenwisselingen besloot hij een vormgeversoplossing toe te passen: hij verkleinde de spatie tussen de woorden, totdat de tekst binnen de beoogde ruimte paste. Soms ging dat zover dat Derksens column één ellenlang woord werd. Als Hans in het voorbijgaan Kees van Nijnatten de nieuwe VI zag oppakken en na enkele pagina's bladeren hoorde vloeken en vervolgens lachen, dan was het weer zover.

Protesten van de lezers kwamen er overigens niet op, en uit zijn marktonderzoektijd wist Hans dat de VI-lezers de wedstrijdverslagen en de interviews met spelers en trainers van A tot Z lazen, maar de analyses en voorbeschouwingen vaak links lieten liggen. Die maakten ze zelf beter met collega's en vrienden in de lunchpauzes en in het café.

Zo kon Derksen ongehinderd en vrijwel ongelezen wekelijks zijn gram kwijt. Enkele jaren geleden was hij benoemd tot adjunct-hoofdredacteur en het had geleid tot een versterking van de onder Cees van Cuilenborg toch al spartaanse discipline. Medewerkers van de Weekbladpers mochten alleen door de achterdeur het pand betreden en productiebegeleider Geert Gortbuidel werd bestraffend toegesproken toen hij met een van de redactiesecretaressen een relatie begon: de vrouwen van de redactie waren

taboe en trouwens, wat deed hij in de redactieruimte?

Hans kende Cees van Cuilenborg alleen als een zacht sprekende heer van het gentlemantype, met dun blond haar keurig gekamd boven een Guus Osterhoofd. Cees liet wel eens doorschemeren dat zijn hoofdredacteur knap lastig kon worden en dan zeer boze brieven schreef, als hij ergens zijn zin niet in kreeg. En Sikke Bakker had Hans verteld dat als het ging om een adverteerdersonvriendelijke houding, Cees van Cuilenborg de ergste van alle hoofdredacteuren was, Joop en Rinus inbegrepen.

Een boze frons kreeg Sikkes gelaat als hij er aan dacht. ‘We hadden een deal rond met Wilkinson Sword scheermesjes. Ze wilden de rubriek “keeper van de week” sponsoren. Het was uit en te na besproken met Cees. En op het laatste moment zegt die wiebelkont: nee, het gaat niet door, ik wil het niet. Razend waren we. Dus vergaderen bij Kees van Nijnatten. Er was een beetje een patstelling. Om die te doorbreken kwam ik met mijn laatste troef dat er ook een omzet van vier ton mee gemoeid was. Cees reageerde heel verontwaardigd met de mededeling dat ik dit nooit tegen hem had mogen naar voren brengen. Tot mijn stomme verbazing was Kees van Nijnatten het met hem eens, want ook hij zei: “Nee Sikke, dat had je niet mogen zeggen.” Waaruit maar weer eens blijkt hoe weinig verstand van voetballen ik heb.’ Sikke gaf er een humoristische draai aan, maar zijn ergernis was groot. ‘En praat me niet over al die keren dat hij ergens zou optreden en het dan op het laatste moment liet afweten. Symposium, wil je daar iets zeggen, Cees? Natuurlijk, zet me maar op de sprekerslijst. En als puntje bij paaltje kwam moest hij ineens dringend naar Madrid of god mag weten waar. En Kees zei er nóóit wat van.’

Dat laatste stak Sikke nog het meest. Maar hij had gelijk, het was Hans ook vaak opgevallen dat Cees ergens als spreker aangekondigd werd en dan op het laatste moment werd vervangen. Meestal door freelance sportjournalist Kees Jansma, die voor alles inzetbaar was. Of Johan Derksen het zou kunnen wist niemand, zijn ongure uiterlijk voorkwam dat iemand aan hem dacht. Tegenover deze twee machtigste mannen in voetballand zaten Rob en Hans nu en het zou ze niet in de koude kleren gaan zitten.

Automatisch had Hans zijn pakje shag voor de dag gehaald en was een sigaret aan het rollen toen Cees van Cuilenborg zei: ‘Sorry, maar in mijn kamer wordt niet gerookt.’

Zonder sigaret functioneerde Hans maar op een zacht pitje, wist hij, het zou een zwaar uur worden. Hij keek naar Johan Derksen in wiens hoofd vrijwel

altijd een dikke sigaar stak. Maar die ontbrak en het leedvermaak in Derksens ogen sprak boekdelen.

‘Ik rook niet op mijn longen,’ zei hij, ‘dus ik kan het wel hebben.’

Rob Simons begon onverstaanbaar zijn betoog.

‘Het bureau Boer & Croon heeft een onderzoek gedaan naar de voor- en nadelen van het splitsen van het bedrijf.’

‘Ja, dat weten we allemaal,’ zei Johan Derksen. ‘Waar het ons om gaat is dat we af willen van dat stroperige gedoe van die CWV. Van geen enkel van onze plannen komt iets terecht. Als we losgemaakt zijn van die cultuurblaadjes kunnen we eindelijk onze gang gaan.’

‘Hoe komen jullie daarbij?’ vroeg Hans. ‘Ook een aparte sport-bv blijft onderdeel van Weekbladpers Groep. Elk jaar lever je je winst in bij Pieter de Jong. En daar, bij de Groep, wordt bepaald waar en hoe wordt geïnvesteerd.’

‘Nou, dat zullen we dan nog wel zien,’ zei Derksen. ‘Ik ben niet bepaald onder de indruk van de slagvaardigheid van de hoofddirectie, of hoe ze ook heten mogen.’ Niet onder de indruk zijn was zijn handelsmerk.

‘Kees en Pieter zijn trouwens vier handen op één buik,’ stelde Cees van Cuilenborg vast, ‘daar maken we ons geen zorgen over. Waar het ons om gaat is de trage besluitvorming in de CWV. Wat jullie in Amsterdam niet snappen is dat de voetbalwereld een snelle wereld is. Je ontmoet iemand bij een wedstrijd, je drinkt een biertje, er ontstaat een plan, je schrijft het op een bierviltje, je schudt elkaar de hand en klaar. Zó willen wij het kunnen doen, alert en snel zakendoen zoals dat heden ten dage moet gebeuren. Anders mis je de boot. Maar dat kan niet zolang alles goedgekeurd moet worden door die commissie-plaag die CWV heet.’ ‘Zakendoen op een bierviltje? Dat is iets van de jaren dertig, Cees.’ Hans was verbijsterd over de naïveteit van de hoofdredacteur. ‘Bul Super en Hiep Hieper werkten zo. Maar geen enkele directie van een behoorlijk bedrijf kan tegenwoordig besluiten nemen zonder de OR en de RvC te raadplegen. Maar als dát nu is wat jullie dwarszit, noem dan eens één plan van VI dat niet doorgedaan is vanwege de stroperige besluitvorming in Amsterdam.’

Hij zag Cees naar Johan kijken en terug. Deze vraag hadden ze niet verwacht. Je kon hun hersens horen kraken. Vergeefs. Ze leken inderdaad wat op Bul Super en Hiep Hieper, zij het dat de hiërarchie omgedraaid was: Cees was Hieper. Na enige tijd zei Johan: ‘We beginnen niet eens aan plannen, want we weten dat het zó lang duurt voordat jullie ermee klaar zijn, dat de kans dan allang voorbij zal zijn.’

Het was een zwak verweer, maar het leek Hans noch Rob nodig daarop te wijzen. Hun punt was gescoord.

‘Misschien mogen wij nu even uitleggen waarom het bestuur grote twijfels heeft over het plan om het bedrijf in tweeën te hakken,’ zei Rob.

Van Cuilenborg knikte genadiglijk.

‘Dat de cultuurbladen en de sportbladen hun eigen directie hebben, hun eigen productieafdeling, abonnementenwerving en advertentiewerving, dat vindt iedereen prima. Zo wordt al jaren gewerkt. Alleen de advertentiewerving is pas een jaar geleden gesplitst, de rest al veel eerder. Prima, uitstekend. Maar nu wil de directie ook de dienstverlening in tweeën hakken. Twee boekhoudingen, twee automatiseringsafdelingen, twee interne diensten. Dát lijkt ons niet verstandig, want zulke afdelingen kan je niet rendabel maken op een paar bladen. En sommige eenpersoonsfuncties zoals die van marktonderzoeker en pr-man en personeelschef die kán je niet eens splitsen.’

‘Daar denkt Kees anders over,’ zei Derksen. ‘Hij verwacht juist meer snelheid en dienstvaardigheid. Maar ons kan dat verder ook weinig schelen. Die afdelingen apart of samen, het zal ons een zorg zijn.’

‘Dan hebben jullie weinig gesnapt van de discussie, tot nu toe. Goed dat we hier zijn om het uit te leggen,’ Rob begon hoopvol te raken.

‘Nou, dat lijkt ons niet nodig. We hebben de uitleg van de heer Vervoort op Intranet gelezen,’ zei Johan Derksen, ‘en we vinden de ironische toon waarmee hij de directie aanspreekt zeer stuitend.’

Op Intranet, het door iedereen te raadplegen digitale mededelingenbord, was enige tijd geleden de discussie geopend over de pro’s en contra’s van het Splitsingsplan en Hans had onder de titel ‘Over het leed dat Boer & Croon heet’ de contra’s uiteengezet.

‘Vond je het wel helder geschreven, dat stuk?’ vroeg Hans.

‘Mwah.’

Er volgde een stilte. Het gesprek was eigenlijk al ten einde voordat het begon.

‘Ik heb trouwens ook een schriftelijk bewijs dat je achter Kees’ rug om kwaadsprekt over het handelen van de directie,’ voegde Cees van Cuilenborg onverwacht toe terwijl hij Hans aankeek.

Hij maakte een beweging alsof hij de lade van zijn bureau wilde openen, maar liet het daarbij.

Hans was verbijsterd.

‘Achter Kees’ rug? Als ik iets tegen heb op plannen die hij maakt is hij de eerste die het hoort. Laat dat briefje maar eens zien, Cees, dat bewijst dat ik

achter zijn rug tegen hem aan het ageren ben.’

‘Ik kan het je laten zien. Maar dan weet je ook meteen de bron, dus doe ik het maar niet,’ zei Cees.

‘Moet je horen, Cees. We weten allemaal dat Tineke Kurd of Wim Raucamp of allebei jullie op de hoogte houden van alle stukken die in het CWV-bestuur rondgaan,’ zei Hans, ‘dat vind ik best, want aan geheimhouding doe ik niet. Al mijn discussiestukken mag iedereen lezen. Hier in Gouda heerst kennelijk zo’n terreur dat Tineke en Wim zich niet kunnen voorstellen dat ik Kees rechtstreeks durf aan te spreken op foute beslissingen. Maar wat in dat briefje of memo staat dat je ergens in dat laatje verstopt, heeft Kees van mij allang gehoord. Net zoals in dat stuk op Intranet precies de dingen staan die ik een jaar geleden al als staflid bij Kees ingebracht heb.’

‘Hmm,’ zei Cees, ‘toch snap ik jouw houding niet. Je bent dan wel afgezet als cultuur-uitgever maar Kees heeft je toch zeer fatsoenlijk behandeld en een andere baan gegeven. En nu krijgt hij stank voor dank van een rancuneuze ex-collega.’

‘Hoho,’ zei Rob haastig, ‘daar hebben jullie toch een verkeerd beeld voor ogen.’

Hans voelde een golf van machteloze woede in zich opkomen. Hij greep in zijn jaszak het pakje American Star-shag en de Rizla-vloeitjes die hij altijd bij zich droeg en begon een sigaretje te rollen.

‘Ik zal ’m niet aansteken,’ zei hij toen hij de blik van Van Cuilenborg op zijn handen gericht zag, ‘maar ik ben nu zo kwaad dat ik mijn handen iets te doen moet geven. Hoe kom je op het idee dat ik afgezet ben en nu genadebrood eet omdat Kees zo’n genereuze baas is? Ik heb in 1988 met Theo Bouwman de afspraak gemaakt dat ik vijf jaar lang uitgever zou zijn en dan een stap terug zou doen. In die vijf jaar heb ik geholpen de cultuurbladen uit het dal te trekken. Daarna ben ik nog drie jaar doorgedaan om Kees te helpen en in 1996 kon ik eindelijk de stap terugdoen die mij was toegezegd. Sindsdien heb ik twee winstgevendende bladen voor het bedrijf gestart, J/M en Men’s Health. Ik heb geen enkele reden voor rancune tegen het bedrijf en omgekeerd zeker niet.’

‘Waarom zit je Kees dan dwars?’

‘Omdat ik niet het type ben mijn laatste jaren uit te zitten en me nergens mee te bemoeien. Ik heb geen oogkleppen op en als ik zie dat er ergens iets fout gaat, dan trek ik aan de bel. Dat heb ik gedaan vóóordat ik uitgever was, toen ik uitgever was en ik doe het nu nog. Ik doe het niet om Kees dwars te zitten,

ik doe het om te voorkomen dat Kees een fout maakt.’

Al pratend keek hij naar het cynische hoofd van Johan Derksen, die zich alweer klaarmaakte om mee te delen dat hij niet onder de indruk van dit betoog was. En plotseling stond hij als vanzelf op. Hij had maar één behoefte: weg van dit geborneerde duo, buiten een sigaretje roken en thuis uitwoeden. Hij stak beide heren de hand toe, die ze automatisch schudden en vertrok. Hij voelde dat ze hem enigszins verbluft nakeken. Eenmaal buiten haalde hij diep adem en stak de gerolde sigaret op. Een paar minuten later kwam Rob Sijmons de deur door.

‘Zo, dat was een zinloos uurtje,’ zei hij opgewekt. Rob kwam uit het studentenoverleg van de jaren zestig. Hij was wel wat gewend.

hoofdstuk 35

Confrontatie

Te midden van al het tumult vertrok directiesecretaresse Corry Smits. Cor was de hartelijkheid zelve, verpakt in een wat schonkig en gebrild lichaam. Vanaf haar vroegste jeugd had ze in de uitgeverijwereld gewerkt en er gold een CAO-regel dat wie veertig dienstjaren in de branche had doorgebracht, met VUT mocht. Cor was achtenvijftig en zou in andere omstandigheden vermoedelijk graag nog een paar jaar hebben willen blijven. Maar de sfeer was veranderd, mensen waren bang voor hun baan en durfden niet meer te zeggen wat ze dachten. Daar kon Cor niet tegen, zelf altijd bereid haar mening te geven.

Hans had ook het gevoel dat Kees' neiging om stukken na lezing te verscheuren bijdroeg aan Corry's besluit, ze had hem wel eens verteld dat ze het zat was om stad en land af te bellen of iemand nog een exemplaar had. 'Hij staat er nooit bij stil dat ik een archief moet bijhouden,' klaagde ze, 'hij scheurt maar en hij scheurt maar. En zit er dan bij te lachen ook, als ik hem uitfoeter. 't Is dat ik hem graag mag, maar anders...'

Ze had Kees, Rinus en Hans gevraagd een speech bij haar afscheid te houden, en de klacht over Kees gaf hem het thema voor zijn toespraak: de moeizame verhouding tussen een secretaresse en haar baas.

De zaal was vol, iedereen kende Cor. Kees sprak met warmte en humor over haar en overhandigde een royale reischeque, want Cor ging graag naar verre landen. Toen mocht Hans.

Na wat inleidende anekdotes kwam hij tot de hoofdzaak:

'De relatie tussen directie en de directiesecretaresse is naar z'n aard moeizaam. De directiesecretaresse wil dat er netjes gewerkt wordt, ook door de directie. De directeur denkt: als ik het nu niet mag doen zoals ik het wil, dan heb ik 20 jaar voor jan lul naar deze positie gestreefd. Dat wrikt natuurlijk en leidt tot belhamelgedrag van directiezijde. Wie Kees bezig ziet

als hij op de derde verdieping van de Raamgracht een balletje aan het trappen is beseft meteen: dit kan Cor niet goed vinden, Kees zit in de directionele protestfase.'

Er werd goddank gelachen. Hij vervolgde.

'Daar moet Kees doorheen. Hij is moeilijk opvoedbaar, maar Cor zal aanwijzingen achtergelaten hebben voor haar opvolgster en Kees komt vroeg of laat in het gareel.'

Hij keek even op en zag over zijn leesbril heen Cees van Cuilenborg in het publiek staan met een grote grijns op het gezicht.

'Heel ingewikkeld lag het bij de voorganger van Kees, Theo Bouwman. Hij en Corry lagen elkaar wel, maar ze hadden allebei toch de behoefte om een deel van de dag in rust door te brengen, zonder dat de ander er was. Een moment voor jezelf. Corry begon dus wat vroeger te komen, 's ochtends. Maar Theo had dezelfde gedachte. Kwam Cor om half acht, dan zat Theo de volgende dag om half zeven achter zijn bureau, en Cor de dag daarna met de nachtbus reizend al om half zes. Theo gaf nooit een wedstrijd op, maar Cor kon er ook wat van. Na een maand hadden ze zodoende een volledig etmaal ingelopen op de rest van het bedrijf.'

Hij hoorde mensen in het publiek verrast grinniken. Grote tevredenheid steeg in hem op. Daar deed je het voor! Nu het lastige stuk.

'En dat had een merkwaardig gevolg. Iedereen weet hoe moeilijk het is om bij de overgang van wintertijd naar zomertijd te bepalen of je je horloge nu een uur vooruit of achteruit moet zetten. Datzelfde probleem hadden Theo en Corry ook toen zij ongemerkt een etmaal waren ingelopen. Terwijl het voor de rest van het bedrijf woensdag was hield Theo het op donderdag. Maar volgens Cor was het dinsdag. En dat verschil bleek de oplossing voor hun probleem, want al ras merkten ze dat ze nog maar 3 dagen per week allebei tegelijk op kantoor waren. En dat was precies goed. Cor heeft nog jarenlang een plezierige en rustige vrijdag op de Weekbladpers beleefd, want er was dan helemaal niemand in het pand. Iedereen zat thuis of deed z'n zaterdagse boodschappen. Ik zie in de zaal mensen die twijfelen aan dit verhaal en Cor

en Theo zullen het altijd ontkennen. Maar wie zich er vroeger over verbaasde dat Theo Bouwman onze bladen altijd een dag eerder had dan de rest van het bedrijf en Cor een dag te laat weet nu hoe dat kwam.'

Tot zijn tevredenheid hoorde hij nu voortdurend gelach. Dan het klapstuk.

'Ik kom toe aan de kritische noot, die natuurlijk bij een afscheid niet mag ontbreken. Want niemand is volmaakt. Ik vind, en dat is ook echt de enige kritiek die ik op Corry heb, ik vind dat ze te hardhandig knuffelt. Cor is heel hartelijk en heeft uit haar korfbaltijd zeer competente armen en handen overgehouden. En dat merk je als je na een paar weken vakantie relaxed terugkomt bij de Weekbladpers en Cor voor het eerst weer ziet. Cor wordt dan door herkenning en collegiale hartelijkheid overmand, ze pakt je hoofd in haar handen alsof ze een korfbal te pakken heeft en die korfbalhanden proberen vervolgens automatisch een worp te maken. Terwijl je hoofd daar nog tussen zit. Niet iedereen kan daar goed tegen en ik heb volwassen mannen, ervaren medewerkers van ons bedrijf, keien in hun vak, mannen van 90 kilo of meer, verdwaasd zien terugkeren van zo'n ontmoeting. Maar je wist dan wel dat Cor vond dat je deugde, want anders deed ze het niet. En die rode oren droeg je dus de hele dag met trots.'

Af en toe keek hij over zijn leesbril en zag dat hij het publiek in de greep van zijn tekst had.

Nu een weemoedig slot.

'Corry Spits. Je naam zal verdwijnen uit het digitale telefoonregister, je plek wordt opgevuld. Maar in het archief van de Weekbladpers zitten al die stukken met de initialen CS van de directiesecretaresse die ze behandelde. Als ooit iemand de geschiedenis van dit bedrijf schrijft komt hij die stukken weer tegen en hij zal denken: die CS bofte, wat een leuk bedrijf was dat. En als hij dan deze speech tegenkomt, zal hij weten: het was zo'n leuk bedrijf omdat er mensen zoals Corry Spits werkten. Jammer dat je weggaat, Cor. Het is je van harte gegund na 40 jaar werken, maar we zullen je missen.'

Cor kwam op hem toe rennen toen hij uitgesproken was en gaf hem de luidruchtigste klapzoen die hij ooit gehad had. In de verte zag hij Cees van Cuilenborg naar hem kijken met een warme blik die hij niet kon

thuisbrengen. Het leek alsof Cees vanuit de verte liet weten vrede te willen sluiten. Hans ging naast Kees staan en de derde spreker begon. Het was Rinus. De kleine oud-hoofdredacteur rekte zich uit en stootte een schreeuw uit in de microfoon.

‘Rinussss!’

Hij wachtte even tot de zaal van de schrik bekomen was.

‘Dat riep Corry altijd tegen me als ze me een tijd niet gezien had,’ vervolgde hij. ‘En na een lange vakantie.’

Weer pauzeerde hij even.

‘Rriinnussssss!’

Rinus gebruikte zijn cabaret-ervaring met overgave. Toen hij uitgesproken was en het gelach bedaard, ging Hans op zoek naar Cees van Cuilenborg.

Had die veelbetekenende blik echt iets betekend?

Maar Cees was alweer vertrokken, richting Gouda.

Aan het eind van de receptie stond Hans in een groepje oude getrouwen.

Trieneke Manteau, Rinus Ferdinandusse, Sikke, Donald. Een doemstemming hing om hen heen.

Cor vertegenwoordigde de oude stijl van de Weekbladpers, waar angst niet bestond, iedereen iedereen tutoyeerde en alles met iedereen besproken kon worden. Nu was het bedrijf verdeeld, moest men vrezen voor z’n functie en kon openhartigheid schadelijk zijn. De CWV deed z’n best in een achterhoedegevecht maar iedereen verwachtte dat de directie, Kees dus, uiteindelijk toch het pleit zou winnen.

Alleen Rinus, afgehaakt en gepensioneerd, leek onaangetast. ‘Leuk partijtje,’ zei hij om de stemming erin te houden.

‘Het wordt wel allemaal wat minder,’ antwoordde Trieneke. Zij was niet iemand voor uitgesproken oordelen en dit ontglipte haar.

* * *

De Trust was een weinig bekende toneelzaal aan de overkant van het Weekbladpers-gebouw. Daar vond de laatste akte plaats van de splitsingsdiscussie.

Kees had zich op het toneel geposteerd, vaag glimlachend. Rob Sijmons op gepaste afstand naast hem. Achter de microfoon stond Pieter de Jong, die het standpunt van de groepsdirectie weergaf. Hij had het al meermalen gezegd,

zei hij, en het stond ook in het Groepsplan: de Weekbladpers zou zich in kleine eenheden opdelen, van zo'n dertig tot honderd man, onder leiding van omzet- en winstverantwoordelijke directeuren. Hijzelf, Pieter, zou richting geven aan dit konvooi en overkoepelende marketingcomités zouden zorgen voor zoveel mogelijk samenwerking tussen de kleine units. En in dat kader sprak het natuurlijk vanzelf dat de opdeling van tijdschriften in twee aparte uitgeverijen van ongeveer honderd werknemers een stap in de goede richting zou zijn.

En dan gaf hij nu het woord aan Kees.

Pieter stapte van het podium af en vertrok meteen naar dringende bezigheden elders. Over het groepsstandpunt viel natuurlijk ook niet te discussiëren.

‘Jammer dat Pieter meteen weggaat,’ zei Hans vanuit de zaal, ‘want ik had hem willen vragen of een opdeling in drie gedeelten niet zinniger zou zijn dan wat nu het plan is. Ik denk dan aan een bv Sport, een bv Cultuur en een bv Dienstverlening waar de beide uitgeverijen gebruik van maken.’

Hij zag Cisca uit de verte naar hem nee schudden en begreep wat ze bedoelde: hij moest zich koest houden en eerst de leden hun vragen op Kees laten afvuren.

Abrupt ging hij zitten.

‘Ik kom daar natuurlijk over te spreken, Hans,’ zei Kees en incasseerde behendig het voordeel dat zijn positie op het podium hem gaf. ‘Even geduld,’ peperde hij het nog in.

Maar het verhaal dat hij afstak was een herhaling van wat al vele malen gezegd was: de splitsing van het bedrijf in twee uitgeverijen bood alleen maar voordelen. Korte lijnen, snelle besluiten, meer creativiteit en vele andere pluspunten.

‘Maar als de uitgevers ook hun eigen dienstverlenende afdelingen krijgen, dan zijn ze daar relatief veel tijd aan kwijt. Dan is er toch juist veel minder tijd voor hands-on management?’ vroeg Sikke.

‘Ach, dat valt wel mee,’ zei Kees, ‘ik doe het er nu toch ook bij?’

‘Ja, maar daar zijn nogal wat klachten over in het Boer & Croon-onderzoek,’ hield Sikke vol, ‘je schijnt toch te weinig tijd te besteden aan die afdelingen.’

‘Boer & Croon heeft vaak gelijk, maar niet altijd,’ zei Kees en trok zijn olijke gezicht. Het leverde hem gegrinnik van de sportafdeling op.

‘Mag ik dan nog even de vraag herhalen die Hans aan het begin opwierp?’ zei Cisca. Het was de eerste keer dat ze zich liet horen. ‘Is het niet een beter idee om naast de twee uitgeverijen een bedrijf te stichten waarin alle

dienstverlening wordt ondergebracht?’

‘Met nog weer een eigen directeur?’ reageerde Kees. ‘We willen juist proberen meer werk met minder mensen te doen.’

Hans popelde om te reageren, maar hield zich in.

‘Als ik de voorstellen van Boer & Croon lees,’ zei Carl Leistra, ‘dan lijkt het er niet op dat je menskracht bespaart. Je schrapt de Kraamkamer, de marktonderzoeker, de adviseur voor productiezaken en nog een paar functies. Maar dat heeft niets met de splitsing te maken, je laat domweg een paar taken vervallen.’

‘Maar toch, het is een besparing.’ Kees kreeg je niet zo gauw omver.

Na anderhalf uur was alles driemaal besproken. Lize had zich prominent op de eerste rij geïnstalleerd maar zweeg, zoals zij zich steeds buiten de discussie had gehouden. Kennelijk was het Kees’ taak het plan door de CWV te halen.

Het algemeen gevoel was dat Kees zich goed gewoerd had en hij liep na afloop tijdens het borreltje dan ook ontspannen rond in de menigte. Bij de Weekbladpers was het een goede gewoonte dat tegenstanders na de discussie een pilsje met elkaar dronken, maar dat was bij het aantreden van het nieuwe management in onbruik geraakt.

Kees was ook geen caféganger. Nadat Hans hem waarderend toeknikte verscheen er na enige aarzeling toch een grijns op Kees’ gezicht. Hij herinnerde zich de sportiviteit van vroeger.

Toen Hans het hoofd automatisering tegenkwam sprak hij hem aan.

‘Wat vind jij van het idee om het Klantenservicecentrum aan de groep toe te voegen?’ vroeg hij.

‘Ik begrijp er niets van,’ antwoordde Carl Leistra. ‘Je kan het natuurlijk niet splitsen, dat staat vast. Maar om het dan bij de Groep te voegen, waar niemand iets met het onderwerp heeft, dat vind ik vreemd. Heb ik Kees ook gezegd, maar hij haalde er zijn schouders over op. Ergens in de Groep is ooit geopperd dat de abonnementenadministratie ook diensten zou kunnen verlenen aan bijvoorbeeld Zwijsen met z’n kinderblad. En dat is een eigen leven gaan leiden en nu is het een groepsproject geworden.’

‘Jij moet daar dan toch het Masterplan voor schrijven?’ vroeg Hans.

‘Ja,’ zei Carl, ‘maar als ik aan de betrokkenen vraag hoe ze zich zo’n Klantenservicecentrum voorstellen dan krijg ik allerlei verschillende antwoorden. Het is een onduidelijke zaak.’

‘Kees vertelde me dat hij het splitsingsplan met jou had besproken en dat je

voor je eigen afdeling geen problemen zag.’

‘Automatiseringsafdeling splitsen? Dat kan absoluut niet. Heb ik Kees ook meermalen gezegd en hij gaf dat ook wel toe. Maar wat dan? Ik zie aankomen dat wij straks net zoals de abonnementenadministratie aan de groep toegevoegd worden, onder het motto: dan kunnen ze voor iedereen werken. Mij best, maar als Kees echt greep op alles wil houden, is het niet verstandig allerlei dienstverlening naar Pieter te schuiven. Wat mankeert Kees? Het lijkt wel alsof hij nergens meer naar luistert.’

‘Kees wil hoe dan ook van Lize af,’ zei Hans, ‘en zij wil kennelijk haar eigen winkeltje met alles erop en eraan. Daar gaat hij nu in mee. En dan hangen er wat losse eindjes aan, zoals de abonnementenadministratie die je niet kan splitsen en jullie. Misschien nog wel meer afdelingen, zoals de boekhouding. Nou, die duwt hij dan naar de groep.’

Schouderophalend gingen ze uit elkaar.

* * *

Een groepje nieuwsgierigen stond bij het mededelingenbord en Hans voegde zich bij hen.

‘Stemuitslag?’

‘Ja, maar niemand heeft gewonnen,’ zei Henna Zuiver sip.

Na een paar minuten had Hans zich in de groep naar voren gewerkt en las.

<i>Totaal aantal verzonden stembiljetten</i>	<i>230</i>
<i>Totaal aantal retour ontvangen stembiljetten</i>	<i>165</i>
<i>Opkomstpercentage</i>	<i>71.2%</i>

<i>Voor het directievoorstel</i>	<i>80 stemmen</i>
<i>Tegen het directievoorstel en voor het alternatief van de meerderheid van het CWV-bestuur (A)</i>	<i>70 stemmen</i>
<i>Tegen het directievoorstel zonder meer (B)</i>	<i>14 stemmen</i>
<i>Blanco</i>	<i>1 stem</i>

<i>Totaal aantal tegenstemmers (A+B)</i>	<i>84 stemmen</i>

Op grond van deze uitslag verklaart de stemcommissie dat het directievoorstel is afgewezen.

Een uurtje later kwam het CWV-bestuur bijeen, minus Raucamp en Kurd die hadden laten weten met onmiddellijke ingang hun lidmaatschap van de OR te beëindigen. Men keek elkaar aan.

‘Dit lijkt me de best denkbare uitslag,’ zei Hans als eerste. ‘Kees heeft niet gewonnen en ons voorstel ook niet. Nu moeten we eindelijk gaan overleggen en overeenstemming proberen te bereiken. En Kees heeft meer stemmen gehaald dan wij, dus hij is niet door ons voorstel verslagen.’

‘Zullen we Kees een briefje sturen met onze conclusie dat de uitslag erop wijst dat de CWV-leden willen dat de directie en het bestuur een compromis gaan zoeken?’ stelde Rob voor.

Iedereen knikte.

‘Maar wat zou zo’n compromis moeten inhouden?’ vroeg Donald.

‘Ik denk dat we moeten aansturen op een verdeling in drieën,’ zei Hans. ‘Een sportuitgeverij, een cultuur-opinieuitgeverij en een bv Dienstverlening, waarin alle dienstverlenende afdelingen zijn opgenomen: boekhouding, automatisering. En de abonnementenafdeling, natuurlijk. Dat is een veel logischer oplossing dan wat Kees en Lize wilden. En als Kees er nu eens echt goed over na wil denken, komt hij vermoedelijk ook wel tot die conclusie.’ De brief werd verzonden, maar een reactie bleef uit. Totdat een kleine week later, op maandag 11 mei, het bestuur en alle stafleden het verzoek kregen de volgende ochtend om 10 uur in de vergaderzaal een verklaring van de directie aan te horen.

Zelfs van Voetbal International was iemand gekomen. Johan Derksen had de moeite genomen.

Kees kwam binnen, ging zitten en las een verklaring voor.

De knobbel op zijn voorhoofd was wat prominenter dan anders, zag Hans. Kees deelde mee dat hij de uitkomst van de stemming beschouwde als een signaal dat het vertrouwen in de directie ontbrak en dat hij daarom aftrad als algemeen directeur van de Tijdschriften. Hij zou zich voortaan concentreren op zijn rol als directeur van de sportbladen.

Abrupt stond hij op en verliet de zaal. Hans schoof zijn stoel naar achteren en overwoog even Kees achterna te gaan. Hij zag dat Johan Derksen opletterend naar hem keek en besloot het niet te doen. Kees zou in deze stemming toch ook niet luisteren.

‘Godverdegodver,’ zei hij tegen Sikke Bakker. ‘Nu krijgen we Pieter als

interim.’

‘Ja, dat kan niet missen,’ zei Sikke. ‘De admiraal komt een van de scheepjes besturen.’

In de bestuursvergadering die diezelfde dag volgde was de stemming bedrukt. ‘Ik heb een tekstje gemaakt,’ zei Rob en las het voor:

*‘Het CWV-bestuur deelt mee het vertrek van de algemeen directeur te betreuren. Het stemresultaat wees uit dat noch het directievoorstel noch het CWV-alternatief kon rekenen op steun van een royale meerderheid, zelfs geen kleine meerderheid. Het bedrijf is verdeeld over deze kwestie. Onze conclusie na de stemming was en is: nu moet je met elkaar gaan praten en zoeken naar een oplossing. Die oplossing moet aan **beide partijen** bieden wat voor hen essentieel is:*

** De 2 uitgeefclusters de mogelijkheid bieden om hun ondernemerschap, creativiteit en marktgerichtheid te optimaliseren, met een adequate ondersteuning door de dienstverlenende afdelingen.*

** Toch blijven profiteren van de schaalgrootte-effecten die het samenblijven biedt, met name bij de dienstverlenende afdelingen.*

Daar is best uit te komen en het is ook geen organisatorisch wangedrocht. Integendeel: heel veel bedrijven werken op basis van marktgerichte profitcenters die gezamenlijk gebruikmaken van een dienstverlenend apparaat. Wij vinden het jammer dat de algemeen directeur besloten heeft zich terug te trekken. Want juist nu is het nodig gezamenlijk te zoeken naar een oplossing en dat kan alleen als je de problematiek goed kent.’

‘Zo, mooie tekst,’ zei Donald en de anderen knikten. ‘Hans heeft geholpen,’ zei Rob bescheiden, ‘al die vaktermen heb ik niet paraat. Profitcenters! Als eenvoudig journalist heb ik daar nooit van gehoord.’

‘Winst maken staat ook ver van VN af,’ zei Tanja glimlachend.

Ze mailden de tekst naar alle CWV-leden en naar Kees en Pieter. Van dat tweetal kwam geen enkele reactie. Wel van Cees van Cuilenborg die aan iedereen een mail terugstuurde met de oproep dat nu de directie was afgetreden, ook het CWV-bestuur dat zou moeten doen.

‘Die Cees,’ zei Hans.

‘Ik heb al teruggemailed dat het hem vrijstaat een motie van wantrouwen tegen ons in te dienen,’ zei Rob. De motie kwam er niet en Pieter reageerde negatief op de uitnodiging van het bestuur om te praten over de

ontstane situatie. Er was niets om over te praten, liet hij weten. Tijdens de eerstvolgende maandelijkse or-CWV-vergadering was hij wel aanwezig als plaatsvervangend Algemeen Directeur van de Tijdschriften. De temperatuur in de vergaderzaal daalde na zijn binnenkomst meteen met enkele graden. Het werd een korte kennismakingsbijeenkomst, waarin Pieter meedeelde dat hij de rol van algemeen directeur van de tijdschriften op zich zou nemen, maar het dagelijkse werk over zou laten aan een interim-manager die hij de volgende week hoopte aan te stellen. Pieter liet weten verder niets mee te delen te hebben, behalve dat de resultaten van het lopende jaar tegenvielen en dat het rendement snel omhoog moest.

‘Ik meen dat ik daar in de discussie van de afgelopen maanden al enkele keren op geattendeerd heb,’ zei Hans en kreeg een vernietigende blik toegeworpen.

Een week later verscheen interim-manager Jos van Veen, die zo’n hoog uurloon declareerde dat hij beseftte zo min mogelijk tijd te moeten besteden aan het verzamelen van informatie. Het bedrijf terug naar de essenties en de bezetting daaraan aanpassen, dat was zijn opdracht. Ruisend viel het graan. Zoals alle interim-managers en organisatieadviseurs, was hij een grage zeezeiler. Direct na dit klusje zou hij weer het zilte nat op gaan. Hij kon haast niet wachten.

* * *

‘Kees zit te mokken op zijn kamer,’ zei Donald Sanderij die altijd alles wist. ‘Hoezo mokken op zijn kamer?’ vroeg Hans. ‘Hij heeft nu precies gekregen wat hij wilde. Hij is algemeen directeur af en weer sportuitgever. Alleen de totale splitsing is niet gelukt.’

‘Nou, hij schijnt behoorlijk boos te zijn. Weet je dat hij al jouw boeken uit zijn kast heeft getrokken en verscheurd?’

‘Ach schei uit...’ Hans was geschokt. Dat Kees zich als beledigde majesteit had teruggetrokken op zijn sportuitgeversrol was al buiten de orde, maar te begrijpen omdat hij daarmee eigenlijk de functie kreeg die hij wilde. Kees trok aan het langste eind, zou je kunnen denken. Maar boeken verscheuren? ‘Ik hoorde het van iemand die erbij stond,’ zei Donald.

‘Nou ja, jammer dan,’ zei Hans. ‘Dan zijn we kennelijk gebrouilleerd. Van zijn kant dan. Ik heb niks tegen Kees.’

* * *

Het was een zomerse dag en nadat Hans had laten weten nooit te lunchen, hadden Pieter en hij een korte werkvergadering afgesproken op een bankje aan een van de grachten. Nu Kees geen algemeen directeur meer was had Pieter ook de portefeuille Nieuwe Projecten onder zijn hoede gekregen. Die portefeuille had hij niet overgedragen aan interim-manager Jos van Veen, en maandelijks rapporteerde Hans nu aan Pieter de voortgang van Zest, het blad voor vijftigplussers. Het ging moeizaam.

‘Maar wie is de drijvende kracht achter dit project,’ vroeg Pieter, ‘wiens kindje is dit?’

Hans keek hem verbaasd aan.

‘Van de redactie natuurlijk. Lilian Schuit heeft er hard aan gewerkt, geholpen door Marè van der Velde, die vroeger bij Avenue werkte. Het wordt een mooi nulnummer.’

‘Een mooi nulnummer. Dat mag ook wel na twee jaar,’ zei Pieter.

‘Kees wilde vorig jaar na Men’s Health niet direct nog een ander blad op de markt zetten,’ reageerde Hans, ‘dat werd hem te duur. Ik heb er dus weinig haast mee gemaakt.’

‘Hmm,’ zei Pieter, ‘toch begrijp ik het nog niet goed. Het blad is van de redactie, dat snap ik. Maar wie is namens het bedrijf de vader van dit project?’

‘In principe ben ik dat,’ zei Hans. ‘Drie jaar geleden is er een lijst gemaakt van bladen die we willen uittesten en eventueel op de markt brengen. Het eerste was J/M, het tweede Men’s Health en een ouderenblad stond als derde op de lijst. Ik zorg ervoor dat het idee wordt uitgewerkt, dat er een nulnummer komt, dat dat nummer getest wordt en als die test goed verloopt, dat er een plan komt om het op de markt te brengen. Dat zal bij een vijftigplusblad niet meevallen, want niemand wil weten dat hij oud is. We moeten het dan ook indirect verkopen en ons idee is dat je het moet doen door de formule te richten op wat vijftigplussers willen, zodat zij al bladerend en lezend denken: wat een aardig blad. Zonder dat je ze meldt dat het een ouderenblad is, want dan kijken ze er niet eens naar.’

‘Hmm,’ zei Pieter.

‘Het blad heeft als onderwerpen: reizen, geldzaken, gezondheid en nostalgie. Dat zijn de typische vijftigplusinteresses. En als je je daarop focust vindt de

doelgroep je blad vanzelf. Dat denken we tenminste. Dat hopen we.'

'Hopen...' herhaalde Pieter peinzend, 'maar geloof je er ook in?'

'Geloven?' Hans raakte geïrriteerd. 'Ik geloof nergens in. Dat zou ook heel fout zijn. Jullie als directie moeten erop kunnen vertrouwen dat ik het blad zo goed mogelijk voorbereid, maar ook dat ik het de nek omdraai als blijkt dat het geen kans op de markt heeft.'

'Tja...', zei Pieter, 'ik weet het niet... Ik heb het gevoel dat er iemand moet zijn die heilig gelooft in het succes van zo'n formule. Hoe kan je het anders verkopen?'

Ze hakketakten er nog een tijdje over. De tijdschriftentak had vaak het verwijt gekregen niet marktgericht te denken. Voor wat de redacties betreft klopte dat wel, zij maakten een blad dat zij zelf graag las en hoopten er het beste van. Mede daarom had Hans bij de opzet van nieuwe bladen sterk benadrukt dat uiteindelijk de reacties van de beoogde lezers moesten bepalen of het op de markt gebracht zou worden. Als dat niet het geval was kreeg de redactie nog een kans om de formule aan te passen, maar wanneer de formule ook dan niet aansloeg was het over en uit.

Hij had in het afgelopen halfuur geprobeerd dit aan Pieter uit te leggen, maar die bleef herhalen dat hij iemand miste die geloofde in het blad.

'Dat is mij te romantisch,' zei Hans ten slotte, 'ik heb zelf het idee voor een vijftigplusblad ingebracht en heb er goede verwachtingen van. Maar als de lezers negatief reageren moet ik ook tegen de redactie kunnen zeggen dat het niet doorgaat. Dat is mijn werk.'

Toen Pieter vertrok keek Hans hem verbaasd na. Hoe was het mogelijk dat Pieter van hem verwachtte dat hij door dik en dun het blad zou verdedigen, terwijl het juist zijn rol was te kijken of het bestaansrecht had? Hoe kon een directie die zich beriep op rationaliteit zo uit de bocht vliegen? Misschien had het te maken met het feit dat Pieter uit de boekenhoek kwam. Dáár was de uitgever iemand die op zijn buikgevoel moest afgaan en door dik en dun achter de titels moest staan die hij uitgaf. Vooraf onderzoek doen was bij boeken onmogelijk, daarvoor was zo'n eenmalige uitgave te klein. Maar bij tijdschriften, waar de lancering van een maandblad wel zo'n 3 miljoen kostte, loonde het de moeite de klant eerst te polsen.

hoofdstuk 36

Op de schopstoel (1)

‘Ik word zo moe van die jongen,’ zei Maja.

‘Ad of Ronald?’ vroeg Hans.

‘Allebei, eigenlijk. Maar Ad Bergsma heeft nu een lang stuk geschreven over hoe de redactievergaderingen moeten verlopen. Over elk stuk moet gestemd worden, het omslag natuurlijk ook. En hij wil een cursus “Voorzitter van de redactievergadering” volgen.’

‘Meen je dat nou?’

‘Ja,’ zei ze half lachend, ‘hij heeft altijd freelance gewerkt en nu ik hem in vaste dienst heb genomen stort hij zich op het blad. Hij kent het redactiestatuut uit zijn hoofd en haalt er van alles en nog wat uit.’

‘Jarig ben je. Met anderhalve man en een paardenkop het blad maken en dan zo’n querulant erbij. Waarom heb je hem in dienst genomen?’

‘Omdat hij goede stukken kan schrijven. Ik had geen flauw idee dat ik er zo’n lastpak mee in huis haalde. En Ronald van Gelder steunt hem natuurlijk bij elke gelegenheid. Ik zie hem trouwens ook geregeld bij Lize binnenlopen, en dat kan weinig goeds betekenen.’

Maja was nu in haar derde jaar als hoofdredacteur van Psychologie Magazine en het blad steeg elk jaar in oplage. Het had inmiddels 17 000 abonnees en een losse verkoop van 15 000, de oplage was met bijna 20 000 gestegen sinds de komst van het blad, vijf jaar geleden. Maar ondanks dit succes was haar hoofdredacteurschap een continu gevecht. Na het vertrek van Rita Kohnstamm had Maja zich op verzoek van Rita kandidaat gesteld voor de opvolging en zich verzekerd van de steun van de twee andere redactieleden. Annemiek Willemsen, de fotoredacteur en redactieassistente deed dat graag, en Ronald van Gelder ging mee na de belofte dat hij officieel de tweede in rang zou worden. Toch duurde het ruim een maand voordat zij het fiat van de uitgever kreeg. Hans had een keer van een lacherige Kees van Nijnatten gehoord dat Lize Alink en personeelsfunctionaris Connie Boekweit geregeld

bij elkaar kwamen om te bedenken hoe te voorkomen was dat Maja hoofdredacteur zou worden. Maar dankzij de unanieme voordracht van de piepkleine redactie was dat niet mogelijk. Toen ze uiteindelijk toch benoemd werd wist Maja dat ze te maken had met een uitgever die haar liever niet in die rol had gezien. En al snel kwam ze in problemen met Ronald van Gelder, die zijn pond vlees opeiste, en liefst meer dan dat.

Hij was een rossige dertiger, met ongelijke plukken op zijn hoofd, alsof hij tijdens gevechten wat te hard aan zijn haar getrokken was. Hij had wel iets van een straathond, een combinatie van opportunistische agressie en – bij verlies – kwispelgedrag: je weet toch dat ik het niet zo bedoel? ‘Ik zag hem laatst zich inlikken bij Ronald Plasterk,’ vertelde Maja. ‘We hadden zo’n serie columns over “De toekomst van de psychologie” en Plasterk was een van de columnisten. Nu komt er een boekje van die serie en Ronald neemt contact met hem op. Plasterk stuurt een fax en daar schrijft hij dan in dat hij de bijdrage van Rita Kohnstamm maar niks vond. Faxt Ronald terug: dat ben ik van harte met je eens. Ik zag die fax liggen en ik heb er iets van gezegd. Het is zijn persoonlijke mening, mag-ie hebben. Maar waarom Rita zo afvallen tegenover anderen? Toen ze er nog was wist hij niet hoe hij haar moest vleien.’

Maja werkte vanaf de start van het blad, in 1982, bij Psychologie Magazine, en in de kleine redactie had iedereen altijd moeiteloos zijn eigen plek en rol gevonden. Pas bij de komst van Ronald, jaren geleden, traden fricties op omdat hij zijn eigen werk geregeld verruilde voor iets dat hij leuker vond, maar niet tot zijn takenpakket behoorde. Rita had hem altijd met een enkel woord in toom kunnen houden, maar nu hij officieel de tweede in rang was, zocht hij voortdurend naar de bijbehorende strepen.

Wat hield dat in, tweede man?

Het werd uiteindelijk na lange discussies en met beroep op vele precedentes vastgelegd: hij zou plaatsvervangend (plv.) hoofdredacteur worden en dat betekende alleen dat hij Maja verving bij langdurige afwezigheid voor wat betreft lopende zaken. ‘Je moet echt schrijven “lopende zaken”,’ had Hans haar op het hart gebonden, ‘want daarmee voorkom je dat dat ongerichte projectiel allerlei nieuwe dingen start zodra je je hielen gelicht hebt.’

Ook bood ze hem een eigen rol aan: hij kreeg extra projecten onder zijn hoede, en werd verantwoordelijk voor het begeleiden van de stagiaires, waarvan het blad er altijd wel één of twee had rondlopen: goedkope krachten. Een aantal maanden verliep zonder conflicten. Soms kwam een stagiaire in

tranen bij Maja na een beoordelingsgesprek met Ronald, hij genoot van de macht die hem was toegeworpen.

Toen de groei van het blad een uitbreiding van de redactie mogelijk maakte kon Maja een redactiesecretaresse aantrekken en Annemiek bevorderen tot eindredacteur. Ze kon ook een van de stagiaires een jaarcontract bieden: Heleen Peverelli, een jonge psychologe met een gretig gezicht dat snel in pret kon ontsteken. En zij kon Ad Bergsma aantrekken, psycholoog en wetenschapsjournalist en een van de weinigen die een moeilijk psychologisch onderwerp in voor leken begrijpelijke taal konden uitleggen. Hij schreef al enkele jaren freelance voor het blad, had een keer met Rita ruzie gemaakt en was bijna vertrokken tot Maja bemiddelde en hij besloot te blijven. En nu kon ze hem een 60% redacteurschap aanbieden. Hij woonde in Terneuzen en zou zodra hij een woning dichterbij Amsterdam had, voor drie dagen per week op de redactie zijn. Tot die tijd kwam hij één maal per week en schreef thuis zijn artikelen.

Het ging Maja vooral om zijn stukken en deze regeling werkte voor haar uitstekend. Maar Ad liet al na korte tijd weten het niet eens te zijn met de gang van zaken op de redactie. Er werden allerlei besluiten genomen waar hij niet in gekend was, de hoofdredacteur negeerde suggesties die hij deed, de ene boze klacht na de andere kwam over de mail haar computer binnen.

‘Ik weet niet wat ik er aan moet doen,’ mopperde Maja tegen Hans. ‘Ad zegt: je maakt het blad toch met z’n allen? Waarom neem jij dan de besluiten? Omdat ik de hoofdredacteur ben, zeg ik dan. En dan begint er weer zo’n eindeloze discussie. Ik zeg: we vergaderen elke week, iedereen kan z’n ideeën spuien en over de meeste zaken zijn we het eens en volg ik de wens van de redactie. Maar ik maak ook wel eens keuzen tegen de wens van de redactie in. Dat is mijn goed recht, ik ben verantwoordelijk voor het blad. En dan staan ze in de kortste keren tegen me te schreeuwen met die boze mannenhoofden. Want Ronald doet natuurlijk flink mee.’ Hans zag het voor zich. Maja was tenger en haar Indische opvoeding had haar slecht voorbereid op het omgaan met arrogante Hollandse bullebakken zoals Ronald of met discussietijgers zoals Ad, een lange magere intellectueel met artistieke lokken en een agressief brilletje. Na zoveel jaar voor het blad gewerkt te hebben rekende ze op acceptatie van haar ervaring en op een natuurlijk overwicht. Maar de redactieroedel had nu twee strebers in huis en als die hun krachten verenigden had ze het moeilijk. Het holde haar energie uit maar maakte haar niet minder vastbesloten om waar nodig haar eigen richting te volgen.

‘Ad heeft me gemeld dat hij ook artikelen voor de NRC wil schrijven,’ zei ze een paar maanden later tegen Hans, ‘en hij is niet van plan daar toestemming voor te vragen. Snap jij zo’n jongen nou?’

‘Hij heeft een vast dienstverband,’ zei Hans, ‘dus je mag eisen dat hij overlegt over nevenwerkzaamheden. Maar je moet wel een goede reden hebben om het te weigeren.’

‘Die heb ik,’ zei Maja. ‘De wetenschapsbijlage van NRC bestrijkt dezelfde terreinen als wij, het is eigenlijk een rechtstreekse concurrent. Ik heb de advocaat van de Weekbladers geraadpleegd en die heeft een conceptbrief voor me geschreven waar de honden geen brood van lusten. Maar ja, als ik die verstuur vergroot ik alleen het conflict, dan krijgt Ad van die droeve oogjes: neem je me nu ook al de NRC af?’

Ze ging ten slotte toch de confrontatie met hem aan: ‘Ad, als het je zo slecht bevalt, is het dan niet beter dat je weer thuis freelance voor ons gaat werken? We kunnen een paar onderwerpen afspreken die je reserveert voor Psychologie en daarnaast kan je dan voor NRC werken.’

Maar toen tot haar vreugde Ad met dit voorstel akkoord ging gooide Connie Boekweit roet in het eten. Want het omzetten van een vast dienstverband in zo’n freelance contract zou in feite een ontslag voor Ad betekenen, en was daar voldoende reden voor?

‘Natuurlijk begrijpt Ad de consequenties,’ zei Maja, ‘maar het geeft hem de vrijheid om voor andere bladen te schrijven zonder mij telkens toestemming te hoeven vragen. En dat wil hij.’

Het was het begin van vreemde verwickelingen, want Connie voelde zich – zei ze – moreel verplicht dit toch nog even met Ad op te nemen. En na dat gesprek liet Ad weten twijfels te hebben over zijn vertrek en zich gesteund te voelen door zijn mederedacteuren. Want Ronald en Heleen meldden ongevraagd een vertrek van Ad rampzalig te vinden voor de redactie.

‘Maar hij blijft voor ons schrijven! En hij heeft zelf eerder aangegeven het een prima en genereuze oplossing te vinden!’ riep Maja wanhopig de redactievergadering toe.

Eindredacteur Annemiek Willemsen zweeg, ze had nachtmerries van alle discussies met Ad over correcties in zijn tekst en zag hem liever gaan dan komen. Zij was een stille kettingrokende vrouw met een zachte glimlach en onverdroten ijver. Maar partij kiezen lag niet in haar aard. Ook vormgever Rob Molthoff hield zich buiten de discussie, hij voelde zich geen onderdeel van de redactie en vond dat hij zich niet met zo’n interne aangelegenheid kon

bemoeien. Het plan van Ad Bergsma om geregeld in de redactievergadering de vormgeving van het blad te bespreken trok hem weinig aan, maar die afkeer was onvoldoende om hem in het geweer te krijgen.

Zo zat Maja nu al enige maanden in een voortdurend gevecht, met de zekerheid niet te kunnen rekenen op steun van personeelsfunctionaris Connie Boekweit.

‘Na onze trip kan je er weer beter tegen,’ zei Hans. Het was half april 1999, ze zouden een tijdschriftencongres in Los Angeles bezoeken en daarna nog een rondrit door Californië maken. Bijna drie weken weg om de hersens door te spoelen. Een soort time-out zou het worden en Maja had haar best gedaan om de rust te verzekeren.

‘Ik heb Ronalds rol als mijn vervanger geactiveerd,’ vertelde ze Hans de dag voor hun vertrek, ‘en uitdrukkelijk met hem afgesproken dat hij in die rol zorgt voor rust in de tent. Op mijn verzoek heeft Ad aan iedereen laten weten dat hij nog steeds akkoord is met de afspraak dat hij gaat freelancen. Ook al waardeert hij dat het beëindigen van zijn redacteurschap betreurd wordt door twee collega’s.’

‘Prima, dan kunnen we zonder zorgen op stap,’ was Hans’ conclusie. Zelden had hij zich zo vergist.

* * *

Want in de hooiberg was het blijven broeien.

Bij terugkeer uit Californië vond Maja een brief op haar bureau waarin Ronald van Gelder en Heleen Peverelli lieten weten hun ongenoegen kenbaar te willen maken over het vertrek van Ad Bergsma, een uitstekend functionerende redacteur en steunpilaar van de redactie. Ze eisten een advies van een externe deskundige over de ontstane onwerkbaar situatie. De brief was gericht aan de hoofdredacteur en de uitgever. Er zat een notitie van Ad Bergsma bij waarin hij liet weten gesterkt en gevleid te zijn door het initiatief van zijn collega’s en weliswaar pluspunten te zien in een terugkeer naar het freelance werken voor het blad, maar anderzijds toch ook triest te zijn bij het vooruitzicht van een vertrek als redacteur.

‘Wat een zalvend briefje is dit,’ zei Hans toen Maja hem de teksten liet zien, ‘jakkes.’

‘De keuze om weer een buitenstaander te worden bij Psychologie Magazine is meer uit nood geboren dan uit eigen voorkeur. Ik heb in principe nog niet de ambitie verloren om – samen met mijn collega’s – een tijdschrift te maken in plaats van bijdragen te leveren in de vorm van losse artikelen. Ik heb echter als vaste redacteur steeds meer de indruk gekregen dat hier binnen Psychologie Magazine weinig ruimte voor is. Een bredere inbreng kan ik alleen leveren bij de gratie van een hoofdredacteur die hier het nut van inziet en die bereid is telkens bij te sturen en uit te leggen waarom zij bepaalde voorstellen verwerpt.’

‘Daar komt dan de aap uit de mouw. Elke keer als je een suggestie van hem niet overneemt moet je uitleggen waarom. Ik zou er niet aan beginnen als ik jou was.’

‘Ik pieker er ook niet over,’ zei Maja, ‘maar wat mij zo ergert is: ik spreek tevoren met Ronald af dat hij in mijn vakantie niet gaat rommelen. Ik zorg ervoor dat hij en Annemiek, de twee statutaire redacteurs, van Ad horen dat hij het in principe eens is met een terugkeer naar het freelancerschap. Omdat hij dan voor NRC kan schrijven. En verdikkeme, kom je terug en ligt er zo’n briefje. “Hou het rustig, Ronald.” “Ja, Maja.” En dan krijg je dit op je bord.’ ‘Het doet een beetje denken aan kinderen die Tijdschriftje Maken spelen,’ zei Hans.

‘Je weet wel: dan was ik de kapitein, nee de hoofdredacteur en dan was jij de drukker.’

‘Het heeft inderdaad allemaal wel dat opgewonden toontje,’ zei Maja.

‘Maar hoe gaat het nu verder?’ vroeg Hans, ‘ik zou als uitgever toch wel even willen overleggen met een hoofdredacteur als die zo aangevallen wordt.’

‘Dacht ik ook,’ zei Maja, ‘ik heb Lize dus gebeld om even te praten. Maar ze vindt zo’n bilateraaltje op dit moment niet gepast.’

‘Hmm,’ zei Hans, ‘dat is raar. Je moet in zo’n situatie toch kunnen rekenen op enige minimale steun van de uitgever. Elke hoofdredacteur heeft wel eens mot met z’n redactie, het is een kruiwagen met kikkers die je voortduwt. Als Lize een voorgesprek met je afhoudt moet je echt uitkijken.’

‘Ben ik nou zo’n onmens?’ vroeg Maja. ‘Ik doe toch echt mijn best om alles uit te leggen wat ik doe. Ik heb vandaag nog even gepraat met Heleen en Ronald en ze verzekeren me dat het niet persoonlijk is.’

‘Jawel,’ zei Hans, ‘maar jij bent voor hen natuurlijk de machthebber en Ad is de underdog. Hij zal wel sip en zielig gedaan hebben en nu laten ze zien dat

ze hem steunen.’

‘Oda Verkuijl, de nieuwe redactiesecretaresse, heeft zich zelfs ziek gemeld met een burn-out,’ zei Maja verbaasd. ‘En ze werkt pas net voor ons. Ze zat bij onze Wereld, maar ze wilde zo dolgraag voor Psychologie werken. Connie waarschuwde me wel dat het een zenuwpees was, maar ja, ons secretariaat is geen heksenketel. Ze heeft zelfs tijd om af en toe een boekrecensie voor ons te schrijven. Ze was al meteen idolaat van Ad, en nu het er op lijkt dat hij gaat vertrekken gaat ze op tilt. Maar die jongen vertrekt helemaal niet, hij blijft voor ons schrijven. Dat is wat hij ook het beste kan. Ik schrijf ze wel een memootje terug om het uit te leggen. En een cc naar Connie en Lize.’ Maar tien dagen later was ze de wanhoop nabij.

‘We zitten midden in het maken van het zomernummer en de sfeer is om te snijden. Voortdurend krijg ik commentaar van Ronald dat ik Ad niet netjes behandel. En die zit erbij als de vermoorde onschuld. Wat een gedoe, verdikkeme. Het zijn net kleine kinderen.’

‘Weet je wat jij moet doen?’ zei Hans. ‘Je moet ze beloven dat de rolverdeling tussen redactie en hoofdredacteur in discussie zal komen, maar dat nu eerst met z’n allen aan het zomernummer gewerkt moet worden. Het blad gaat voor, dat moet iedereen duidelijk zijn.’

‘Ik denk dat ik dat maar doe,’ zei Maja en ze verspreidde de volgende dag een stevige tekst:

Dinsdag 18 mei 1999

Mededeling aan de redactie

Er is geen discussie over de onderhandelingen met Ad Bergsma tot het juli/augustusnummer weg is. Op 1 juli zal duidelijk zijn tot welke overeenkomst we gekomen zijn. In de maand juni is er een gesprek op de redactie over de rolverdeling redactie/hoofdredacteur en de meningsverschillen. Daarvoor zal ik in overleg met Connie een extern adviseur inschakelen.

Maja

‘Het is met gemengde gevoelens ontvangen,’ vertelde ze ’s avonds. ‘Maar ze gingen aan het werk, goddank. Heleen als eerste, de rest volgde. En toen kreeg ik verdorie een brief van Lize dat ze op 8 juni met mij en de redactie de ontstane situatie wil bespreken. Midden in de productie van het dubbelnummer, hoe krijgt ze het in haar hoofd? Ik heb haar gebeld, ik heb

haar gemaaild dat er nauwelijks een slechter tijdstip mogelijk is. Afgezien van de tijdnood is iedereen ook prikkelbaar in die periode. En dan gaan we even praten over hoe we gezellig met elkaar verder moeten. Ik ben vanmiddag vroeg weggegaan, ik kon het even niet meer hebben.'

Hans keek bezorgd naar haar. Maja was normaal al slank, maar nu bijna doorschijnend. Hij had in de videotheek enkele jaargangen van Cheers, Frasier en Friends gehaald, waar ze elke avond een paar afleveringen van bekeek, zonder veel te lachen. Maar het gaf toch afleiding. En gelukkig had Maja het vermogen om tegen bedtijd alle zorgen van zich af te zetten en om elf uur 's avonds in een diepe slaap te vallen.

Ze was op haar mooist als ze sliep, haar zwarte haar omringde haar ovale Indische hoofd met de verrassend stevige kin en daarboven de luie mond waar hij – zo lang geleden al – voor was gevallen. 'Waar ben je nou verliefd op geworden?' 'Op je luie mond. Je linkermondhoek zakt wat af.' 'Ja, ik weet niet hoe dat komt. Mijn linkerpink is ook heel klein.' Ze liet het zien, haar linkerpink was een kinderpink, mooi en compleet, maar een centimeter kleiner dan haar rechterpink. Ze lag nu op haar zij, de linkerarm onder de deken. Geen dag ouder geworden in de dertig jaar van hun huwelijk.

De volgende dag kwam ze beter gestemd thuis. 'Toen ik gisteren vroeg wegging heeft Annemiek kennelijk verteld hoe de situatie aan me vreet,' zei ze, 'en vanochtend lag er dit briefje.' Ze gaf het Hans, het was een handgeschreven tekstje.

'Beste Maja, we hoorden van Annemiek dat je naar huis moest, omdat het even niet meer ging op de redactie. We hopen dat je gauw weer de oude bent. We willen benadrukken dat het niemands bedoeling is om je persoonlijk te raken. We hopen dat het lukt de gerezen problemen op te lossen, zonder dat we onderling dingen kapotmaken, die eigenlijk niet in het geding zouden moeten zijn. Er is wat ons betreft alleen een zakelijk verschil van mening.'

Het was ondertekend door Ad en Heleen.

'Aardig,' zei Hans, 'ze hebben vermoedelijk toch wat spijt.' Het was het begin van een rustige week. Eindelijk werd er weer gewerkt, en zelfs met en tegen haar gelachen. De strijdbijl was even begraven. Maar na die week belde Lizes secretaresse om mee te delen dat het gesprek van redactie, uitgever en hoofdredacteur op 8 juni toch door moest gaan.

'We zitten midden in de productie van het zomernummer!' zei Maja. 'Ik kan

pas op 16 juni, als de productie klaar is. Dat heb ik ook zo met de redactie afgesproken.'

'Ja, maar Lize wil het toch eerder. Het hoeft niet veel tijd in beslag te nemen.'

's Avonds sprak ze er met Hans over.

'Wat is dat voor een uitgever, die het blad minder belangrijk vindt dan ons redactioneel gekrakeel?'

'Ze heeft geen idee wat ze doet,' zei Hans. 'Waarschijnlijk zijn de heertjes Ronald en Ad weer bij haar langs geweest en wil ze nu snel van dat gesodemieter af. Ze wil geen redacteuren aan haar bureau. Dat neemt ze jou duidelijk kwalijk.'

Naarmate de datum dichterbij kwam nam de druk toe. De voorraad sitcoms begon op te raken.

'Ik denk dat je er goed aan doet een memorandum te schrijven waarin je weergeeft hoe jij je de werkrelatie voorstelt en hoe je uit de problemen wilt komen,' zei Hans.

'Daar heb ik toch geen tijd voor,' zei Maja, 'ik werk me suf en 's avonds heb ik geen energie meer.'

'Laat mij dan een concept maken,' stelde hij voor, 'we hebben het er zo vaak over gehad dat ik de situatie van buiten ken.'

Hij wist dat Maja liever niet had dat hij zich ermee bemoeide maar ze gaf ten slotte toe en hij ploeterde enkele avonden op een tekst.

'Ja, daar kan ik wel mee uit de voeten,' zei Maja toen ze het had gelezen en in haar eigen stijl had herschreven. 'Goed dat er ook een stuk in staat over wat er in de afgelopen twee jaar is bereikt.'

'Ja toch?' zei Hans. 'De oplage is royaal verdubbeld sinds 1995. Daardoor kon je Ad aantrekken en betere honoraria bieden. En dankzij de groeiende reputatie van het blad kan je ook makkelijker bekende schrijvers krijgen.'

Maar uiteindelijk besloot Maja haar discussiestuk te concentreren op de kern van het probleem: de behoefte van de redactie aan meer macht en hun onwil om de hoofdredacteur een eigen beslissingsbevoegdheid te geven.

De rol van de hoofdredacteur

Mijn voorgangster Rita Kohnstamm kon als parttimer maar beperkt aanwezig zijn en haar hoofdredacteurschap was daar ook op afgestemd. De redactie bestond uit drie mensen die al jarenlang bij het blad werkten (Annemiek, Ronald en ik) en weinig discussie nodig hadden. Daar was met die zeer beperkte bezetting ook geen tijd voor. Met mijn benoeming en de bereidheid

van de uitgever om te investeren in het blad trad een nieuwe fase in. Meer ruimte, meer kleurmogelijkheid, meer redactie, meer lezers, meer budget. Dus ook meer discussie over hoe deze mogelijkheden te benutten.

Zoals vermoedelijk elke hoofdredacteur ging ik ervan uit dat je een blad als team maakt en dat in redactievergaderingen alle ideeën, opmerkingen, discussiepunten en kritiek welkom zijn. Hoe meer hoe liever, want alleen op die manier kan een blad zich blijven ontwikkelen. Maar ik ging er ook van uit dat de hoofdredacteur de eindverantwoordelijkheid heeft voor het blad en vanuit die rol sommige meerderheidsideeën niet overneemt en ook wel eens ideeën tot uitvoering brengt waar een groot deel van de redactie niet veel heil in ziet. Ik zie een hoofdredacteur niet als iemand die in de eerste plaats de besluiten van de redactievergadering uitvoert.

Bij alle tijdschriftredacties vindt dit bij mijn weten zo plaats en het zal overal wel eens leiden tot fricties en boze of teleurgestelde reacties.

Maar het is bij Psychologie Magazine geëscaleerd boven dit niveau omdat een belangrijk deel van de redactievergadering op het standpunt staat dat de hoofdredacteur zich **altijd** hoort te conformeren aan wat de meerderheid van de redactievergadering wil en daar alleen van af kan wijken als dat tot volle tevredenheid van de redactievergadering kan worden uitgelegd. Het gaat daarbij niet alleen over fundamentele zaken zoals de koers van het blad of de doelgroep waar we ons op richten, maar ook over dagelijkse kwesties als: het starten of stoppen van een rubriek, het wel of niet door de hoofdredacteur accepteren van een artikel of onderwerp, de keuze van een thema voor een special, de keuze van het omslagontwerp.

Belangrijk lijkt mij dat het hier niet gaat om de persoon van de hoofdredacteur, maar om een zakelijk verschil van opvatting over de **rol** van de hoofdredacteur en de redactie bij een publieksblad als Psychologie Magazine. Als niet ik maar iemand anders benoemd was zou vroeg of laat dezelfde discussie ontstaan. Dat maakt de zaak eenvoudiger, omdat we het dan kunnen hebben over de rolverdeling en de bevoegdheden en beleidsmarges van de hoofdredacteur en niet over mijn persoon. Uit een briefje dat ik onlangs van Ad en Heleen ontving begreep ik dat het voor hen ook primair ging om een zakelijk verschil van mening. Niet om bezwaren tegen mijn persoon.

Mijn voorstel voor de behandeling van deze kwestie:

1 . Mijn opstelling als hoofdredacteur is gebaseerd op contacten met andere hoofdredacteurs, het redactiestatuut en gesprekken (bij mijn aanstelling)

met de uitgever. Kennelijk zit er nu lucht tussen mijn opvatting over de rolverdeling en die van een aantal redacteuren.

2. Ik stel voor dat we een aantal (ervarings-)deskundigen vragen om uit te leggen hoe deze rolverdeling bij publieksbladen in de praktijk plaatsvindt. Het lijkt me ook een goed idee om vanuit Psychologie Magazine wat praktijkvoorbeelden aan deze deskundigen voor te leggen van hoofdredactionele beslissingen waar de redactievergadering problemen mee heeft gehad.

3. Vervolgens praten we met elkaar, op zoek naar consensus en een werkbaarsamenwerkingsmodel. Ik denk dat het goed is om een rolverdeling af te spreken waar alle betrokken partijen (dus ook de uitgever) zich achter kunnen scharen.

‘Me dunkt, dat is toch een voortreffelijke handreiking,’ zei Hans na het nog eens herlezen te hebben, ‘goed dat je ook de uitgever erbij betreft. Lize zal toch nooit willen dat een hoofdredacteur alleen vergadervoorzitter is. Ze wil met één persoon kunnen afrekenen. Wanneer ga je het rondsturen?’

Maar Maja was gaan aarzelen. ‘Is het niet een beetje voorbarig, dat ik zo’n stuk rondstuur? Terwijl de bijeenkomst bedoeld is om de redactie gelegenheid te geven zich uit te spreken. Tenminste, zo begreep ik het van Lizes secretaresse. Als ik dan vooraf al met een stuk kom, lijkt het net alsof ik ze weer in een bepaalde richting wil sturen.’

‘Maar dat is toch zo?’ zei Hans. Zelf een grage memoschrijver had hij vaak gemerkt dat een vergadering blij was met iemand die alvast het probleem had geanalyseerd en ook een oplossing aandroeg. Dan hoefden ze hun eigen hersens niet te gebruiken en het scheelde vergadertijd.

‘Ik weet het niet,’ zei Maja.

Uiteindelijk besloot ze het stuk in portefeuille te houden.

Ze kon dit altijd nog mondeling in de vergadering brengen. Op 8 juni om 10 uur vond de bijeenkomst plaats. Een uur later kwam Maja bij Hans langs op zijn kamer. Eenmaal zittend liet ze haar tranen de vrije loop. ‘Ik haal koffie voor je,’ zei hij snel. Hij had nooit raad geweten met huilende vrouwen, ook als het Maja was. Hij holde de trap af en ging naar de koffieautomaat. Daar waren Ronald van Gelder en Heleen Peverelli juist klaar met het tappen van een kopje koffie.

Ze knikten naar hem en beklommen vrolijk koutend de trap. Hans bedwong zijn behoefte om ze de koffie uit de handen te slaan en tapte voor Maja een

beker.

Ze nam het dankbaar aan toen hij weer boven was. Hij streelde haar haar.

‘Het is niet goed gelopen, neem ik aan,’ zei hij, ‘of is het alleen de adrenaline?’

‘Nee, het ging slecht,’ zei ze. ‘Ze zaten allemaal al klaar aan de vergadertafel toen ik binnenkwam. Net alsof ze al een voorvergadering hadden gehad. Ik ging zitten en toen lazen de redacteurs stuk voor stuk een lijst met klachten op. Heleen was het eerst. Toen ze haar punten genoemd had zei ze tegen Lize: zó ongeveer? Alsof Lize hen tevoren aangegeven had wat er van ze verwacht werd.’

‘Wat voor klachten waren het?’ vroeg Hans.

‘Nou ja, de bekende dingen. Dat ik samen met de vormgever het omslag bepaalde. Dat ik eerst over een artikel gezegd had dat ik het wel aardig vond, maar later besliste dat het een nummer opgeschoven werd. Van die zaken. Van alles en nog wat. Ze hebben al maanden met mierenvlijt notities gemaakt over alles wat ze niet beviel. Ronald eindigde zijn lijst pontificaal met het opzeggen van het vertrouwen. De enige die aangaf dat ze geen enkel probleem had was Annemiek. Maar die keek me er ook boos bij aan. Annemiek moet met iedereen werken, dus die neemt liever geen standpunt in. Maar nu moest ze wel en dat neemt ze mij kwalijk, zei ze later nog. Dat ik het zover had laten komen! Had ik niet veel eerder Ronald eruit kunnen kegelen omdat die niet kan schrijven. En Ad omdat het een eindeloze mierenneuker is die op elke slak zout legt.’

‘En wat zei Ad?’

‘Ad zat er weer bij als de vermoorde onschuld. Ik heb nog eens uitgelegd dat we samen hebben besloten dat hij beter een tevreden freelancer kon zijn dan een ontevreden redacteur. Ook al omdat hij ook voor de NRC wil schrijven. Nou, dat ontkent hij inmiddels in alle standen. En Connie Boekweit zit daarbij alsof ze van niks weet. Terwijl zij precies weet wat we onderhandeld en afgesproken hebben.’ ‘Krijg je wel wat steun van Lize?’ vroeg Hans.

‘O nee, totaal niet. Ik zeg: ik ben hoofdredacteur en bij die rol hoort dat je de lijnen uitzet en verantwoordelijk bent voor het resultaat van het blad. Dáár wil ik best op afgerekend worden. De resultaten zijn goed, toch? Toen gaf ze een klein knikje. Daar moest ik het mee doen.’

‘Mooi,’ zei Hans.

‘Maar goed. Toen iedereen zijn zegje had gedaan kreeg ik gelegenheid

daarop te reageren. Ik heb gezegd dat ik een oplossingsgericht gesprek verwacht had en geen tribunaal waarbij ik in de beklaagdenbank gezet zou worden. Ik heb gezegd dat ik graag de briefjes zou ontvangen die ze nu aan de uitgever hebben gegeven zodat ik er een degelijke reactie op zou kunnen geven. En dat ik daar tijd voor nodig had. Toen vertrok de redactie in ganzenpas en ik bleef met Connie en Lize achter. Ja, ze vonden het heel erg voor mij, maar ja, als zo'n bijna voltallige redactie het vertrouwen opzegde, dan had je als hoofdredacteur toch een probleem. En ze wilden graag heel snel en liefst nu horen welke consequenties ik trok.'

'Wauw. Meen je dat?' vroeg Hans. Zelf altijd gericht op consensus en rust in de tent was hij verbaasd over deze houding van de uitgever. En dat Connie Boekweit daaraan meedeed, good old Connie, die Kees en hem altijd van wijze adviezen had voorzien en altijd een periode van bezinning aanraadde als er conflicten waren. Had ze dat misschien alleen gedaan omdat het paste bij Kees en Hans? En ging ze nu mee in wat Lize als dynamisch management zag? Maja vervolgde: 'Dus ik zei tegen Lize: ik neem aan dat ik toch wel kan rekenen op enige steun van de uitgever? Nou, dat vond zij niet, dat was niet aan de orde. Het was een zaak tussen de redactie en mij en tja, als een grote meerderheid van de redactie mij weg wilde hebben, dan moest ik toch serieus nadenken over de consequenties.'

Maja verzonk in gepeins bij het herbeleven van de gebeurtenis.

'En toen?' vroeg Hans.

'Toen ben ik opgestapt. Ik zei: ik moet nu eerst het zomernummer afmaken. Dat duurt nog een week zoals ik jullie al heel wat keren heb geprobeerd duidelijk te maken. Ik hoop dat ik intussen die klachtenbriefjes krijg. En dan reageer ik. Ik ga dan ook naar de NVJ. En misschien naar een advocaat. En ik stapte op. Ze keken nogal verbluft.'

'Heel sterk, heel goed.'

'Ik ben nog helemaal daas.'

'Ja, dat dank je de donder.'

Maja vertrok naar huis, waar diezelfde middag een briefje van de uitgeefster werd bezorgd. Geconstateerd werd dat er een fundamenteel meningsverschil was tussen de redactie en de hoofdredacteur en Maja werd uitgenodigd binnen een etmaal te laten weten welke consequenties zij daaruit trok. Ze schreef meteen terug langer nodig te hebben en eerst het zomernummer te willen afmaken en kreeg daar geen reactie op.

Hoe Maja er in slaagde om die week elke ochtend de redactieruimte binnen te gaan, de hele dag hard te werken aan het zomernummer, en om half zeven 's avonds moe maar redelijk voldaan thuis te komen was Hans een raadsel.

Zelf zou hij nooit kans gezien hebben om zo'n conflict zoveel dagen opzij te schuiven ter wille van de productie van het blad.

Op zich gaf dat al aan hoe professioneel ze was, bedacht hij. De dag na het afsluiten van het zomernummer zaten ze samen bij de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) te wachten in een spreekkamer.

'Koffie?' vroeg Daphne Maane, de juriste van de NVJ toen ze binnenkwam.

'Graag,' zeiden ze allebei.

'Dan ga ik dat even halen.'

'Mag ik dan misschien even bellen?' vroeg Maja. 'Ik heb iets vergeten door te geven aan de redactie.'

Hans luisterde naar haar terwijl ze met Annemiek overlegde over het inkorten van enkele artikelen. Maja maakte als privé-persoon altijd een wat ingetogen, afwachtende indruk: een vriendelijke, bescheiden vrouw. Het was niet voor het eerst dat hij haar in actie zag als hoofdredacteur en elke keer vervulde het hem met trots: precieze aanwijzingen en snelle antwoorden op de vragen van Annemiek, een kordate efficiënte professional.

Daphne Maane was een fors gebouwde jonge vrouw, blond met blauwe ogen. Ze had de paar stukken bij zich die Maja haar had gestuurd, maar liet zich alles nog eens opnieuw vertellen.

'Wat wilt u dat ik doe?' vroeg ze ten slotte.

Maja zweeg even.

'Dat is de vraag die ik aan de NVJ wil stellen,' zei ze. 'Dit kan toch niet zomaar? Dat je voor een soort tribunaal verschijnt waarin je redacteuren een klachtenlijstje voorlezen en dat aan de uitgever geven. En dat je vervolgens per koerier een verzoek krijgt om binnen een dag conclusies te trekken.'

'Heeft u die klachten?'

'Nee. Noch de uitgever noch de redacteuren hebben mij een kopie gegeven. Ik heb het wel gevraagd.'

'Maar de teneur was dat u zich te weinig aantrok van wat de redactie wilde.'

'Ja, daar kwam het wel ongeveer op neer.'

De juriste maakte enkele aantekeningen.

'U bent pas twee jaar bij de uitgever in dienst, zag ik. Dat maakt het moeilijk om te onderhandelen over een royale compensatie.'

'Zij is nu ruim twee jaar hoofdredacteur, maar Maja werkt al zeventien jaar

voor het blad,' zei Hans, 'en de uitgeverij heeft bij de aankoop van het blad alle verplichtingen overgenomen. Ik weet dat vanwege mijn werk bij die uitgeverij.' 'Maar wat bedoelt u met compensatie?' vroeg Maja. 'Ik wil helemaal geen compensatie. Ik blijf hoofdredacteur, dat staat voorop. Het gaat erom hoe ik de uitgeverij kan dwingen tot een normaal overleg. Het is toch van de gekke dat je zo voor het blok wordt gezet? En dat omdat ik twee querulanten in mijn redactie heb die de rest meetrekken?' 'Dat is maar hoe je er tegenaan kijkt,' zei de juriste, 'misschien hebben die redacteuren gelijk.' Veel sympathie had Maja's situatie niet bij haar opgewekt, zag Hans. 'U ziet niet veel mogelijkheden, krijg ik de indruk,' zei hij. 'Ik denk dat Maja nu een stuk moet schrijven als reactie op de beschuldigingen. Ze kan daar een voorstel aan toevoegen voor een oplossing.'

'O ja,' zei de juriste. 'En wat voor oplossing dan wel, anders dan een vertrek?'

Zat er een licht sarcastische toon in haar vraag, of verbeelde hij zich dat, vroeg Hans zich af.

'Kijk,' zei Maja, 'het gaat in essentie om de vraag wat de bevoegdheden van de hoofdredacteur zijn, wat je mag verwachten van een redactievergadering en dat soort zaken. Mijn voorstel zou zijn dat we iemand die ervaring met de werkwijze van redacties heeft vragen om eens te kijken hoe het bij ons gaat en wat eraan verbeterd kan worden. Ik ben niet te beroerd om me aan te passen als we het niet goed doen.'

'Hmm. Stuur u mij het concept, dan geef ik daar commentaar op,' zei de juriste.

Toen ze weer buiten stonden, bleken Hans en Maja dezelfde indruk te hebben gekregen.

'Hier hebben we niks aan,' zei Maja.

'Ik denk dat ik ook wel weet waarom,' zei Hans, 'ze krijgen hier natuurlijk de hele dag journalisten die door hun bazen op de schopstoel worden gezet. En nu komt er een baas langs die dat overkomt. Je kan dan niet rekenen op sympathie. Zoiets zit er volgens mij achter.'

7 pagina's A4 tikte Maja in de volgende twee dagen en het was een doortimmerd stuk dat ze op 18 juni zond naar Lize Alink en Connie Boekweit, maar ook naar Pieter de Jong als waarnemend directeur. Alles had ze in dat stuk op keurige, beleefde wijze geformuleerd. De discussies met Ad Bergsma die eindigden in de oplossing om weer te gaan freelancen. De tijdens haar vakantie ontstane onvrede hierover, terwijl haar vervanger

Ronald uitdrukkelijk beloofd had dit vuurtje niet op te stoken. Het briefje dat ze tot haar verrassing de dag na terugkeer op haar bureau vond, waarin de redactie de noodklok luidde, maar wel aangaf te willen zoeken naar een werkbare oplossing. De weigering van de uitgever om naar aanleiding van dit briefje met de hoofdredacteur te overleggen over de aanpak van het probleem. Vervolgens een uitnodiging voor een vergadering op 8 juni, midden in de productie van het dubbele zomernummer. En hier raakte Maja's proza bevlogen:

Ik rekende op

** Een openhartige maar collegiaal bedoelde inventarisatie van klachten en problemen, en vervolgens*

** Misverstanden uit de weg ruimen, bereid zijn om de argumenten van de andere partij een kans te geven, bereid zijn om ook de hand in eigen boezem te steken*

** Ook eens (als tegenwicht) kijken naar de positieve kanten van het werken bij Psychologie en de resultaten die we als team bereikt hebben*

** Vervolgens samen komen tot een analyse van wat uiteindelijk overblijft aan belangrijke zakelijke of persoonlijke problemen in de samenwerking*

En ten slotte: zoeken naar oplossingen voor die problemen.

De werkelijke gang van zaken was anders en heeft me nogal geschokt. Het gesprek ging uitsluitend over mijn functioneren als hoofdredacteur. Als leidinggevende hoor je bereid te zijn kritiek te incasseren. Dat is niet leuk, het is soms ook heel kwetsend, maar het hoort bij de baan en zeker bij Psychologie Magazine, met zijn assertieve redactie. De gespreksituatie waarin ik op 8 juni terecht kwam bleek echter de ergst denkbare waar je in mijn rol in kan belanden: vier medewerkers die hun klachtenlijst voorlezen en ik mag daar dan ter plekke improviserend op reageren, onder het beoordelend oog van de uitgever en de P&O-functionaris. In zo'n situatie kun je het als hoofdredacteur niet goed doen: als je je stevig verweert toont dat aan dat er inderdaad sprake is van forse tegenstellingen en een breuk in de samenwerking, als je je niet verweert is duidelijk dat de klachten terecht zijn en dat je het als leidinggevende dus niet goed doet. Ik wist er emotioneel geen raad mee, en was ook erg verrast door de tribunaalachtige opzet van het gesprek, zonder dat gezocht werd naar een oplossingsgerichte procedure. Na afloop van deze onthutsende confrontatie ontving ik diezelfde middag per koerier een bericht met het verzoek om uiterlijk aan het eind van de volgende

werkdag aan te geven, 'welke consequenties jij trekt uit dit gesprek.' Dat de productie van het zomernummer van Psychologie op dat moment in de (met name voor hoofd- en eindredactie) hectische slotfase zat, was kennelijk geen punt van overweging, alhoewel ik er twee maal op geattendeerd heb dat 8 juni geen gelukkige datum was en het ook in de schema's staat die men kan raadplegen. Ik vind het moeilijk te accepteren dat mijn uitgever bij het organiseren van zo'n gesprek wel meldt dat het belang van Psychologie Magazine voor iedereen voorop hoort te staan, maar vervolgens zelf geen enkele rekening houdt met de planning van het productieproces. Elke hoofdredacteur weet dat in de slotweek van het produceren van een maandblad de gemoederen enigszins verhit raken (deadlineproblemen, fricties over eindredactie en -correctie, advertenties die moeten worden ingedeeld) en in zo'n week moet je vooral niet met elkaar gaan praten over meer fundamentele samenwerkingsproblemen. Want daar is enige rust voor nodig. Kortom, naar mijn mening was zowel tijdstip als gespreksprocedure niet bevorderlijk om gerezen problemen collegiaal te bespreken en te zoeken naar oplossingen. Wat toch de inzet zou moeten zijn.

Gesprekken als deze vinden niet vaak plaats en ik doe mijn best om het de uitgever en P&O niet al te zeer kwalijk te nemen dat het op deze manier georganiseerd werd en zo liep. Maar ik vind wel dat jullie beiden de verantwoordelijkheid dragen voor de situatie die nu ontstaan is en een poging moeten doen om de aangerichte schade te herstellen.

Vervolgens liet ze haar plan los: extern advies over wat bij kleine redacties zoals deze de beste werkwijze zou zijn, vooral in de rolverdeling redactie-hoofdredacteur. En ze verwees naar een eerdere afspraak met Lize en Connie over het inschakelen van een externe bemiddelaar.

Hans had dit, Maja's mappen doorbladerend, gezien en als oude kantoorrot meteen beseft goud in handen te hebben. Een paar maanden geleden, op 1 april had het maandelijks overleg tussen Lize, Connie en de hoofdredacteur van Psychologie Magazine plaatsgehad, met veel aandacht voor Ad Bergsma en zijn wens om ook voor NRC te gaan schrijven. Na de constatering dat Maja zou proberen Ad in een freelance dienstverband te krijgen, noteerde Connie:

'Als Ad hier niet mee akkoord gaat, dan kan hij wat Maja betreft in vaste dienst blijven, maar op haar strikte voorwaarden (die dan nog maar eens

moeten worden vastgelegd). Ook dan lijkt het goed om rond augustus een afspraak met ons drieën te maken om te bekijken hoe het gaat. Mochten er dan toch problemen ontstaan of onrust worden uitgesproken, dan blijft het aanbod om via externe bemiddeling te bekijken hoe dat kan worden opgelost, uiteraard van kracht.'

Een kreet van vreugde ontsnapte Hans toen hij dit las. 'Hier kan je ze mee om de oren slaan, meid,' zei hij. 'Ze wilden je liever vandaag dan morgen kwijt, maar dat kan dus niet. Je hebt Ad zover gekregen dat hij wilde freelancen, vervolgens is er toch onrust ontstaan. En nu geldt dus het aanbod in deze notulen om externe bemiddeling te zoeken.

Het proces loopt geheel volgens plan, kan je het duo melden. Connie zal zich wel voor het hoofd slaan dat ze dit opgeschreven heeft!'

Het vijanddenken, waar hij altijd zo tegen was geweest, was er ook bij hem ingeslopen, besepte hij terwijl hij het zei.

Lize was hij al enige tijd als een ramp voor het bedrijf gaan beschouwen, en nu ook Connie, met wie hij zo lang plezierig gewerkt had.

'Zal ik het ook naar die dame van de NVJ sturen?' vroeg Maja en hij hoorde aan haar toon dat ze dat niet wilde. 'Lijkt me zinloos,' zei hij.

hoofdstuk 37

Good old Eddy

‘Je moet er echt even uit,’ zei Hans tegen Maja, ‘dat wachten en de spanning sloop je. Ga met mij mee naar de eerste vijftigplusbeurs die ooit in Nederland is georganiseerd.’

Hij was al twee jaar bezig met het derde blad dat de Weekbladpers voorbereidde na de succesvolle lanceringen van J/M en Men’s Health. Een maandblad voor intellectuele vijftigplussers. Het was een controversieel project, want adverteerders zagen niets in consumenten boven de vijftig, dat waren in koopgewoonten vastgeroeste bejaarden die je nooit meer van hun vaste merken af kreeg. En oudere lezers, geconfronteerd met het idee van een vijftigplusblad, reageerden negatief: je gaat toch niet zo’n bejaardenblad lezen, dan geef je elke hoop op. Desondanks was er sinds enkele jaren een blad, 50 Plus geheten, dat gestadig groeide en inmiddels een indrukwekkende oplage had van meer dan 100 000

En nu had dat blad z’n nek uitgestoken en in de Jaarbeurshal van Utrecht een vijftigplusbeurs georganiseerd.

‘Laten we nou eens gaan kijken naar wat vijftigplussers interesseert,’ zei Hans tegen Maja en haar nieuwsgierigheid won het. Onderweg legde hij haar uit wat hij inmiddels ontdekt had over deze groep lezers.

‘Kijk maar naar onszelf. Als je jong bent en nog niet gebonden dan heb je tijd zat, maar weinig geld. Als je wat ouder bent en een gezin sticht, heb je wat meer geld, maar absoluut geen tijd om het te besteden. Pas als de kinderen de deur uit zijn, de hypotheek afbetaald, de vut in zicht, dan ineens heb je én tijd én geld. Wat ga je dus doen: jezelf verwennen. Eindelijk die reis naar Japan, een luxe weekend in zo’n oprekliniek, een dure ring. Het is een tweede jeugd, maar dan de luxe variant.’

‘Maar dat maakt nog geen blad,’ zei Maja twijfelend. ‘Toch wel, toch wel. Het bladidee zit in een bijzondere combinatie van onderwerpen die alleen voor deze leeftijdsgroep interessant is. Waar ben je mee bezig als je rond de

vijftig, zestig jaar bent? Gezondheid, natuurlijk. En seks niet te vergeten, hoe doe je dat met stramme botten? Dan financiën. Hoe beleg je je spaargeld, wat doe je met de overwaarde van je huis, hoe maak je een testament. En dan de klapper: reizen! Luxe reizen naar heinde en ver. Dan cultuur: tentoonstellingen in Parijs, New York, Berlijn. En als vijfde onderwerp misschien: nostalgie. Gebeurtenissen en personen van dertig jaar geleden, hoe gaat het nu met ze. Maar misschien is dat al wat te veel “opa vertelt”. Het laatste wat zo’n blad moet uitstralen is het bejaardendom. Je moet zorgen dat men ziet: hé, dit blad gaat over reizen, cultuur, gezondheid en geld. Dat is precies wat mij bezighoudt! En dan kopen ze zo’n blad zonder te beseffen dat ze dat doen omdat het op de interesses van ouderen gericht is. De mensen op het omslag moeten ook veertigers zijn, niet meer piep maar zeker niet oud.’ ‘Maar waarom noemt dit blad zich dan 50 Plus? Duidelijker kan je niet zijn,’ zei Maja.

‘Gaan ze ook veranderen,’ had Hans gelezen, ‘het wordt Plus, zonder de 50. Plus Magazine.’

In het station van Utrecht liepen ze al snel in een grijze stroom naar het Jaarbeursgebouw.

‘Kijk wat handig,’ zei Maja en wees op een oude vrouw die een hoog karretje voortduwde, ‘een looprek met wieltjes. Je kan er ook op zitten, als het je allemaal te veel wordt.’ ‘Er zit ook nog een boodschappenrekje aan,’ zei Hans waardierend, ‘God, ik kan haast niet wachten tot ik zo’n ding mag hebben van de bejaardenzorg.’

‘Ik denk dat je het nu ook wel kan kopen,’ zei Maja, ‘zal ik voor je kijken?’ ‘Toch maar niet. Het lijkt dan net of ik de gek steek met de ouderdom. Wij eten nog zonder bril, nota bene.’ Hans was zestig, Maja negenenvijftig.

De Jaarbeurshal was afgeladen met langzaam voortbewegende oudjes, aan wie in de stands van alles aangeboden werd: incontinentieluiers, massageapparaten, gemakstoelen, rollators zoals het rijdende looprek bleek te heten, en een massa invalidenwagentjes. Handgedreven, bezinegestookt of elektrisch. Opklapbaar of niet. Met en zonder zijspan.

‘Dit is geen vijftigplus,’ concludeerde Hans, ‘het is zeventigplus. Méér dan zeventigplus. Dit zijn ouden van dagen.’

Het vijftigplusblad dat hijzelf in gedachten had zou nooit gekocht worden door mensen die zichzelf oud vonden. Maar deze lezers van 50 Plus hielden allang niet meer vol dat ze jong en actief waren. Oud, ziekelijk en gemakzuchtig zochten ze vooral naar hulpmiddelen en verwenprogramma’s

om de rit naar het eindstation zonder al te veel pijn en ellende te kunnen voltooien.

Op het podium van de concertzaal zat een icoon van de jaren vijftig, doodstil als een beeld. Hij hield zijn grote gitaar al even bewegingloos vast, alleen zijn vingers leefden nog. 'Ik stuur je dit boeketje rode rozen – Eén voor elke kus die jij me gaf' zingzegde hij op staccatotoon in de microfoon, het klonk nog net als in de jaren vijftig.

Eddy Christiani's lippen bewogen alsof hij een buiksprekerspop was. Misschien zong hij ook niet echt, misschien playbackte hij. Misschien was hij een bewegende pop uit Madame Tussaud.

Maar voor Hans wist wat hem overkwam stond hij mee te deinen met de massa.

'Mijn achterband is wel wat zacht, maar dat geeft niet lieve pop. Spring maar achterop, spring maar achterop, spring maar achterop.'

Zou Eddy in zijn medley misschien ook nog? Ja, wel degelijk: 'Als ik tweemaal met mijn fietsbel bel nou dan weet je 't wel, nou dan weet je het wel.'

Liederen uit de tijd dat elke zondag traag en in wanhopige verveling voortkroop, het enige geluid in huis de Big Bentune van de pendule-klok: ding-dang ding-dong... ding dong ding dang...

Hoe oud zou Eddy nu zijn? Toch al gauw in de buurt van de negentig, zijn gloriejaren vielen in de jaren na de oorlog. Elvis kroop nog in luiers rond.

'How much is that doggy in the window,' kweelde Patti Page.

'Af en toe gaan pa en moe, met ons naar de speeltuin toe,' zong met veel succes Heleentje van Capelle, het dochttertje van radiokoördirigent Willem van Capelle.

Hoe oud ben ik nu? Dacht Hans. Zestig inmiddels, en steeds meer ga ik behoren tot de weinigen die zich nog iets herinneren van lang, lang geleden. Hoeveel mensen zouden nog weten dat er in 1954 door Omo een slagzinwedstrijd werd uitgeschreven, gewonnen door de slagzin 'Waar Omo domineert, is alles dubbelblank.' En wie zou nog weten dat ooit een kinderspeelplaats in een nieuwe wijk van Amsterdam aan Godfried Bomans had gevraagd om een naam te bedenken voor dit soort speelplekken en dat hij had bedacht: Buiteltuin. En wie, behalve hijzelf, zou over een paar jaar nog weten dat de padvinderyell 'Gé oo ee dee zet één oo, goedzo goedzo goedzozo' oorspronkelijk luidde: 'Gé oo ee dee zet oo oo, goedzoo goedzoo, goedzoo-zoo'. Toen in de nieuwe spelling na de oorlog de tweede o in

goedzo verviel zat men met een probleem: de yell miste een laatste lettergreep. Tot een slimme hopman bedacht: zet één oo. Briljant!

Op een schoenenwinkel in de Beethovenstraat zag hij onlangs ‘Chaussures’ op het uithangbord staan. Wie zou nog weten wat het betekende? En wanneer zou de slagzin ‘Al een krat, kist of vat van de Phoenix gehad?’ uit het laatste Nederlandse geheugen verdwijnen? En wie wist nog dat vroeger op de ramen van alle Nederlandse treinen stond ‘E pericoloso sporgersi’. En dat niemand wist wat het betekende?

Eenmaal terug op weg naar Amsterdam, zei Hans tegen Maja: ‘Er moet geen nostalgie in dat vijftigplusblad. Daar word je alleen maar oud en nadenkend van. En wie wil dat nou?’

‘Je moet gewoon Avenue weer nieuw leven inblazen,’ zei Maja.

Dat was eigenlijk geen slecht idee, moest Hans toegeven. Avenue, een chic blad over kunst, fotografie, mode en reizen, was jaren geleden na een lange succesvolle periode vrij plotseling gestopt. Zo’n blad, met wat financiële tips erbij en een gezondheidsrubriek, zou het nu weer goed kunnen doen.

‘Grappig dat je het zegt,’ zei hij, ‘want een van de mensen die meewerken aan het nulnummer is Marè van der Velde, vroeger adjunct-hoofdacteur van Avenue.’

hoofdstuk 38

Op de schopstoel (2)

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg Hans. Diny van de Manakker, hoofdredacteur van J/M, stond voor zijn bureau, zoals altijd met een map onder de arm, maar zichtbaar van slag.

‘Ik ben nog steeds in shock,’ zei ze. ‘Drie dagen geleden krijg ik van het secretariaat bericht dat iemand die ik wil interviewen op me zit te wachten in Amsterdam-Noord. Ik ga erheen, maar het adres klopt niet. Ik dus weer terug. Lig daar een brief waarin de redactie het vertrouwen in mij opzegt. Hier, kijk maar.’

Ze legde de map neer en rommelde in haar tas. Even later scande Hans het briefje.

‘Als redactie zien wij ons geconfronteerd met een J/M waar het in alle opzichten niet goed mee gaat. De oplage daalt en er is geen adequaat beleid ontwikkeld om J/M die plaats in de markt te geven die het verdient.’

Hij keek op. ‘De cijfers die ik tot nu toe zag vond ik zo slecht nog niet. En trouwens, dat is toch niet primair jouw taak als hoofdredacteur? Jij moet zorgen voor een goed blad, de uitgever is verantwoordelijk voor de verkoop.’ ‘Nou, dat is allang niet meer zo,’ zei Diny, ‘de verkoop van het meinummer viel wat tegen, en meteen is er paniek. Maar lees verder...’

Hans las hardop:

‘Herhaalde pogingen onzerzijds om beleid te maken en structuur in het blad en in onze organisatie aan te brengen, heb jij naast je neergelegd. We hebben nu dus geen keus meer. Hoewel wij jou als mens waarderen en je creativiteit zeker erkennen, zijn wij genoodzaakt het vertrouwen in jou als hoofdredacteur op te zeggen. Wij hebben Lize en Personeelszaken hiervan op de hoogte gesteld. Wij geven je in overweging aan te blijven als gewoon

redacteur, over de invulling waarvan kan worden overlegd met ons, Lize en Personeelszaken.'

Een lach borrelde in hem op. 'Ze vinden je nog wel goed genoeg voor een gewoon redacteurschap! Dat is toch fideel. En de rest van de brief is ook heel soepel, zie ik:

'Wij willen graag uiterlijk op donderdag 17 juni jouw beslissing vernemen. Je kunt deze naar eigen keuze aan Lize, Personeelszaken of aan ons meedelen.'

Goh, wat aardig van ze, je mag zelf kiezen aan wie je het zegt.'

'Ja, jij kan makkelijk lachen. Ik was en ben des duivels. En mij dan wegsturen voor een fake interview terwijl ze zo'n briefje zitten te bekokstoven.'

'Ze schrijven dat ze geprobeerd hebben er iets aan te doen, maar dat jij dat niet wilde.'

'Onzin! Natuurlijk liep het niet geweldig op de redactie, drie redacteuren en een secretariaat is wel erg weinig voor een maandblad. Maar er was uitbreiding op komst en ik zou de dag erna met Jantien Anderiesen, mijn adjunct, bespreken hoe we de taken verdelen. En dan krijg je de dag tevoren zo'n brief! Ik ben meteen naar buiten gegaan om wat bij te komen.'

'En hoe reageerde Lize?'

'Heb ik natuurlijk gebeld. Maar die doet dus niks. Ja, heel vervelend voor je, zei ze, maar als uitgever kan ik me niet mengen in zo'n conflict. En als een redactie in z'n geheel het vertrouwen opzegt heb je een probleem. Ik mag opstappen of een plan bedenken waar de redactie zich in kan vinden.'

'Geen enkele steun? J/M won zes maanden geleden nog de Mercur Prijs voor de tijdschriftlancering van het jaar!'

Het was een prestigieuze prijs en Lize had het als trotse uitgever in ontvangst genomen, hoorde Hans na afloop. Hij was zelf niet uitgenodigd voor de feesttafel, de plaatsen waren nogal duur had Lizes secretaresse hem uitgelegd.

'Nee. Die Mercur Prijs is al lang vergeten, kennelijk. En ook Connie doet niks.'

'Godverdomme,' zei Hans, 'het lijkt wel gepland. Eerst kreeg Maja van haar redactie te horen dat ze moest opstappen. En nu jij. Dat kan geen toeval zijn.'

'Hoe gaat het met Maja?' vroeg Diny.

‘Die knokt zich terug,’ zei Hans. ‘Dat raad ik jou ook aan.’

Diny schudde het hoofd.

‘Ik heb om een gesprek met Lize en de redactie gevraagd en gisteren ook gekregen. Ter plekke werd me een stuk uitgereikt van zes pagina’s met een ratjetoe van klachten. Kennelijk wordt er al maanden achter mijn rug gekankerd en genoteerd wat ik fout doe. De cover van het blad bijvoorbeeld, dat bepaal ik in overleg met de vormgever. Nou, daar moet redactioneel over gestemd worden! Ik zat dat te lezen en werd ter plekke doodziek van ellende. Zitten daar vijf mensen die je zelf hebt aangetrokken, waar je anderhalf jaar heel prettig mee hebt samengewerkt je aan te kijken zoals een slang naar een muis kijkt. En aan het hoofd van de tafel Lize en Connie die geen stom woord zeggen, alleen wat notities maken. Ik moest me ter plekke verdedigen en dat kon ik niet opbrengen.’

‘Het lijkt als twee druppels water op wat Maja is overkomen,’ zei Hans verbijsterd.

‘Ik ben naar huis gegaan en heb me ziek gemeld. Ik ben nu even hier om wat spullen op te halen.’

‘Je gaat er toch hopelijk niet in berusten?’ vroeg Hans. ‘Maja vertikt het om zich op deze manier weg te laten sturen.’

Diny liet haar karakteristieke berustende zucht horen.

‘Nee, ik wil niet meer met deze mensen werken,’ zei ze. ‘Ik heb ook vast wel wat dingen fout gedaan. Ik heb VN’s detective- en thrillergids er dit jaar nog bij gedaan en dat was niet verstandig. Kost veel te veel tijd en dat ging ten koste van J/M. Maar dan zo’n mes in je rug te krijgen!’

Ze keek hem met een glimlach aan die haar boosheid nauwelijks verborg.

‘Weet je dat mijn bureau al is opgeruimd, dat er geen post meer in mijn postvak ligt, dat Jantien Anderiesen de rekeningen tekent? Ik ben van de ene dag op de andere weggepoetst.’

‘Anderiesen, is zij niet getrouwd met Michael van Os, hoofdredacteur van Adformatie? Het blad waar Lize als uitgever vandaan komt?’

‘Ja, dat klopt,’ zei Diny en ze rilde even. Haar blonde haar trilde mee. ‘Je denkt toch niet dat die twee onder één hoedje spelen?’

‘Alles kan hier tegenwoordig,’ zei Hans.

‘Hmm. Ik hoorde zojuist van iemand dat de redactie hoogst verbaasd was dat ik me nog liet zien. Want de uitgever had toch laten weten dat het opzeggen van vertrouwen voldoende was om mij weg te krijgen?’

‘Had Lize dat vooraf al laten weten?’ vroeg Hans ongelovig, ‘dat neigt naar

het uitlokken van een coup!’

‘Weet ik niet,’ zei Diny, ‘dat ga ik nog wel uitzoeken. Denk ik.’

Ze nam de map onder haar arm, zwaaide en vertrok.

Een paar dagen later, op 25 juni 1999 berichtte de Volkskrant:

‘J/M zit zonder hoofdredacteur

‘Kennelijk hing het in de lucht’ luidde de verklaring die hoofdredacteur Diny van de Manakker vorig jaar in de Volkskrant gaf voor het succes van haar J/M. Het blad, ‘bestemd voor ouders met kinderen van vier tot veertien jaar’ trok toen al verrassend veel lezers, ruim veertigduizend. Enthousiast riep Van de Manakker dat zij ook een volgend tijdschrift al zag zitten: ouders met puberende kinderen hebben nog altijd geen eigen blad. Zover zal het vermoedelijk niet komen, althans niet onder leiding van Van de Manakker. Zij valt niet meer op de redactie van J/M aan te treffen, nadat haar collega’s een motie van wantrouwen tegen haar hadden aangenomen. Een goede journalist is nog geen goede hoofdredacteur, zo wordt het probleem ter redactie samengevat. Geen enkele redacteur wil er openlijk iets over zeggen want ‘dat mag niet van de uitgever.’ En die zegt op haar beurt ‘geen behoefte’ te hebben op de zaak in te gaan.’

* * *

Het bleef enkele dagen stil, na het verzenden van Maja’s verdedigingsmemorandum. Ze ontving een verslagje dat Connie Boekweit gemaakt had van de bijeenkomst van 8 juni waaraan kopieën waren toegevoegd van de mededelingen die de redactieleden daar hadden voorgelezen. Alleen Ad Bergsma had geen schriftelijke tekst ingeleverd, voor zijn doen ongebruikelijk. Hans las de stukken met stijgende verbazing. Ronald onthulde zelfs trots dat hij, begiftigd met detectivetalent, al enige tijd bezig was een dossier over Maja op te bouwen. Hoe was het mogelijk dat zijn Maja geschetst werd als een naar niemand luisterende starre dictator? Alleen Annemiek meldde in haar stuk dat zij de hele ontstane toestand toeschreef aan Ads frustraties en zich erover verbaasd had dat er tijdens Maja’s vakantie in Californië voortdurend vergaderd werd over wat er allemaal mis was, waarbij ook de zieke redactiesecretaresse Oda telkens kwam opdraven. ‘Doordat bepaalde emoties zo weer werden aangewakkerd is nu een

opgeklopte toestand ontstaan, waarvan ik het idee heb dat die vermeden had kunnen worden,' schreef Annemiek. 'Ik heb alle vertrouwen in het functioneren van Maja als hoofdredacteur en ben blij met de hiërarchie zoals die binnen redacties nu eenmaal bestaat. Maja en ik hebben natuurlijk ook wel eens conflicten, ik kom dan met argumenten waarom ik vind dat iets wel of niet in het blad moet, maar als Maja voet bij stuk houdt, leg ik me daar bij neer en ga door met waar ik mee bezig was.'

'Vier Annemieks en je had geen centje pijn!' zei hij tegen Maja.

Ze knikte.

'Maar dat zou ik toch niet gewild hebben,' zei ze. 'Mijn fout is dat ik Ad erbij heb genomen. Terwijl ik al een gek in de redactie had. Ronald is een erfenis van Rita, en ik heb altijd gedacht, daar moet ik mee leven. En hij weet veel van hersenonderzoek, dat is het terrein van de toekomst. Maar er is iets heel raars met die jongen. Een tijdje geleden deed hij onder pseudoniem mee aan een prijsvraag van Psychologie zelf. Ik herkende het want hij had die schuilnaam ook al eens gebruikt bij een artikel. Ik zeg tegen hem: hoe kan je dat nou doen? Als redacteur mag je niet meedoen aan een wedstrijd van je eigen blad! En dan kijkt hij wat schuldbeust en lacht het weg.'

'Wat raar.'

'Zeg dat wel. Ik heb hem jaren geleden ook een keer betrapt op plagiaat. Ik las een artikel dat Ronald had ingeleverd voor Psychologie en sommige alinea's kwamen me bekend voor. Die had hij gewoon overgenomen uit een vertaald artikel dat ik een paar jaar eerder geredigeerd had. Van een Amerikaanse auteur. Rita was toen hoofdredacteur en heeft hem erop gewezen dat dat plagiaat was en echt niet door de beugel kon. Maar ze zei achteraf tegen mij: ik geloof dat hij het nog steeds niet begrijpt. En tegen mij begon hij te mopperen dat Rita dat stuk geweigerd had. Want er was toch heel wat werk in gaan zitten. En nu kreeg hij niet betaald.'

'Ongelooflijk.'

'Zeg dat wel. Hij heeft in Rita's tijd zonder dat zij het wist ook nog bij een andere uitgeverij een blad opgericht waarvan hij hoofdredacteur was, Neuro-Praxis. En vorig jaar merkte ik dat hij een stuk van hem dat in Psychologie geplaatst was, ook nog een keer aan de Kunstkrant had aangeboden. Zonder mij daarover te raadplegen.'

'Zelfs de uitgever hoort daar toestemming voor te geven. Stukken van redacteurs in vaste dienst zijn eigendom van de uitgever,' zei Hans.

'Ja, nou ja, ik heb gedacht: Ronald is het kruis van het huis, dat moet ik

dragen. Maar Ad en Heleen heb ik zelf aangetrokken met het idee: die brengen nieuwe ideeën en plannen in. En dat is ook zo. Alleen was ik er niet op verdacht dat ze over álles een discussie willen en dat ik elk besluit moet uitleggen en verdedigen.’

‘Tja,’ zei Hans. Meer viel er niet te zeggen. Een reactie op Maja’s verdedigingsstuk kwam een week later.

Pieter de Jong was sinds het vertrek van Kees de waarnemend algemeen directeur van Weekbladpers Tijdschriften en had kennelijk in Maja’s verdedigingsstuk aanleiding gevonden om zich te bemoeien met de kwestie. Ze kreeg een uitnodiging voor een gesprek met uitgever en directie, te houden op vrijdag 25 juni.

‘Moet je absoluut niet op je eentje naartoe gaan,’ zei Hans, ‘dan zit je drie tegen één, dat is veel te ongelijk.’

‘Cisca Dresselhuys raadde mij aan een vertrouwenspersoon mee te nemen,’ zei Maja, ‘en ik heb bladenmaakster Ite Rümke gevraagd, op advies van Rita. Lize berichtte me dat ze dat prima vond maar dat Ite dan niet aan het gesprek zou mogen deelnemen. En Pieter liet vervolgens weten dat er helemaal geen derden bij mochten zijn.’

‘Wat is dat toch voor gedoe?’ zei Hans. ‘Diny heeft ook een protest naar Pieter gestuurd en ik hoor van haar dat ze Rinus Ferdinandusse niet mee mag nemen als vertrouwenspersoon. En nu krijg jij daar ook gesodemieter over. Is Pieter zo’n bang type? Je moet hem gewoon bellen en zeggen dat je er graag iemand bij wil hebben die als bijzitter registreert wat er gezegd wordt en die kan bijspringen als je iets vergeet. Dat is toch normaal?’

Maar niets was meer normaal bij de Weekbladpers. Het werd een hectische week.

‘Heb je dit gezien?’ vroeg Annemiek de volgende dag aan Maja en liet haar een memo van Lize Alink aan de redactie lezen.

‘Beste mensen,

Er is een gesprek gepland tussen Maja, Pieter de Jong als waarnemend directeur en mij. De bedoeling is dat dit aanstaande vrijdag plaatsvindt. Ik houd jullie op de hoogte. In de tussentijd moeten de lopende zaken gewoon doorgang vinden. Dat doet een beroep op jullie allemaal. Mochten er dringende zaken zijn die niet kunnen wachten dan kunnen jullie t.a.t. bij me terecht. Ik ga er vanuit dat de plv hoofdredacteur dit zal bewaken. Lize’

‘Ze heeft Ronald benoemd voor de lopende zaken,’ zei Maja die avond met lichte verbazing tegen Hans. ‘Kan dat zomaar?’

‘Dat kan dus niet,’ zei Hans meteen nadat hij het briefje gelezen had, ‘je bent niet geschorst, niet ontslagen, dus ben je nog gewoon hoofdredacteur. Dit is een fout en daar moet je haar direct voor op de vingers tikken. Wel op vriendelijke toon. En een cc naar Connie Boekweit. Die zal Lize wel duidelijk maken dat dit een domme zet is.’

‘Dank je wel,’ zei Maja, ‘maar een normaal mens wéét dat soort dingen toch niet. Als je in zo’n situatie terechtkomt tast je compleet in het duister. Dankzij jouw uitgeverservaring kan ik me nu beter verweren. Maar ik beklaag Diny, die er alleen voor staat.’

‘Dat is precies waar ze op rekenen,’ zei Hans, ‘daarom ben ik er ook zo boos over dat ze jullie niet eens een vertrouwenspersoon gunnen bij het gesprek. Ze zijn met z’n drieën tegen één. Heb je Pieter gebeld dat je het gesprek alleen wilt met een vertrouwenspersoon?’

‘Ja,’ zei ze, ‘en Pieter vond het maar niks. Hij zei dat hij aannam dat ik wel van gedachten zou veranderen en dat ik het gesprek zou bijwonen. Maar ik ga dus niet.’

Maja schreef een mailtje naar de uitgever.

‘Beste Lize,

Mij is gebleken dat je lopende zaken op de redactie aan mijn plv Ronald van Gelder toevertrouwt. Daarvoor is geen enkele aanleiding, aangezien we na het juli/augustusnummer een maand pauze hebben en er geen dringende zaken zijn. Ik ben geregeld op de redactie om lopende zaken te behartigen. Ik verzoek je daarom vriendelijk niet buiten mij om instructies aan mijn plv te geven. Het ‘plv’ treedt, zoals uit de term al blijkt, pas in werking als ik langdurig ziek of met vakantie ben, in welke gevallen ik de lopende zaken ook expliciet aan Ronald overdraag. Deze procedure is schriftelijk met Ronald afgesproken. Van geen van beide (langdurig ziek of met vakantie) is op dit moment sprake. Met vriendelijke groeten, Maja Vervoort. Hoofdredacteur’

‘Zo, ik ben benieuwd,’ zei ze na op de verzendknop te hebben gedrukt. Ze hoefde niet lang te wachten. Al de volgende dag kwam een mail terug waarin Lize omstandig uitlegde dat ze dit beter had moeten overleggen en het zou terugdraaien.

En nadat Maja vrijdags niet was verschenen op de afspraak kreeg ze van

Pieter de Jong de maandag daarop een brief op poten.

*‘Beste Maja,
Je telefonische reactie donderdag jl. op mijn uitnodiging d.d. 24 juni 1999 voor een gesprek, inhoudend dat je niet met me wilt praten tenzij in aanwezigheid van een vertrouwenspersoon vind ik, zorgvuldig uitgedrukt, onacceptabel. Het lang slepende en escalerende conflict tussen jou en medewerkers van Psychologie behoeft mijns inziens snel een oplossing, en ik reken dat mede tot mijn verantwoordelijkheid. Om die reden wil ik nog deze week overleg met jou en je uitgever. Ik wil mij een zo goed en volledig mogelijk beeld vormen van de conflictstof teneinde te kunnen bijdragen aan het vinden van een duurzame oplossing. Tevens verneem ik graag welke oplossing jij zelf voor staat. Ik zie je graag donderdag om 9.30 uur a.s. op Herengracht 376. Mocht het tijdstip je zeer slecht uitkomen, laat het me dan even weten.
In het kader van bovenstaande lijkt enige radiostilte mij een goede gedragslijn. Met vriendelijke groet. P.F.M. de Jong. Algemeen directeur.’*

‘Hij vraagt om radiostilte,’ zei Hans, ‘dat moet met Het Parool te maken hebben.’

Los van al het tumult had Maja een interview afgegeven aan een redacteur van Het Parool en ze stond die week pontificaal in het blad als hoofdredacteur van een van de snelst in oplage stijgende bladen van de laatste jaren. Lize reageerde stijfjes en nu ook Pieter.

‘Het gesprek is verplaatst naar het Mortuarium,’ zei Hans, ‘zo noemen ze het gebouw van de Groepsdirectie. Omdat het er altijd zo doodstil en bewegingloos is. Voordeel is dat je dan Pieters gast bent en niet bij Lize op het matje staat.’

‘Ik bel hem,’ zei Maja, ‘ik kreeg de vorige keer al een beetje de indruk dat hij het liever informeel wil houden en dat hij daarom geen bijzitter wil. Als ik nou alleen met hem kan praten, dan hoeft ik Ite er ook niet bij.’

Een paar uur later meldde ze blij: ‘Het is gelukt. We hebben een informeel gesprek. Pieter wil wel Lize erbij hebben, maar zegt dat het primair een gesprek is met hem. Hij wil weten wat er aan de hand is.’

Ze bespraken tevoren de vragen en opmerkingen die van Pieters en Lizes kant konden komen, en ’s avonds, toen Maja al sliep, schreef Hans nog op een papiertje ‘You can do it!’ en schoof het in de map die Maja mee zou

nemen. Dat zou het eerste zijn wat ze zag als ze morgen de map opensloeg. Hij sliep de volgende ochtend door de wekker heen en ze was al vertrokken toen hij wakker werd. Hij voelde zich schuldig, nu ze hem nodig had sliep hij. Goddank dat hij dat briefje in de map had gelegd.

Toen hij inderhaast maar toch een half uur te laat op kantoor kwam realiseerde hij zich dat ze vergeten hadden een afspraak te maken. Misschien ging Maja na het gesprek niet naar kantoor maar naar huis. Misschien zat ze daar nu al in haar eentje te treuren, als het gesprek slecht was verlopen. Elk kwartier belde hij het huis op. Maja nam altijd gedisciplineerd de telefoon op als die rinkelde, hoe beroerd ze zich ook voelde. Ze was dus niet thuis.

Om elf uur kwam ze langs. Hij keek haar aan, hopen uit haar gezicht iets te kunnen aflezen.

‘Ik ben een beetje daas,’ zei Maja, ‘is dat te zien?’

‘Nee hoor. Vertel eens.’

‘Nou, het ging eigenlijk wel goed, geloof ik. Pieter deed als enige het woord. Lize zat erbij maar zei niets. Het was net alsof ze op een strafbankje zat en haar mond moest houden. Pieter was heel welwillend en goed op de hoogte. Hij zei dat hij wel voelde voor mijn voorstel om iemand van buitenaf te vragen naar de zaak te kijken en een convenant te maken over de werkwijze van redactie en hoofdredacteur. Ik heb gezegd dat ik dan wel moest kunnen rekenen op steun van de uitgever en dat ik dat in de afgelopen tijd had gemist.’

‘Goed zo,’ zei Hans.

‘Nou ja, dat liet hij in het midden. Hij zei wel dat hij van zijn kant duidelijkheid miste over de vraag of ik vond dat ik zelf ook fouten had gemaakt. Je wijst alleen naar de redactie, zei hij. Dus ik heb gezegd dat ik natuurlijk beseft dat ik als hoofdredacteur nog zoekend ben naar de goede houding en dat ik moeite heb met de agressiviteit van Ad en Ronald. Daar kon hij inkomen, gezien de stukken die hij van hen had gelezen. Maar hij zou toch graag van mij een stuk willen waarin ik aangeef de kritiek van de redactie heel serieus te nemen en er iets mee te willen doen. Ik moet aangeven wat mijn bijdrage kan zijn in het herstel van de samenwerking met de redactie.’

‘Dat heb je toch steeds al gezegd?’ zei Hans.

‘Jawel, maar hij wil dat ik dat nog eens expliciet aangeef.’

‘Hmm.’

Ze keek hem aan. ‘Niet goed?’

‘Ik vind het nogal link. In dit stadium moet je niemand vertrouwen, ze vernaggen je waar je bij staat. Als je op papier zet dat je tekortgeschoten bent, geef je eigenlijk aan dat de redactie gelijk heeft. En dat kan toch weer het begin zijn van een ontslagprocedure. Je moet, denk ik, de kritiek van de redactie nog eens samenvatten en alleen zeggen dat je uiteraard bereid bent daar iets mee te doen. Dan laat je in het midden wie gelijk heeft, maar toon je wel bereidheid mee te werken aan een andere situatie.’

Maja poetste een uur aan de tekst, die ten slotte luidde:

‘Van redactiezijde wordt kritiek geuit op mijn functioneren als hoofdredacteur. De structuur van de besluitvorming acht men ondoorzichtig en besluiten staan daardoor voortdurend ter discussie. Ook maak ik de indruk onvoldoende open te staan voor de wensen van de redactie. Deze kritiek neem ik uiteraard heel serieus en trek ik me aan. Ik ben dan ook graag bereid van mijn kant al het mogelijke te doen om de situatie te verbeteren, ook voor wat betreft mijn rol in het geheel. De functie van hoofdredacteur vervul ik pas twee jaar en ik besef terdege dat mijn leerproces in deze rol nog lang niet voltooid is.’

En dat bleek voldoende. Tot Maja’s verrassing draaide Lize als een blad aan een boom om.

De redactie kreeg tot haar schrik de boodschap dat er overeenstemming tussen uitgever/directie en de hoofdredacteur was bereikt over het aantrekken van een externe adviseur die in overleg met alle betrokkenen een convenant opstelt waarin de werkwijze van de redactie wordt vastgelegd. De adviseur zou rapporteren aan de directie en de hoofdredacteur, meldde Lize voor alle duidelijkheid.

‘Niet aan de redactie, dus,’ zei Hans toen hij het memo las, ‘dat zullen ze haar niet in dank afnemen.’

‘Lize heeft dan ook een paar boze reacties gekregen van de redactie, hoorde ik van Annemiek,’ zei Maja ’s avonds. ‘Ze weten natuurlijk niet wat ze overkomt. Plotseling is de situatie omgedraaid.’

En de volgende dag kwam ze opgewonden thuis.

‘In het kopieerapparaat vond ik een tekst van Ad. Had-ie laten liggen in het apparaat. Ik kon niet laten er zelf ook even een kopie van te maken voordat ik het op zijn bureau legde. Moet je kijken wat hij schrijft.’

Het was een lang epistel waarin Ad zich bij Lize beklagde over de nieuwe

ontwikkeling. Maja had een deel van de tekst aangestreept.

‘Het klopt niet helemaal als je schrijft dat een groot deel van de redactie een gebrek aan vertrouwen in het functioneren van de hoofdredacteur heeft uitgesproken. Dat is te zacht uitgedrukt. We hebben met zoveel woorden het vertrouwen in de hoofdredacteur opgezegd. De basis voor verdere samenwerking ontbrak en ontbreekt. Wat minstens even belangrijk is, is wat je verzuimt te vermelden. We hebben ons vertrouwen opgezegd omdat jij ons daar als uitgever toe uitnodigde. Jij hebt met zoveel woorden gezegd dat de leiding al meer dan voldoende pogingen had ondernomen om Maja bij te sturen, maar dat zij zich daar ongevoelig voor had getoond. De confrontatie waar jij op uit was is er op 8 juni gekomen en je hebt je van tevoren ongetwijfeld gerealiseerd dat het hierna zo goed als onmogelijk zou zijn om nog op een goede manier samen te werken.’

‘Nou,’ zei Hans. ‘Als je ooit een bewijs nodig hebt dat de redactie zich gesteund en aangemoedigd wist door de uitgever, dan heb je dat met deze brief. Wat een uitgever! Jezus!’

‘Diny had ook al de indruk dat haar redactie een vooraf besproken coup uitvoerde,’ zei Maja. ‘Ik sprak haar vandaag en ze had ook een gesprek met Lize en Pieter gehad waarin Lize geen woord zei. Ze kreeg het aanbod om voor Vrij Nederland een website te gaan maken en beheren. Ze zei dat ze dat maar ging doen, omdat ze hoe dan ook met de mensen van J/M niet meer wil werken.’

‘Ja, ik begrijp dat. Voor Diny kwam het als een donderslag bij heldere hemel. Zij vertrouwde haar redactie compleet. Jij wist al lang hoe Ronald en Ad in elkaar zaten. Dat scheelt.’

‘Nou, ik gun dat duo de overwinning gewoon niet,’ zei Maja. ‘Eerlijk gezegd, als we kans zien om de boel weer goed op gang te krijgen, dan wil ik over een jaartje toch weg. Maar dan in volle glorie. Ik laat me mijn blad niet afnemen!’

En zo ging ze aan de slag met haar adviseur, Wilbert van der Heijden, hoofd opleidingen van VNU en docent aan de school voor journalistiek. Ze hadden drie maanden om een convenant te bedenken waar iedereen mee kon leven.

hoofdstuk 39

4 mei-concert

Alhoewel zijn pensioen pas in april 2000 zou ingaan, had Hans zich voorgenomen in het nieuwe millennium niet meer te werken. Hij had vierenveertig werkjaren achter de rug en voldoende vakantiedagen over om eind 1999 te stoppen.

Links en rechts begon hij al afscheid te nemen bij periodieke bijeenkomsten. En vandaag, 7 september 1999, zou hij zijn laatste vergadering bijwonen voor het 4 mei-concert dat de verzetsbladen Vrij Nederland, Trouw en Het Parool elk jaar organiseerden in de Beurs van Berlage.

Het was het zesde en laatste jaar dat Hans namens Vrij Nederland de bijeenkomst bezocht. De eerste keer was in 1994 geweest. Na het vertrek van Theo Bouwman had hij het klusje toegeschoven gekregen door Kees van Nijnatten.

‘Pieter vindt dat jij dit maar moet doen,’ zei hij. Het dossiertje bevatte een paar vergaderverslagen en een nagelaten briefje van Theo aan Pieter de Jong. ‘Een van de meest eervolle bezigheden van de groepsdirecteur is het mede organiseren van het jaarlijkse 4 mei-concert,’ las Hans.

‘Ik weet niets van muziek,’ zei hij verschrikt, ‘waarom doet Pieter dit niet? Hij ziet er cultureel genoeg uit.’

Kees haalde de schouders op. ‘Geen idee. Hij gaf het aan mij voor jou.’

Hans zuchtte. Het was een concert waar VN bij betrokken was, hij kon het moeilijk weigeren. Gelukkig zou het geen publiciteitstrekkinge functie zijn, anders was Pieter er wel op afgevlagen, mocht hij aannemen. Het feit dat hij het toegeschoven kreeg bewees dat er weinig status aan verbonden was.

In het najaar vond de eerste bijeenkomst plaats, de vaste vergaderplek was bij de hoofdredacteur van Trouw, in het grote Volkskrant/Trouw-complex aan de Wibautstraat. Aan de overkant stond het al even stoere gebouw van Het Parool.

Makkelijk binnenkomen was anders, de portier liet je een formulier invullen

en vervolgens moest gewacht worden tot de secretaresse van de hoofdredacteur de deelnemers ophaalde aan de balie. Hans had intussen kennisgemaakt met de heren Voortman en Noor van het Amsterdams 4 en 5 mei comité en met Emilie Nord, secretaris van de Stichting Het Parool. Gevieren kwamen ze het ruime kantoor van Jan Greven binnen, hoofdredacteur van Trouw. Een zestiger met royale grijze lokken rond een kale plek in het midden van zijn schedel. Hij keek het viertal peinzend aan, alsof hij zich afvroeg wie er nu in vredesnaam weer bij hem binnenkwam. Maar na een korte gefluisterde toelichting van zijn secretaresse helderde zijn blik op en noodde hij hen aan de vergadertafel. De heer Voortman zuchtte en pufte. Hij was een kleine grijze man en had de hele tocht naar boven gehijgd, ook in de lift. Hij was kortademig en kon alleen met kleine teugjes zuurstof innemen. Het maakte hem het spreken moeilijk en het naar hem luisteren eveneens.

‘Graag met,’ zei hij en na een ademteug, ‘één klontje suiker’ op de vraag van de secretaresse hoe hij zijn koffie wilde. ‘Zwart,’ zeiden Hans en Noor en staken gelijktijdig een sigaret op. Even vroeg Hans zich af of Voortman daar geen last van zou hebben, maar de aarzelings was maar kort. Zonder nicotine kon hij geen bijeenkomst overleven. En kennelijk gold dat ook voor Noor, een flegmatiek ogende, tanige vijftiger.

‘Ik heb de notulen van de vorige keer rondgezonden,’ zei Emilie Nord, die er precies zo uitzag als van de secretaris van een stichting verwacht mocht worden: competent en neutraal. Een brunette van middelbare leeftijd, onopvallend gekleed en gekapt.

‘De heer Vervoort heeft het ook ontvangen?’ vroeg ze voor alle zekerheid. Hans knikte. Het verslag bestond uit een half A4’tje waaruit hij had begrepen dat het koor De Stem des Volks een van de kandidaten was voor het concert van volgend jaar. Maar ook de zoon van componist Lex van Delden had een brief geschreven om een compositie van zijn overleden vader aan te bevelen. Even later zaten ze te luisteren naar een oude bandopname van Het Concertgebouworkest dat een stuk van Van Delden speelde. In een korte pauze hoorde Hans een van de toehoorders kuchen en bedacht ineens: hier hoor ik een vijftig jaar oud kuchje. Die man is allang dood of intussen heel oud. Hij keek of de anderen op dezelfde manier geraakt waren, maar ze zaten stil, met de ogen dicht.

‘Hmm. Misschien toch een wat te grote bezetting voor ons budget,’ zei Voortman na afloop, ‘maar het kan ook met een kleiner ensemble.’

Hij en Noor waren de muziekkenners in het gezelschap, werd al snel duidelijk en Hans stemde dan ook onmiddellijk in met wat zij aan meningen naar voren brachten. Jan Greven werd gedreven door de behoefte om hen zo snel mogelijk zijn kamer weer uit te krijgen en Emilie Nord richtte zich geheel op het notuleren.

Zo kwam al snel een programma tot stand. In de volgende vergadering zou de dirigent van het in te huren orkest uitgenodigd worden, de heren Noor en Voortman zouden alle voorbereidingen treffen. De kosten, zo rond de 30 000 gulden, werden in vieren gedeeld, 40% voor het 4 en 5 mei comité en 20% voor elk van de deelnemende verzetsbladen.

‘Dat gaat snel,’ zei Hans tegen Emilie Nord, toen ze samen nog even over de Wibautstraat liepen na afscheid van de heren van het comité genomen te hebben.

‘Ja, je voorganger Theo Bouwman wilde nog wel eens dwars gaan liggen. Hij wist veel meer van muziek dan de anderen, geloof ik, en had z’n eigen voorkeuren.’

‘Ja,’ glimlachte Hans, ‘Theo weet overal meer van.’

Na die eerste keer was het halfjaarlijkse vergaderen over het 4 mei-concert een rustpunt in zijn leven geworden. Alhoewel elk jaar alle staf- en directieleden van de Weekbladers uitgenodigd werden kwam op 4 mei nooit iemand van hen het concert in de Beurs van Berlage bijwonen. Het was een gratis concert, vanaf half negen, en veel deelnemers aan de herdenking op de Dam vonden vanzelf hun weg naar de zaal. Het zal altijd vol, en dankzij de heren Voortman en Noor werden er veel onbekende Nederlandse componisten ten gehore gebracht.

Toen Lize de uitgeversrol van hem overnam zond Hans haar een briefje over het concert en stelde voor dat zij zijn plaats in zou nemen. Er kwam geen antwoord en zo bleef hij de uitnodigingen krijgen en bleef hij gaan.

Nu, in 1999, was het zijn laatste keer. Jan Greven was onlangs benoemd in de directie van PCM. Het leek Hans geen verrijking van de dynamiek van de top van het krantenbedrijf, maar een vriendelijk mens was hij zeker. In plaats van Greven was nu een andere functionaris van Trouw komen opdagen, een jonge blondine van de marketingafdeling.

Nadat het groepje het verslag van de vorige bijeenkomst had doorgenomen, kwam zij met de vraag die haar bezighield: ‘Wat is eigenlijk de toegevoegde waarde van dit concert?’

Hans zag de beide heren van het 4 en 5 mei comité verbaasd opkijken.

Toegevoegde waarde? Daar hadden ze nog nooit van gehoord.

De grote blonde pr-dame droeg een bril om te laten zien dat zij ook hersens had. Ze was een jaar of vijftwintig, schatte Hans.

‘Toegevoegde waarde speelt hier geen rol,’ legde hij haar uit. ‘Dit concert heeft te maken met het oorlogsverleden van de bladen Trouw, Het Parool en Vrij Nederland. Het dient geen commercieel doel.’

De jonge vrouw knikte, maar leek niet overtuigd. Op de marketingcursus had zij andere maatstaven geleerd: je investeert alleen in zaken die zich terugbetalen. Hans vreesde dat de deelname van Trouw aan het project niet lang meer zou duren. En hij was bang dat Lize er net zo over zou denken. Hij moest proberen het concert over te dragen aan Donald Sanderij, dan kostte het haar geen tijd en zou ze mogelijk wel instemmen met verdere sponsoring.

‘Kom eens langs,’ zei Voortman zwaar hijgend toen Hans inbracht dat dit zijn laatste jaar zou zijn als lid van de concertcommissie en gaf hem een visitekaartje. ‘Ik woon aan de Amstel. Je bent altijd welkom!’

Hij was drieënzeventig, had Hans intussen achterhaald, en er waren weinig goede doelen in Amsterdam waar hij niet op de een of andere manier bij betrokken was.

‘Moeten we het concert nog wel aan de Tweede Wereldoorlog wijden,’ vroeg hij elke vergadering, ‘kunnen we niet beter de vrede in het algemeen als doel stellen. Of de verbroedering? Marokkanen en Turken bij het concert betrekken?’

‘Dat leggen we aan onze achterbannen voor,’ zei Emilie Nord dan en het onderwerp was weer een jaar van de baan.

‘Mag ik toch eens opnieuw vragen of wellicht de redacties aandacht kunnen besteden aan het concert?’ was een van zijn andere vaste opmerkingen.

Hans legde dan uit dat hij het wel kon vragen maar dat de redactie van VN onafhankelijk was en haar eigen agenda had. ‘Trouwens, ze zouden een 4 mei-concert waarvan VN medeorganisator was toch moeilijk kunnen recenseren?’

‘Ja, maar ze kunnen er toch op wijzen dat er zoveel onbekende Nederlandse muziek wordt gespeeld,’ hield hij dan vol.

En dat klopte, dankzij Noor en Voortman werden veel werken van in de oorlog gestorven joodse componisten ten gehore gebracht. Hans bracht maar met moeite waardering op voor wat hij hoorde, maar hij begreep dat dat aan hemzelf lag.

Tot nu toe was zijn standpunt altijd geweest dat er na Mozart geen muziek

meer was gecomponeerd die de moeite van het luisteren waard was. En eigenlijk vóór Mozart ook niet. Haydn kon nog net, maar daar trok hij toch de grens.

Dit jaar had de commissie een jonge Amerikaanse componist uitgenodigd langs te komen, Jeff Hamburg, een magere levendige man die in uiterlijk en haardos aan Robert Kennedy deed denken. Enthousiast vertelde hij over de schatten die hij gevonden had in Nederlandse muziekarchieven. Hij sprak uitstekend Nederlands, met een zwaar Amerikaans accent.

‘Leo Smit is praktikke musik, zo mooi liktfoetik en tok sirioos. Djammer kenoek is er keen krammofoonplaat van.’ Zijn gezicht lichtte op bij de gedachte aan de bladmuziek die hij had doorgebladerd en Hans realiseerde zich ineens dat deze man composities kon lezen en dan in zijn hoofd muziek hoorde. Wat een gave!

Nooit had hij erbij stilgestaan dat net zoals hijzelf gebeurtenissen bedacht en die beschreef zodat anderen ze voor zich zagen, componisten in hun hoofd muziek hoorden en die op papier zetten zodat anderen ze konden spelen. Of, al noten lezend, terug konden horen wat de componist gehoord had. Eigenlijk was het van een hogere orde dan schrijven, want schrijvers konden gebruikmaken van beelden die ze hadden gezien, woorden die ze hadden gehoord, emoties die ze hadden beleefd. Een componist moest alles uit zichzelf halen, vertalen in instrumenten, vertalen in noten voor die instrumenten. Het was preciezer ook, want terwijl een schrijver maar moest afwachten of de lezer dezelfde beelden in zijn hoofd zou krijgen als hij had bij het beschrijven, kon een componist erop rekenen dat de geluiden die hij optekende, bij uitvoering precies zo zouden klinken als hij het opgeschreven had.

En deze Jeff Hamburg kon dan na tientallen, honderden jaren desnoods, zo’n vel papier oppakken en in zijn hoofd de muziek horen zónder de instrumenten te bespelen. Van het ene moment op het andere zat hij in het hoofd van Mozart of Bach.

Ongehoord. Met nieuwe interesse luisterde hij naar de Amerikaan.

Jonge joodse componisten die de oorlog niet hadden overleefd, zoals Leo Smit en Van Gilse, zouden een mooi programma vormen.

‘Van Delden past daar ook goed bij,’ zei Emilie Nord, ‘voor de Paroolachterban zou dat mooi zijn.’

Nu ging Hans een licht op. Lex van Delden was tijdens zijn leven muzikrecensent van Het Parool geweest, en daarom keerde zijn naam steeds

terug in de vergaderingen.

‘Maar dat was een koorwerk,’ zei hij, de notulen van de vorige keer checkend, ‘dat vergde een groot koor. En dat was veel duurder.’

De discussie verschoof naar de kosten. Gingen we voor een koor, dan zou dat, met het orkest mee al gauw zo’n 60 000 à 65 000 gulden kosten, schatte Hamburg.

‘En daar komt dan, puh, de prijs van de zaal, puh, bij,’ hijgde Voortman.

‘Ongeveer 10 000 gulden,’ voegde Noor toe.

Hamburg begreep dat hij een grens was overgegaan en gooide het over een andere boeg.

‘We kunnen het ook bepewken tot een stwjkowkest,’ zei hij, en lepelde de te spelen werken achter elkaar op: een concert voor strijkers met altviool van Leo Smit, een strijkkwartet van Van Gilse, werk van Rosy Wertheim en hemzelf. En Lex van Delden had ook voor strijkorkest geschreven! ‘Een stwjkowkest van drieëntwintig man kost 36 000 gulden,’ schatte hij uit de losse pols.

‘Plus natuurlijk de prijs, puh, van de zaal,’ zuchtte Voortman

Goede raad was duur. De dure en de goedkope variant gingen enkele keren over de tong. Het concert van 2000 zou speciaal zijn: zestig jaar na het begin en vijfenvijftig jaar na het eind van de oorlog, een soort jubileum.

‘Vorig jaar hebben we al afgesproken dit jaar wat extra geld op tafel te leggen,’ herinnerde Emilie Nord de aanwezigen.

Hans zag de pr-dame van Trouw aanstalten maken dit te noteren. Nord zag het ook.

‘Het staat in de notulen van die bijeenkomst,’ zei ze.

De Trouw-dame legde haar pen weer neer.

‘Misschien kunnen we meneer Hamburg vragen beide voorstellen wat verder uit te werken?’ suggereerde Hans. Hij begon de slag van dit soort vergaderingen te pakken te krijgen. ‘Dan beslissen we volgende keer waar we voor kiezen.’

Die volgende keer ontbrak Emilie Nord. Ze had het de commissieleden laten weten toen ze de notulen en de agenda rondstuurde.

‘Onlangs vernam ik van het bestuur van de Stichting Het Parool dat van mijn diensten in de commissie niet langer gebruikgemaakt zal worden. Met ingang van de komende bijeenkomst, d.d. 7 september a.s. zal mevrouw L. Urfbain mijn taken overnemen. Het spijt mij zeer dat aan een lange periode van vruchtbare samenwerking een zo abrupt einde moet komen. Bij dezen neem

ik schriftelijk afscheid.'

Er was kennelijk ruzie in de boezem van de Stichting Het Parool geweest. De nieuwe Paroldame was een jonge vrouw die geen flauw idee had waar de bijeenkomst over ging en vergat te notuleren, wat eigenlijk haar taak was als opvolgster van Emilie Nord.

Gelukkig bestond de bijeenkomst slechts uit het nemen van een besluit.

Jeff Hamburg had twee voorstellen opgestuurd, met en zonder koor maar was gaandeweg zelf het meest enthousiast geraakt over het concert met alleen een strijkorkest. Lex van Delden ontbrak niet. 'Diens Trio voor strijkorkest was een verrassende ontdekking voor mij,' schreef hij.

Hamburg was gekomen om beide voorstellen nog eens uitvoerig toe te lichten, en zat te popelen, maar Hans was hem voor.

'Dit is een Hollandse commissie,' zei hij, 'en als u schrijft dat uw muzikale voorkeur uitgaat naar het goedkoopste voorstel, dan hoeven wij eigenlijk niet meer te discussiëren. Ik kies voor het strijkorkest.'

Noor en Voortman knikten. De beide dames van Trouw en Het Parool voegden na enige aarzeling hun instemming toe en binnen een kwartier stonden ze weer buiten. Hans had Hamburg een extra warme handdruk gegeven ter compensatie van de korte duur van de bijeenkomst. Teruglopend naar de metro had hij een licht gevoel van verdriet: het 4 mei-concert was hem dierbaar geworden en in de loop van de tijd zouden steeds meer pr-dames tot de commissie toetreden met de vraag: wat is hiervan de toegevoegde waarde voor het merk Trouw, het merk Parool, het merk Vrij Nederland? Hij zou meteen de volgende ochtend Donald Sanderij aanspreken of die het stokje wilde overnemen.

hoofdstuk 40

Zest

‘Pitch and put’ heette het spel op de kleine golfbaan die een ondernemende Amsterdammer en zijn vrouw op een ongebruikt weiland in het Drentse Koekange hadden aangelegd. In de bijbehorende boerenhoeve kon je koffie en pils krijgen en een golfstick huren. Eentje maar per persoon, want de holes waren maximaal 60 meter lang, dus hoefde er niet met een gewichtig gezicht gekozen te worden uit een zak vol sticks van verschillend formaat en gewicht. Je kon alles met één universele stok doen.

‘Laten we het eens een keer proberen,’ zei Hans tegen Maja toen ze in de buurt een weekje vakantie hadden.

De eigenaar legde hun de basisregels uit, je moest duo’s en trio’s die sneller golfdan jij de kans geven voorbij te gaan. Je moest heel hard ‘fore’ roepen als je bal per ongeluk naar een andere speler zeilde en hem kon verwonden. Ze kregen een handleiding en scoreboekjes mee en bijbehorende potloodjes met een dikke punt. En twee hagelwitte ballen met bijbehorende gele plastic ‘tees’, een soort minipilaartje waarop je het balletje kon leggen zodat het net boven het korte gras uitstak. Dan sloeg je het makkelijker weg. ‘U begint bij de eerste green,’ legde de eigenaar uit, ‘dat is dat ronde heuveltje gras. En dan slaat u de bal naar de hole, dat is dat gaatje waar een vlaggetje uitsteekt. Wie van u twee het dichtst bij die hole komt mag het eerst de volgende slag maken. En u telt hoeveel slagen u nodig hebt om uw bal in het gat te krijgen. Dat is de score. En o ja, zoekgeraakte balletjes kosten 2,50 gulden.’

‘We vinden ze wel,’ zei Hans. Als Hollanders al voor een gulden een supermarktkar een kilometer terugbrachten, dan was een rijksdaalder voldoende om een heel weiland om te ploegen. En in dit opzicht was hij een echte Hollander.

Hij liet Maja de eerste slag en zag met enige tegenzin dat ze het niet slecht deed voor iemand met een lui oog die geen afstand kon schatten. Nu hijzelf.

De green bolde licht. Op het hoogste punt plaatste hij de tee, daarbovenop het balletje. Nu nog de goede stand voor een ferme slag vinden. Handen vlak onder elkaar op de stick stond in de handleiding, licht door de knieën zakken en dóórslaan, dat wil zeggen de swing voltooien. Hij deed het en raakte een onschuldig maar wat hoog opgegroeid graspolletje enkele centimeters naast het balletje. Het lag nu op de rug en leek hem verwijtend aan te kijken.

‘Dit was een dry run,’ riep hij naar Maja, die knikte.

Zou hij nu roepen dat de echte slag er aankwam? Maar misschien sloeg hij weer mis.

‘Ga achter me staan, maar buiten het bereik van de stick,’ commandeerde hij.

‘Ja, meneer Hans,’ zei Maja.

Hij hief de stick hoog op en zakte soepel door de knieën terwijl hij het wapen op het balletje losliet. Het vloog de lucht in, nogal een eind links van de hole, maar gelukkig niet bedreigend voor andere golfers.

‘Ha, ik heb ’m geraakt,’ riep hij, en terwijl hij van de green stapte gleed hij uit en klapte zijn rechterenkel om. Als jongen was hij er altijd trots op geweest dat hij enkelblessures kon vermijden door meteen mee te geven en desnoods ter plekke om te vallen om het gewricht te sparen. Maar nu, 20 kilo later, was die behendigheid verdwenen. Hij hoorde een harde tik en zat even later – toch wat verbijsterd – op zijn billen op de grond.

‘Heb je je bezeerd?’ vroeg Maja, haastig naderbij gekomen, ‘ach, er zit een groene vlek op je broek. Het gras geeft af.’

Zorgen maakte zij zich niet, want zij kende Hans’ trots op zijn flexibele enkels. En de laatste keer dat hij verkeerd viel was ruim twintig jaar geleden, toen hij bij wijze van grap als een pinguïn de zoldertrap afliep, wijdbeens en wapperend met zijn armen, en even later vijftien treden lager op een pijnlijk zitvlak zat, maar verder ongeschonden.

‘Ik hoorde een veter in mijn schoen knappen,’ zei Hans, ‘maar verder valt het wel mee, denk ik.’

Hij stond op en bevoelde zijn rechterbeen, dat uitgegleden was. De voet deed wat pijn, een lichte verrekking misschien. Maar verder leek alles oké.

‘Niks aan de handa!’ zei hij en zette voorzichtig een paar stappen. Een onverwachte pijnscheut.

‘Maar ik heb het eigenlijk wel gehad. De bal is geraakt en daar ging het toch om? Ik kan hem nog wel een keer slaan, maar dat is alleen herhaling.’

Maja knikte en nadat zij de ballen had opgeraapt liepen ze terug naar de boerderij om hun spullen in te leveren.

‘Ik zie geen geknapte veter in je schoen,’ zei Maja. Als het om zijn kleding ging had ze haviksogen. Een kleine slijtage van de punten van zijn overhemdboord was al een gruwel en Hans – die graag in goed ingelopen kleren liep – moest dan beloven dit overhemd alleen in weekends te dragen. Hans keek.

‘Nee, je hebt gelijk,’ zei hij. ‘Misschien knapte er een takje. Of zoiets.’ Eenmaal terug in het vakantiehuisje moesten ze al snel concluderen dat hij zijn enkel toch behoorlijk verstuikt had. Het gewricht werd dikker en dikker en de autorit naar huis, twee uur rijden, werd een barre tocht.

‘Wat doe je tegen een verstuikte enkel?’ vroeg hij Eric, hun jongste zoon die veel aan basketbal deed.

‘Koude pakkingen,’ zei die prompt, ‘je hebt ze kant-en-klaar om in de diepvries te leggen.’

De ijscompressen hielpen inderdaad tegen de pijn en ’s maandags fietste Hans opgewekt naar kantoor voor een vergadering met de begeleidingscommissie van het blad Zest. Zijn rechterenkel was tot olifantsdikte opgezwollen en hij had zijn voet met moeite in een open sandaal kunnen krijgen. Maar zolang hij afstapte met zijn linkervoet en het pedaleren ook vooral met links deed, ging het allemaal prima. Voor zo’n verstuiking stond een week, dat was best te doen. Het was een belangrijke dag: de laatste vergadering van de werkgroep Zest, de werknaam voor het vijftigplusblad dat Hans’ derde project was. Al bijna twee jaar waren ze ermee bezig. Het had sneller gekund maar Kees had laten doorschemeren dat zo snel na de start van J/M en Men’s Health een nieuwe investering niet goed uitkwam. Daardoor kon Hans de beoogde hoofdredacteur Lilian Schuit royaal de tijd geven zich te oriënteren.

Het contact met Lilian was gelegd door Cisca Dresselhuys, die wist dat zij – na enkele jaren hoofdredacteurschap van het succesvolle Vrouw en Bedrijf – zelf ook al eens had gedacht over een vijftigplusblad. Hans had voor het werkgroepje de bekende namen gevraagd: Sikke Bakker voor het beoordelen van de advertentiemarkt, Tom van Veer voor de te verrichten onderzoeken, en natuurlijk Lize Alink als toekomstige uitgever. Maar van Lize kwam een vreemde reactie: zij liet weten het uitgeven van zo’n blad een boeiende gedachte te vinden, maar vooralsnog te weinig gegevens te hebben om het te kunnen beoordelen.

Dat Hans bezig was voor de directie systematisch een lijstje bladideeën af te werken was haar kennelijk ontschoten en dat zij meegedaan had met het

opstellen van die lijst eveneens.

‘Wat moet ik hier nu mee?’ vroeg Hans aan Kees, ‘ik moet er toch van kunnen uitgaan dat dit lijstje nog steeds geldt? Haal het vijftigplusblad er anders af, dan ga ik het volgende project beginnen.’

‘Natuurlijk geldt het nog steeds,’ zei Kees. ‘Ik leg het Lize wel uit. Laat mij dan maar in het werkgroepje zitten.’ En zo geschiedde. Kees kwam weinig op de bijeenkomsten en Hans maakte er een punt van hem maandelijks expliciet op de hoogte te houden van de voortgang van het project. Lize bleef buiten beeld en in zijn achterhoofd hield Hans daar een unheimisch gevoel aan over. Nu, na ettelijke groepsdiscussies met vijftigplussers van allerlei snit en het tonen van ‘sfeerpanelen’ en andere beschrijvingen van het nog fictieve blad, waren ze zover dat er een nulnummer klaar was, dat voorgelegd kon worden aan de doelgroep. Hun oordeel zou beslissend zijn voor de vraag of het blad op de markt kwam.

De babyboomgeneratie die inmiddels royaal boven de vijftig was zou de primaire doelgroep zijn: levensgenietende actieve ouderen met – nu de kinderen het huis uit waren – veel vrije tijd. En dankzij de overwaarde van het goedkoop gekochte huis hadden ze geld in overvloed, met ook nog een royaal pensioen in zicht over enkele jaren. In de jaren tachtig had acteur Kees Brusse, vissend in een bootje, het Zwitserlevengevoel belichaamd en voor het eerst de ouderdom als een aangename periode kunnen voorstellen.

Inmiddels had acteur Huub Stapel hem vervangen, rijdend in een cabriolet als God in Frankrijk. De nieuwe oudere was jonger, fitter en actiever dan in Brusses tijd en Zest zou daarvan het blad moeten worden. Maar dat natuurlijk zonder zichzelf te afficheren als ouderenblad, het zou via de specifieke onderwerpen zijn doelgroep moeten vinden: cultuur, reizen, gezondheid, personal finance, en relaties. Interesse in deze combinatie van onderwerpen hing nauw samen met een hogere leeftijd, hadden alle onderzoeken uitgewezen.

‘Tátááá,’ zei Lilian Schuit toen zij haar exemplaar van het nulnummer uit haar tas haalde. Er waren 10 exemplaren geprint en stuk voor stuk haalden de andere leden van de werkgroep hun exemplaar voor de dag. Een gelumbeckt luxeblad was het, met sjiek halfglanzend papier. Op het omslag in groenige sepiatint het verfijnde hoofd van actrice Annet Nieuwenhuizen, net achtenzestig geworden, maar vitaal ogend. ‘Tijdschrift van een generatie’ stond onderaan het omslag en dat was een van de punten van onderzoek dat moest volgen: was dit een te opzichtige verwijzing naar ouderdom, of zou het

toch een positief 'join us'-effect hebben?

'Ik moet zeggen, ik vind het er prachtig uitzien,' zei Sikke als eerste, 'en de advertenties staan er ook goed in.'

'Ja, je hebt gezorgd voor goeie sfeervolle advertenties,' gaf Lilian het compliment terug. 'Ericsson, Living Colors, Cartier, de Gold Card, Claudio Verrici. Niet gek.'

Hoe oud zij was wist Hans niet, maar hij schatte haar van Cisca's leeftijd, vijfenvijftig of daaromtrent. Ze droeg haar haar kort en hij had het idee dat ze altijd een mantelpak droeg, al wist hij dat niet zeker. Chique gekleed in elk geval, en duidelijk met zorg opgemaakt, zonder haar leeftijd te verbloemen. Ze sprak tot zijn verrassing met hetzelfde timbre als Cisca en gebruikte ook graag bloemrijke taal. Ze waren hartsvriendinnen, had Cisca hem verteld, reden waarom zij niet in het werkgroepje had willen zitten toen Hans haar daarvoor polste: voor je het wist had je met elkaar ruzie over de inhoud of de vorm van het blad en dat was het niet waard.

'Hier en daar loopt de tekst uit het blad weg,' zei Hans, 'maar ik heb van productiebegeleider René van Voorst begrepen dat dat komt omdat dit eigenlijk kleurenprints zijn die via een computer zijn afgedrukt. En de computer begreep de printer niet of omgekeerd, daar wil ik vanaf wezen. Maar de 500 exemplaren die gedrukt worden voor de consumententest zullen er goed uitzien, dat gaat via de drukker.'

'O, mooi,' zei Lilian, 'ik maakte me al grootscheepse zorgen. En hoe staat het met de naam?'

Zest was van meet af aan haar favoriete naam voor het blad geweest en hoewel er daarna zeker twintig andere namen getest waren, waaronder Hans' favoriet 'Imagine' had Zest alle aanvallen overleefd. Zest for life bleek de meeste vijftigplussers te bevallen. Het enige probleem was dat er in Engeland al een blad met de naam Zest bestond en dat zoiets merktechnisch problemen kon opleveren.

'Ik heb met de nieuwe juriste van de Groep gebeld,' zei Hans, 'en zij zag vooral problemen als de Engelse Zest hier ook te krijgen zou zijn. En of ik maar zoveel mogelijk tijdschriftenwinkels wilde bellen om dat te checken, want dat zat niet in haar taakomschrijving.'

'Je kan toch een verspreidingsorganisatie bellen?' opperde Tom van Veer, 'of zal ik dat doen?' Hij popelde van gediensstigheid.

'O graag,' zei Hans, 'want ik heb er nog geen tijd voor gehad en deze enkel begint knap lastig te worden. Maar ik moet zeggen, ook als het blad hier in

Nederland verkocht wordt, moeten we gewoon Zest nemen, denk ik. We startten ooit een jeugdblad dat we Primeur noemden. Kort voor het eerste nummer kreeg ik een brief van de uitgever van Primeur, een vakblad voor de groente- en fruithandel. Of ik maar wilde stoppen met deze titel. Ik heb hem teruggeschreven dat in dit geval de kans op misverstanden zo klein was dat geen enkele rechter hem gelijk zou geven. Nooit meer wat gehoord! Dus laat ze maar opkomen, die Engelsen!’

Soms kon hij niet nalaten wat op te scheppen, merkte hij tot zijn ongenoegen. Licht beschaamd keek hij het groepje rond. ‘Geert, ik heb jou nog niet gehoord.’

Als iemand een geheide babyboomer was dan was dat toch wel Geert Franssen. Samen met Wiggert de Vries had hij in de jaren ’70 en ’80 een reclamebureau geleid, dat onder meer de beroemde ‘Het zijn weer tijden...’ reclamecampagne voor Vrij Nederland bedacht. In de periode dat reclamebureaus internationaal werden en overnames aan de orde van de dag waren, verkochten ze hun bedrijf voor een stevige som gelds en sindsdien adviseerde Geert hier en daar en leidde een relaxed bestaan. Althans, die indruk wekte hij bij Hans. Geert was goed doorvoed en goed doorbloed en als hij sprak deed hij dat op lage bastoon, alsof wat hij zei eigenlijk niet voor andere dan de meest dichtbijge oren bestemd was.

Geert was door Kees de vijftigpluswerkgroep binnengehaald omdat hij de Groepsdirectie wel eens van advies diende en had laten weten een goed idee te hebben voor een seniorenblad.

Het bleek te gaan om een tijdschrift voor rijke, geslaagde vijftigplusmannen, zoals Geert zelf eigenlijk, en het zou de verwende toppers nieuwe wegen wijzen naar de goede en eventueel zelfs lucratieve dingen des levens. Maar al bij een eerste groepsdiscussie met de rijke babyboomers bleken zij weinig gecharmeerd van Earl Grey, zoals de werktitel luidde: de meeste Geneugten en Goddelijke Plekken kenden zij al of wilden zij liever zelf ontdekken en als het ging om adviezen voor het kopen van kunst of vastgoed, daar hadden zij al een mannetje voor.

Brommerig nam Franssen afscheid van het idee en begon pas op te leven toen Lilian Schuit binnengehaald was om een blad te maken voor de betere – maar niet speciaal rijke – vijftigplusser. Het klikte tussen Lilian en hem en enige tijd werkten ze samen aan de formule van het blad. Maar op een gegeven moment vond Lilian dat hij zijn ideeën te veel aan haar opdrong en had hem gevraagd een stap terug te doen. Als iemand van de werkgroep nu kritisch

naar haar blad zou kijken dan was het Geert, verwachtte Hans. En dat klopte. ‘Ik herken er niet de doelgroep in,’ bromde hij zachtjes, ‘mooie vormgeving, mooie verhalen. Maar geen dynamiek en nogal vrijblijvend.’

‘Hoe bedoel je, niet de doelgroep?’ vroeg Lilian.

‘Een verhaal over een achtenzestigejarige actrice die ook nog op de voorpagina staat. Een stuk over Jeanne Roos, vierentachtig jaar. Een verhaal over Berlage, ook al niet meer de jongste, ha ha.’

Lilian leek wat uit het veld geslagen.

‘Maar er staat een stuk van Theun de Winter in, over zijn bestaan op Texel,’ zei ze, ‘Mark Blaisse over fit zijn, Marte Röling over haar kunst. Dat zijn toch vijftigers?’ ‘Oké,’ gaf Geert toe, ‘maar toch, het is meer "nice to read, nice to know" dan "need to know" wat erin staat.’

Dat was een heikel punt. Bladen met een hoog ‘need to know’-gehalte, dus informatie waar de lezer om zat te springen, werden natuurlijk door die lezer makkelijker gekocht dan bladen met informatie die wel leuk of interessant was, maar waar men ook buiten kon.

‘Hmm,’ zei Sikke. ‘Eigenlijk zijn alleen vakbladen en specialinterestbladen van de “need to know”-soort. De familiebladen, de damesbladen, de opiniebladen, zijn toch merendeels gevuld met “nice to know” informatie.’

‘Merendeels,’ zei Geert, ‘maar niet volledig, zoals hier.’

‘Je vergeet het stuk over de sandwichgeneratie,’ ijverde Tom van Veer. ‘Het is voor het eerst dat ik me realiseer dat dit de eerste generatie is met oudere kinderen én hoogbejaarde ouders, waar ze tussen heen en weer laveren in zorg en aandacht. Mooi stuk.’

‘Da’s waar,’ gaf Geert toe en Lilian begon wat opgeruimder te kijken.

‘Ik ben zestig,’ zei Hans. ‘En ik moet zeggen, ik heb het blad van A tot Z met plezier gelezen. Dat overkomt me bijna nooit. En hoe komt dat? Omdat het precies de onderwerpen omvat die mij op deze leeftijd raken. Geert kan gelijk hebben dat het iets te oud is gepositioneerd. Aan de andere kant, idolen van een generatie zijn meestal toch wat ouder dan zichzelf. Dus mag in Zest best een ouder iemand voorkomen, denk ik. En wat ‘nice’ en ‘need’ to know betreft, de inhoud van dit blad is breed en wat voor de een nice to know is kan voor de andere lezer need to know zijn. Waar het in dit stadium vooral om gaat is: vinden jullie dit een nulnummer dat qua vormgeving en inhoud voldoende kwaliteit heeft om aan de doelgroep voorgelegd te worden? Als Geert gelijk heeft zal het bij de zestigplussers wat positiever scoren dan bij de vijftigplussers, en dat is dan een interessante uitkomst. Wat vind je, Geert?’

Geert aarzelde even, hij had nog wel wat kritiek, maar ten slotte knikte hij toch en ook de anderen lieten weten het nulnummer geschikt te vinden voor de finale consumententest.

‘50 000 gulden gaat die slottest kosten,’ zei Hans, ‘inclusief het drukken natuurlijk. En dan weten we over een week of zes of dit het derde opeenvolgende succesblad van de Weekbladpers wordt. Of dat we terug moeten naar de tekentafel.’

De mogelijkheid dat de test zo slecht uitviel dat het hele bladidee de prullenmand in kon, noemde hij liever niet. Wel viel hem nog iets anders in. ‘Voor alle zekerheid: ik moet formeel toestemming hebben van de directie om die laatste fase in te gaan. 50 000 gulden is een hoop geld. Ik heb ze een paar exemplaren van het blad gestuurd en gevraagd binnen enkele dagen hun fiat te geven.’

‘Zit de kans er in dat ze het weigeren?’ vroeg Lilian. ‘Alles is mogelijk,’ zei Hans, ‘maar het zou heel raar zijn. Alle voorbereidingen en onderzoeken tot nu toe hebben zo’n 150 000 gulden gekost, dan zou het raar zijn om het eindresultaat daarvan, dit nulnummer, niet te testen.’

‘Mooi,’ zei Lilian, ‘het zou doodzonde zijn.’

Terwijl de werkgroep stommelend en pratend zijn kamer verliet keek Hans nog eens naar het blad. Even overviel hem de gedachte dat Kees en Lize het project zouden kunnen blokkeren, uit wraak over de verloren splitsingsdiscussie. Maar hij schudde die negatieve gedachte snel van zich af: geen enkele directie zou zo stupide zijn om een kant-en-klaar product waar al zoveel in was geïnvesteerd niet even te laten testen. Hij hees zich overeind, auw-auwde zich de trap af en fietste moeizaam naar huis.

* * *

Na een kwartiertje wachten in het ziekenhuis kwam de vrouwelijke röntgenoloog op hem af, de foto in de hand.

‘Hij is stuk!’ zei ze op licht verbaasde toon, ‘en u hebt hier nog een week op gelopen?’

Een gebroken enkel, bleek nu, kon je beter meteen laten zetten.

Een ruggenprik volgde en al na korte tijd lag hij tegen een wit laken aan te kijken, waarachter twee jonge chirurgen zich bezighielden met zijn botten. Het gaf een vreemd gevoel van rust. Hij voelde niets en kon op zijn gemak

nadenken over de consequenties die het zou hebben voor het werk. Vier weken met gips op bed en daarna loopgips, was de medische planning. Het was nu 20 oktober en op 31 december zou hij met VUT gaan. Dan was het Zest-onderzoek klaar en kon het blad al dan niet op de markt gebracht worden. Tot die tijd had hij nog wat klusjes af te ronden, zoals het definitieve artikel over ‘Wat mag een nieuw abonnement de uitgever aan wervingsbudget kosten?’ Deze ogenschijnlijk zo eenvoudige vraag was een boekhoudkundig conundrum en hij was vast van plan er vóór zijn vertrek de definitieve berekeningen voor te maken.

De start en de voortgang van het Zest-onderzoek kon hij zonder veel moeite met fax en telefoon vanuit huis regelen. Ach, het viel allemaal wel mee. Een uurtje later lag hij in een verkoeverkamer te wachten tot de verdoving uitgewerkt was en zijn organen weer aan de slag waren gegaan. Het bewijs daarvan moest geleverd worden door het produceren van urine. Af en toe stak de dienstdoende zuster haar hoofd om de hoek en schudde hij het zijne: sorry, nog geen aandrang. Tot na enkele uren de schroeven die – om een metalen plaat op zijn plek te houden – in zijn bot gedraaid waren, zich stuk voor stuk lieten voelen. Ai, auw, o Jezus. Toen produceerde hij in een urinaal een klein geel plasje dat met tegenzin door de zuster werd bekeken en na het opmeten van de hoeveelheid net binnen de grens van het gewenste bleek te vallen. Een half uur later stond Maja klaar om hem met de auto naar huis te brengen. En in de weken die volgden leerde hij hoeveel een mens loopt en hoe lastig het is als dat niet kan.

* * *

Hans lag op bed met zijn rechterbeen omhoog. De enkel jeukte onder het gips. Het was 26 oktober. Na enkele briefjes met het verzoek eindelijk een fiat te geven voor het testen van Zest had hij nu Pieter de Jong aan de lijn. ‘We hebben het nulnummer bekeken en zijn er grosso modo wel van onder de indruk,’ zei Pieter door de telefoon, ‘aardige poging. Mooie vormgeving, leesbare artikelen. Maar als geheel lijkt het ons te weinig onderscheidend. Het is van alles wat, en vooral van alles wat er al is. We hebben de indruk dat er geen markt is voor een vijftigplusblad, ook niet dit blad. Dus zien wij ook geen heil in het testen van dit nulnummer.’

Hans voelde zich alsof hij met een hamer op zijn hoofd werd geslagen.

‘Je begrijpt het niet,’ zei hij. ‘Het nieuwe en kenmerkende van dit blad is juist de combinatie van een aantal onderwerpen: reizen, gezondheid, financiën, cultuur. Op zich kan je overal lezen over die onderwerpen, maar alleen bij vijftigplussers is die combinatie van interesses te vinden. En hoezo geen markt?’ vroeg hij, ‘daar dient nu juist toch dit onderzoek voor?’

‘Ons buikgevoel zegt ons dat het blad geen kans heeft,’ verduidelijkte Pieter, ‘dan kunnen we ons die 50 000 gulden besparen. Zó goed gaat het nu ook weer niet met ons bedrijf.’

Hans haalde diep adem.

‘Sorry Pieter, maar dat slaat toch nergens op. Je wilt marktgericht werken. Dan ga je toch niet af op je buikgevoel. Dan test je zo’n bladidee uit. We hebben er twee jaar werk in zitten, en 150 000 gulden en het enige wat nodig is, dat is de afrondende consumententest.’

‘Nou ja, wij zien daar geen heil in. Such is life in China, Hans.’

Hans haalde diep adem en besloot zijn argumenten nog maar eens te herhalen.

‘Ja, maar hoor nou eens. Het vijftigplusblad is een van de projecten die drie jaar geleden door de directie werden aangewezen als mogelijk nieuw blad voor de Weekbladpers. Ik ben die projecten gaan uitwerken. Eerst J/M, daarna Men’s Health. Met succes. Bij Zest volgen we hetzelfde traject. Veel onderzoek vooraf om gevoel te krijgen voor wat de lezers willen, dan een nulnummer maken en testen. Dan kan je toch niet vlak voor die test gaan zeggen dat je buikgevoel aangeeft dat er geen markt voor is? Heb ik voor jan doedel gewerkt. En heeft de redactie ook voor niks een nulnummer gemaakt.’

‘Niet voor niks. Ze zijn betaald.’

‘Ja goed, ze zijn betaald.’ Hans stond even met zijn mond vol tanden. Als de directie geen test wilde, dan kwam er geen test, hoe zonde het ook was. Maar wat dan? Hans viel iets in. ‘Als de Weekbladpers het blad niet wil, kan hoofdredacteur Lilian Schuit dan bij andere uitgeverijen aankloppen?’

Pieter had hier enige bedenktijd voor nodig.

‘Ja, dat is goed,’ zei hij na een lange stilte, ‘onder enkele voorwaarden. We moeten natuurlijk onze investering wel terugkrijgen als iemand anders er mee verder gaat.’

‘Ik zal het de redactie vertellen,’ zei Hans. Hij legde de hoorn neer en vloekte. Godverdomme. Hij wist volstrekt zeker dat Lize en Kees hier achter zaten. Kees was boos op hem, zo boos dat hij al Hans’ boekjes verscheurd had. En Lize had waarschijnlijk nooit iets in het blad gezien. Vermoedelijk dachten ze

Hans te treffen door hem de voltooiing van het project te onthouden. Maar Hans zorgde er altijd voor dat hij zich niet al te zeer bond aan een blad dat hij moest testen. Ze hadden er dus eigenlijk alleen de redactie mee, en misschien uiteindelijk zichzelf, door een mogelijk lucratief blad op deze manier te schrappen.

Hij belde Lilian Schuit en vertelde dat de directie het project met onmiddellijke ingang had stopgezet, de stomkoppen. Achteraf was hij blij dat hij bij de laatste bijeenkomst van de werkgroep deze mogelijkheid geopperd had, nu kwam het niet helemaal als een donderslag bij heldere hemel.

‘Als je van je teleurstelling bekomen bent heb ik nog wel een troost,’ zei Hans, ‘Pieter vindt het prima als jij met het blad en het nulnummer op zoek gaat naar een andere uitgever. De Weekbladpers wil dan nog wel een vergoeding voor de gemaakte kosten, maar dat is het dan.’

Hij stelde de andere leden van de werkgroep op de hoogte, belde René van Voorst om het drukken van de 500 exemplaren te cancelen.

Intussen besloot hij toch geen genoegen te nemen met het directiebesluit. Hij schreef een brief aan Pieter, Kees en Lize waarin hij nog eens uitlegde dat er niets was tegen directioneel buikgevoel, maar dat een marktgerichte uitgeverij toch in elk geval de moeite zou moeten nemen óók de stem van de consument te beluisteren. En dat het doodzonde was om die kans te missen, nu er een kant-en-klaar te testen nulnummer klaarlag. Hij verzocht een heroverweging van het besluit en wachtte. Maar er kwam geen reactie. Ten slotte begon hij maar aan het schrijven van een introductie- en marketingplan voor Zest, met de bijbehorende berekeningen. Allicht had Lilian daar wat aan als ze andere uitgevers ging benaderen.

Aan het eind van de week belde Lilian hem op.

Hij lag nog steeds op bed. Met krukken kon hij zich enkele meters verplaatsen maar elke tocht vergde langdurig nadenken. Iets vergeten mee te nemen of mee terug te nemen kostte weer een inspannende en vanwege het valrisico ook gevaarlijke tocht.

‘Zeg het eens, Lilian,’ zei hij zo opgeruimd mogelijk.

‘Pieter de Jong houdt zich onbereikbaar,’ zei ze geërgerd. ‘Wat ik ook probeer, ik krijg altijd zijn secretaresse aan de telefoon. Die belooft me dan dat hij terug zal bellen. Ja, hij belt vanmiddag nog. En de lummel belt dus niet.’

Hans zag het leraars- en diplomatenhoofd van Pieter voor zich, met de goedgeknijpte grijze sierbehaarung en de bestudeerd-rustige blik van zijn

grijsblauwe ogen. Het hoofd van een waardig personage, een leider. Alleen zijn iets te wellustig en vochtig uitgevallen lippen verstoorden dat imago, maar verder oogde Pieter niet als een lafaard, die moeilijke telefoontjes uit de weg zou gaan.

Via de interne post zond hij hem een vriendelijk verzoek Lilian Schuit te woord te staan en herinnerde hem aan de belofte dat zij met Zest een andere uitgever kon zoeken en daarover nu graag wilde overleggen. Maar een paar dagen later had ze nog geen contact kunnen krijgen.

De teleurstelling die Hans had gevoeld over het domme besluit van zijn directie begon langzamerhand te veranderen in woede en gêne over de lompe afhandeling van dat besluit. Zijn rechtvaardigheidsgevoel begon op te spelen. Toen er een week verstreken was en hij nog geen enkele reactie had gehad op zijn verzoek het besluit te heroverwegen, liet hij de directie weten dat hij bij zowel de Raad van Commissarissen als het CWV-bestuur een klacht wilde neerleggen over drie grove managementfouten die hier door de directie gepleegd waren:

*'1. Er is in opdracht van de directie een 50+-blad ontwikkeld, maar aan het slot van dit traject blijkt dat de uitgeverij eigenlijk deze markt niet op wil.
2. Alhoewel 'marktgericht uitgeven' van nieuwe bladen de doelstelling is en daar een afgesproken onderzoekstraject bij hoort, meent de directie dat het eigen 'buikgevoel' de Markttest overbodig maakt.
3. Bij het ontwikkelen van dit buikgevoel werd overleg met de makers van het blad en de deskundigen in de begeleidende werkgroep onnodig geacht. Een slechte prestatie van het management, is mijn conclusie. Ik wil dit ter kennis brengen van de voorzitter van de Raad van Commissarissen en de voorzitter van het CWV- bestuur van Weekbladpers Tijdschriften. Voordat ik dat doe geef ik jullie natuurlijk graag (tot 15 november) de gelegenheid te reageren op mogelijke onjuistheden in mijn weergave van de feiten.'*

Ziezo. Een ultimatum! Hij verwachtte een blijvende stilte, de standaardreactie van gekwetst management, maar met deze brief had hij toch kennelijk een tere zenuw bij Pieter geraakt.

De directeur schreef op 14 november, een dag voor de deadline, dat het Hans' goed recht was om bij RVC en CWV managementfouten aan de kaak te stellen, maar dat hij een andere reactie verwacht had:

‘Ik zou namelijk graag willen dat het je om Zest zou zijn gegaan, om het missen van de kansen die er volgens jou en je kompanen liggen. Dat je mij bijvoorbeeld in de afgelopen week had willen uithoren over wat nu precies de bezwaren tegen dit nulnummer zijn. Dat je had voorgesteld drie door ons beiden deskundig geachte hoofdredacteuren een oordeel uit te laten spreken. Kortom, dat je actie had ondernomen om tot een betere oplossing te komen, maar niets van dat al.’

Pieter liet ook weten dat het indienen van een formeel protest zoals Hans nu deed, een *Het Bureau*-stijl was die niet paste in zijn opvatting over hoe mensen samen aan oplossingen werken.

Alhoewel de brief eindigde met vriendelijke groet en ‘het ga je goed’ was de gevoelstemperatuur van de tekst vrieskoud. Maar Hans was aangenaam verrast door de aanknopingspunten die het briefje bevatte.

Hij zond onmiddellijk een blije reactie:

‘Ik zie dat je nog een opening geeft en uiteraard ga ik daar op in. Ik begrijp dat je mij verwijt onvoldoende gezocht te hebben naar oplossingen en in plaats daarvan een formeel protest wil indienen. Dat verwijt trek ik me natuurlijk aan. Eerlijk gezegd dacht ik zowel telefonisch als schriftelijk mijn best gedaan te hebben, maar kennelijk toch onvoldoende. Jammer ook dat het je tot nu toe niet mogelijk is geweest Lilian Schuit te woord te staan, die graag met je had willen praten over het blad.

Het lijkt me een goed idee van jou dat 3 hoofdredacteuren of andere deskundigen nog eens kijken naar dit nulnummer en advies uitbrengen over de vraag of het voldoende kwaliteit en eigen gezicht heeft om het bij de markt uit te testen.

Ik neem aan dat je dit traject alsnog in welwillende overweging zult nemen, omdat je aangeeft van mij daarover voorstellen verwacht te hebben.’

En hij eindigde nederig:

‘Het lijkt me evident dat het absoluut niet mijn bedoeling kan zijn om Zest of de Weekbladpers kansen te onthouden vanwege misplaatst ‘Het Bureau’-gedrag. Dus als ik naar jouw mening de verkeerde toon heb aangeslagen of fout heb gereageerd op het directiebesluit, neem mij dat dan gerust kwalijk

maar wees wijs en directioneel en geef dat blad en WPT een behoorlijke kans. Ik heb er geen enkele moeite mee als ik daarbij buitenspel wordt gezet en het project verder buiten mij om gaat. Veel belangrijker is dat er toch nog iets gebeurt met Zest, want dat hebben de makers verdiend. Ik wacht met vertrouwen je reactie af, die je natuurlijk ook rechtstreeks kan richten aan Lilian Schuit (bijgaand haar telefoonnummer).'

Hij had het gevoel Pieter nu toch schaakmat gezet te hebben. Op z'n minst zou hij het raadplegen van drie hoofdredacteuren moeten toestaan. Maar er kwam geen reactie van de algemeen directeur. Hoezeer Lilian Schuit ook haar best deed, ze kon hem niet bereiken. En ook Hans kwam niet langs het directiesecretariaat. Hij geneerde zich tegenover Lilian voor het gedrag van de hoogste baas van de Weekbladpers. Zo behandel je mensen toch niet? Zelf zorgde Hans er altijd voor dat wie hem ook mailde of belde binnen enkele dagen een reactie kreeg, hij beschouwde dat als normaal. Dat iemand in de functie van Pieter zich zó door zijn secretaresse liet afschermen was te gênant voor woorden. Wat een lafbek.
Op 30 november schreef hij Pieter:

'Ik vind het heel jammer dat je telefonisch niet bereikbaar was en ook – ondanks toezeggingen van je secretariaat – mij niet terugbelde. Dat je ervoor kiest om mij op deze manier te behandelen, ach. Maar dat je Lilian Schuit dagenlang vergeefs laat bellen en ook haar niet terugbelt, noch reageert op haar e-mailverzoek om een gesprek, dat lijkt me geen goede gang van zaken. Zij heeft je niets misdaan, maar in opdracht van WPT een nulnummer gemaakt dat vervolgens door de directie werd afgewezen. In je brief aan mij van 14 november liet je weten dat je nadit directiebesluit van mij voorstellen verwacht had om het project toch nog een kans te geven. Bijvoorbeeld het raadplegen van enkele hoofdredacteuren.

Ik heb de inhoud van je boodschap (doen jullie eens wat meer je best om dit blad te verdedigen en oplossingen te zoeken) uiteraard ook aan Lilian Schuit doorgegeven. Dat vond zij natuurlijk een opmonterend bericht en ik heb haar aangemoedigd rechtstreeks contact met je op te nemen. Maar helaas, Lilian kon niet tot je doordringen, een nieuwe en m.i. onverdiende domper. Ik hoop dat je alsnog bereid bent met de makers van Zest van gedachten te wisselen en naar oplossingen te zoeken. In het geheel niet reageren en niet bereikbaar zijn lijkt me geen goede aanpak.'

Het was een laatste poging, maar Pieter gaf geen krimp: hij hield zich muisstil en onbereikbaar.

In de jaren daarna keek Hans nog wel eens naar het nulnummer, met telkens toch een pang van teleurstelling: het blad zag er zo goed uit, en wat zonde dat het nooit een kans had gekregen.

hoofdstuk 41

Laatste ronde

Half december was het gips van zijn enkel af, al bleef lopen lange tijd moeilijk. Hij fietste dagelijks naar kantoor en ging daar langzaam tree voor tree de trap op naar zijn kamer.

Hij bleef daar dan de hele dag, voortdurend bezig dossiers te archiveren voor zijn vertrek, onderbroken door een nostalgische blik naar de Kloveniersburgwal.

Hij had Johan Stekelenburg, voorzitter van de Raad van Commissarissen, nog een stuk gezonden (met een kopie naar Pieter) om hem te attenderen op wat er misging bij de tijdschriftentak: het ontstaan van een loodzware top-downorganisatie waar tegenspraak niet geduld werd en ‘eigenwijsheid’ de slechtst denkbare eigenschap was. Een organisatie die pretendeerde langs korte lijnen te werken, maar terwijl vroeger de uitgever de spin in het web was waar iedereen direct bij terecht kon, hing de huidige functionaris hoog boven de organisatie. Hij liet zien hoe duur dit allemaal uitpakte en welke negatieve gevolgen het had op allerlei fronten.

En passant vatte hij ook de Zest-geschiedenis samen en zond Stekelenburg een exemplaar van de proef. Al na een week kreeg hij antwoord:

Stekelenburg had kennisgenomen van Hans' inbreng en wenste hem een aangenaam pensioen. Het blad Zest had de commissaris helaas niet kunnen inzien omdat het per ongeluk terecht was gekomen in de stapel oude tijdschriften die hij wekelijks naar de papierbak bracht.

Het was een zesregelig briefje, maar Hans had eigenlijk niets anders verwacht en het stuk alleen geschreven uit plichtsgevoel. Bijna nergens in Nederland controleerden commissarissen de directie scherp en klokkenluiders waren niet welkom. Stekelenburg deed nu wat hij in zijn vakbondstijd de bobo's had zien doen: niets.

De bijna lege verdieping waar Hans gehuisvest was kwam even tot leven toen Dorothea Meijerink en haar assistente Nel er in trokken met hun

Lezersservice-winkel.

‘Ja, Lize had onze ruimte voor iets anders nodig,’ zei Dorothea met een trieste blik, ‘en trouwens, we worden opgeheven.’

‘Hoezo opgeheven?’ vroeg Hans, ‘LS heeft toch een nuttige functie voor de abonnees en jullie maken nog winst ook!’

‘Ja, maar volgens Jos van Veen zijn we geen corebusiness. En dan moet je weg.’

‘Wat een idioot.’

Pieters interim-manager Jos van Veen was bezig in de kortste keren het bedrijf te saneren. Geen slecht idee nu de winst van 5 miljoen in Hans’ laatste uitgeversjaar 1995 gezakt was naar 2 miljoen in 1998 en de personeelsbezetting gestegen was van 200 naar 230 personen.

Maar Jos van Veen hakte er zonder veel visie op los. Vroeg of laat zouden de bladen toch weer aanbiedingen aan hun lezers willen doen, dat was normaal geworden en gaf de ‘toegevoegde waarde’ waar marketeers zo gek op waren. Om dan LS op te heffen was een domme zet, en Hans waagde er alsnog een briefje aan om de interim-manager te wijzen op de kortzichtigheid van dit idee. Maar Jos van Veen was al verder getrokken. Verschillende ervaren advertentieverkopers was ontslag aangezegd, Sikke Bakker onderhandelde over een gouden handdruk en ook Tom van Veer stond op het punt met een gevulde geldzak te vertrekken: de afdeling marktonderzoek werd opgeheven. Huize Weekbladpers stond op instorten, leek het wel. En dat bleek vooral uit het feit dat nu ook de nieuwkomers begonnen te vertrekken.

Zo had Arie Luiken de steeds verdere daling van de Vrij Nederland-oplage niet overleefd. Hij was van de ene dag op de andere voor zichzelf begonnen als bladenmarketeer en had een pakket werk van de Weekbladpers meegekregen. Dat was zijn gouden handdruk, kon je tussen de regels door lezen. De bladpromotoren leefden op na zijn vertrek, Henna Zuiver was zelfs op een vreugdedansje betrapt. Ook de positie van Oscar Garschagen, de opvolger van Joop van Tijn, was aan het wankelen geslagen nu het blad in oplaag bleef dalen en hij geen enkel plan leek te hebben om het tij te keren. Alleen Lize leek onaangetast en bleef – hoorde hij – nog steeds het gevoel hebben dat al dit leed in één keer voorbij zou zijn als zij eenmaal directeur van haar eigen uitgeverij zou zijn en alle touwtjes in handen had.

Voor Hans hadden de thuis in het gips doorgebrachte weken één voordeel gehad, hij besepte intussen dat hij zo kort voor zijn vertrek niets meer voor het bedrijf kon doen. Als er nog iets over was van de strijd lust uit de jaren ’70

en '80, zou die nu bij het personeel moeten oplaaien. Maar het leek erop dat ze door angst voor hun eigen baan verlamd waren. En zo zou de Weekbladpers vermoedelijk een bedrijf als alle andere gaan worden: overgeleverd aan komende en gaande directies, sommige succesvol, andere – zoals deze – niet. En dit alles zonder dat het personeel er enige invloed op had. Hij moest het bedrijf loslaten en in die laatste weken, rondstrompelend op de bijna verlaten verdieping, oefende hij in gelatenheid. Het kostte opvallend weinig moeite, wel wat hartzeer.

Eind december zou hij afhaken.

‘Pieter wil je nog een afscheid aanbieden,’ zei Connie en keek hem verwachtingsvol aan.

Maar Hans hoefde daar niet over na te denken.

‘Ik heb al een mooi feest gehad in 1996 toen ik aftrad als uitgever,’ zei hij, ‘zeg maar tegen Pieter dat ik het daarbij wil laten.’

Ze knikte. ‘Dan laat ik je aan je besognes,’ zei ze. De warme samenwerking die zij vroeger hadden gehad was verkild, nu Connie haar lot zo duidelijk met dat van Lize had verbonden.

Hans vulde één verhuisdoos met de dossiers van de ruim zestig bladideeën die in de loop van de jaren bij hem langs waren gekomen in zijn rol als marktonderzoeker en uitgever. Hij maakte er een lijst van met een korte beschrijving per idee en wat het bedrijf er mee gedaan had aan onderzoek en beoordeling. Altijd handig om te hebben als iemand met een vergelijkbaar idee langskwam. Hij vroeg de postafdeling om de zware doos naar Pieter de Jong te laten brengen.

Die zou er ongetwijfeld niets mee doen, de dossiers laten vernietigen of de doos in de kelder laten zetten tot de muizen alles opgevreten hadden. Maar hij had in elk geval z'n best gedaan. Hij mailde Pieter dat de doos er aankwam, meldde dat hij met VUT vertrok en voegde er aan toe:

‘Ik had je natuurlijk graag de hand geschud bij mijn vertrek. Maar helaas, dat zit er wat mij betreft niet in. Dat heeft niet te maken met al het gedonderjaag van de afgelopen jaren en het afwijzen van Zest. Ik deel uit maar kan ook incasseren en zakelijke conflicten horen bij het werk. Dat is best te combineren met goede collegiale verhoudingen, een pilsje na de strijd en een handdruk als je metvut gaat.

Maar één ding vind ik onvergeeflijk: botte onbeleefdheid tegenover mensen die dat niet verdienen. De manier waarop je je onbereikbaar houdt voor

Lilian Schuit vind ik kinderachtig en onheus, ik zeg het maar ronduit. Ik heb daar een grote plaatsvervangende schaamte over: mijn directeur gedraagt zich niet zoals het hoort. Misschien ligt het aan mijn Indische opvoeding dat ik daar zo zwaar aan til, maar ik kan het niet opbrengen om je de hand te schudden. Jammer, ik had je hoger ingeschat.'

Een andere verhuisdoos was voor hemzelf bestemd. Er zaten wat brieven en briefjes in die hij in de loop van de tijd had gekregen of geschreven, waaronder één die hem bijzonder dierbaar was. Het was een handgeschreven brief, gedateerd 4 april 1998 en luidde:

'Wat ik al eerder had moeten doen, gebeurt nu eindelijk, namelijk u namens mijn ouders bedanken voor het feit dat ze Vrij Nederland nog een aantal jaren hebben kunnen ontvangen nadat ze in 1992 hadden gemeld dat het hun financieel bezwaarlijk werd het abonnementsgeld te voldoen. De gratis toezending was gebaseerd op hun lange voorgeschiedenis bij Vrij Nederland. Ze hebben dit gebaar zeer geapprecieerd.'

Misschien was het belonen van de lezerstrouw van dit bejaarde echtpaar wel het beste wat hij ooit als uitgever gedaan had. In elk geval het aardigste, en het bedankbriefje van de zoon was hem heilig.

Verder deed hij in de doos de kerstnummers van VN die gedurende zijn uitgeverij waren verschenen en een stapel van vijftientig jaaragenda's die hij niet kon weggooien. Ze bevatten geen informatie, alleen afspraken: 16.20 Kees, 17.45 Hugo/Henna. Soms een enkel woord erbij: 'knelpunten' of 'marketingplan'. Toch kon hij ze niet weggooien, ze waren eigenlijk het enige bewijs achteraf dat hij geleefd en gewerkt had in die jaren.

Op de avond van 27 december 1999 reden Maja en Hans 's avonds met de auto naar de Kloveniersburgwal. Moeizaam sleepte hij zich de trap op en met gezamenlijke inspanning kregen ze de doos naar beneden en in de auto.

'Hier keer ik nooit meer terug,' dacht Hans toen hij de deur achter zich dichttrok. Hij verwachtte overvallen te worden door verdriet, maar het gebeurde niet. Waarom lukte het hem nooit een moment te beleven zoals het beleefd moest worden? Anderen snikten of lachten al naar gelang hun beleving dat vroeg, maar hij pakte alles op. Alleen op een toeristenboot drijvend in de lichte van de Niagarawaterval was het hem ooit gelukt tegen zichzelf te zeggen: geniet hier nu van, lummel. En toen had hij genoten,

midden in de mist van microscopische waterdruppels waar de boot doorheen voer. Maar daarvoor en daarna had hij nooit een moment beleefd op het moment zelf. Nu dus ook niet.

Vijfentwintig jaar hier gewerkt en zonder enig gevoel stond hij bij de auto, klaar om in te stappen. Een late wandelaar kwam voorbij, enigszins gehaast. Toen de man even omkeek meende hij Donald Sanderij te herkennen, maar toen Hans zwaaide had hij zijn hoofd alweer omgedraaid. Vreemd.

‘Donald denkt misschien dat we iets clandestiens doen, zo laat op de avond,’ zei hij tegen Maja, ‘daarom loopt hij zo haastig door.’

‘Ach welnee, dat was Donald niet,’ zei Maja.

Hij zweeg. Maar hij dacht beter te weten.

Naschrift

Hoe ging het verder met de Weekbladpers?

In 2001 werd besloten de medezeggenschap af te schaffen, het bedrijf zou voortaan werken op basis van de zojuist herziene en uitgebreide Wet op de Ondernemingsraad. Dat gaf voldoende mogelijkheden tot inspraak, had Pieter de Jong betoogd. Bij Weekbladpers Tijdschriften werd nog wat gemord, maar de andere werkmaatschappijen zorgden voor een royale meerderheid en de Coöperatieve Werknemers Vereniging (CWV) die de basis was voor het werknemerszelfbestuur werd opgeheven. Niet meer van deze tijd!

Eigenlijk vreemd, vond Hans, want in een tijd waarin de mensen steeds mondiger en assertiever werden mocht je verwachten dat de behoefte aan zelfbeschikking in de werkring zou toenemen. Maar het tegendeel vond plaats. Als iemand z'n pols verstuikte en niet snel genoeg geholpen werd in de polikliniek maakte hij grote stampij en trapte desnoods de portier in elkaar. Maar als zijn bedrijf door geldbeluste aandeelhouders werd verkocht en zijn baan op het spel stond, zweeg de werknemer.

Toen het de ABN AMRO-werknemers in 2008 overkwam wist de vakbond ook niet beter te doen dan George Baker, bekend van de wereldhit *Una Paloma Blanca* te vragen een protestlied te schrijven met als titel: *No people – no profit*. Nou, daar schrokken de aandeelhouders wel enkele seconden van. Waarom was de behoefte aan zeggenschap bij werknemers zo afgenomen, vroeg Hans zich af. Het was vermoedelijk alleen te verklaren uit het totaal verdwijnen van het idee dat een bedrijf een levend organisme is, dat bestaat dankzij de liefde en de ijver van wie er werken. Werknemers zijn vooral bezig met hun eigen loopbaan. En waarom zou je inspraak willen in een bedrijf dat je elk moment kan verlaten voor een betere baan? Dat moest wel de verklaring zijn voor het zo gemakkelijk opgeven van het werknemerszelfbestuur bij de Weekbladpers.

Het oude kritische personeelsblad Kernreactie, een uitgave van de CWV, was het eerste slachtoffer. Het nieuwe personeelsblad *Indruk* stond onder directioneel toezicht en liet alleen blije gezichten zien van samen met elkaar lunchende afdelingen en succesvolle, lachende chefs of directieleden.

Tegenvallers en mislukkingen leken uitgebannen.

De jaarverslagen lieten bij de tijdschriften een wat ander beeld zien. Psychologie Magazine groeide en groeide, maar Opzij stagneerde en de daling bij Vrij Nederland zette zich voort. Het blad Ons Amsterdam werd tegenspartelend voor twee ton aan een andere uitgeverij verkocht. J/M en Men's Health bleven het goed doen, net zoals Voetbal International. Maar al met al was en bleef het financieel resultaat mager.

Maja Vervoort en haar mentor slaagden er niet in om met de redactie van Psychologie consensus te bereiken over een redactieconvenant en zij besloot per 1 juli 2000 met vut te gaan. Toen bleek dat ook haar opvolgster niet van plan was de redactie over alles te laten beslissen vertrokken Ronald van Gelder en Ad Bergsma alsnog, mokkend.

In april 2000 verdween plotseling Lize Alink uit het zicht. Pieter de Jong had haar laten weten dat zij geen directeur van de te vormen opinie-cultuur-uitgeverij zou worden. Het kwam voor haar als een verrassing, temeer omdat Pieter zich voor nadere uitleg onbereikbaar hield. Ook brieven aan RVC en OR waarin zij benadrukte toch altijd gedaan te hebben wat Pieter wilde hielpen niet.

Haar opvolger was Hendrik Jan Schoo, een rijzige vijftiger met een diepe betoogstem die als hoofdredacteur van Elsevier groot succes had gehad, daarna adjunct-hoofdredacteur van de Volkskrant was geworden, maar kennelijk toch graag aan het eind van zijn loopbaan nog een uitgeversrol wilde spelen.

Toen de sollicitatiecommissie met hem sprak ontdekte ze tot haar verbazing dat hij door Pieter al in dienst genomen was. Pogingen om contact te zoeken met de algemeen directeur over deze vreemde gang van zaken strandden op het feit dat hij naar Texel op vakantie was gegaan, en onbereikbaar.

Schoo was geen populaire uitgever/directeur, en dat had vooral te maken met zijn onvoorspelbare woede-uitbarstingen en zijn zuinige beleid. Dat laatste zorgde wel voor verbetering van resultaten, al kwamen de hoofdredacteurs geregeld bij elkaar om te klagen over de krenterigheid van de bedrijfsleiding. Toen bleek dat een van die hoofdredacteurs, Xandra Schutte van Vrij Nederland, al enige tijd een verhouding met Schoo had en zwanger van hem was, kwam een einde aan zijn bewind. Ook Schutte vertrok.

Pieter de Jong ging in april 2008 met pensioen. Met tegenzin moest Hans toegeven dat Pieter het al met al zo slecht niet gedaan had. Hij was een boekenman en had met het toevoegen van uitgeverijen als De Bezige Bij die tak van de Weekbladpers versterkt. Hij had ook geen poging gedaan het

bedrijf te verkopen aan een groter geheel, zoals Theo Bouwman van plan was. De Weekbladpers was nog steeds van zichzelf.

Je kon Pieter wel verwijten dat hij een kille baas was, een formalist en geen enkele affiniteit had met de essentie van het bedrijf, het zelfbestuur. Je kon hem ook verwijten dat hij weinig visie had en die inkocht bij dure bureaus. Je kon hem verwijten dat hij geen liefde had voor de bladensector. Voetbal International had zich nu voorgenomen echt apart te gaan, want Pieter liet zich zelden bij hen zien. Maar zijn tijd zat erop en zijn opvolger Koen Clement hield het blad binnenboord.

Hans kreeg uiteraard geen uitnodiging voor Pieters afscheidsfeest en was daar niet rouwig om. Een aantal schrijvers zong in opdracht zijn lof en er werd gebak rondgedeeld met Pieters portret erop. Men hapte opvallend graag in zijn hoofd, hoorde Hans later van Cisca Dresselhuys, die zelf ook in 2008 afscheid nam van Opzij.

Kees van Nijnatten bleef uitgever van de Sportbladen, tot hij in januari 2009 met pensioen ging. Toen Hans weer eens contact met hem kreeg bleek dat Kees hun conflict over de splitsing van het bedrijf geheel uit zijn geheugen gewist had: ze waren weer vriendjes. Dat deed Hans plezier want hij had Kees altijd graag gemogen.

Het 4 mei-concert, gezamenlijk georganiseerd door Vrij Nederland, Trouw en het Amsterdams 4 en 5 mei comité vindt nog steeds elk jaar plaats. Hans' pessimisme kreeg hier ongelijk. Alhoewel, nu ook Donald Sanderij met pensioen is, kan dat tij keren.

* * *

En Hans Vervoort zelf?

Die ging schrijven. Eindelijk alle tijd daarvoor. In de Boekenweek van 2001 verscheen zijn novelle *Eerlijk*

is vals. 'Dit had het Boekenweekgeschenk moeten zijn!' schreef Max Pam diezelfde week nog in HP/de Tijd, want de pil van Salman Rushdie was hem slecht bevallen.

Hans en zijn Maja gingen meteen de Amsterdamse binnenstad in om te kijken hoe het boek erbij lag. Maar het was nergens te vinden, zelfs niet bij Scheltema!

'Ja, dat had je kunnen weten,' zei uitgever Vic van de Reijt toen Hans hem

beduusd belde. ‘Het is zeven jaar geleden dat je vorige boek verscheen. Dat is een hele generatie schrijvers, tegenwoordig. En een generatie boekhandelaren. Niemand kent je meer, hoorde ik van onze vertegenwoordigers. Maar niet getreurd, je volgende boek gaat zeker beter.’ Begin 2003 verscheen zijn verhalenbundel *Geluk is voor de dommen*. Al in de eerste week jubelde Parool-recensente Daniëlle Serdijn erover en liet Theodor Holman in zijn column weten dat al deze verhalen verfilmd moesten worden. En Hans mocht praten bij *Kunststof*, het veelbeluisterde radioprogramma.

Helaas bleek al snel dat ook dit boek weinig werd verkocht.

‘Ja, dat had je kunnen weten,’ zei uitgever Vic van de Reijt, ‘korte verhalen, dat verkoopt al lang niet meer. Dat je dat niet wist!’

‘Maar alles moet tegenwoordig toch snel en kort? Waarom doen korte verhalen het dan niet?’

Vic haalde zijn schouders op.

Op vrijdag 21 maart 2003 liep Hans zijn oude baas Theo Bouwman tegen het moeilijk te missen lijf op de Hoogte Kadijk, waar hij inmiddels woonde.

Enkele jaren eerder had hij VNU verkocht aan de Finse uitgeverij Sanoma en was inmiddels benoemd tot redder van het kranten- en boekenconcern PCM.

Desondanks had hij tijd gehad om de verhalenbundel te lezen, vertelde hij Hans.

‘En, wat vond je ervan?’ vroeg deze tegen beter weten in.

‘Nou, niet veel soeps,’ zei Theo. Hans wist dat Theo alleen op sint-juttemis complimenten uitdeelde en trok zich er dus niet veel van aan.

‘Weet je wat jij eens moest doen?’ hernam de groot-ondernemer. ‘Je moet iets doen met al die memo’s waar je mij altijd mee bestookte. Dáár zat een doodenkele keer wel iets aardigs bij.’

‘Dat is waar,’ beaamde Hans, ‘dat werd dan je middellangetermijnplan, niet?’

Dit snedige antwoord bedacht hij natuurlijk pas op weg naar huis. Maar na een paar maanden nadenken zond hij Theo een mailtje: ‘Theo, als ik je suggestie volg en een boek over de Weekbladpers schrijf, dan kan je er spijt van krijgen.’ Theo mailde prompt met bravoure terug: ‘Ik ben niet kleinzerig, dus houd je niet in!’ En dat deed Hans vervolgens ook niet. Terwijl hij schreef en schreef bestormden hem de herinneringen.

Toen hij zijn uitgever meldde dat hij bezig was met een roman over de Weekbladpers riep Vic van de Reijt: ‘Een roman over medezeggenschap. Dát zal verkopen!’ Hij sloeg zijn ogen ten hemel. Om na het zien van Hans’

teleurgestelde blik meteen te vragen: ‘Wanneer heb je het manuscript klaar?’

Na het uitkomen van deel 1 van *Het Bedrijf*, eind oktober 2007, deden achtendertig bewoners van de Hoogte Kadijk aangifte van ondraaglijk tandengeknars in hun directe omgeving.

Maar Theo hield woord en zond Hans op 29 oktober van dat jaar zijn complimenten. Zodat, wat men verder ook mag denken over deze trilogie, het schrijven ervan in elk geval één vaststaand feit heeft opgeleverd: op die datum valt sintjuttemis.

EINDE

Namenlijst personages

(naar voornaam alfabetisch gerangschikt)

Ad Bergsma – redacteur Psychologie Magazine. Een lange, magere intellectueel met artistieke lokken en een agressief brilletje.

Alma Husken – bladpromotor Opzij. Zij was het prototype van de lesbienne, met kortgeknipt roodgeverfd haar, paars gestifte lippen en de hippe talk van een radiodiskjockey.

André Verhoeven – chef boekhouding van Weekbladpers Tijdschriften. Hij hield niet van de slordigheid en zorgeloosheid die journalisten zich bij het opschrijven en indienen van hun declaraties permitteerden.

Annemiek Heuvel – bladpromotor Opzij en OR-lid, een snel denkende krullebol.

Annemiek Willemsen – eindredacteur Psychologie Magazine. Zij was een stille, kettingrokende vrouw met een zachte glimlach en onverdroten ijver.

Antoinette van Battenberg – telefonisch advertentiewerter. Ze was een tanige, kleine vrouw van middelbare leeftijd, die de ondankbare taak had telefonisch personeelsadvertenties te werven voor Vrij Nederland, en voortdurend bot ving.

Arend Jan Heerma van Voss – directeur VPRO-radio. Geen mens kon droeviger kijken dan de vroeg-kale Arend Jan Heerma van Voss.

Arie van Santen – directeur-eigenaar van drukkerij Brouwer. Een goedgeklede, slanke veertiger met roze blosjes op zijn aimabele hoofd.

Arie Luiken – hoofd lezerswerving. Een dunne, zelfverzekerde gebilde dertiger.

Arjen Peters – vertegenwoordiger Aldipress. Een lange man met een uitgestreken gezicht en een air van ‘mij maak je niets wijs’. Maar als je hem met egards behandelde was hij niet te beroerd om de klant zijn zin te geven.

Mits die zich dankbaar toonde.

Ben Mosselaar – hoofd productie sportbladen. Ben was een van de weinigen bij de Weekbladpers die een pak droeg. Het had iets te maken met zijn verleden bij een drukkerij, waarbij hij veel klantencontact had gehad en er dus altijd fatsoenlijk uit moest zien. Hij sprak ook netjes, in keurige, licht geaffecteerde volzinnen.

Ben van Vrienhoven – commercieel directeur van drukkerij Brouwer. Een mollige zestiger die gediensstige teksten per strekkende meter kon afscheiden: ‘Daar gaan we mee aan de slag!... Dat zoek ik voor jullie uit!... Natuurlijk herstellen we dat!’

Carel Peeters – de broodmagere, rechtlijnige, cerebrale chef van de boekenredactie van Vrij Nederland.

Carl Coen – productiebegeleider Opzij en Ons Amsterdam. Een Indische jongen die zijn telefoongesprekken voerde zonder stemverheffing.

Carl Leistra – hoofd automatisering. Een tanig gebouwde man met vroeg grijs haar en mondhoeken in een permanente stand van lichte geamuseerdheid. Vanwege die mondhoeken en omdat hij de neiging had laconiek te reageren op wat redacteuren als rampen zagen, had hij weinig goodwill bij Vrij Nederland.

Cees van Cuilenborg – hoofdredacteur Voetbal International. Een zacht sprekende heer van het gentleman-type, met dun, blond haar keurig gekamd boven een Guus Osterhoofd.

Charles Boermans – vormgever. Hij was een kleine, tengere veertiger, die twintig jaar jonger oogde dan hij was, dankzij een cherubijnenhoofd dat weigerde ouder te worden. Het platte Amsterdamse accent dat hij gebruikte stond haaks op zijn onschuldige uiterlijk. Charles was bekend om zijn tegendraadsheid.

Charlotte Fisch – de belangrijkste vormgever van Vrij Nederland. Een lange, stevige, blonde amazone. Charlotte betoogde met haar handen, die wapperend illustreerden wat ze zei.

Cisca Dresselhuys – hoofdredacteur van Opzij. Haar hoofd deed Hans vaak denken aan dat van een roodharige Perzische poes. En net als bij katten wist

je ook bij haar nooit wanneer ze haar klauw zou uitslaan. Als je Cisca in de ogen keek, zag je de schuifdeuren dichtgaan.

Connie Boekweit – personeelsfunctionaris. Connie was een rijzige, slanke vrouw. Haar haar droeg zij opgestoken in een krans, zoals in vroegere tijden gebruikelijk was. Zij kon als geen ander meelevend kijken en knikken en had een honingzoete stem die elke werknemer het gevoel gaf dat zijn belangen bij haar in goede handen waren. Dat zij overtuigd uitvoerder was van het directiebeleid bleef zo vrijwel onopgemerkt.

Cox Habbema – commissaris Weekbladpers Groep. Een elegante, licht grijzende blondine die duidelijk bezig was aan een netwerkronde.

Dé Reijne – de oud-marktonderzoeker van VNU die ingehuurd was om de groepsdiscussie te leiden kon het best omschreven worden met de term ‘keurig’. Keurig gekamd haar, een keurig voorkomen, netjes in het pak, en een aangename, zachte stem.

Diny van de Manakker – VN-redacteur, later hoofdredacteur J/M. Diny was een kordaat ogende oud-onderwijzeres die de productieplanning in de gaten hield en Joop van Tijn tot haast probeerde te manen als de deadline naderde. Deze rol vergde ongebreideld enthousiasme en optimisme, en ondanks kleine zuchten af en toe was Diny meestal de vrolijkheid zelve.

Donald Sanderij – chef verkoopvoorbereiding van het advertentiebedrijf. Zijn hoofd deed Hans aan Monty Pythonacteur Eric Idle denken, dezelfde verzakkingen in het gezicht bij het ouder worden en dezelfde dunne plekken in het haar. Hij deed zijn cijferwerk onder het genot van talloze zware shagjes en klassieke pianomuziek.

Egbert van Stekelenburg – bladpromotor Vrij Nederland. Hij was klein van stuk, tenger gebouwd en had een ernstig gezicht dat plotseling kon opklaren in een brede lach of cynische grijns.

Frans Pulger – het statige hoofd van de interne dienst.

Geert Franssen – adviseur bij het ontwikkelen van Zest. Geert was goed doorvoed en goed doorbloed en als hij sprak deed hij dat op lage bastoon, alsof wat hij zei eigenlijk niet voor andere dan de meest dichtbijge oren bestemd was.

Gerard van Westerloo – journalist Vrij Nederland, deels freelancer. Gerard had een rond gezicht met daarboven een warrige zwarte haardos. Zijn opgetrokken wenkbrauwen gaven zijn gezicht een uitdrukking van permanente verbazing, die trouwens snel kon omslaan in opperste verontwaardiging.

Gerda Krijger – eindredacteur Ons Amsterdam. Een rijzige blondine die orde probeerde te houden in Peter-Paul de Baars jongenskamer vol paperassen en boeken.

Grimbert Rost van Tonningen – behoorde tot het legertje van organisatieadviseurs en interim-managers dat steeds vaker door overheidsorganen en bedrijven werd ingeschakeld om visies te ontwikkelen en besluiten te nemen waar de directie eigenlijk zelf voor ingehuurd was en betaald werd. Hij was een dikkige vijftiger met beginnende wangzakken.

Heleen Peverelli – stagiaire en medewerker Psychologie Magazine. Een jonge psychologe met een gretig gezicht dat snel in pret kon ontsteken.

Henna Zuiver – bladpromotor van Ons Amsterdam en Psychologie Magazine. Haar kleine mollige gestalte kwam geregeld bij hem langs met gloeiende konen van plezier.

Hugo Anderman – hoofd lezerswerving. Hij was snel en intelligent en had iets studentikoos. Zijn ogen waren altijd vochtig, alsof hij last had van contactlenzen. Hij begon wat te kalen, maar het zette al jaren niet door.

Hetty Velps – advertentieverkoper. Hetty was een ervaren advertentieverkoopster, een stoere vrouw met blozende wangen, een stralende glimlach en het hart op de tong.

Jack van Tongen – controller van Weekbladpers Groep. Als liefhebber van Belgische bonbons werd hij elk jaar wat ronder. Maar dat paste wel bij zijn kale Charley Brown-hoofd. Hij had één onaangename eigenschap die hij deelde met veel administrateurs: hij maakte de indruk te genieten van slecht nieuws bij de Weekbladpers of andere bedrijven en eindigde zijn verhaal daarover altijd met een vreugdeloos kakelend lachje.

Jan Greven – hoofdredacteur van dagblad Trouw. Een zestiger met royale grijze lokken rond een kale plek in het midden van zijn schedel. Hij placht

zijn bezoekers peinzend aan te kijken, alsof hij zich afvraagt wie er nu in vredesnaam weer bij hem binnenkomt. Maar na een korte gefluisterde toelichting van zijn secretaresse heldert zijn blik op en noodt hij hen aan de vergadertafel.

Jan Lommers – was de tanige, vermoeid ogende, uitgever bij Swets die naast vele andere zaken ook Psychologie onder zijn hoede had.

Jan Lansinga – hoofd productie. Jan had het postuur van een middelgrote beer met daarop een trouwhartig zeemanshoofd, inclusief de eerlijke blauwe ogen. Op zee met een grote zeilboot behoorde tot zijn liefste vakantiebezigheden, al gaf hij eerlijk toe dat hij elke minuut van z' n reis zeeziek was.

Jeanne van Roden – ambtelijk secretaris van de OR. Een jonge welbespraakte vrouw met een sereen Botticelli-hoofd.

Jef Hamburg – dirigent 4 mei-concert. Een magere levendige man die in uiterlijk en haardos aan Robert Kennedy deed denken. Enthousiast vertelde hij over de schatten die hij gevonden had in Nederlandse muziekarchieven. Hij sprak uitstekend Nederlands, met een zwaar Amerikaans accent.

Johan Nieuwenhuizen – automatiseerder. Hij was wat in voetbalkringen 'geblokt' zou heten, een stevige middelgrote veertiger met een open gezicht. Zijn licht krullende, roodblonde haar werd elk jaar wat dunner, en omdat zijn wenkbrauwen ongeveer dezelfde kleur hadden als zijn rossige huid, leken zijn blauwe ogen bloot in zijn hoofd te staan, alert en trouwhartig.

Johan Derksen – adjunct-hoofdredacteur Voetbal International. Johan Derksen zag er uit als een oudere jongere van het bierdrinkersgilde. Een rond dik hoofd met middellang vettig haar, een royale snor en ongekamde baard. In dat hoofd toonde hij verrassend meelevende ogen die sterk contrasteerden met zijn vaak nogal heftige uitspraken.

Johan Stekelenburg – vakbondsvoorzitter en sinds enkele jaren commissaris van het bedrijf. Een ijdele man, was Hans' indruk, altijd gekleed in een opvallend gekleurd jasje, een modieus brilletje op de neus en permanent aan het woord.

Joop van Tijn – hoofdredacteur Vrij Nederland. In 'Confrontatie' wordt hij

bij stukjes en beetjes beschreven in de loop van het verhaal. In deel 2 van Het Bedrijfstaat de volgende schets: ‘Hij sprak altijd op volle snelheid en slikte halve woorden in, zonder dat het de verstaanbaarheid van zijn zinnen aantastte. De glazen van zijn bril blikkerden terwijl hij van de een naar de ander in het gezelschap keek, of ze hem volgden. Net als Rinus, stak Joop altijd keurig in het pak, met das. Zijn dichte krullenbol begon wat grijs te worden. Joop kwam en ging per taxi en was zijn hele leven overal altijd te laat.’

Jos Palm – hoofdredacteur Historisch Nieuwsblad. Hij oogde als de geschiedenisonderwijzer waarop meisjes verliefd zouden kunnen worden: jong, slank, enthousiast en met artistiek halflang haar.

Kees van Nijnatten – uitgever sportbladen, later algemeen directeur Weekbladpers Tijdschriften. Hij plachte monter de wereld in te kijken met helderblauwe ogen in een gebruint hoofd, maar was nu aan het piekeren geslagen. Kees presenteerde zichzelf graag als eenvoudige volksjongen, geboren en getogen op steenworpafstand van zijn huidige werkplek, hartje Amsterdam.

Koos Verstegen – advertentieverkoper Runners World. Een broodmagere, afgetrainde loper die alle sportbedrijven kende.

Lilian Schuit – beoogd hoofdredacteur Zest. Ze droeg haar haar kort en Hans had het idee dat ze altijd een mantelpak droeg, al wist hij dat niet zeker. Chique gekleed in elk geval, en duidelijk met zorg opgemaakt, zonder haar leeftijd te verbloemen. Ze sprak tot zijn verrassing met hetzelfde timbre als Cisca Dresselhuys en gebruikte ook graag bloemrijke taal.

Lize Alink – uitgever opinie-cultuurbladen van de Weekbladpers en opvolger van Hans Vervoort. Lize was een aantrekkelijke vrouw, slank gebouwd en snel pratend. Haar blonde haar was halflang en achterover gekamd. Soms viel het tijdens het praten over haar ogen en dan veegde ze het met een handgebaar naar achteren of gooide even het hoofd achterover, het gebaar dat Joop van Tijn als te koket had ervaren. Als ze glimlachte liet ze een groot aantal tanden zien. Ze had zichzelf een vorsende blik aangeleerd en Hans vond dat hinderlijk. Hij had er een hekel aan om aangestaard te worden, keek zelf nooit langer dan een paar seconden iemand aan. Staren was niet netjes, had hij thuis geleerd, maar Lize had er vermoedelijk een cursus in gevolgd.

Focussen zou het wel heten.

Maja Vervoort – hoofdredacteur Psychologie Magazine en echtgenote van Hans. Ze waren twintig jaar getrouwd en in die tijd was zij geen dag ouder geworden en geen kilo aangekomen. Binnenkort zou zij voor de buitenwereld zijn dochter kunnen zijn, bedacht hij wel eens. En een mooie Indische dochter ook nog.

Margarita de Carvalho – vormgeefster Opzij en dochter van een in Nederland wonende Portugese schrijver. Zij was aan de kleine kant, donkerharig en met de stevige bouw van Zuid-Europese plattelandsvrouwen. Haar gebaren waren snel en precies. Een competente vakvrouw.

Margot Minjon – redacteur Opzij, initiator J/M. Margot was de enige Opzij-redactrice met een provinciaalse uitstraling. Misschien was het haar traditionele permanent, misschien haar hoogrode gelaatskleur, misschien de uitdrukking van lichte verbazing gemengd met verontwaardiging die zij rondroeg. ‘Maar dát is duur....’ leek haar hoofd voortdurend uit te drukken, alsof het ging om de prijs van worteltjes in de grote stad: die kon je toch zelf in je tuin kweken?

Marij Bertram-Pijnenburg – directeur Singel 262. Het zou haar taak worden om de literaire uitgeverijen Querido en De Arbeiderspers wat beter te laten samenwerken op allerlei terreinen. Zij pakte haar opdracht energiek aan en er ontstond inderdaad al snel samenwerking tussen de uitgevers Ary Langbroek en Ronald Dietz: hoe komen we in de kortste keren van deze tante af?

Maya Elfering – bladpromotor onzeWereld. Zij was klein en beweeglijk, een pocketvenus met blond haar en blauwe ogen en een hoge schaterlach.

Menno van het Schip – medewerker en later hoofd advertentiebedrijf, Menno runde al jaren de advertentieorderafdeling en was een pietje-precies met jampotdikke brillenglazen en een wantrouwige glimlach. Hij was een fanatiek nietroker, de enige met een rookverbodvignet op de deur van zijn kamer.

Oscar Garschagen – hoofdredacteur Vrij Nederland. Hij zag er uit als de ideale schoonzoon, sprak beleefde taal en zei weinig. Hij had laten weten voor alle zinnige ideeën open te staan.

Peter-Paul de Baar – hoofdredacteur Ons Amsterdam. Zijn eerlijke

studiehoofd droeg enkele lokken warrig haar naast een aantal kale plekken en zijn bril had de neiging af te zakken.

Peter Heils – systeembeheerder. Aan Peters accent kon je nog horen dat hij uit Oostenrijk kwam, en zijn trouwe hondenogen maakten het moeilijk boos op hem te worden.

Pieter de Jong – groepsdirecteur Weekbladpers. Een lange, slanke, ambtelijk ogende man met veel grijze sierbehaar aan bovenlip en kin. Zijn ogen waren aan de vochtige kant en hij gaf een slappe hand, maar verder viel er niets tegen hem in te brengen.

Raymond Verwei – partner reclamebureau Bright Involvement. Raymond was een kleine man met korte bewegingen en een snelle glimlach die hij vast kon houden maar ook weer even snel kon laten verdwijnen. Het woord ‘kweik’ paste op hem.

René van Voorst – productiebegeleider Vrij Nederland en andere bladen. René oogde potig, altijd gekleed in jeans en houthakkershemd. Zijn hoofdhaar hield hij kortgeschoren. Dat zou hem het uiterlijk van een boef geven als niet zijn brede grijns dat verzachtte.

Rinus Ferdinandusse – hoofdredacteur Vrij Nederland. Hij was een kleine man, massiever gebouwd dan je op het eerste gezicht dacht. Op zijn hoofd een onstuimige bos golvend haar, de Abe Lenstra van de journalistiek. De laatste maanden liep hij vaak wat mank, een hardnekkige ontsteking onder de hiel. Het gebrek aan beweging maakte hem wat dikker.

Rita Kohnstamm – hoofdredacteur Psychologie Magazine. Zij had het vanzelfsprekende zelfvertrouwen dat intelligente vrouwen krijgen die in hun jeugd ook nog het mooiste meisje van de klas zijn geweest. Rita hoefde geen moeite te doen overwicht te krijgen, zij had het van nature. En ze combineerde dat met haar ook door de natuur gegeven charme.

Rob Roghee – bladpromotor Voetbal International. Een dertiger, met een ernstige bril en een onverwacht joviale haardos op het hoofd. Als je goed luisterde kon je een lichte stotter horen in zijn teksten.

Rob Sijmons – VN-redacteur en lid/voorzitter van OR/CWV- bestuur. Rob was wetenschapsredacteur bij Vrij Nederland en met zijn baard en bril

maakte hij een wat onwereldse indruk, een geitenwollensokkendrager. Maar in het debat was hij scherp en alert.

Robert Binkman – hoofd advertentieverkoop sportbladen. Een uit de kluiten gewassen dertiger met een geschoren hoofd en boze ogen. Als hij had verteld dat hij zojuist uit de Bijlmerbajes was ontslagen had Hans het direct geloofd. Hij deed nog het meest denken aan de uitsmijters die Charlie Chaplin een paar keer per film de straat op gooiden.

Ronald Dietz – uitgever Arbeiderspers. Hij deed uiterlijk denken aan acteur Jules Croiset: iets te veel wangvet en een wat brallerig woordgebruik. Type corpsbal.

Ronald van Gelder – redacteur Psychologie Magazine. Een wat onbekookte bewegingswetenschapper die oogde als een aardappelboer. Hij was een rossige dertiger, met ongelijke plukken op zijn hoofd, alsof hij tijdens gevechten wat te hard aan zijn haar getrokken was. Hij had wel iets van een straathond, een combinatie van opportunistische agressie en – bij verlies – kwispelgedrag: je weet toch dat ik het niet zo bedoel?

Sandra Brok – medewerker advertentiebedrijf. Een jonge, tengere vrouw met een ernstige bril en veel ambitie.

Sasja de Jong – redactiesecretaresse Opzij. Hans had haar jaren geleden nog zien komen als piepjonge sollicitante bij de oplaagafdeling. Een prinsesje met hangend haar, gekleed in een eenvoudig wit jurkje en sandalen. Wat zou ze zijn geweest, hooguit 18, 19 jaar. Nu, een huwelijk en een aantal kinderen later, was ze de spil van het redactiesecretariaat van Opzij. En zoals bij alle bladen had ook bij Opzij het secretariaat een speciale, zelfbenoemde taak: zorgen voor pais en vree.

Sikke Bakker – directeur advertentiebedrijf Weekbladpers. Sikke had een Bommel-postuur en een aimabel rond hoofd waaruit lichte maar aangename verbazing sprak. Hij was altijd goedgehumt, in zijn vak een onmisbare eigenschap om het afwijzende gedrag van adverteerders te kunnen trotseren. Sikke kende iedereen en iedereen kende Sikke.

Simone Koudijs – eindredacteur Opzij. Simone was lang en slank en bewoog zich met een lichte aarzelings, alsof ze nog aan haar eigen fysiek moest wennen. Ze had een mooi hoofd waarin een brede glimlach vol witte tanden,

en was een snelle, intelligente gesprekspartner.

Tanja van Oldenhove – lid OR/CWVbestuur. Een van de OR-leden die al enkele jaren meedraaiden, een jonge vrouw met donker haar en een ironische glimlach.

Theo Bouwman – groepsdirecteur Weekbladpers, later directielid VNU. Een kleine, drukke man was Theo, met een geheugen als een pot, snelle hersens en een knallende lach die je al van verre kon horen als hij met dribbelpasjes door de wandelgangen liep, links en rechts mensen aansprekend. De Weekbladpers was een links bedrijf met werknemerszelfbestuur en als directeur liep je dan op eieren.

Tineke Kurd – redacteur Voetbal International en OR-lid. Een pezig sporttype met kortgeknipt vlashaar die na haar verkiezing had laten weten het leuk te vinden nu eens een kijkje in de keuken van het bedrijf te kunnen nemen en vooralsnog nergens een mening over te hebben.

Tom van Veer – marktonderzoek Weekbladpers Tijdschriften. Een forsgebouwde man met een opvallend bleek en vaak ongeschoren gezicht. Het haar op zijn hoofd hield hij kort en al met al zag hij eruit als iemand die zojuist uit de gevangenis was gekomen. Onschuldig veroordeeld, dat wel, want hij deed geen vlieg kwaad.

Ton Henrichs – uitgever sportbladen, later uitgever Men's Health. Ton Henrichs was een man als een plaatje: 1.90 lang, atletisch gebouwd en met een blond fotomodellenhoofd. Het hoofd van een sportieveling ook, met een stevige kaaklijn, doordringende blauwe ogen en kortgeknipt haar. Hij maakte niet de indruk snel onder tafel geveegd te kunnen worden.

Ton Terstegge – medewerker interne dienst en voorzitter OR/CWV. Ton had een meegaande aard. Met zijn ronde, vriendelijke, kalende hoofd leek hij wat op Charlie Brown.

Trieneke Manteau – administrateur. Trieneke was de moederlijk ogende administratrice die met achteloos gemak de maandelijkse bedrijfsoverzichten maakte.

Wim Raucamp – redacteur Voetbal International en OR-lid. Een zwijgzame, moeilijk kijkende veertiger.

Ander werk van Hans Vervoort

Kleine stukjes om te lezen (1970)

Heden mosselen, morgen gij(1973)

Zonder dollen(1974)

Vanonder de koperen ploert(1975)

Zwarte rijst(1977)

Oud zeer(1978)

Sicco Roorda van Eysinga – zijn eigen vijand(1979)

Met stijgende verbazing(1980)

Een zomer apart(1983)

Het tekort(1988)

Zonnige perioden(1994)

Eerlijk is vals(2001)

Geluk is voor de dommen(2003)

Kind van de Oost(2005)

Retourtje Tropen(2005)

Het Bedrijf– Deel 1 Opwinding (2007)

Het Bedrijf –Deel 2 Betere tijden (2008)